

Universitatea
Babeș-Bolyai Cluj-Napoca

Anuarul Colegiului Studentesc de Performanță Academică *2015 - 2016*

Nr. 3/2016

Presa Universitară Clujeană

*Anuarul Colegiului Studențesc
de Performanță Academică
2015-2016*

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca

*Anuarul
Colegiului Studențesc
de Performanță
Academică
2015-2016*

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2016

ISSN 2392-7372

ISSN-L 2392-7372

© 2016 Ilie Rad. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul redactorului coordonator, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Fondator și redactor-șef:

ILIE RAD

Colegiul de redacție:

LIGIA M. ANDREI, IULIU M. MORARIU,
CRISTIAN MUNTEANU (fotoreporter), IOANA MUREȘAN,
ANDREA NAGY, IOANA PALADE, ROXANA A. POPA,
VLAD AL. TOMA, GEORGE F. VLAS

Tehnoredactare computerizată:

CODRUȚA SĂCELEAN

Universitatea Babeș-Bolyai

Presa Universitară Clujeană

Director: Codruța Săcelean

Str. Hasdeu nr. 51

400371 Cluj-Napoca, România

Tel./fax: (+40)-264-597.401

E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro

<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

CUPRINS

Pr. Prof. univ. dr. Ioan Chirilă , <i>Educare/formare/cercetare – despre știință și conștiință (con-știință)</i>	9
Prof. univ. dr. Ilie Rad , <i>Încă un pas înainte</i>	13
<i>Dicționarul membrilor CSPA (promoția a III-a)</i>	15

I. Întâlniri mirabile

Nicolae Manolescu : „ <i>Am fost și sunt profesor</i> ” (4 octombrie 2015).....	57
Ioan Bocșa : „ <i>Identitatea națională nu este un dat veșnic. Identitatea trebuie salvată, cucerită și afirmată</i> ” (15 decembrie 2015)	89
Mircea Cărtărescu : „ <i>Orice scriitor scrie, în primul rând, ca să fie iubit</i> ” (10 februarie 2016)	121
Ana Blandiana : „ <i>Eu cred că suferința pe care o simt în jurul meu este până la urmă materia primă din care se naște literatura și poezia</i> ” (24 martie 2016)	155
Maya Simionescu : „ <i>Un univers ascuns într-o celulă</i> ” (13 iunie 2016)	181

II. Lucrări științifice ale membrilor CSPA

Dorin Lucian Giurgi, Călin Ioan Rus , <i>O perspectivă internațională asupra dinamicii sociale și normative în România</i>	229
--	-----

Iuliu-Marius Morariu , <i>Opera lui Constantin Virgil Gheorghiu, între literatură și autobiografie</i>	263
Vlad Al. Toma , <i>Din activitatea de cercetare științifică a membrilor CSPA</i>	273

III. Membri ai CSPA cu care ne mândrim

Adrian Mleşnițe , <i>Studenti „de poveste”: Iuliu-Marius Morariu</i> ..	281
Adrian Mleşnițe , <i>Studenti „de poveste”: Vlad Toma</i>	283

IV. Cărți ale membrilor CSPA

Ligia M. Andrei , <i>Conștientul și inconștientul în luarea deciziei de cumpărare</i> . Prefață de Ioana Iancu, Editura Primus, Oradea, 2015, 122 p. (Drd. Iuliu-Marius Morariu)	287
Iuliu-Marius Morariu , <i>Mystique and autobiography from Romanticism to nowadays. Studies in Orthodox Spirituality</i> , Saarbrucken, Lambert Academic Publishing, 2016 (Drd. Grigore-Toma Someșan)	290
Iuliu-Marius Morariu , <i>Restitutio Grigore Pletosu</i> . Volum apărut cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului. Prefață de Înaltpreasfințitul Andrei Andreicuț, Editura Eikon, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014 (Drd. Vlad Alexandru Toma)	295
Pr. Maxim (Iuliu-Marius Morariu) , <i>Preoții năsăudeni și „Astra” (1861–1918)</i> . Volum apărut cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului. Prefață de conf. univ. dr. Ana Victoria Sima, Editura Argonaut, Editura Charmides, Cluj-Napoca, Bistrița, 2016 (Ligia M. Andrei)	298

V. Activități diverse

Ilie Rad , <i>Membrii CSPA al UBB – la Baza de Practică și agrement de la Baru, jud. Hunedoara</i> (4 octombrie 2015).....	303
Ligia Andrei, George Vlas , <i>Un workshop al CSPA, la Vatra Dornei</i> (19-21 februarie 2016).....	305
Răducu Rușeț , <i>Lansarea celui de-al doilea număr al „Anuarului Colegiului Studențesc de Performanță Academică” (CSPA) al Universității Babeș-Bolyai</i> (23 martie 2016)	307
Răducu Rușeț , <i>Excursia membrilor CSPA al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, la București</i> (21-23 aprilie 2016).....	315
Iuliu-Marius Morariu , <i>Membrii CSPA la Ziua Memoriei de la Sighet</i> (9 iunie 2016)	320
Răducu Rușeț , <i>Lucrările Simpozionului de absolvire a CSPA (promoția 2015-2016)</i> (4 iulie 2016)	322

VI. Varia

Vlad Al. Toma , <i>Lista membrilor CSPA</i> (promoțiile 1, 2 și 3).....	327
--	-----

VII. Activitățile CSPA reflectate în presă

Prezentarea <i>Anuarului CSPA</i> , nr. 2, 2015.....	335
--	-----

VIII. „Eternități de-o clipă”

Instantanee fotografice de la activitățile organizate în cadrul CSPA, în anul universitar 2015-2016.....	345
--	-----

EDUCARE/ FORMARE/ CERCETARE – DESPRE ȘTIINȚĂ ȘI CONȘTIINȚĂ (CON-ȘTIINȚĂ)

Constantin Noica spunea: „Să nu mai lași lucrurile să vină spre tine. Să mergi spre ele. Să iei tot atât, dar nu pentru că ți se dă, ci pentru că ai *dinăuntru* și pentru gândul tău nevoie”¹. Câteva reflecții despre *dinăuntru*.

Suntem într-un timp al comunicărilor instantanee și totuși suntem atât de divizați, oare ce ne lipsește? Cele trei procese amintite mai sus, care în fapt sunt o unitate organică, ar putea să ne aducă câteva răspunsuri, dacă nu chiar soluții de depășire a fragmentarizării. Aceasta în măsura în care găsim să le percepem într-un mod obiectiv. Când vorbesc despre educare, ar trebui să plec de la a percepe faptul că procesul în sine este definit mai întâi de actul de cunoaștere al sinelui propriu și al zonelor sale de confort comunional și de-abia după aceea să gândim la faza acumulărilor informaționale, înțelese în funcționalitatea lor instrumentală și nicidecum în termenii senzaționalului sau ai idolatrizării

¹ C. Noica, *Carte de înțelepciune*, Humanitas, București, 2001, p. 15/25.

lor. Procesul educațional este în primă instanță un proces de regăsire a sinelui propriu într-o zonă de revelare alitheică, de revelare a adevărilor deținute de structurările creației. Atunci când descoperi omofoniile proprii cu aceste zone ale adevărului înțelegi de fapt care este zona în care vei putea să performezi, găsești calea de accedere spre „tot adevărul”, calea potrivită ție. În acest stadiu conștientizezi faptul că adevărul, mai înainte de a fi rostit, pentru a fi credibil, trebuie să fie întrupat, să îți fie ție mediu de existare. Numai că acest proces, inclus celui de educare, se numește *formare*, e un proces în care te formezi, ca să informezi credibil, convingător și totuși îți mai trebuie ceva, îți trebuie instrumentele, iar acestea vin dintr-o aplecare constantă înspre cercetare. Ea, cercetarea, îți oferă elementele instrumentale pentru precizarea obiectului, a metodei și a demonstrației, prin care susții și dezvolți un act de cunoaștere în vederea generării științei, iar când aceasta e comunicată și asumată de către celălalt, generezi o stare de con-știință. Astfel știința unește și o face în perimetrul con-științei, în unitatea alitheică, în unitatea adevărului, iar un astfel de mod de comunicare naște comuniunea adevărului și detensionează raporturile interumane, deoarece adevărul, prin conținutul său transcendent, uimește, minunează, generează încredere, cuprinde.

Ceea ce îți facilitează acest mod de a înțelege este ceva dinăuntrul tău, e acel „gnome”, cel pe care unii îl numesc *liber arbitru*, dar noi îi zicem *conștiință*, de aceea cunoașterea realizată în consens cu „gnome” este numită cunoaștere gnomică și în virtutea ei sinele vorbește despre adevăr din adevăr, despre viață din viață, aducând prin discursul său auditoriul spre perimetrul concret al entelehiei. Va apărea ca evident faptul că viața poate fi *știire* ori *știință*, de unde mai apoi vom putea vorbi despre științele vieții, așa cum dealtfel s-a vorbit o lungă perioadă în cadrul primelor universități.

Dar poate că doriți să plecăm doar de la Francis Bacon, care îmi aduce aminte de un mare dascăl din sec. IV, dar să vedeți ce zice și

vi-l dau în engleză, ca să fie mai postmodern: *“...Those who have treated the sciences were either empirics or rationalists. The empirics, like ants, only lay up stores, and use them; the rationalists, like spiders, spin webs out of themselves; but the bee takes a middle course, gathering her matter from the flowers of the field and garden, and digesting and preparing it by her native powers. In like manner, that is the true offices and work of philosophy, which, not trusting too much to the faculties of the mind, does not lay up the matter, afforded by natural history and mechanical experience, entire or unfashioned, in the memory, but treasures it, after being first elaborated and digested in the understanding; and, therefore, we have a good ground of hope, from the close and strict union of the experimental and rational faculty, which have not hitherto been united”*². Iar din exprimarea sa, de această dată nu doresc să rețin decât ideea că albina își folosește puterile naturale, care vor produce mierea înțelegerii care unește, care realizează o unitate acțională și nu o nivelare sau osmoză a ipostasurilor. De aceea mă gândesc acum, abordând într-o manieră ludic lexicală conceptul de conștiință, la Habermas și la modul în care el stăruie adesea asupra aceluiași subiect, punctând faptul că în zilele noastre este nevoie de o de-tehnicizare a gândirii, de un mod mult mai cuprinzător de cuprindere a subiectului în procesul gnoseologic, decât cel care caută o soluție practică la chestiunea lui „acum”, că e nevoie să înțelegem, ca și Hegel, *„că timpul nostru este un timp al nașterii și al trecerii la o nouă perioadă. Spiritul a rupt-o cu lumea anterioară a existenței și reprezentării sale și stă pe punctul de a le scufunda în trecut, în munca configurațiilor sale... Superficialitatea, ca și plictiseala ce mușcă din ceea ce există, presimțirea nedeterminată a unui nu-știu-ce, sunt vestitorii că altceva se apropie. Această fărâmițare treptată... e întreruptă de răsăritul,*

² F. Bacon, *Novum Organum*, Part I, apud F. S. Taylor, *Science Past and Present*. [London and Toronto: William Heinemann, 1945], p. 86.

care, ca un fulger, așează dintr-o dată forma unei lumi noi”³. Or, educația-formarea-cercetarea, pe care noi o propunem, e în fapt un act menit să se realizeze într-o lume nouă, o lume care și-a descoperit posibilitatea de a se reășeza în orizontul întregului, lepădând sfera îngustă a unei ideologii, dar acest orizont se deschide numai atunci când accepți varietatea florilor, când înțelegi că cele mai multe dintre ele au în corolă nectar, când ești dispus să înțelegi că ceea ce ți se pare nou, într-un alt mod de formulare, a mai fost relevant în câmpul cunoașterii, când „privirea orientată spre viitor se îndreaptă mereu de la prezent la un trecut legat, ca preistorie, de prezentul nostru ca prin lanțul unui destin universal (Joyce). Două momente sunt constitutive pentru această conștiință: pe de o parte, legătura, prin istoria influențelor, a survenirii continue a tradiției, în care e inserată chiar și fapta revoluționară; iar pe de altă parte, prevalența orizontului de așteptare asupra unui potențial al experiențelor istorice ce trebuie însușit”⁴. Deci ceea ce propunem este o întoarcere mereu în spațiul conștiinței de sine, prin care omul își realizează propria semnificație în ansamblul vieții și astfel permite ca în el să pătrundă cognitiv sensul universului⁵, devine microcosmos prin aceea că e cuprins de adevăr și vorbește despre acesta dintru.

Celelalte aspecte ce țin de formalizare sau de instrumental vor decurge de la sine, eu mă opresc aici, spunându-vă că un mediu de felul celui căruia îi aparțineți este un orizont deschis spre viitor și legat de veșnicie, precum spunea Lovejoy, ca un lanț al ființei.

Pr. Prof. univ. dr. **IOAN CHIRILĂ**,
Președintele Senatului Universității Babeș-Bolyai

³ Jürgen Habermas, *12 prelegeri*. În românește de Gilbert V. Lepădatu, Ionel Zamfir, Marius Stan. Studiu introductiv de Andrei Marga, Editura All, București, 2000, p. 24.

⁴ *Ibidem*, p. 31.

⁵ N. Berdiaev, *Sensul creației*. Traducere de Anca Oroveanu, Humanitas, București, 1992, p. 69.

ÎNCĂ UN PAS ÎNAINTE

Motto:

Faptele neridicate-n cuvânt se cufundă în uitare.

(Pindar)

Anuarul Colegiului Studențesc de Performanță Academică (CSPA) tinde să devină o publicație din ce în ce mai cunoscută și mai valoroasă, prin conținutul materialelor publicate.

Amintesc inserarea conferințelor susținute de Nicolae Manolescu, Ana Blandiana, Mircea Cărtărescu, Maya Simionescu și Ioan Bocșa, conferințe care sunt mărturii extraordinare privind viața și activitatea invitaților noștri. Urmează apoi mici reportaje despre acțiunile organizate cu membrii CSPA (tabăra de la Baru, excursia de la București, vizita de la Sighet, workshop-ul de la Vatra Dornei, sesiunea de absolvire a colegiului etc.).

Ceea ce aduce nou acest număr este publicarea, în premieră, a două studii ale studenților, studii care sunt, de fapt, finalizarea unor proiecte cu care au intrat în CSPA. Sper ca, în viitor, numărul acestor studii să crească, studenții care au obținut finanțări pentru proiectele de cercetare având obligația, nu doar morală, de a-și finaliza cercetarea finanțată cu un studiu. Cine are curiozitatea să citească transcrierea conferinței Doamnei Acad. Maya Simionescu, va găsi acest pasaj, pe care eu îl găsesc foarte interesant pentru discuția de față: „Publicam, pentru că altfel nu obțineam granturi. Ca să obții un grant de la NIH, ca să obții al doilea, trebuie să arăți ce ai făcut cu banii, bineînțeles. Noi ceream puțini bani, numai pentru chimicale. **Și trebuia să arăți că ai publicat** (subl. I.R.), că-s

lucrări importante, că-s de valoare.” Prin urmare, banii din finanțare trebuiau justificați printr-un material publicat.

De asemenea, am publicat recenzii la patru cărți scrise de studenți, precum și o secțiune cu toate studiile, articolele, recenziile, participările la conferințe naționale și internaționale, din anul universitar 2015-2016. În felul acesta, iese și mai mult în evidență componenta de cercetare a studenților din acest colegiu.

De mare valoare sunt autografele reproduse din Cartea de Onoare a Colegiului, care emoționează, într-o lume tehnicistă, cum este cea în care trăim. Nu mai vorbesc de cele peste 60 de fotografii color, care dau seamă de activitatea foarte variată a studenților din colegiu.

În fine, toate acestea sunt consemnate pe hârtie, prin cuvânt, din încrederea noastră totală în spusele lui Pindar, citate ca motto la aceste însemnări. La care aş mai putea adăuga vorbele spuse de Ana Blandiana: „O ciupercă a hârtiei mai vechi sau numai inconsistența celei noi (lipsa nu ştiu cărui element chimic, fără de care substanța se face cu timpul friabilă și se destramă), reduc – spun cei pesimiști sau numai bine informați – speranța noastră de nemurire la zero, o fac, în cel mai bun caz, tributară viitoarelor descoperiri științifice în stare să o salveze. Nu spun o noutate, sânt ani de când se tot vorbește de această misterioasă amenințare și, totuși, nici numărul cărților, nici acela al scriitorilor nu a scăzut pe pământ. Optimism sau numai inconștientă, eroismul lor de a continua să lase mărturie, despre care ştiu că sânt condamnate să dispară, mi se pare emoționant și misterios într-un fel, ținând nu de natura sufletului, ci, mai adânc, de natură pur și simplu, respectând legi mai inexorabile decât cele umane (din tableta *Palimpsest*, inclusă în vol. *Autoportret cu palimpsest*, Editura Eminescu, București, 1985, p. 4).

Prof. univ. dr. **ILIE RAD**,
Directorul Colegiului Studențesc
de Performanță Academică

DICȚIONARUL MEMBRILOR CSPA

(PROMOȚIA A III-A)

FLORICA NICOLETA ALEXI (n. 14 noiembrie 1993, Năsăud, județul Bistrița-Năsăud) este absolventă a Liceului Teoretic „Solomon Haliță” din Sângeorz-Băi. În prezent este studentă în anul IV la Facultatea de Fizică, Universitatea Babeș-Bolyai, specializarea Fizică Tehnologică.

În perioada liceului și-a descoperit pasiunea pentru fizică și chimie. În anul 2011 a participat la concursul *Pași pe urmele lui Edison* la Cluj-Napoca, unde a obținut locul III. La același concurs, în anul 2012, după studiu intens și multă muncă a obținut locul I. În cadrul concursului „Candin Liteanu”, organizat de Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică, ediția 2011, a obținut nota 10, fiind totodată cea mai tânără dintre participanți.

În ceea ce privește activitatea de voluntariat, s-a implicat în numeroase acțiuni desfășurate în cadrul Facultății de Fizică, precum *Sâmbăta Experimentelor*, *Noaptea Cercetătorilor*, *Organizația pentru Știință* (2014, 2015 – Arad) și *Ziua Porților Deschise*.

Ocupă funcția de reprezentant de an (din 2012) și organizează cu succes activitatea celor patru secții. Totodată, este membră în Consiliul facultății, începând cu anul 2013.

Anul acesta a obținut o bursă de studiu în Rusia (Moscova, Dubna), fiind singurul student din Transilvania, care a obținut nota maximă în urma examenului de admitere. Studiul în cadrul acestui proiect s-a centrat pe fizica nucleară (reacții nucleare), urmând ca prin viitoarele proiecte să aprofundeze acest domeniu în perioada programelor de masterat și doctorat.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016, pentru CSPA, se numește *Deteția de neutroni și radiație gamma, folosind detectori de scintilație*.

LIGIA MARIA ANDREI (n. la 14 aprilie 1992, Oradea, jud. Bihor) a încheiat cu succes trei ani la nivel licență, la specializarea Publicitate, în cadrul Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. A ales să continue să studieze publicitatea pentru încă doi ani, specializându-se în cadrul unui program de masterat aparținând aceleiași facultăți. Activitatea ei academică se verifică prin cele șase burse obținute în perioada de studiu, care i-au susținut acțiunile extracurriculare, la care încă participă activ.

Întotdeauna a căutat să se întoarcă înspre comunitate, iar acest lucru s-a realizat prin activitățile de voluntariat, în care a fost și este implicată. În acest sens, în vara anului 2014, împreună cu alți patru colegi din cadrul UBB, a adus în Cluj-Napoca o subsidiară a Organizației Internaționale *180 Degrees Consulting*, devenind astfel reprezentantul activ al Europei de Est în cea mai mare organizație de consultanță centrată pe mediul universitar din lume. În această organizație, ocupă poziția de Director de Marketing, statut care îi

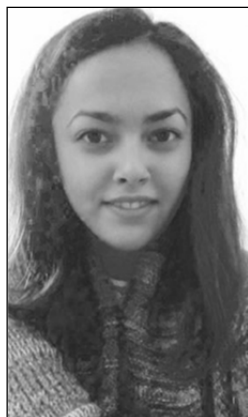
permite să-și dezvolte abilitățile organizatorice, de leader și, mai ales, creativitatea. Totodată, de-a lungul perioadei academice, Ligia Andrei și-a folosit oportunitățile oferite pentru a acumula cunoștințe teoretice și practice. În acest sens se remarcă implicarea ei în organizarea unor proiecte de impact social, evenimente caritabile sau sociale, precum *Atelier de Crăciun*, *Dăruiește un zâmbet!* *Investește în copii!*. *Campanie de prevenire a condusului sub influența alcoolului în rândul tinerilor*.

Cea mai recentă realizare pe latura academică este reprezentată de elaborarea și redactarea cercetării *Conștientul și inconștientul în luarea deciziei de cumpărare*, carte publicată devreme în evoluția ei academică, dar care respectă rigori înalt calitative și care deschid optimist noile cercetări având la bază neuromarketingul.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Structurile de economie socială – impact și promovare în România* și va fi un proiect de echipă (în colaborare cu Loredana Andrievici, Georgiana Avram, Andra Diamant, Claudiu Jacotă și George Vlas).

LOREDANA ANDRIEVICI (n. la 5 octombrie 1993, Botoșani, jud. Botoșani) este absolventă a Colegiului Național „Mihai Eminescu” din Botoșani (2013). În prezent este studentă în anul III la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, în cadrul Departamentului de Administrație Publică.

Absolventă a profilului matematică-informatică – intensiv informatică, a dobândit competențe pentru realizarea design-ului și structurilor soft,

necesare implementării de sisteme și aplicații software, baze de date, pagini WEB, dar și particularizarea, configurarea și modificarea acestora, în scopul adaptării sistemelor informaționale ale clientului, alături de folosirea limbajului Oracle și C/C++.

Studentă a Departamentului de Administrație Publică, a participat de-a lungul anilor la toate conferințele anuale ale studenților de Administrație Publică, organizate de Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, cu teme ce privesc domeniul finanțării serviciului medical din România, protecția mediului, certificarea clădirilor verzi din Cluj-Napoca. Prin intermediul proiectelor din cadrul POSDRU, a realizat împreună cu alți patru studenți un ghid ce cuprinde metode inovative de combatere a evaziunii fiscale. S-a implicat activ și în cercetarea „Cluj-Napoca în viziunea reprezentanților mediului de afaceri local” – parte a Strategiei de Dezvoltare a Municipiului Cluj-Napoca. Spiritul civic, alături de dorința constantă pentru dezvoltarea personală și profesională, au determinat-o să se alăture diferitelor organizații, printre care: Organizația *Salvați Copiii!* (februarie-iulie 2014), *Habitat for Humanity România* (martie 2014-prezent), *Fundația Comunitară Cluj* (noiembrie-decembrie 2014), *Clubul Aplin FSPAC*, dar și campania *ShoeBox* (2014).

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Structurile de economie socială – impact și promovare în România* și va fi un proiect de echipă (în colaborare cu Ligia Andrei, Georgiana Avram, Andra Diamant, Claudiu Jacotă și George Vlas).

GEORGIANA MARIA AVRAM (n. la 2 aprilie 1995, Alba Iulia, jud. Alba) este absolventă a Colegiului Național „Horea, Cloșca și Crișan”, Alba Iulia (2013), iar în prezent este studentă în anul III la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, în cadrul Departamentului de Administrație Publică.

Încă din primul an de facultate activează în cadrul *Clubului de Cercetare Aplicată* (ulterior Laboratorul de Cercetare). În perioada martie-iunie 2013 a realizat un stagiu de internship la *Primăria Municipiului Cluj-Napoca*, Centrul de Informare Cetățeni.

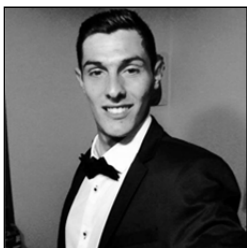
În anul universitar 2014-2015 a beneficiat de o bursă de cercetare în cadrul proiectului POSDRU/156/1.2/G/136147. *Creșterea calității programelor de licență în domeniul administrației publice. Calitate în Administrație Publică/ C.A.P. – creștere și dezvoltare prin programe de studii îmbunătățite*, prin intermediul căreia a participat la realizarea unui proiect științific de intervenție în comunitate, prin soluționarea unei probleme de politică publică – *Poluarea și Agresiunea Fonică în Municipiul Cluj-Napoca*. În același an universitar, a realizat și un stagiu de practică la *Fundația Comunitară Cluj*.

A participat la numeroase activități și evenimente, printre care *Întâlnirea Națională a Voluntarilor din România*, o vizită de studiu la *De Vrije Universiteit Amsterdam* și *Conferința Națională de Administrație Publică* a studenților de la Administrație Publică.

Începând din luna iunie 2015, realizează un stagiu de internship la *Asociația Pontes*, unde desfășoară activități de management și office assistant.

Toate activitățile menționate au contribuit la dezvoltarea unor abilități precum: munca în echipă, relaționarea și comunicarea, organizarea, negocierea, public-speaking și planificarea.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Structurile de economie socială – impact și promovare în România* și va fi un proiect de echipă (în colaborare cu Ligia Andrei, Loredana Andrievici, Andra Diamant, Claudiu Jacotă și George Vlas).

ANDREAS BANU (n. la 5 mai 1992, Vatra Dornei, jud. Suceava) este absolvent al Liceului Teoretic „Ion Luca” din Vatra Dornei. În prezent este student în anul I la masterat, la Facultatea de Educație Fizică și Sport.

Din 2009 a început să participe la acțiuni de voluntariat, precum *Campionatul Național al Monitorilor de Schi din România*. Datorită acestor activități, și-a dezvoltat foarte mult abilitățile de comunicare și socializare.

Din anul 2010 lucrează în cadrul unei școli de schi, în calitate de monitor de schi și snowboard. Cu ajutorul școlii de schi *Euroski* a participat și a organizat mai multe evenimente, printre care *Word Snow Day Vatra-Dornei* (2012, 2013, 2014).

A activat timp de 15 ani și în *Clubul Sportiv Școlar*, ca sportiv de performanță (schi alpin), și a participat la numeroase concursuri naționale.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Consolidarea nivelului I – începător și învățarea nivelului II – intermediar, în schiul alpin, prin metode specifice și valențe interdisciplinare* (în colaborare cu Eduard Bucălie și Paul Ciolpan).

EDUARD BUCĂLIE (n. la 23 iulie 1993, Vatra Dornei, jud. Suceava) este absolvent al Facultății de Educație Fizică și Sport, Universitatea Babeș-Bolyai, specializarea Educație Fizică și Sport (2015). În prezent este student în anul I la masterat, în cadrul aceleiași facultăți, specializarea APS – Antrenament și Performanță Sportive.

A început să participe la activități de voluntariat din anul 2011, cum ar fi *Campionatul Național al Monitorilor de Schi din România* (în cadrul echipei de organizare), *World Snow Day Vatra Dornei* (2013, 2014, 2015), *Dorna XC – Mountain Bike Race* (2015), dar și altele, alături de colegi din cadrul facultății.

Din anul 2011 este monitor de schi alpin în cadrul Școlii de Schi & Snowboard *Euroski*, Vatra Dornei. Fost sportiv de performanță, legitimat la CSS Vatra Dornei timp de aproximativ 15 ani, a participat și reprezentat clubul la campionatele școlare și naționale.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Consolidarea nivelului I – începător și învățarea nivelului II – intermediar, în schiul alpin prin metode specifice și valențe interdisciplinare* (în colaborare cu Andreas Banu și Paul Ciolpan).

ALEXANDRA CHICIUDEAN (n. la 28 martie 1995, Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud) este absolventă a Colegiului Național „Andrei Mureșanu”, Bistrița (2010-2014), profil real, servicii: Tehnician în activități economice, secția română. În prezent este studentă în anul II la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

A luat parte ca voluntar în cadrul festivalurilor *TIMAF* și *FISC* 2014, festivaluri de muzică, artă, film și stand up comedy, cu durată de o lună, unde a interacționat cu diferite tipuri de persoane, dobândind astfel abilități de comunicare variate. A participat ca voluntar în cadrul *ZIOA*, ediția 9, unde a interacționat cu publicul prezent, dar și cu animalele. A fost voluntar și în cadrul *AAT*, unde a avut ocazia de a interacționa cu copilași care suferă de autism.

Este voluntar în cadrul asociației pentru studenți *Omnipass* din ianuarie 2015, ocupându-se de organizarea unor evenimente pentru studenți, împreună cu ceilalți membri și persoană de contact în cadrul *DPC*, în județul Cluj, în cadrul proiectului de donare de păr pentru copilașii bolnavi de cancer. A fost și este pasionată de lectură, în special literatură clasică, acesta fiind unul din hobby-urile ei preferate. Alte hobby-uri sunt sportul, drumețiile pe munte și fotografia, lucruri pe care le face în timpul liber.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru *CSPA* se numește *Fenomenul sigurantății și impactul său asupra relațiilor interpersonale* (în colaborare cu Elena Onețiu).

RĂZVAN CÎMPEAN (n. la 11 martie 1987, Cluj-Napoca, jud. Cluj) este licențiat în literatură, cu teza *Naratorul-copil: perspective și interpretări* (Universitatea Babeș-Bolyai, 2013). În prezent este masterand în anul II la Facultatea de Litere, Universitatea Babeș-Bolyai, în cadrul specializării „Istoria imaginilor – istoria ideilor”.

În anul universitar 2014-2015 a beneficiat de o bursă de performanță din partea UBB, pentru proiectul *Teoria remixării și literatura*. În timpul anilor de licență și în primul an de masterat, a participat de trei ori la *Sesiunea de Comunicări Științifice a studenților, masteranzilor și doctoranzilor UBB*, Facultatea de Litere, unde a obținut de fiecare dată premiul întâi.

Începând cu 2011 a fost redactor al revistei *Echinox*, iar în prezent este redactor-șef, ocupându-se inclusiv de tehnoredactarea revistei. Când are timp liber, preferă să citească, să meargă la teatru sau să se uite la seriale sau desene animate.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Soy Cuba, între revoluția cubaneză și revoluția cinematografică*.

PAUL DAN CIOLPAN (n. la 13 august 1993, în loc. Hunedoara, jud. Hunedoara) este absolvent al Facultății de Educație Fizică și Sport, Universitatea Babeș-Bolyai, specializarea Educație Fizică și Sport (2015). În prezent este student masterand în anul I în cadrul aceleiași facultăți, specializarea EFAT – Educație Fizică și Agrement în Turism.

Din anul 2011 a început să se implice în activități de voluntariat, precum *Campionatul Național al Monitorilor de Schi din România* (pe partea de organizare).

A participat la numeroase evenimente și activități: *Alege Sportul!*, *Ziua Internațională a Oamenilor cu Dizabilități*, *Living Fit*, *Turneul Carpați*, *Zilele Clujului* și multe altele.

Tot din anul 2011 și-a început activitatea ca instructor de schi, în cadrul Școlii de Schi & Snowboard *Euroski Vatra Dornei*.

Timp de 9 ani și-a dedicat timpul sportului de performanță, practicând atletism la CSS Hunedoara (2003-2012).

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Consolidarea nivelului I – începător și învățarea nivelului II – intermediar, în schiul alpin prin metode specifice și valențe interdisciplinare* (în colaborare cu Andreas Banu și Eduard Bucălie).

MARIA COJOCARU (n. la 4 august 1995, Cernăuți, Ucraina) a absolvit Liceul Teoretic „Gheorghe Șincai” și este în prezent studentă a Facultății de Drept din cadrul Universității Babeș-Bolyai.

Totodată, este membră în organizația de voluntariat specifică domeniului său, *ELSA*. Maria vorbește fluent engleză și rusă, remarcându-se prin proactivitate, punctualitate și abilități de comunicare bine dezvoltate, dobândite în organizațiile de voluntariat unde a activat, precum *RITTO*, *TIFF*, *YouthBank* și *Lawyr.it*. De asemenea, are capacități temeinice în ceea ce privește redactarea și scrierea textelor, trăsături dezvoltate cu succes, datorită participării la concursuri de eseuri precum Școala Ardeleană, unde a luat locul al III-lea, și concursul Bursele EU-Excellence, unde a câștigat o excursie la Bruxelles.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Filosofia din principiile de drept penal*.

CSANÁD SÁNDOR (n. la 20 mai 1993, Șimonești, jud. Harghita) este absolvent al Facultății de Matematică și Informatică a Universității Babeș-Bolyai (2012-2015), specializarea Informatică. Este licențiat în domeniul informatică, cu teza *Paralelizarea simulațiilor materialelor active pe GPU*. În prezent, urmează cursurile masteratului Analiza Datelor și Modelare din cadrul Facultății de Matematică și Informatică.

Se ocupă cu paralelizarea simulațiilor pe GPU și optimizarea operațiunilor de memorie cu diferiți algoritmi și structuri de date.

În anul 2014 a participat la stagiul de practică al firmei *Morgan Stanley*, secțiunea *Strats and Modeling*, la Budapesta, cu bursa de mobilitate Erasmus. În anul 2015 a obținut premiul I la *Conferința Științifică Studentească din Transilvania*, ediția a XVIII-a, în cadrul secției de matematică și informatică (*Paralelizarea simulațiilor materialelor active pe GPU*). Este membru al grupului de cercetare *Simulation, Modeling, Control and Visualization* și face parte din echipa organizatoare a seriei de dezbateri *Partea Cealaltă a Zarului*, din cadrul facultății.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *O bază de date și o aplicație pentru arii arse în Transilvania* (în colaborare cu Szabó Csilla și Kiss Anna).

ANDRA-FLAVIA DIAMANT (n. la 1 iunie 1994, Oradea, jud. Bihor) este absolventă a Colegiului Național „Mihai Eminescu”, Oradea (2008-2012) și a Facultății de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca (2012-2015), specializarea

Contabilitate și Informatică de Gestiune. În prezent este studentă în anul I la programul de masterat Contabilitate și Organizații în cadrul aceleiași facultăți, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

A participat la numeroase activități de voluntariat, incluzând festivaluri renumite, dar și diferite evenimente sportive sau create cu scopul sprijinului social a diverse categorii sociale. S-a alăturat

pe rând câtorva organizații studențești, precum *AIESEC* și *Organizația Studenților Economști*, iar în prezent face parte din departamentul IT în cadrul *Erasmus Student Network*.

Alte pasiuni definitorii ar fi călătoriile, motiv pentru care s-a alăturat echipei *Transylvania Hostel* pe o durată relativ lungă pe postul de recepție (februarie 2014 – mai 2015), dar și datorită căruia a participat și mai urmează să participe la proiecte Erasmus+. De asemenea, a început să danseze prin anul 2012, iar până în prezent a participat la variate spectacole cu trupele din care a făcut parte; a și câștigat premii la diverse concursuri (*B-Real* – Oradea, *Boemdance Scale* – Cluj-Napoca, *Boemdance Addiction* – Cluj-Napoca, *Boemdance Hype* – Cluj-Napoca).

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Structurile de economie socială – impact și promovare în România* și va fi un proiect de echipă (în colaborare cu Ligia Andrei, Loredana Andrievici, Georgiana Avram, Claudiu Jacotă și George Vlas).

RÉKA ERÖS (n. la 25 noiembrie 1994, Gheorgheni, jud. Harghita) este absolventă a Liceului Teoretic „Salamon Ernő”, Gheorgheni (2013). În prezent este studentă în anul III la Facultatea de Biologie și Geologie, specializarea Biologie, din cadrul Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.

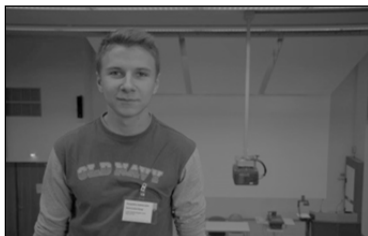
Din aprilie 2015 este voluntară în proiectul *Culture and Nature in Transylvania*, în grupa biodiversitate. În perioada aprilie-mai 2014 a fost voluntar în cadrul proiectului *Elaborarea planurilor de management integrat pentru siturile de importanță comunitară Făgetul Clujului-Valea Morii* (ROSCI0074), *Poienile de la Șard* (ROSCI0356) și *Someșul Mic* (ROSCI0394), unde a participat în

inventarierea și cartarea speciilor de amfibieni și reptile pe site-urile Făgetul Clujului și Someșul Mic. Rezultatele obținute au fost prezentate la 17-a ediție a Zilelor de Biologie Clujene (14-16 aprilie 2015), cu titlul "Yellowbelliedtoad (*Bombina variegata*) survey in Făgetul Clujului – Valea Morii Natura 2000 protected site, in Cluj county", în limba maghiară.

În prezent este membră în *Uniunea Studentească Maghiară* din Cluj, Departamentul de Biologie și Ecologie (BÖSZ). Aici a contribuit la organizarea evenimentelor: *Facultatea de Vară*, ediția a II-a (19-23 iulie 2015, Senetea, jud. Harghita), *Ziua lui Darwin*, ediția IV (27 februarie 2015), *Tabăra Bobocilor* (14-16 octombrie 2014).

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Fotocataliza în ajutorul comunităților supuse segregării sociale* (în colaborare cu Hampel Boglárka, Saszet Kata și Szabó Emerencia).

DORIN-LUCIAN GIURGI (n. la 22 aprilie 1995, Vișeu de Sus, jud. Maramureș) este absolvent al Liceului Teoretic „Bogdan Vodă”, Vișeu de Sus. În prezent este student la nivel licență la Facultatea de Drept din cadrul Universității Babeș-Bolyai.

Este interesat de activitatea de dezbateri academice (competițiile *Fiat 1.0*, *Fiat 2.0*, Open-ul Facultății de Drept, *UBB Open 2015*, *Dezbatem România 2012*. Concurs regional de dezbateri academic *Don't hate, debate 2013*) și șah, participând la diferite competiții locale, județene și naționale încă din timpul liceului. Momentan, însă, dreptul reprezintă o prioritate.

Este membru în organizația *ELSA*, filiala Cluj-Napoca, din anul 2014 fiind implicat în organizarea unor proiecte, în calitate de

coordonator „speakeri”, dintre care amintim: Conferința *Perspectivă juridice: Criminalistică*, invitat Conf. univ. dr. Sorin Alămoreanu, 2014.

În urma câștigării Concursului de Procese Simulate la disciplina *Drept Internațional Public*, organizat de ELSA-Cluj-Napoca 2015, interesul pentru domeniul dreptului internațional, dar nu în ultimul rând, unele ramuri principale ale dreptului intern – ca instrumente utile pentru a explica relațiile economico-politico-sociale contemporane – a crescut.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *O perspectivă internațională asupra dinamicii sociale și normative în România* (în colaborare cu Călin Rus).

NICOLAI GORI (n. la 19 octombrie 1991, satul Telița, raionul Anenii Noi, Republica Moldova) este student în anul II la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, în cadrul masteratului Managementul Organizațiilor Politice. A beneficiat de o bursă de studiu Erasmus la

University of West Bohemia din orașul Pilsen, Republica Cehă, din februarie până în iulie 2015. Este absolvent al studiilor de nivel licență în științe politice la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării (2011-2014, lucrarea de licență fiind intitulată *Rolul politicii europene de vecinătate asupra democratizării Republicii Moldova*) și absolvent al Liceului Teoretic „Mihai Eminescu” Cluj-Napoca (2007-2011), unde a fost unul dintre membrii fondatori ai Clubului de istorie „Principesa Ileana”. Pe parcursul studiilor liceale și al celor de licență a fost bursier al sta-

tului român, printr-o bursă oferită etnicilor români din Republica Moldova. Principalele sale domenii de interes sunt din aria științelor politice: leadershipul, managementul, organizațiile, sisteme politice și electorale, democratizarea, politica electorală.

De-a lungul anilor de studiu a fost implicat în diferite proiecte de voluntariat și a participat la mai multe traininguri de dezvoltare personală, pe teme precum: public speaking, leadership, time management, antreprenariat, managementul proiectelor, reciclare creativă. A participat la o serie de Școli de Vară și la conferințe de tip *Model of United Nations*, *NAPOMUN 2013* și *NAPOMUN 2014*. De asemenea, a participat la cel de-al treilea Forum de Business al Parteneriatului Estic de la Riga.

A făcut stagii de practică la Curtea Constituțională a României și Centrul pentru Studiul Democrației. În perioada 21 iulie – 21 septembrie 2015 a efectuat un stagiul de practică în cadrul Departamentului Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni – Ministerul Afacerilor Externe, prin Programul oficial de Internship al Guvernului României. Este membru al platformei *Romanian Electoral Data*. A fost unul dintre organizatorii Conferinței Studențești de Științe Politice, ediția a IV-a. În cadrul acestei conferințe a prezentat o lucrare cu tema: *Influența percepției față de economie asupra satisfacției cu democrația*. A fost reprezentant al liniei române în cadrul Colegiului Studențesc de Performanță Academică din Universitatea Babeș-Bolyai. În cadrul Simpozionului de absolvire al Colegiului Studențesc de Performanță Academică (2014-2015) a prezentat lucrarea cu tema *România și țările din grupul Visegrad, înainte și după aderarea la Uniunea Europeană*.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Politici publice privind comunitățile istorice și diaspora ale României și ale altor state din vecinătate. Modele de bune practici pentru România*.

BOGLÁRKA HAMPEL (n. la 7 aprilie 1993, Târgu Mureș, jud. Mureș) este absolventă a Liceului Teoretic „Bolyai Farkas”, Târgu Mureș (2012), unde a urmat cursurile la specializarea Științe ale naturii. În prezent este studentă a Facultății de Chimie și Inginerie Chimică din Cluj-Napoca, Universitatea Babeș-Bolyai.

Începând din clasa a VII-a a manifestat un interes pentru chimie. A participat la câteva concursuri naționale și internaționale: olimpiada de chimie, Concursul „Hevesy György”, Concursul „Curie”. În 2012 a obținut locul al III-lea la Concursul „Candin Litean”, organizat de Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică. În 2014 a participat la Conferința Științifică Studențească din Transilvania, obținând mențiuni la secțiunea de chimie-fizică, iar în 2015 a obținut locul II. A participat la mai multe conferințe naționale și internaționale: *Conferința de Chimie* (2014 – obținând premiul special, 2015), *E-MRS Spring Meeting* (2015), *Conferința Științifică Studențească Internațională* (2015).

Imediat după începerea studiilor în cadrul facultății, în 2012, a devenit membru al *Organizației Studenților Chimiști Maghiari* din Cluj-Napoca și voluntar al *Uniunii Studenților Maghiari* din Cluj. Din noiembrie 2013 este vicepreședinte al *Organizației Studenților Chimiști Maghiari* din Cluj-Napoca. A organizat și a fost voluntar la multe evenimente: tabăra de chimie pentru liceeni; tabere studențești; acțiunile Zilelor Studențești; Ziua Porților Deschise la Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică.

Din 2013 face parte dintr-un grup de cercetători (Materials For Environmental Applications Research group) în cadrul facultății, tema cercetării fiind fotocatalizatorii. Pe parcursul anului

2014, în februarie și septembrie, a fost în Szeged cu bursa de cercetare Balassi, pentru a efectua experimente.

În 2015 a publicat primul articol științific în care este coautor, în revista *Materials Science in Semiconductor Processing*, titlul fiind *Preparation of TiO_2/WO_3 composite photocatalysts by the adjustment of the semiconductors' surface charge*.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Fotocataliza în ajutorul comunităților supuse segregării sociale* (în colaborare cu Erös Réka, Saszet Kata și Szabó Emerencia).

IONUȚ CĂTĂLIN HĂDADEA (n. la 29 decembrie 1991, Lupeni, jud. Hunedoara) este student masterand al Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, este licențiat în științe administrative în cadrul aceleiași facultăți și este absolvent al Liceului Teoretic „Mircea Eliade” din Lupeni, promoția 2011.

Cătălin Hădădea se caracterizează ca fiind voluntar de carieră, având un portofoliu impresionant în implicarea comunitară încă din anul 2008. Atât în liceu, cât și în facultate a fost implicat în mai multe organizații. În prezent este subprefect al studenților din Universitatea Babeș-Bolyai, președinte al Clubului Alpin FSPAC și voluntar în cadrul Fundației Noi Orizonturi.

Pe plan academic a participat activ în cadrul proiectelor de cercetare ale Clubului de Cercetare Aplicată. În 2014 a obținut premiul I în cadrul Conferinței Naționale a Studenților de Administrație Publică, desfășurată la Sfântu Gheorghe, cu lucrarea *Analiza comparativă a culturii organizaționale în domeniul public*

și cel neguvernamental, non-profit. În 2013 a obținut mențiune în cadrul Conferinței Naționale a Studenților de Administrație Publică, desfășurată la Piatra Neamț, lucrarea prezentată fiind *Eficiența Sistemului de Colectare a Taxelor și Impozitelor Locale*. Pe parcursul anului școlar 2014-2015 a beneficiat de bursă de performanță academică din partea UBB.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Capital social în comunitățile rurale*.

CLAUDIU JACOTĂ (n. la 29 ianuarie 1992, Petroșani, Hunedoara) este student masterand în anul II, în cadrul Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Departamentul de Administrație și Management Public, specializarea

Dezvoltare Comunitară și Planificare Urbană, linia engleză.

Referitor la activitatea academică, Claudiu Jacotă este pentru al doilea an membru al Colegiului Studențesc de Performanță Academică, unde s-a făcut remarcant prin participările la activitățile desfășurate pe parcursul anului. De asemenea, a fost prezent la conferințele naționale în calitate de participant și în calitate de evaluator. Totodată, își propune să publice un articol pe tema asocierii și cooperării în mediul rural, ca factor de dezvoltare socio-economică sustenabilă.

Din punct de vedere profesional, Claudiu Jacotă este implicat în cadrul unui ONG, care se ocupă cu scrierea și implementarea proiectelor cu finanțare externă pentru dezvoltarea rurală. În urma numeroaselor cursuri, workshop-uri și training-uri la care a participat, a obținut următoarele certificate: manager proiect, formator, facilitator dezvoltare comunitară, competențe informatice și competențe antreprenoriale.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Structurile de economie socială – impact și promovare în România* și va fi un proiect de echipă (în colaborare cu Ligia Andrei, Loredana Andrievici, Georgiana Avram, Andra Diamant și George Vlas).

ȘTEFAN JOSAN (n. la 8 ianuarie 1992, Nisporeni, Republica Moldova) este absolvent al Liceului Teoretic „Iulia Hasdeu” din Chișinău (2008-2011), licențiat în Relații Internaționale și Studii Europene al Universității (Craiova, 2011-2014) și absolvent al Departamentului pentru Pregătirea Personalului Didactic (2011-2014), profil socio-uman, Universitatea din Craiova. În prezent este masterand în cotutelă, anul II, în Etudes Politiques Européennes Comparées, la Universitatea Babeș-Bolyai și Université „Paris-Est Marne-la-Vallée”.

Grație sârguinței și rezultatelor academice foarte bune, a obținut o bursă de studiu Erasmus, la Université „Charles de Gaulle-Lille 3”, Franța (septembrie 2013-ianuarie 2014), iar în cadrul studiilor de masterat a fost beneficiarul unei alte burse Erasmus+ la Universitatea din Szeged, Ungaria (februarie-iunie 2015).

Meritele i-au fost recunoscute și apreciate, fiind laureat al Galei Studenților Originari din Republica Moldova, „Exelență academică pentru Moldova” – ediția a II-a, desfășurată sub Înaltul Patronaj al Prim-Ministrului Republicii Moldova, Mențiune specială, la categoria Masterat, Europa Centrală și de Est, Chișinău, 27 decembrie 2014.

O primă aplicare a cunoștințelor de profil s-a materializat printr-un stagiu în Direcția de Relații Externe și Integrare Europeană

a Ministerului Tehnologiei, Informației și Comunicațiilor al Republicii Moldova, iulie-august 2013. Actualmente, ariile sale de interes și cercetare vizează, cu precădere, Țările Est-Europene și relația acestora cu Uniunea Europeană.

Încă din anii de liceu s-a evidențiat prin participarea la nenumărate activități extra-curriculare, devenind membru al Senatului Liceului, dar și premiantul multor concursuri, printre care amintim Locul I la Concursul Național Tinere Talente, compartimentul Artă Teatrală, Chișinău, 2011; laureat la Școala Viitorilor Olimpici, Concursul Internațional de limbă și literatură română „Grigore Vieru”, 7-10 martie 2011, Liceul Academiei de Științe a Moldovei; olimpiade raionale și municipale. Deopotrivă, prin implicarea activă în numeroase ONG-uri, aduce plus-valoare comunității din care face parte. Printre acestea menționăm Platforma Globală de Mentorat – MentorMe, Departamentul de Relații Externe, februarie 2015; Grupul de Inițiativă Basarabeană Cluj, Departamentul Proiecte, octombrie 2014; Asociația Studenților Basarabeni din Craiova, octombrie 2011-iunie 2014; Clubul Liberalilor pentru Moldova, filiala Craiova, octombrie 2011-iunie 2014; AIESEC Craiova, octombrie 2011-decembrie 2012.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Țările Parteneriatului Estic și perspectivele reale de integrare în Uniunea Europeană. Dihotomia Vest-Est*. De asemenea, colaborează și la proiectul *Elemente ale autobiografiei spirituale ale lui Virgil Gheorghiu, reflectate în opera lui literară*, alături de Iuliu-Marius Morariu.

ANNA KISS (n. la 1 ianuarie 1994, Târgu Mureș, jud. Mureș) este absolventă a Liceului Teoretic „Bolyai Farkas” din Târgu Mureș, iar în prezent este studentă în anul III la Facultatea de Matematică și Informatică, specializarea Informatică, a Universității Babeș-Bolyai.

În anul 2014 a participat la stagiul de practică al firmei „Nokia Solutions and Networks”, la Budapesta, cu bursa de mobilitate Erasmus. Din același an face parte din programul de mentorat al firmei Codespring (Cluj-Napoca); în cadrul acestui program, în 2015, a dezvoltat, ca voluntar, o aplicație de mobil pentru Universitatea de Vară Bálványos. Tema lucrării sale de licență reprezintă generalizarea acestei aplicații pentru diferite conferințe și festivaluri.

Este voluntarul Fundației „Rákóczi Ferenc” – coordonator de echipe în mai multe tabere, organizatoarea mai multor reuniuni și administratoarea paginii de web a fundației. Face parte din echipa organizatoare a seriei de dezbateri *Partea Cealaltă a Zarului*, din cadrul facultății în care studiază.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *O bază de date și o aplicație pentru arii arse în Transilvania* (în colaborare cu Szabó Csilla și Sándor Csanád).

ANAMARIA-ALEXANDRA MIHĂILĂ (n. la 30 martie 1993, Sângeorz-Băi, jud. Bistrița-Năsăud) este absolventă a Facultății de Litere, specializarea Română-Franceză, Universitatea Babeș-Bolyai, iar, în prezent, masterandă în anul I la specializarea Studii literare românești din cadrul aceleiași facultăți.

Pe tot parcursul liceului, a manifestat un interes sporit pentru literatură și științe sociale, în special pentru logică și argumentare. A obținut premiul II în 2011 și III (2009, 2012) la Olimpiada

județeană de Limba și literatura română și mențione la faza națională a aceluiași concurs, în 2011. A fost premiată cu Medalia de aur la Concursul Național de Evaluare în educație în anul 2012, an în care a obținut și mențione la Concursul național de critică literară „Mihail Iordache” și locul I la Olimpiada Națională de Comunicare, Lectură și Creativitate. A promovat bacalaureatul cu media 10.

În ceea ce privește activitățile de voluntariat, s-a implicat în acțiuni caritabile și ecologice. A participat la selecția de la Bușteni pentru Parlamentul European al tinerilor în 2010, fiind, în această perioadă, președintele departamentului cultural al Consiliului Județean al Elevilor, Cluj-Napoca, iar, ulterior, vicepreședintele acestuia.

A obținut premiul *Critique Junior* la Sesiunea de Comunicări Științifice a studenților și masteranzilor, cu lucrarea *Racine – un féministe avant la lettre*. În octombrie 2013 a participat la Colocviul Național „Lucian Blaga” de la Sibiu, cu lucrarea *Sacralitatea ca blestem în opera lui Lucian Blaga*, lucrarea fiind publicată într-un volum colectiv. În mai 2015 a obținut premiul III la Sesiunea de Comunicări Științifice a studenților, masteranzilor și doctoranzilor, la secțiunea literatură română, cu lucrarea *Deviații erotice în poezia lui Gellu Naum*, și premiul II la secțiunea literatură franceză, cu lucrarea *André Gide: De l'Avant-garde à l'anti Avant-garde*. Scrie periodic articole și recenzii în revistele culturale, având, momentan, un studiu despre Gellu Naum în curs de publicare, într-o revista de specialitate (*Metacritic Journal for Comparative Studies and Theory*).

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Scriitori în diaspora. O analiză a mentalităților în epoca comunistă*.

IULIU-MARIUS MORARIU (n. la 4 mai 1991, în localitatea Salva, județul Bistrița-Năsăud) este masterand al Facultății de Teologie Ortodoxă, secția Consiliere Pastorală și Psiho-afectivă și al Facultății de Istorie și

Filosofie, secția Istoria Europei de sud-est, din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Este licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă (secția Teologie Pastorală, promoția 2010-2014, unde a absolvit ca șef de promoție) și al Facultății de Istorie și Filosofie (secția Istorie, promoția 2011-2014) din cadrul aceleiași universități, al Seminarului Teologic Ortodox Liceal din Cluj-Napoca (promoția 2006-2010; șef de promoție), al Școlii Populare de Arte „Tudor Jarda” din aceeași localitate (promoția 2006-2009), și al Școlii Generale „Tiberiu Morariu”, din localitatea Salva, județul Bistrița-Năsăud (promoția 1998-2006).

În perioada studiilor liceale a obținut numeroase premii și mențiuni la fazele județene ale diferitelor olimpiade, dar și Premiul Special al Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului, Ienopolei și Hălmaგიului, la faza Națională a Olimpiadei de Religie pentru Seminariile Teologice, în anul 2009, și Mențiune la Faza Națională a Olimpiadei Naționale pentru Seminariile Teologice, desfășurată la Buzău, în anul 2010.

A publicat peste 120 de studii și articole de istorie și/sau teologie în reviste precum: *Transilvania* (Sibiu), *Acta Musei Porrolisensis* (Zalău), *Altarul reîntregirii* (Alba-Iulia), *Tabor* (Cluj-Napoca), *Tribuna* (Cluj-Napoca), *Cetatea culturală* (Cluj-Napoca), *Orașul* (Cluj-Napoca), *Renașterea* (Cluj-Napoca), *Revista română* (Iași), *Semănătorul* (Tismana), *Astra năsăudeană* (Năsăud), *Astra Salvensis* (Salva), *Studii și cercetări etnoculturale* (Bistrița),

Gaudeamus Alma Mater Crisiensis, Seria Științe Socio-Umaniste (Oradea), *Arhiva someșană* (Năsăud), *Crinul satelor* (Târgu Jiu), *Luceafărul* (Botoșani), *Oglinda literară* (Focșani), *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă* (Cluj-Napoca), *Der Unterwald* (Sebeș), *Conexiuni românești* (Mannheim), *Confluențe românești* (New York), *Caiete silvane* (Zalău), *Boema* (Galați), *Observatorul* (Toronto), *Revista română de istorie a presei* (Cluj-Napoca), dar și în alte reviste și volume de specialitate (cum este de exemplu: *Regionalizare și politici regionale*, coord. Dumitru-Cătălin Rogojanu, Editura Lumen, Iași, 2014, prefăcut de către prof. univ. dr. Andrei Marga, unde a publicat studiul intitulat *Reflectarea modificărilor administrative ale României în structura instituțională a Bisericii Ortodoxe*, p. 217-226). De asemenea, a publicat 5 volume, respectiv: *Istoria Mănăstirii Izvorul Tămăduirii Salva*, Editura Astra, Blaj, 2013, 192 p. (coautor împreună cu prof. Ana Filip); *Stări, momente și personalități ale Ortodoxiei transilvane – pasaje insuficient reliefate istoriografic*, Editura Academica Brâncuși, Târgu Jiu, 2013), *Habet sua fata libelli!* Antologie de invitații la lectură, Editura Semănătorul, Tismana, 2014, *Restitutio Grigore Pletosu*, Editura Renașterea / Eikon, Cluj-Napoca, 2014, și *Sfântul Constantin Brâncoveanu – un model pentru tinerii de astăzi*, Editura Renașterea, 2015 – tradus și în limba engleză. A colaborat la volumul *Războiul național din Transilvania de la 1848-1849 – date, realități și fapte reflectate în documente bisericești greco-catolice (1848-1852)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2014, editat de către Dumitru Suciu și Alexandru Moraru, p. 627-636.

Datorită activității științifice desfășurate a primit și o serie de premii și distincții, dintre care: Diplomă de excelență din partea *Astrei Redidiva – Despărțământul Năsăud*, 2011; Premiul *Juventute* al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, 2011; Premiul I la Simpozionul Internațional *Zilele cercetării studențești* din Univer-

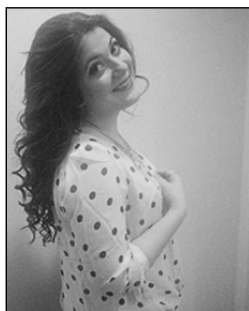
sitatea „Constantin Brancuși”, Ediția a V-a, Târgu Jiu, 2012; *Premiul Atelierului de Istorie Orală* al Fundației Academia Civică – Sighetu Marmației, 2012; Premiul I la Simpozionul Internațional *Zilele cercetării studențești din Universitatea „Constantin Brâncuși”*, ediția a VI-a, Târgu Jiu, 2013; Premiul I la Simpozionul Internațional *Universul Științelor*, organizat de Fundația „Vasile Pogor”, Iași, 2013; Diplomă de excelență din partea *Astrei – Despărțământul Năsăud*, 10. 02. 2014; Premiul „Ilinca și Ion Balș” al Fundației Academia Civică – Sighetu Marmației, 29. 07. 2014; Diplomă de excelență din partea Centrului Județean pentru Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, Târgu Jiu, 2014; Diplomă de merit și recunoștință din partea *Astrei – Despărțământul Năsăud*, Năsăud, 2015; Diplomă de mulțumire din partea Universității „B. P. Hasdeu” și Cercul *Astra* – Onisifor Ghibu, Cahul, 2015; Diplomă de excelență în cercetarea interdisciplinară din partea Universității Babeș-Bolyai, 2015.

În paralel, a desfășurat și activitate literară, scriind poezii și proză. Pentru acestea a fost distins cu următoarele premii naționale: Premiul „Aurel Turcuș” pentru poezie la concursul național *Vox Napocensis*, ediția a XII-a, Cluj-Napoca, 2012; Mențiune la concursul național *Dor de dor*, ediția a III-a, Ipotești, 2012; Premiul I la concursul național *Ocroțiți de Eminescu*, ediția a XIII-a, Blaj, 2013.

Din anul 2010 a devenit colaborator al Fundației Academia Civică din București, în cadrul Atelierului de Istorie Orală, iar din 2013 a devenit redactor al revistelor *Semănătorul* (Tismana) și *Astra năsăudeană* (Năsăud). Din același an a devenit și realizator al emisiunii *Oameni de ieri și de azi*, la Radio Renașterea, Cluj-Napoca, și fondator și redactor-șef al revistei *Astra Salvensis*, editată de către cercul *Astra* din localitatea Salva, județul Bistrița-Năsăud (revistă BDI). În anul 2015 a devenit membru fondator al Despărțământului „Vasile Moga” al *Astrei* de la Sebeș și al revistei

acestui, *Astra Sabesinsis*. În paralel, a desfășurat și o bogată activitate de voluntariat, fiind, din anul 2012, director al Departamentului Cultural al Asociației *Credința Ortodoxă* a Studenților Teologi a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, din anul 2010 membru al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român – ASTRA, Despărțământul Năsăud, cercul Salva (din anul 2014 și membru fondator al Despărțământului Sebeș al acestuia), contribuind la organizarea sesiunii de comunicări studențești a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca în anul 2012 și a mai multor simpozioane și sesiuni de comunicări (precum: *Utilizarea creativă a noilor tehnologii didactice*, Bistrița, 2012 și 2013, sau *Educația în context european*, Salva, 2014).

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Elemente ale autobiografiei spirituale ale lui Virgil Gheorghiu, reflectate în opera lui literară* (în colaborare cu Ștefan Josan).

CARLA FLORINA NICOARĂ (n. la 29 aprilie 1994, Cluj-Napoca, jud. Cluj) este studentă a Universității Babeș-Bolyai, la Facultatea de Știința și Ingineria Mediului, anul III, specializarea Ingineria Mediului.

Începând cu primul an de facultate, s-a implicat în activități de voluntariat și cercetare în cadrul facultății, motivată fiind de informațiile însușite în cadrul laboratoarelor. A avut diferiți profesori ca îndrumători, precum profesor Cristina Roșu, prodecan al Facultății de Știința și Ingineria Mediului. Are un articol în curs de publicare într-o revistă de tip BDI. Această pasiune îndreptată spre cercetare se manifestă activ în continuare, Carla Nicoară fiind

membră în cercurile de studiu din facultate. Totodată, lucrează alături de lect. univ. dr., cercetător științific de gradul I, Dana Malschi, având ca obiectiv prezentarea unei lucrări de cercetare despre fitoremediere, în cadrul Simpozionului Științific Studențesc *ECOUniversitaria*.

Este interesată să-și însușească informații diverse despre tot ceea ce înseamnă protejarea mediului, în susținerea modurilor de prevenire și protejare a acestuia, de încurajare a tinerilor în menținerea importanței problemelor de mediu și protejarea lui.

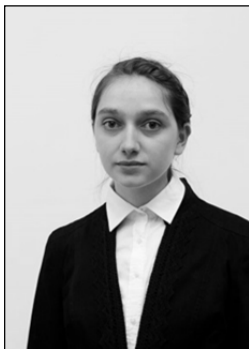
Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Potabilitatea apelor de fântână din zona rurală*.

OLÁH GELLÉRT (n. 20 februarie 1995, Sfântu Gheorghe, jud. Covasna) este în prezent student la Facultatea de Istorie și Filosofie, specializarea Istorie contemporană și relații internaționale, Universitatea Babeș-Bolyai din

Cluj-Napoca. A desfășurat activități de voluntariat în cadrul Uniunii Democrate Maghiare din România (Campanie electorală 2013), *Forumului Tinerilor* din județul Cluj (Forumul Civil 2014; Tabăra UE 2014), *KOMATE* (Voluntar), *UDMR* și organizațiile tineretului maghiar din România, *Uniunea Studențească Maghiară* din Cluj-Napoca. În momentul de față este membru al echipei *SHARE CLUJ* 2015, unde se ocupă cu proiecte de voluntariat.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Impactul rețelelor sociale asupra relațiilor internaționale – Twiplomacy*.

ELENA ONEȚIU (n. la 16 mai 1993, Câmpeni, jud. Alba) este absolventă a Facultății de Teologie Ortodoxă (2012-2015) din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, specializarea Teologie Didactică. Este licențiată în teologie cu teza *Persoana umană între însingurare și comuniune*. În prezent este masterandă a Facultății de Teologie Ortodoxă, speciali-

zarea Doctrină și hermeneutică creștin-ortodoxă.

Are ca domeniu de interes morala creștină în contemporaneitate, elaborând mai multe lucrări care privesc acest domeniu, pe care le-a prezentat la diferite simpozioane și sesiuni de comunicări. A participat la Simpozionul Național de la Tismana, din mai 2015, prezentând lucrarea cu titlul *Singurătatea omului contemporan și redescoperirea comuniunii*. De asemenea, a participat la Sesiunea de Comunicări Studențești de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, din iunie 2015, unde a prezentat lucrarea cu titlul *Misiunea comunitară a Bisericii într-o lume aflată sub semnul singurătății*, obținând locul III.

În ceea ce privește activitățile de voluntariat, a contribuit la digitalizarea Fondului de Manuscrise al Institutului *Arhiva de Folclor a Academiei Române*. S-a implicat și în activitățile de voluntariat din cadrul concursului de admitere al Facultății de Teologie Ortodoxă din iulie 2015. De asemenea, s-a implicat în organizarea *Întâlnirii tinerilor ortodocși din Europa*, 4-7 septembrie 2015.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Fenomenul siguranței și impactul său asupra relațiilor interpersonale* (în colaborare cu Alexandra Chiciudean și Cătălin Hădădea).

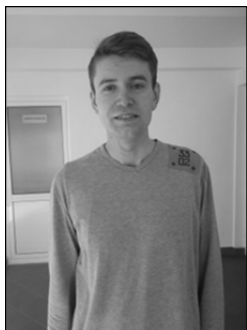
ROXANA-ALEXANDRA POPA (n. la 23 februarie 1992, Deva, jud. Hunedoara) este absolventă a Colegiului Național „Decebal”, Deva (2007-2011), secția Științe ale Naturii Bilingv-Engleză, masterandă în anul I la Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică, specializarea Ingineria proceselor organice și biochimice, absolventă a aceleiași facultăți (2011-2015), specializarea Inginerie biochimică. Încă din gimnaziu a manifestat un interes deosebit pentru chimie. A obținut premii și mențiuni la faza județeană a olimpiadelor de chimie și a participat la Olimpiada Națională de Chimie în 2007, 2008 și 2011. În 2007 a obținut mențiune MEdC și a participat la Tabăra Națională de Chimie de la Sângeorz Băi, jud. Bistrița-Năsăud.

Începând din anul I de studii s-a implicat în activitatea de cercetare științifică, lucrând în colectivul condus de către prof. univ. dr. Anca Silvestru, în domeniul Chimie organometalică și coordinativă. Cu o parte din rezultatele obținute în urma activității depuse a participat la Conferința Internațională *Studenți pentru Studenți* – ediția 2013 și ediția 2015, Cluj-Napoca, și la Conferința Internațională *EuCOMC XXI*, ediția 2015, Bratislava, Slovacia.

A fost membră a Organizației Studenților Chimiști (OSC) Cluj-Napoca, în perioada octombrie 2012 – aprilie 2014. A fost voluntar la Ziua Porților Deschise la Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică la ultimele trei ediții (2012, 2013, 2014). Din octombrie 2013 este membră a Consiliului Facultății de Chimie și Inginerie Chimică.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Compuși calcogen-organici cu potențială activitate antibacteriană*.

RĂZVAN POP (n. la 26 octombrie 1992, Satu Mare, jud. Satu Mare) este în prezent student în anul IV la Facultatea de Știința și Ingineria Mediului, specializarea Ingineria Sistemelor Biotehnice și Ecologice, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Este reprezentant de an al specializării din care face parte și participă la Cercul Științific din cadrul facultății. A practicat voluntariatul încă din anul întâi de facultate în cadrul următoarelor instituții din județul Satu Mare: Agenția pentru Protecția Mediului, Societatea de Gospodărire *Apele Române*, Stații de epurare.

Are ca domenii de interes: evaluarea impactului poluanților asupra mediului, managementul valorificării deșeurilor, gospodăria și tratarea apelor, evaluarea riscului tehnologic asupra mediului, hidrologia și hidrogeologia, biotehnologii de remediere a mediului.

Lucrează pentru finalizarea tezei de licență, *Valorificarea deșeurilor din piele*, având-o coordonatoare pe prof. univ. dr. ing. Cristina Roșu, obiectivul final fiind publicarea unui articol științific și participarea la conferințe naționale și internaționale.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Valorificarea deșeurilor din piele*.

CĂLIN RUS (n. în Cluj-Napoca, jud. Cluj) este student în anul II la Facultatea de Drept din cadrul Universității Babeș-Bolyai. Începând cu anul 2014, este reprezentant al anului său și membru în Consiliul Facultății de Drept, fiind un participant activ în organizarea vieții studențești și membru în diferite comisii și grupuri de lucru în cadrul facultății și universității.

A fost și este implicat atât în activitatea academică, fiind câștigător a numeroase premii și distincții (printre care 5 premii I la concursul de eseuri *ELSA*, câștigător al concursului de procese simulate pe Drept Internațional Public, premiul I la conferința internațională *CONSTANT*, cât și în societatea civilă, fiind aderant la mai multe organizații neguvernamentale). A început voluntariatul încă de când era elev, fiind membru al Clubului *IMPACT*, a fost ambasador al *Fundației Leaders* și a continuat cu *ARDOR*, unde participă la competiții naționale și internaționale de debate (*Vienna Freshers*, *Fiat 2.0*, *BBU Open*), dar unde a fost coordonator al unor proiecte (*Clujul dezbate!*), arbitru la diferite competiții (*Cantemir Extravaganza 2014*, *Cluj Open 2014*, *Saint George City of Debate 2013*) și voluntar (*Closer2Oxford*, *Meeting the Great Debaters 2011*). Momentan este membru și în departamentul de Resurse Umane al *ELSA Cluj-Napoca*, unde voluntariatul și domeniul juridic se regăsesc.

A fost sportiv de performanță, practicând șah, cu reușite notabile (locul 3 la campionatul național pe echipe, dublu câștigător al Olimpiadei Județene ș.a.), și Karate, unde a fost membru în staff-ul tehnic al mai multor competiții și arbitru și unde a avut numeroase distincții naționale și internaționale (vice-campion european la echipe, locul 3 la Campionatele Europene de Juniori și Seniori, campion național, câștigător al Cupei României etc.), dar a fost nevoit să se retragă din activitatea competițională, pentru a se putea dedica unor noi proiecte.

Este admis în *MENSA* (High-IQ Society) și, din 2015, în Colegiul Studentesc de Performanță Academică, iar printre pasiunile sale pot fi amintite activitățile de public speaking (preponderent debateri), dreptul internațional, dezvoltarea personală,

psihologia, economia, politica, sporturile de echipă, extreme și de contact, aviația civilă (planor), jocurile logice și intelectuale, dar și IT-ul și informatica, fiind student un an în cadrul Facultății de Matematică și Informatică din cadrul UBB, specializarea Informatică-engleză.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *O perspectivă internațională asupra dinamicii sociale și normative în România* (în colaborare cu Dorin Giurgi).

KATA SASZET (n. la 18 iulie 1993, Târgu Mureș, jud. Mureș) este absolventă a Liceului Teoretic „Bolyai Farkas”, Târgu Mureș (2008-2012), în prezent fiind studentă a Facultății de Chimie și Inginerie Chimică, în cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Deși este reprezentanta secției de chimie, anul IV, în anii de școală a fost interesată de matematică, fizică și mai ales literatură. A obținut premii la faza județeană a olimpiadelor de matematică, fizică și chimie, precum și rezultate la concursuri internaționale de matematică. A câștigat premiul întâi la faza națională a olimpiadei de literatură maghiară și premiul III, la faza internațională în 2009. În 2009 a participat la training-ul organizat de Uniunea Jurnaliștilor Maghiari din România și a obținut o diplomă de elev-jurnalist. În anii de liceu, timp de trei ani a fost redactor-șef al radioului *Trans Bolyai*. În 2012 a obținut premiul II la Concursul profesional de Chimie „Candin Liteanu”, organizat de Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică.

În 2012-2014 și-a început cercetarea științifică în grupa de cercetare „Materials for Environmental Applications”. A participat la Conferința Internațională de Chimie, edițiile XIX, XX și XXI, unde, în 2015, a câștigat premiul I, precum și la Conferința Științifică a Studenților din Transilvania, edițiile XVII și XVIII, unde a obținut premiul I, respectiv premiul III. În 2015 a apărut primul articol științific în care este coautor. Articolul este publicat în revista *Materials Science in Semiconductor Processing*, titlul articolului fiind *Preparation of TiO_2/WO_3 composite photocatalysts by the adjustment of the semiconductors' surface charge*.

Din noiembrie 2012 este membră a Uniunii Studențești Maghiare din Cluj (KMDSZ) și a Organizației Tinerilor Chimști Maghiari din Cluj-Napoca (KOMIX), iar din noiembrie 2013 este președinta Organizației Tinerilor Chimști Maghiari din Cluj-Napoca.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Fotocataliza în ajutorul comunităților supuse segregării sociale* (în colaborare cu Hampel Boglárka, Erös Réka, Szabó Emerencia și Timar Rita).

CSILLA SZABÓ (n. la 24 februarie 1994, Budapesta, Ungaria) este studentă a Facultății de Biologie și Ecologie, specializarea Ecologie și protecția mediului.

A desfășurat activități de voluntariat la Uniunea Studențească Maghiară din Cluj (este președinte la Departamentul de Biologie și Ecologie – BÖSZ), la Asociația „Apáthy István” și la Federația Universitară Maghiară din Cluj – KMEI, Cluj-Napoca (România).

A fost field assistant la Biodiversität und Klima Forschungszentrum / Senckenberganlage 25 / D-60325 Frankfurt, Neuglobsow (Germania), pentru două săptămâni, în vara anului 2015.

Din 2013 este membră a Grupului de cercetare a ecologiei plantelor, din cadrul Facultății de Biologie și Ecologie. A participat la proiectul „Elaborarea planurilor de management integrat pentru siturile de importanță comunitară ROSCI0074 – Făgetul Clujului – Valea Morii, ROSCI0356 – Poienile de la Șard și ROSCI0394 – Someșul Mic”.

În anul de studiu 2014-2015 a fost studentă a Colegiului Profesional „Apáthy István” din cadrul Institutului Universitar Cluj, dar și bursieră a Societății „Apáthy István”. Printre articolele sale se numără: Györfy Borbála, Ioó Emese, Jakab Melinda, Józsa Andrea, Kassay Bernadett, Papp Elke Edith, Péter Emőke, Rés Katalin și Szabó Csilla, *Plante de primăvară periclitare: să le privim fără să le atingem*, Editura Transindex, Cluj-Napoca, 2014; Daubner-Tímea Ingrid, Holinka Botond, Keresztes Kriszta Kincső, Magyari Dorottya, Szabó Csilla și Szakács Attila, *Studenții biologi clujeni au găsit specii rare. Le-au publicat*, Editura Transindex, Cluj-Napoca, 2014.

A mai participat la a IX-a Conferință Maghiară de Biologie de Protecție a Naturii (MTBK), *De la știință la decizie*, organizată la Szeged, în 20-23 noiembrie 2014, cu posterul: *Evaluarea mărimii populației a trei specii de plante de importanță comunitară, cu definirea preferințelor de habitat, în Valea Morii de lângă Cluj*.

A mai prezentat printre altele *Situația actuală a populațiilor de plante ocrotite și periclitare din Valea Morii de lângă Cluj (Actual state of rare and endangered plant populations in the Morii-valley near Cluj)*, împreună cu Szabó Csilla, Sándor Dorottya, Kiss Réka, Mátyás Attila, Ruprecht Eszter, la a 16-a conferință internațională Zilele de Biologie Clujene, din 14-16 aprilie 2015.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *O bază de date și o aplicație pentru arii arse în Transilvania* (în colaborare cu Sándor Csanád și Kiss Anna).

EMERENCIA SZABÓ (n. la 9 septembrie 1994, Suseni, jud. Harghita) este absolventă a Colegiului Național „Márton Áron”, Miercurea Ciuc (2013). În prezent este studentă în anul III la Facultatea de Biologie și Geologie, specializarea Biologie, din cadrul Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.

În prezent este membră a BÖSZ (Uniunea Studențească Maghiară din Cluj, Departamentul de Biologie și Ecologie), din cadrul Facultății de Biologie și Geologie. În timpul celor doi ani de facultate a fost organizator la Facultatea de Vară – ediția I (1-3 august 2014, Senetea, jud. Harghita) și ediția a II-a (19-23 iulie 2015, Senetea, jud. Harghita) și Ziua lui Darwin ediția IV (27 februarie 2015). A fost voluntar activ la Zilele Biologilor 2015 (pe partea de organizare). A participat la simpoziul *BIO.T.A – BIOdiversitate: Tradiții și Actualitate*, Facultatea de Biologie și Geologie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 27-28 martie 2015, cu lucrarea: *Diversitatea filogenetică a speciei Erythronium dens-canis în Transilvania: implicații în genetică conservării*. Tema proprie în cadrul grupului este filogeografia speciei *Galanthus nivalis* în Transilvania. În cercetare se prezintă filogeografia speciei respective și relația dintre populații diferite pe bază de analize de biologie moleculară.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Fotocataliza în ajutorul comunităților supuse segregării sociale* (în colaborare cu Erös Réka, Hampel Boglárka, Saszet Kata și Timar Rita).

RITA TÍMÁR (n. la 6 mai 1995, Miercurea Ciuc, jud. Harghita) este studentă a Universității Babeș-Bolyai, la Facultatea de Biologie și Geologie, anul II, la specializarea Biologie. În cadrul facultății este membru în grupul de cercetare în Ecologie plantelor. Tema ei de cercetare este: *Posibile cauze și mecanisme a răspândirea lui „Xeranthemum cylindraceum” în ultimii ani în Transilvania.*

Este voluntar în proiectul de evaluare a biodiversității județului Sălaj. Este membru al UCMR (Uniunea Cercetașilor Maghiari din România) și voluntar al acestei organizații. Este lider adjunct în grupa de cercetare 126. *Kájoni János cscs.* a Liceului „Segítő Mária”, Miercurea Ciuc. A participat în formarea liderilor de patrulă (2012) și formarea liderilor adjuncți (2014) – în cadrul UCMR. Este voluntar la Serviciul de Sprijin *Johannita*, Cluj-Napoca, participând la cursul de prim-ajutor organizat de către aceștia.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Cauzele și mecanismele posibile ale răspândirii Xeranthemum cylindraceum, observate în ultimii ani în Transilvania.* De asemenea, participă și în cadrul proiectului *Fotocataliza în ajutorul comunităților supuse segregării sociale* (în colaborare cu Hampel Boglárka, Erös Réka, Saszet Kata și Szabó Emerencia).

GEORGE FLORIN TOTH (n. la 11 aprilie 1993, Întorsura-Buzăului, jud. Covasna) a absolvit Liceul Teoretic „Mircea Eliade”, Întorsura-Buzăului, profil matematică-informatică, iar mai apoi specializarea Statistică și Previziune Economică (2012-2015) în cadrul Facultății de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca. În prezent este masterand în anul I, în cadrul aceleiași facultăți, la specializarea Econometrie și Statistică Aplicată.

În ceea ce privește activitatea legată de domeniul de studiu, în timpul celor trei ani de facultate, a activat ca voluntar în Organizația Studenților Economiști și a urmat cursurile de pregătire profesorală din cadrul Modulului Psihopedagogic, pe care le-a finalizat cu succes. De asemenea, interesul pentru statistică l-a motivat să participe și să se remarce, în mai 2015, cu propria lucrare de cercetare, la Olimpiada Națională a Economiștilor în Formare, în urma căreia a obținut marele premiu, respectiv locul I la nivel național, în cadrul secției de Cibernetică, Statistică și Informatică Economică.

Totodată a redactat un articol despre factorii de influență a prețului apartamentelor din patru mari centre universitare, la sfârșitul anului 2014, privind analiza cantitativă a prețului. Denumirea acestui articol este *Hedonic analysis of apartments price* și este publicat în *Review of Economic Studies and Research-Virgil Madgearu*, a Facultății de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Referitor la experiența sa profesională, în perioada facultății s-a implicat în activități ce țin de domeniul de specialitate, mai exact în perioada februarie-aprilie 2014 a realizat un stagiu de practică în cadrul INSSE, Cluj-Napoca (Direcția Județeană de Statistică, Cluj), iar în perioada martie-iunie 2015 a realizat un program de internship în cadrul SSIF BT SECUTITIES SA, în Departamentul de Dezvoltare și Marketing. Astfel și-a dezvoltat capacitățile de analiză, și-a îmbunătățit abilitățile organizaționale/manageriale, având un real beneficiu asupra dezvoltării sale personale și profesionale. În prezent, este angajat în cadrul SSIF BT SECUTITIES SA, cu funcția de Business Development Officer.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Modele hedonice de constituire a prețului apartamentelor. Poziția României în aria macroeconomică „dezvoltat – subdezvoltat”*.

VADAS HENRIETTA (n. la 3 februarie 1993 în Șimleu Silvaniei, județul Sălaj) este absolventă a Colegiului Național „Simion Bărnuțiu”, Șimleu Silvaniei (2008-2012). În prezent este studentă în anul III la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, specializarea Jurnalism, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Domeniul de cercetare este științele comunicării. Are experiență în mass-media, a colaborat cu mai multe radiouri, fiind și redactor la ziare tipărite și online. A desfășurat activități de voluntariat la radioul Best FM din Ungaria, Radioul Paprika din Cluj-Napoca, portalul kolozsvaros.ro, *Ziarul Igen, tessék! (Da, poftiți!)*, TVR Cluj, Uniunea Studențească Maghiară din Cluj-Napoca, fiind organizator în cadrul Zilelor Studenților Maghiari din 2014. Ca membru al Colegiului de Comunicare Komme, a avut șansa să participe la conferințe științifice organizate de Comitetul Academic Cluj. Este al doilea an când face parte din Colegiul Studențesc de Performanță Academică.

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Interesul studenților maghiari din Cluj-Napoca față de ziare studențești*.

GEORGE-FLORIN VLAS (n. la 6 martie 1992, Turda, jud. Cluj) este absolvent al Colegiului Național „Mihai Viteazul” din Turda (2011) și al Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, specializarea Administrație Publică, din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. În prezent este student masterand anul II în cadrul aceleiași facultăți, specializarea Managementul Serviciilor Publice (linia engleză).

Încă din primul an de facultate s-a implicat în activități de voluntariat (PATRIR, Asociația pentru Relații Comunitare Cluj, Danis Consulting) și cercetare (Clubul de Cercetare Aplicată/Laboratorul de Cercetare FSPAC), care l-au ajutat să se dezvolte pe plan profesional.

Printre realizările sale în plan academic se numără participarea la conferințele studenților de Administrație Publică (Piatra Neamț-2013, Sfântu Gheorghe-2014), în cadrul cărora a participat atât cu lucrări (răsplătite cu premii), cât și ca evaluator (Predeal-2015), dar și numeroase cercetări derulate în cadrul Clubului de Cercetare Aplicată. Totodată, George Vlas a fost șeful de promoție al specializării Administrație Publică 2011-2014, și a primit premiul *Excellentia*, 2014, acordat de către Consiliul Studenților din UBB.

A publicat recent un articol în *Revista transilvană de științe administrative*, a Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, cu tema *Calitatea vieții studenților. Studiu de caz: Mulțumirea studenților din trei universități clujene față de aspecte legate de calitatea vieții* (de asemenea, subiect al lucrării sale de licență), elaborând un model de analiză a calității vieții studenților.

Din luna martie 2015, activează în cadrul unei organizații non-guvernamentale clujene (Asociația pentru Relații Comunitare), pe programul de Debit Direct (baze de date).

Proiectul pe care îl va desfășura în anul universitar 2015-2016 pentru CSPA se numește *Structurile de economie socială – impact și promovare în România* și va fi un proiect de echipă (în colaborare cu Ligia Andrei, Loredana Andrievici, Georgiana Avram, Andra Diamant și Claudiu Jacotă).

I. ÎNTÂLNIRI MIRABILE

„AM FOST ȘI SUNT PROFESOR”

(4 OCTOMBRIE 2015)

ACAD. NICOLAE MANOLESCU

În cadrul Festivalului Național de Literatură, desfășurat la Cluj-Napoca, între 4 și 6 octombrie, președintele Uniunii Scriitorilor din România, dl Nicolae Manolescu, a fost oaspetele Universității Babeș-Bolyai: anume, s-a întâlnit, în dimineața zilei de 6 octombrie 2015, cu studenții Colegiului Studentesc de Performanță Academică din universitatea noastră. Publicăm conferința dlui acad. Nicolae Manolescu și răspunsurile la întrebările care i-au fost adresate¹.

Gazda întâlnirii a fost profesorul Ilie Rad, de la Facultatea de Jurnalism, care l-a prezentat studenților pe distinsul oaspete.

*

Stimați invitați, dragi studenți,

Avem astăzi o întâlnire cu adevărat excepțională, pentru că invitatul nostru este Domnul Profesor Nicolae Manolescu, unul dintre cei mai importanți critici literari din cultura română postbelică. Desigur, personalitatea Domniei Sale este cunoscută tuturor, ceea ce mă dispensează de dificila misiune de a o prezenta.

¹ Textul conferinței și al discuțiilor a fost revizuit de autor. Textul care urmează a mai fost publicat în revista *Apostrof* (Acad. Nicolae Manolescu, *Am fost și sunt profesor*, în *Apostrof*, an XXVI, nr. 11 (306), noiembrie 2015, p. 16-22), precum și în volumul editat de Irina Petraș.

Vreau doar să spun că Domnia Sa a fost, timp de 53 de ani, cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității din București, în prezent fiind profesor emerit la aceeași universitate. A publicat peste 70 de volume, inclusiv această monumentală *Istorie critică a literaturii române: 5 secole de literatură*, pe care am adus-o să o vedeți.

După 1989 a avut o activitate foarte complexă. A fost președintele Partidului Alianța Civică, funcție în virtutea căreia a candidat la cea mai înaltă funcție în stat – aceea de președinte al României. A susținut emisiunea de mare succes „Profesiunea mea – cultura“, de la PROTV, fiind, de un sfert de veac, directorul revistei *România literară*, una dintre cele mai importante reviste de cultură din România. A fost mai mulți ani ambasadorul României la UNESCO, la Paris. Este membru titular al Academiei Române, președinte, pentru al treilea mandat, al Uniunii Scriitorilor din România, funcție care a mai fost îndeplinită de Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, George Macovescu, Mircea Dinescu, dar și de clujenii D. R. Popescu și Eugen Uricaru. Acum doi ani a primit titlul de Doctor Honoris Causa al Universității noastre, așadar Domnia Sa face parte din comunitatea de profesori ai acestei Universități.

Îi mulțumesc foarte mult invitatului nostru că a acceptat să se întâlnească azi cu membrii Colegiului Studențesc de Performanță Academică – o structură înființată cu scopul de a crea un cadru complementar celui instituțional/tradițional pentru dezvoltarea academică și profesională a studenților cu rezultate deosebite din cadrul Universității Babeș-Bolyai, de a le stimula acestora valențele excelenței în cercetarea științifică aplicativă inter- și transdisciplinară, relevanța socială și disponibilitățile implicării în acțiuni de voluntariat.

Conform tradiției conferințelor noastre, îl rugăm pentru început să ne spună câteva cuvinte, după care îi vom adresa cel puțin zece întrebări, care i-au fost deja pregătite.

După cum vedeți, dialogul nostru cu Domnul Profesor Nicolae Manolescu este înregistrat audio și video, pentru Fonoteca de Aur a Colegiului Studențesc de Performanță Academică (CSPA), urmând a fi transcris și publicat apoi în *Anuarul CSPA*.

Trebuie să-i mulțumesc unui „complice” în organizarea acestui eveniment, Doamnei Irina Petraș, președinta Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor (Domnul Acad. Nicolae Manolescu s-a aflat la Cluj-Napoca, în perioada 4-6 octombrie 2015, ca participant la cea de-a II-a ediție a Festivalului Național de Literatură, organizat de Doamna Irina Petraș).

„Am fost și sunt profesor”

Nicolae Manolescu: Vreau să vă spun că nu țin la niciunul din titlurile pe care vi le-a amintit domnul Ilie Rad, afară de unul: acela de profesor, fiindcă asta am fost. Și încă mai sunt, deși, de câțiva ani, nu mai predau, nu numai pentru că am lipsit din țară, ci și pentru că nu m-am mai simțit bine la Facultatea de Litere a Universității din București. Și asta din cauza colegilor voștri de acolo, studenți din ce în ce mai puțin interesați de literatură, de limbă, adică de disciplinele despre care aș fi avut și eu ceva de spus. Și mărturisesc că, în condițiile astea, decât să vorbesc singur, am preferat să îmi văd de treabă, mai ales că m-am pensionat acum cinci ani. Asta îmi permite să îmi aleg auditoriul.

N-am rezistat invitației domnului Ilie Rad, pentru că mi-a spus despre ce e vorba și-am zis: „Asta e o idee interesantă!”. E o idee interesantă să aduni studenți de la Litere, Istorie, Sociologie,

Filosofie etc., da, de la toate disciplinele, și să-i pui să facă împreună anumite activități.

Motivul al doilea pentru care nu refuz, în general, să mă întâlnesc cu studenți, cu elevi, este că toată viața trăind în lumea asta, acum, deși nu-mi mai place atât de mult ca altădată, încep să am nostalgia mediului studențesc, așa că mă duc cu plăcere la licee, mă duc cu plăcere oriunde sunt invitat, la facultăți, indiferent de profilul liceului sau al facultății. Totdeauna găsim ceva să ne spunem, chiar dacă nu avem aceeași meserie. Și, dacă o să găsim ceva să ne spunem aici, unde e vorba de multe meserii, de multe specialități, e foarte bine. Probabil că acolo unde e una singură, chiar deosebită de a mea, lucrurile stau mai simplu.

Așadar, țin să fiu profesor, pentru că asta am fost toată viața. De asemenea, ambii mei părinți au fost profesori. De când mă știu am trăit în această lume, am și acum în nas mirosul de motorină, care se dădea pe podelele de la școală, și al prafului de cretă cu care se scria. Acum dumneavoastră nu mai scrieți cu creta pe tablă! Acum totul este pe tabletă, ceea ce pe mine mă deprimă puținel, pentru că e vorba de un contact mediat. Creta pe tablă, pixul... Eu citesc ziarele, cum vedeți², le-am luat de la un chioșc, mă cunosc deja și chioșcarii din Cluj!... Da. Nu pot să mă uit pe tabletă sau pe internet, să citesc știrile de acolo, prefer să mă uit în ziar. Am această boală: dimineața, spălatul pe dinți și cumpăratul ziarelor sunt obligatorii! Numai când nu vreau să știu ce se întâmplă, nu le cumpăr! Dar, de obicei, curiozitatea e mai mare decât frica de ce o să citesc în ziare (există și asta!).

² Domnul Nicolae Manolescu cumpărase într-adevăr, de la un chișc de ziare, de pe Str. Eroilor, trei ziare: *Adevărul*, *Evenimentul zilei* și *România liberă*, pe care le avea pe masă.

Deci asta am fost. Când m-am pensionat acum... cinci ani, șase ani – nici nu mai știu câți sunt –, la șaptezeci de ani, am constatat că pe certificatul meu de pensie scria „50 de ani vechime“. Aoleu, 50 de ani vechime! Și mi-am amintit că tatăl meu, născut în 1900, s-a pensionat în 1962 și mi-a zis: „Am 42 de ani în învățământ!“. Și eu, când am auzit 42 de ani (eu aveam 23), mi s-a părut enorm. Și acum constat că se poate, se poate să ai și peste 50 de ani de învățământ, ceea ce le doresc și celor de-aici, care vor intra în învățământ. Profesie care se face tot mai rar, tot mai greu! Cum vedeți, e o criză de dascăli peste tot și foarte puțini sunt ispițiți să urmeze calea asta. Deși, după părerea mea, dacă ținem cu adevărat ca mâine, voi, cei mai tineri – eu nu mai am nicio pretenție! –, să trăiți într-o lume mai bună și copiii voștri să aibă parte de o lume normală, atunci va trebui să vă gândiți că la baza a tot și a toate stau școala, învățământul, dascălul. Pentru că o școală proastă înseamnă o societate debusolată, o societate care nu-și mai cunoaște nici măcar limba pe care e obligată să o vorbească, o societate care n-are memorie (școala întreține memoria). Dacă vreți să vă spun pe dinafară versuri, toate pe care le mai țin minte le-am învățat la școală (sunt în general versuri proaste, alea se țin bine minte!). Spun câte vreți, zeci de versuri tâmpite, am o întreagă colecție în cap. Nu am mai fost în stare după aia să învăț pe dinafară alte versuri, decât, știu eu, versuri ale unor poeți cu o anume pregnanță stilistică, cum este Ion Barbu, de exemplu. Pe Barbu pot să vi-l spun de la un cap la altul, da. Pe Arghezi nu pot, îmi depășește memoria, iar pe Blaga – mă ierte clujenii! – îl iubesc mai puțin și nu-mi vine, chiar dacă mă străduiesc, să-l învăț pe dinafară! E și greu de învățat pe dinafară. Vorbește o limbă mai ardelenască, mai șonticăită. Asta e. Și eu sunt ardelen pe jumătate, așa că îmi permit să fac glume cu ardeleni!

Așadar, asta am fost, asta am făcut. Asta mi-a plăcut să fac și cred că am făcut-o acceptabil, destul de bine. Vă dați seama câte serii de studenți am avut. Și acumă mă întâlnesc peste tot cu ei. Dacă faceți o socoteală – cam o medie de 200 de studenți pe promoție, 53 de promoții înmulțit cu 200, cine e de la Matematică aici ne spune rapid cât fac!

– Voce din sală: 10.600 de studenți!

– Așa, vă mulțumesc!

Revenind, m-a interesat foarte tare acest experiment până una-alta, pe care îl aveți în acest colegiu. M-am uitat, am cercetat aici, în primul număr al *Anuarului* colegiului, și am constatat că cei mai mulți dintre voi sunteți filologi și economiști. Câte-un matematician, mai unul-doi istorici... Sunt mai puțini studenți de la Istorie, mă așteptam la mai mulți istorici, că aicea noi suntem... filologi și economiști! Economiștii nu m-au surprins, fiindcă noi trăim într-o lume a economiștilor. Economiștii sunt la putere acumă. Și de aia, din punct de vedere politic, ne merg treburile foarte greu: pentru că economiștii nu se pricep la politică, iar politicienii nu știu economie! M-a surprins, deci, numărul de filologi. Asta e extraordinar. Unde s-a mai pomenit ca filologii să stea umăr la umăr cu economiștii, într-un colegiu de excelență? Filologii sunt încadrați acum la Litere. De Litere cine mai știe? Ia întrebați pe stradă! „Nu, eu sunt la Filologie!” vi se va răspunde. Ce înseamnă filologie, câți o să vă spună? Ei, când ziceți „economiști”, toți se gândesc măcar la banii pe care-i au la bancă, la CEC sau în buzunar, sau pe care nu-i au deloc! Și își aduc aminte ceva, anume că „economia asta se ocupă cu banii, chipurile”. Ei, nu numai cu banii, dar nu contează, în fine. Lasă că văd toată ziua la televizor economiști!

Al doilea lucru care m-a atras aici, la dumneavoastră, a fost caracterul interdisciplinar. Trăim într-o lume interdisciplinară, nu?

Am înțeles că v-ați întâlnit cu Basarab Nicolescu, care e unul din maestrul interdisciplinarității. O să vină Solomon Marcus? N-a fost încă. Solomon Marcus, alt interdisciplinar, deci de generația mea, să zic așa. Oameni care au făcut asta înainte când nu se făcea, când interdisciplinaritatea nu exista (nu exista nici măcar cuvântul). Dacă eu v-aș spune acum câte cuvinte pe care le folosiți în fiecare zi nu existau acum 30-40-50 de ani, v-ați mira. *Interdisciplinar* nu exista, nu se practica, fiecare-și vedea de meseria lui. Acuma se pare că lumea s-a complicat atât de tare, e atât de complexă, încât nu mai merge să te ocupi doar de un anumit lucru. Eu am păstrat această... prejudecată, dacă vreți, că lucrul cel mai important este să te ocupi de ceva și să faci bine. Nu de mai multe. Te ocupi de un anumit lucru, pe care poți și știi că ești capabil să-l faci cumsecade. Am această nostalgie a *monodisciplinarității*, nu știu dacă se poate spune așa (probabil că da). În materie de interdisciplinaritate am de făcut o observație, una empirică. Nu, n-am pretenția să fac teorii aici. Mi s-a părut totdeauna că interdisciplinaritatea este... nu oloagă, dar șchioapă. Niciodată cele două picioare nu sunt egale. Nu știu, e un dat, e... Poți să fii, în același timp, de pildă, matematician și lingvist; matematician și literat. Da, aleg la întâmplare. N-aș putea să vă spun cum e să fii în același timp chimist și biolog. Poate că aici lucrurile merg, că sunt mai apropiate. Sau chimist și fizician. Pe vremuri, profesorul de fizică era profesor de fizico-chimice. Eu așa am avut profesori. Deci știau și una, și alta, pe amândouă. În ciuda faptului că eu mă descurcam destul de bine la chimie și deloc la fizică! N-am înțeles nimic din fizică!... Nici lucrul manual nu l-am înțeles, nu știu cum vine să faci... Cum apărea un plan înclinat, mă încurcam, o luam la vale. La chimie m-am descurcat destul de bine, chiar mi-a plăcut. Dar am uitat-o, evident. Dar matematică și literatură... O să vină și la voi domnul Solomon Marcus, care m-a invitat la un cenaclu al lui, pe

vremuri, acum mulți ani, înainte de '89, la Matematică, unde un student făcuse o lucrare pe un algoritm matematic, pe o formulă matematică oarecare, ca să descopere care dintre variantele legendei – *Meșterul Manole* sau *Monăstirea Argeșului* a lui Alecsandri – care dintre versiuni e cea mai apropiată de toate celelalte. Există o formulă matematică pentru asta. Deci egal depărtată de toate celelalte. Eu i-am scris un bilețel în care i-am spus ce cred eu, i l-am dat și am zis: „Să-l deschizi după...” Studentul a umplut o tablă de formule. N-am înțeles foarte mult, dar până la urmă m-am lămurit și bineînțeles că a ieșit poezia lui Alecsandri! Ceea ce scrisesem eu pe bilet. Era previzibil. N-avea aspecte de limbă, să spunem locală, era scrisă într-o limbă literară. Celelalte, cu multe localisme, vă dați seama că se îndepărtau automat unele de altele, ca un univers în expansiune, în vreme ce varianta lui Alecsandri era cea mai curată. Toată demonstrația matematică a dovedit, dacă vreți, o idee previzibilă și absolut inutilă de altfel! Din punct de vedere literar n-are nicio importanță, nicio relevanță faptul că versiunea lui Alecsandri era cea mai curată... Cea mai egal, asta e... Combin comparativul cu egal, nu prea merge. N-avea nicio importanță, dar asta era. Întrebarea care se pune în asemenea cazuri e dacă are relevanță, dacă are sens să numărăm în poezii anumite părți de vorbire... Am mai asistat la o discuție, în care au fost numărate verbele, respectiv substantivele din poezia lui Bacovia. Și nu știu ce-a ieșit, 52 la 48%, dar nu mă întrebați dacă pentru verbe sau pentru substantive!... Am uitat. N-are nicio importanță câte verbe și câte substantive sunt într-o poezie. Deci, dintr-un punct de vedere, dacă nu are o anumită relevanță faptul că demonstrația matematică ne duce spre o anumită concluzie, degeaba o facem. Invers, demonstrația matematică poate fi o dovadă peremptorie pentru un anumit fenomen literar sau lingvistic. Pentru că demonstrația matematică e o demonstrație

riguroasă, unde nu încap discuție, nu se negociază. Dacă am găsi un algoritm matematic și în negocierile internaționale, de pildă acum, între americani și ruși în Siria, s-ar pune capăt războiului sau s-ar face un război și s-ar termina cu lumea. Dar neputând face chestia asta, rămânem cu negocierile. Matematica ne-ar scuti de negocieri, dacă vreți. Și există unele lucruri extraordinare sub acest raport. Este un coleg al nostru, Mihai Dinu se numește, care a publicat mai multe cărți – e matematician –, a publicat mai multe cărți în care, pe baza unor formule matematice, a făcut niște demonstrații absolut uluitoare. De pildă, a reușit să stabilească un algoritm pentru etimologia românească. Nu numai pentru a determina cu oarecare precizie etimonurile cuvintelor (deci originea lor), dar și momentul istoric în care în limba română au intrat anumite cuvinte provenite din alte limbi. O carte absolut extraordinară, *Personalitatea limbii române* se numește. Formidabilă. A făcut tot așa, pe bază matematică, o analiză a rimei. În altă carte a făcut o analiză a ritmurilor poetice, tot pe bază matematică. Și rezultatele sunt absolut uimitoare, schimbă complet toată teoria privind versificația românească. Există multe cărți despre vers, despre versificație, prozodie. Sunt mulți lingviști care s-au ocupat de asta, dar cărțile lui Mihai Dinu fac de nediscutat acest subiect. Se pune punct, asta este, exact cum spune el.

Așadar, aici avem un caz de interdisciplinaritate încununat cu succes. Dar nu știu multe asemenea. Să numeri verbele sau substantivele dintr-o poezie, asta n-are absolut nicio importanță din punct de vedere literar.

În sfârșit, al treilea lucru pe care aș vrea să vi-l spun, legat de ce faceți în acest colegiu, cei care sunteți (vreo 40, sau câți am văzut pe aici). Vedeți deosebirea, să spunem, de ceea ce faceți la facultățile unde sunteți, unde aveți mai mulți profesori, pentru fiecare disciplină. Unii așa, unii altfel, unii pe care o să-i țineți minte, alții

pe care o să-i uitați. Aici sistemul e cu totul altul. Adică vine cineva din când în când, care – am văzut în *Anuar* – a descoperit de exemplu o anumită celulă care duce în sânge... Biolog sau chimist. Lucru extraordinar. Poate candida la Premiul Nobel, la un moment dat, când operația asta va fi dovedită și practic, dacă am înțeles eu bine. V-ați întâlnit cu Basarab Nicolescu. Este o personalitate excepțională și un om... da, care știe multe. Pe Ionel Haiduc îl cunosc ca președinte al Academiei, ca fost președinte al Academiei, dar chimia Domniei Sale îmi rămâne necunoscută, deci nu știu nimic despre ea. Nu pot să spun nimic, că nu știu nimic. Pe domnul Ioan-Aurel Pop firește îl cunosc de multă vreme, i-am citit toate cărțile, ca istoric, ca lingvist îl știu foarte bine. Deci vă întâlniți cu oameni care, fără să vreau să îi offensez pe profesorii voștri de la celelalte facultăți și discipline, sunt puțin *peste*. Puțin peste. Pentru că presupun că domnul Ilie Rad nu invită chiar pe oricine. Acuma m-am uitat și eu pe listă pe cine vrea să invite, n-o să-i spun pe cine eu n-aș invita în locul lui, dar mă rog, n-are importanță! Deci vă întâlniți cu mari personalități... Aveți, dacă doriți, următoarea șansă: șansa de a vă întâlni cu un adevărat dascăl. Pentru că ce cred eu că lipsește în acest moment în școala românească de toate gradele este dascălul, prestigiul profesorului, care s-a dus pe apa Someșului, a Dâmboviței, a... Profesorul a devenit un funcționar oarecare, ca și preotul – Dumnezeu să mă ierte! – în meseria sa... Un funcționar oarecare, care-și face treaba, mai bine sau mai puțin bine. Dar care nu este cu adevărat un formator, un creator de spirit nou, să zic așa. De la care să aveți ce învăța. Eu lucrurile astea le-am mai spus odată la Cluj, când am fost..., când am primit titlul de Doctor Honoris Causa al universității de aici, al UBB, cum se spune acum. (Prescurtările astea sunt absolut îngrozitoare. UBB, ce e asta? „Ce-ai făcut?“ „UBB!“ Aoleu! Sau UB, mai rău. Da, bine: UE, UB, UBB!) Și atunci am

vorbit despre acest lucru, despre nevoia de dascăl, despre nevoia de oameni care ne formează. Uitați-vă în trecutul fiecăruia (chiar dacă nu foarte lung, cum este al vostru, la vârsta pe care o aveți) și o să descoperiți – sau veți descoperi mai târziu – că există totdeauna o figură în acest peisaj care v-a marcat mai puternic decât celelalte – poate foarte puternic în unele cazuri – și care de obicei nu vine din familie, vine din mediul școlar. Un profesor. Fetele de la gimnaziu și de la liceu își imită profesoarele care le plac, le imită până și felul de-a se pieptăna sau de a-și pune o bijuterie. Mai ales fetele, că au o sensibilitate mai mare. Băieții sunt mai puțin interesați de lucrul ăsta. Dar noi toți avem, dacă ne gândim bine, în trecutul nostru, o asemenea figură *tutelară*, să-i spun folosind cuvinte mari, care de obicei este un fost profesor și care ne-a marcat într-un fel. Pot să fie și mai mulți, asta este o mare șansă. Vreau să vă spun că, din acest punct de vedere, generația mea a avut o neșansă imensă, combinată cu o mare șansă. Neșansa a fost... Eu am intrat în școală în 1946 și reforma învățământului a venit în '48. Și vreme de ani buni, până pe la mijlocul anilor '50, nu am avut manuale. La disciplinele științifice aveam manuale traduse din rusește. La chimie, la fizică, la matematică erau traduse. La română n-am avut manual tot liceul. Nu-mi aduc aminte, poate prin ultima clasă. E adevărat că eu am făcut un liceu scurt. Școala era complet deabusolată în acel moment, vă dați seama, la începutul anilor '50, îndeosebi după reformă, nimeni nu știa de fapt ce se întâmplă... Unii profesori foarte îndrăzneți ne mai spuneau lucruri care nu erau, cum se spunea atunci, cu alt termen care exista și acum nu mai există, ne spuneau lucruri care nu erau „pe linie”, să zicem. Noi învățam numai ce era „pe linie”, adică acceptat oficial. Ne îmbrăcam pe puncte, adică primeam anumite puncte, în funcție de care ne cumpăram câte-o haină, câte-un pantalon, câte-o rochie, dacă eram... da. Expresii dispărute. Șansa în aceste condiții a fost că nu toți vechii profesori

fuseseră eliminați din învățământ, unii erau în pușcărie, ca ai mei părinți, de exemplu, alții nu fuseseră închiși, dar dați afară din școală și trimiși la... Cucuieți, să predea altceva decât era cazul. Rămăseseră totuși destui profesori în activitate. Am avut profesori în toate disciplinele – pe mine mă interesau mai mult cei de la literatură română, de la limba română, de la istorie – care erau extraordinari. Am stat de foarte multe ori și m-am gândit la ce poate să însemne un adevărat profesor de română. Ați auzit poate de la profesorii voștri: „A, zice, eu am făcut română cu cutare!” Există autori de manuale... La matematică: „A creat nu știu câte serii de olimpici”. Există asemenea profesori. Pe unii îi cunosc și eu foarte bine, unii mi-au fost studenți. Am avut o asemenea experiență și vreau să vă spun că oricând îmi vine în minte să fac comparația cu ce-am avut și ce e acum, cei actuali sunt în dezavantaj.

În 1967 m-am apucat să-mi fac teza de doctorat despre Titu Maiorescu. Tocmai fusese redescoperit, ca să zic așa, recondiționat de Liviu Rusu, clujeanul dumneavoastră, într-un articol din *Viața românească*, după ani buni în care era considerat un critic reacționar, retrograd, membru și șef al Partidului Conservator. Vă dați seama, numai bube avea. În '67 m-am apucat să-mi fac teza și am descoperit întâmplător, umblând eu prin biblioteci și prin bibliografie, două articole publicate în *Analele Universității clujene*, aflată la Sibiu în anii '40-'45, când universitatea a fost în refugiu – bănuiesc că știți, dacă ați făcut istorie –, semnate de un domn, cu un nume care-mi suna ardeleneste, dar nu știam de unde să-l iau. Și l-am întrebat pe tatăl meu: „Ai auzit de profesorul Licu Pop?” Zice: „Da! A fost coleg cu mine la „Gheorghe Lazăr”, la liceu. S-a pensionat înainte de a intra tu în liceu”. Și am mai aflat că locuiește la Sibiu, unde am făcut eu liceul, la Prima Ardeleană, adică în clădirea din colțul bulevardului. Clădire veche, frumoasă. L-am căutat, m-a primit, da, era un om de optzeci de ani atunci, trăia

singur, într-un apartament absolut splendid (nu știu de ce nu i-l luaseră comuniștii, probabil din respect față de el, că îl avuseseră profesor toți cei de pe la Securitate, de pe la partid). Și m-a întrebat ce fac. Îmi spun de Maiorescu. Zice: „Foarte bună idee, mai ales acum”. Îmi zice: „Știi germană?” Zic: „Da. Am făcut germană și-n liceu, și-n facultate, deci știu!” „Citești cu gotice?” „Citesc și cu gotice!” „Filosofie știi?” Filosofie nu făcusem la facultate, dar evident citisem câte ceva, dar filosofia nu era chiar – să zic așa – punctul meu forte. Dar mă descurcam. Îmi zice: „Uite, începe cu filosofii... Lasă-l pe Schopenhauer, că toată lumea știe că Maiorescu e cel care l-a recomandat pe Schopenhauer prietenului său, I. A. Cantacuzino, supranumit «Zizin»”. Un om care a vrut să-l traducă în franceză și prima traducere franceză a lui Schopenhauer este a acestui român, impulsivat de Titu Maiorescu. Tot așa cum prima traducere a lui Nietzsche la începutul secolului XX în franceză este tot a unui român, fost student al lui Maiorescu. Nietzsche a început și el să fie cunoscut bine în România, încă de la începutul secolului XX. Deci vedeți deschiderea... Și-mi spune: „Lasă-l pe Schopenhauer!” Zice: „Chestia aia cu ideea hegeliană, care devine idee la Maiorescu e o copilărie”. Zice: „Nu e nicio legătură între ideea... Ocupă-te de Herbart!” Unul din articolele de care am vorbit ale acestui profesor, Licu Pop, era despre herbartianismul lui Maiorescu. Și m-a dus în bibliotecă și mi-a scos de-acolo o ediție princeps din Herbart. Legată în piele, în germană, tipărită cu gotice – o frumusețe. Astea sunt cărți pe care nici nu merită să le citești, numai dacă le ții minte cum arată și te cultivi! Emană din ele o intelectualitate extraordinară. De-aia spuneam că... Le spuneam studenților mei: „Mă uit la voi și vă spun care vine dintr-o casă cu bibliotecă cu cărți și care vine dintr-o casă fără bibliotecă!” Mă întreabă: „După ce știți?” „Știu. După ochi, după ten, după multe!” Se vede, imediat se vede. Cu cărțile alea în casă, vă dați seama. Ei, acest domn, Licu

Pop, nu a predat nici măcar la universitate, când a fost Universitatea din Cluj la Sibiu, deci nu s-a băgat printre profesorii de acolo, putând deveni coleg cu Blaga și putând săi aibă studenți, să spunem pe Doinaș sau pe Negoîtescu sau pe Balotă sau pe ceilalți care au fost acolo. A predat numai la liceu toată viața lui. Era un profesor de română, născut prin 1890 și care a trăit până în 1970... și ceva. Profesor de română la liceu, la Sibiu, la „Gheorghe Lazăr”. Ei, când ai un asemenea profesor... Nu l-am avut profesor, recunosc, dar m-am folosit cât am putut de studiul sau, privind herbartianismul lui Maiorescu. Era foarte interesant. Profesor de română.

Ei, unde sunt profesorii ăștia? Unde sunt figurile astea? Mi-aduceam aminte, când am vorbit la universitate pe tema asta, de un lucru: la toate popoarele, în tradiția tuturor popoarelor, în folclorul tuturor popoarelor, există nenumărate povești, legende, mituri, legate de câte-un dascăl, un mare dascăl, un *guru*, cum spun indienii. În toate, inclusiv la noi. Păi Ștefan cel Mare nu se ducea să se consulte cu pustnicul în pustie? Toți, toate popoarele au legende și poveștile lor despre dascăli. Ceea ce mie mi se pare chiar *alarmant* – nu folosesc întâmplător cuvântul – este faptul că învățământul, în momentul de față, tinde să se dispenseze de dascăli. Dumneavoastră aparțineți de serii, de promoții care cred – nu mă refer la unul sau la altul și nici la faptul că cineva v-a băgat în cap chestia asta, sistemul e de vină – că nu mai avem nevoie de profesori. Sau, mă rog, îi acceptați cu îngăduință: „Ce să facem? Asta este situația. Ne-am trezit aici, la colegiu, trebuie să-i suportăm și pe ăștia! N-avem încotro, că altfel ne trimit în altă parte, la facultate!” Sistemul actual de învățământ se dispensează din păcate de dascăli. El, sistemul, nu mai simte această necesitate. În el nu mai există nimic, nu mai există acea formulă să spunem chimică, biologică, cum vreți să-i spuneți (eu cred că în tot cazul e una organică!), prin care învățătura să reconducă la nevoia de

dascăli. Și bănuiesc și de unde vine asta. Și pe măsură ce se extinde învățatul după Wikipedia, după internet, cu toate mijloacele moderne, nevoia de dascăli se diminuează până la zero. În curând nici n-o să mai știm ce înseamnă asta. N-o să mai simțim nevoia să avem pe cineva care să ne învețe ceva. Și eu cred că sunt două explicații pentru acest fenomen și va trebui mai devreme sau mai târziu să devenim conștienți de nocivitatea situației în care ne aflăm și să alegem.

Prima explicație este o confuzie, o confuzie foarte generală să spunem așa, între *informație* și *cunoștințe*. Nicio societate vreodată în istorie, aici sau în altă parte a planetei, nu a avut parte de o asemenea bogăție de informație. Este imensă, incomparabilă. Noi primim în fiecare secundă informații care egalează cantitativ toată informația omenirii de până la al Doilea Război Mondial. Fără glumă. Se măsoară în biți mi se pare informația, va trebui să avem un număr oarecare de biți ca să ne dăm seama cum stăm. Doar că asta este *informație*. Este brută. Noi zicem internet. Mă rog, alta e originea cuvântului, eu aș spune *interbrut*. Ce lipsește ca să devină informația brută cunoștință? Ciurul, sita, filtrul. Și cel mai bun filtru e dascălul. Cel care selecționează, selectează, triază, blochează și, până la urmă, transformă informația în cunoștințe. Sunteți o generație care beneficiază de informație cum n-am avut și n-a avut nimeni înaintea voastră! Cât despre cunoștințe, iertați-mă, aveți cu mult mai puține decât am avut noi. Și vorbesc acum de generații relativ apropiate, nu mă duc la Licu Pop, la profesorul meu, cum nu mai există în momentul de față în învățământ, nici măcar la facultate, vreun profesor. Nici la germană măcar – poate la filosofie – care să citească și să știe, să citească în original și să știe filosofia germană din a doua parte a secolului XVIII și secolul XIX, cum o știa Licu Pop. Dascălul este cel care face această triere. Internetul este extraordinar, dar devine foarte periculos, pentru că te pune în

fața unor informații netriate, pe care... cu care nu știi ce să faci! Există o mulțime de oameni care se uită pe internet, ca să vadă cum se tratează o anumită boală sau dacă suferă de o anumită boală. Și găsesc acolo tot felul de minuni. „Aoleu, zice, am văzut, asta se recomandă pentru diabet, aia pentru guturai!“ Păi nu se poate așa ceva. Trebuie să fie un medic sau măcar un farmacist care să-ți spună. Nu vă jucați cu cheștiile astea! Foarte multă lume crede că, dacă ai acces la internet, ai totul... Butonează și-n câteva secunde ai aflat tot ce vrei. Vrei să știi cum o chema pe iubita lui Shakespeare din școală! Imediat găsești. Da, numai că asta e informație brută. Cunoștințele sunt nete, sunt triate, sunt filtrate, sunt trecute prin sită. Nu se poate face pâine dacă nu cerni făina. Sau iese pâine, dar proastă. Mâncați o pâine proastă, țin să vă spun! Cei care credeți că tableta, computerul și toate celelalte vă scutesc, de pildă, să vă duceți frumușel la școală, să vă întâlniți cu câte-un profesor sau să mergeți la bibliotecă, să vă luați o carte și s-o citiți vă înșelați! Vă dați seama că a dispărut o expresie, „știință de carte“? Cum, care știință de carte? E și azi știință câtă vreți, dar nu mai e de carte, e de altceva.

A doua cauză la care mă refeream: confuzia dintre *mijloc* și *scop*. Acest internet, toată nebunia asta cu informația constituie cel mai fabulos mijloc avut vreodată de omenire, pentru a obține informații. Dar internetul nu trebuie să fie un scop. Scopul nu e ăsta. Scopul este să transformați aceste informații în *cunoștințe*. Și abia din momentul ăla putem să stăm de vorbă. Până atunci... Toată lumea are aceste informații, de la cei mai deștepți până la cei mai tâmpiți! Și lumea asta e plină de tâmpiți. Deschideți televizorul și o să-i vedeți la față zi de zi, ceas de ceas și-n proporție de masă, cum zicea tovarășul Vladimir Ilici Lenin! Eu am câte citate vreți din clasicii marxismului! Da, mai am și altele, foarte potrivite. Toată lumea posedă informații. Nu mai e cazul... Cum votează baba Safta,

de unde știe ea cine-i mai bun? Știe. Pentru că a tras cu urechea la televizor. Nu știu dacă toate babele din sate au internet, au tabletă. În fond, de ce nu?... Cei doi ultimi miniștri ai învățământului au spus că, în curând, toți copiii, indiferent de școală, de sat, vor avea tabletă. Păi vă dați seama? Se duc acasă cu tableta și vine bunica, nici nu-și scoate bine de pe cap basmaua, și zice: „Ce-ai, maică, acolo?” Zice: „Păi tabletă”. „Ce-i aia, tabletă?” „Hai, vino să-ți arăt.” Și umblă pe tabletă și-i arată nu știu ce de pe partea aialaltă a lumii. „Aoleu, extraordinar!” zice bunica. „Să-mi mai arăți și mie, să învăț și eu!” Nu-i bine, nu se învață așa. Asta nu-i învățare. *Învățare* înseamnă dobândirea de cunoștințe, nu de informații. Toți avem informații. Întrebați-mă, vă spun toate clasamentele la fotbal, la volei, la handbal, la snooker, din lume și din România. Vă spun ce-a făcut ieri Steaua cu CSMS Iași, vă spun ce-a făcut la handbal... Tot vă spun. Am o informație colosală. Dar asta nu e învățătură. Trăim foarte bine cu informația, pentru că ne dă iluzia magnifică a faptului că știm. De fapt, nu știm, *credem că știm!* În fond, habar n-avem! Numai cu informație nu știm nimic. Nu știm nimic util pentru noi, pentru formarea noastră, pentru sufletul nostru, pentru corpul nostru, pentru mintea noastră, pe care cine-o mai ia în seamă? Dacă vreți să vă duceți la... să faceți fitness, să vă-ntăriți musculatura, voi, băieții, doamnele să-și sugă abdomenul, aveți săli de sport. Dar *fitness intelectual* cine face? Îmi spuneți și mie? Există în Cluj, să mă duc să-mi pun creierul în mișcare? Pentru că și creierul, ca și mușchii, și creierul are nevoie de mișcare, are nevoie de o anume exersare!... Altfel ce fac cu el? Stă... Și neuronii ăia obosesc, se târâie așa și ei, vai de lume! Vreau fitness intelectual!

Ei, fitnessul intelectual ar trebui să fie școala. Și e gratuită școala în România. Vă dați seama ce șanse aveți!... Mi-aduc aminte că un istoric, pe vremuri, care lucra la Ministerul Culturii, care se plimba așa, cu unul din marii directori de la cenzură, pe culoar. Se

cunoșteau bine, lucrau împreună. Istoricul s-a îndreptat spre director, l-a luat în brațe (era mititel și cu ochii exoftalmici). Da, l-a luat în brațe și eu îi vedeam ochii. Și zicea: „Ce plească-n lumea asta și-n vremea asta pentru un istoric, Vasile!“ Vasile era cenzorul. „Ce plească pentru un istoric!“ Ei, eu vă spun acum: ce plească pentru lumea asta în care trăiți, că școala-i gratuită și că puteți învăța! Încă o dată, nu confundați *cunoașterea* cu *informația*. Puteți învăța, puteți avea cunoștințe și le puteți transmite mai departe.

Aici vine vine partea a doua. Dar azi școala este cum este, asta se datorează, în bună parte, și faptului că, după '89, s-a ales praful de școală și pentru că profesorii, mulți dintre profesorii care sunt profesori la liceu, la facultate, sunt cei care au făcut școală după 1989, când nu s-a mai prea făcut școală. Nu vreau să vă spun cum arată Catedra de literatură română de la Facultatea de Litere din București, unde am fost și eu până deunăzi, cum arată acum: să vă spun numele cadrelor didactice de acum 10-15 ani. Dacă vi-i pomenesc pe cei de-acum 10-15 ani, îi știți aproape sigur, că i-ați citit. Dacă vi-i spun pe cei de astăzi, cu excepții, desigur, cred că n-ați auzit niciodată de ei. Și mă tem că aceeași situație este peste tot. Nu știu cum e la biologi, chimiști, fizicieni. Știu însă la Litere, la Istorie.

Cam asta voiam eu să vă spun, să-ncerc să vă conving că, dacă vreți să învățați și să luați și Premiul Nobel, va trebui să aveți grijă să nu confundați învățatul cu tableta și cunoștințele cu informația. Și să nu vă scăldați, la nesfârșit, în informație, cum vă scăldați în mare, când vă duceți, dacă vă duceți! Și ieșiți de acolo din apă și la primele raze de soare apa s-a uscat. Cam asta e când faci baie de informație. Se uscă imediat pielea, nu mai rămâne mare lucru. Ne comportăm toți ca niște rațe, care au trecut prin apă, dar nu rămâne nimic pe pene. Învățătura, ea rămâne. Dar învățătura trebuie să fie filtrată de cineva. Trebuie să vă dea cineva această învățătură. Și prin excepție, s-o dați și unii dintre voi, cei mai... să

spunem așa, talentați, în toate promoțiile există talente, există chiar și genii..., s-o dați mai departe. Există și foarte mulți ratați, dar nu trebuie disprețuiți, pentru că ratații sunt de obicei oameni potențial foarte valoroși, că, dacă n-ai ce să ratezi, e simplu. Când ratezi ceva, trebuie să ai ce să ratezi. Sunt cu siguranță unii care pot să-și fie lor înșiși ciur. Dar nu știu câți. Eu recunosc că nu puteam să-mi fiu eu mie însumi ciur, în școala pe care am făcut-o, începând din '46 și până când – știe Dumnezeu! – când am terminat, am și uitat. Nu, nici vorbă. Umblam după cei care să mă-nvețe, așa cum umblă cățelul ăla fidel, pe care-l ai acasă, după tine, când te duci la piață. Da. Umblam după ei cu o mare frenezie, dovadă că mă simțeam eu cumva la data aia – nu-mi puneam problema, bineînțeles –, dar mă simțeam cumva fără capacitatea de-a mă descurca singur. N-am contat niciodată pe mine în această situație. Și într-un fel fac un apel la voi: nu contați pe voi în chestia asta, chiar cei care vă credeți geniali!

Acum vreau să mă întrebați sau să răspund la întrebările deja stabilite.

– **Ilie Rad:** *Vă mulțumim, domnule profesor! Am asistat la o autentică lecție de viață, dacă vreți foarte importantă, fiindcă marea majoritate a studenților sunt din anul I, la vârsta întrebărilor, a deciziilor pe care trebuie să le ia.*

Cred că ați avut, dragi studenți, foarte multe lucruri de învățat din ceea ce ne-a spus Domnul Profesor. Avem câteva întrebări, o să-l rog pe Domnul Profesor să ne răspundă la ele. Ați văzut și-n presă și pe site-ul UBB – ca să folosesc o expresie care-i place domnului academician – că discuția noastră s-a așezat sub genericul „Performanța în critica literară”. Dar întrebările nu vizează numai critica literară.

Domnule Profesor, sunteți considerat unul dintre cei mai importanți critici literari din literatura română postbelică. V-aș ruga

să ne spuneiți cum a apărut interesul dumneavoastră pentru critica literară, și nu pentru altă disciplină.

– Da. Îmi dați voie să stau jos? Eu însumi îmi respect vârsta.

Am ajuns la critica literară din întâmplare! Eu am crezut că voi face matematică. Îmi plăcea matematica foarte mult în liceu, un liceu „prescurtat“, trei serii succesive au făcut zece clase. Am plecat la facultate la 16 ani și jumătate. Și-n loc să vin la Cluj, ca toți colegii mei de liceu, de la Sibiu, m-am dus la București, că așa mi-a venit mie. Eu credeam că fac matematică, dar am avut în ultima clasă de liceu un profesor de matematică completamente ramolit și o profesoară de limba și literatura română excepțională. Și brusc am cârmit-o și, stimulat mai degrabă de ea decât de domnul cu pricina, m-am apucat și eu să scriu proză. Poezie am scris înainte, când eram puber, adolescent. Am scris la poezie... Le tot număram poeziile, îngrijorat că scriu mai puține decât ale lui Vasile Alecsandri, în ediția pe care o aveam eu acasă! După care am renunțat la poezie, pentru că mi-am dat seama că până la o anumită vârstă toți copiii sunt poeți. Nu și eu! Și m-am apucat de proză. Când am intrat la facultate, scriam proză, am și arătat unora dintre profesorii mei, dar ei n-au fost deloc entuziasmați de proza mea. La sfârșitul facultății, la examenul de fine de an, am dat examen la literatură română cu George Ivașcu. George Ivașcu era atunci șef de catedră, profesor de literatură și redactor-șef al revistei *Contemporanul*, din care făcuse cea mai bună revistă din România, între 1956 și 1971. Cea mai bună revistă culturală. La examen, Ivașcu ne-a dat la scris o temă foarte grea, și anume o panoramă a poeziei române de după 1944. După 23 august 1944 mai exact. Știți ce-a fost la 23 august, da? Așa. De după „Eliberare“. Și am făcut eu o schemă acolo. Citisem poezie, dar nu mă omorâsem. Mai ales că nici nu era bună, era ca vai de lume. Dar citisem. Și-am făcut o schemă, care i-a plăcut foarte tare lui Ivașcu, nu știu din ce motive,

și nu m-a mai chemat la oral. Adică m-a chemat, am tras biletul și pe urmă, când să ies la răspuns, zice: „A, dumneata ești? Gata, nu mai răspunzi!” Și mă uit la numărul biletului: mi-am dat seama că habar n-aveam, din cele trei subiecte unul nu-l știam deloc, unul aproximativ și unul ceva mai bine. Ăla pe care nu-l știam deloc – singurul pe care-l țiu minte – era să analizez poezia *Rondelul dopului isteț* de Cicerone Theodorescu. Trebuie să știți că a existat un poet pe care-l chema așa, care a scris o poezie, între altele, intitulată *Rondelul dopului isteț!* Habar n-aveam, n-o citisem, mă vedeam deja picat!... Pe vremea aia nu beam nimic și mă gândeam: „Ce Dumnezeu, ce poate să fie dopul ăsta isteț? Ce-ar putea să fie? Ăla de la șampanie, care sare? Cine bea șampanie pe vremea aia? Asta era o altă problemă, în... 1960-'61. În sfârșit. Și Ivașcu-mi spune să „trec pe la gazetă”. Eu habar n-aveam de *Contemporanul*, de... Zic: „La *Gazeta literară*?” „Nu, domnule, la *Contemporanul*!” A sărit în aer, gazeta era rivală. Actuala România literară. „Nu, domnule, la *Contemporanul*!” M-am dus la *Contemporanul*, mi-a pus în față trei cărți și a zis: „Fă o recenzie despre ele, adu-mi-o peste câteva zile!” Eu eram disperat, nu mai scrisesem decât un referat, pe vremea aia nu se făceau referate. Nu era moda!... Acum le zice „proiecte”! N-am înțeles de ce sunt proiecte și nu referate. Și m-am suit în tren și m-am dus la Sibiu, la ai mei, și am stat trei săptămâni ca să scriu recenzia. Și m-am întors și George Ivașcu m-a întrebat: „Dumneata vrei să faci publicistică?” Și eu am zis: „Nu”. Și zice: „Domnule, dar ai structura unui critic, domnule!” Aoleu! Auzeam prima oară că aș avea așa ceva, m-am și speriat. Apoi Ivașcu zice: „Data viitoare vii după o săptămână, nu mai vii după trei!” Și m-am dus după o săptămână. De frică, am citit într-o săptămână o carte și am scris despre ea. După aia am ținut-o așa timp de 32 de ani, săptămână de săptămână. Așa am devenit critic. A fost nu împotriva voinței mele, dar oricum împotriva – ce să zic

eu? – dorinței mele. Eu voiam să fiu prozator, voiam să fiu Breban, voiam să fiu Buzura!

– Vreau să spun, pentru o parte dintre studenți, că după stagiul de cronicar literar la revista **Contemporanul**, Domnul Profesor Manolescu a trecut la **România literară**!

– Combinat au fost 32 de ani.

– Exact! Un foarte cunoscut critic și eseist, sunt convins că ați auzit de el, Alexandru Paleologu, a spus într-o confesiune că-n ultimii ani ai dictaturii ceaușiste – și asta era desigur un elogiu indirect adus Domnului Profesor Manolescu –, în ultimii ani ai dictaturii, mulți intelectuali cumpărau **România literară** numai ca să citească cronică lui Nicolae Manolescu. Și întrebarea este: ce-a însemnat în viața dumneavoastră această activitate de cronicar literar?

– A devenit o meserie. Totuși, 32 de ani, în fiecare săptămână, n-aveam sâmbătă, n-aveam duminică, nu eram nici de ziua a șaptea, nici de ziua a cincea, n-aveam concedii, scriam. Prima dată când am plecat în străinătate, am plecat în Germania șase săptămâni și am lăsat șase cronici pe masa redactorului-șef de atunci de la **Contemporanul**, pentru perioada cât lipsesc. Pentru că îmi făceam datoria cu conștiinciozitate. A fost o meserie ca toate meseriile, care te obligă să te scoli dimineața la o anumită oră, să te-ntorci la altă oră și să ai grijă în timpul ăsta unde, cine-ți duce copiii la școală sau cine-i ia de la școală. O meserie, pur și simplu o meserie. Sigur că am făcut-o cu plăcere. Faptul că Paleologu a putut să spună chestia asta nu se datorează neapărat meritelor mele. Nu, se explică prin două lucruri, așa spune eu, fără falsă modestie: odată continuității; faptului că – pot să mă laud cu asta, nu? Când te lauzi cu chestii cantitative e mai puțin compromițător! – am avut cariera de cronicar literar cea mai lungă din istoria literaturii române. Niciun cronicar literar n-a ținut-o săptămână de săptămână 32 de ani. Și-a doua, am reușit să nu fac compromisuri politice. Știți că exista

cenzură până la revoluție, nu-i așa? A existat în diferite forme, mai aprige sau mai tolerante, dar, de existat, a existat tot timpul. Dacă pica 26 ianuarie, nu scriai despre Eminescu, nu? Care împlinea și el o vârstă cu câteva zile înainte, la 15 ianuarie! Scriai despre Ceaușescu, care împlinea o vârstă. N-am scris niciodată despre Ceaușescu, n-am scris niciodată despre treburile astea. Și asta mi-a creat așa, un fel de stimă din partea unora dintre colegii mei, mai ales cei pe care i-am lăudat. Cei pe care i-am criticat, ăia mă stimau mai puțin, fiindcă asta este, dacă vrei, soarta criticului literar: să fie stimat numai de cei pe care îi laudă! Și de-aia este obligația criticului să aibă grijă, să fie foarte atent pe cine laudă..., să nu laude scriitori proști! Că-atuncea se bucură de stima proștilor. Și nu-i bine. Trebuie să aibă grijă ca, atunci când laudă un scriitor, ăla să fie chiar bun.

– *Domnul Profesor a devenit, după 1990, directorul revistei **România literară**, care este organul principal al Uniunii Scriitorilor. Și-ntrebarea este: în condițiile în care sunt foarte multe reviste literare și unele de foarte slabă calitate, cum reușiți să păstrați – în calitate, repet, de director – prestigiul acestei reviste, care nu face niciun fel de compromis în zona valorii? Adică realmente publică numai articole foarte valoroase. Care este secretul, dacă vreți, al acestui prestigiu pe care-l mențineți la România literară?*

– În primul rând, această revistă nu o fac singur. O revistă se face în echipă, s-a făcut totdeauna în echipă, chiar și pe vremea când eu eram redactor-șef adjunct, în anii '70. Ivașcu era director și eram trei adjuncți: poetul Ion Horea, care e aici acum, la Cluj, Gabriel Dimisianu, care s-a pensionat între timp, și cu mine. Acum este o echipă nouă, o echipă mult mai tânără: Gabriel Chifu, foarte bun poet și prozator, și nu numai el, dar și alții... De exemplu, un tânăr profesor de la Universitatea din București, de la Litere, Răzvan Voncu, pe care l-am adus chiar de curând. Deci revista se face în echipă.

În al doilea rând, din cauza răspândirii internetului și a literaturii pe internet, care este complet necontrolată... Bine, acolo oricine vrea își spune părerea – ceea ce pentru mine este complet dezagreabil, mai ales că se face sub pseudonim, adică sub un nume de împrumut – se spune orice, uneori cu un limbaj vulgar, alteori... în fine... Acolo chiar nu contează valoarea. Și într-un moment în care valoarea începe să conteze foarte puțin, oricine scrie și publică este scriitor. Nu-i așa? Eu încerc să rămân de modă veche și să public în revistă numai scriitori adevărați. Sigur că nu sunt toți geniali. Sigur că sunt și poezii mai slabe. Chiar recent s-a întâmplat, legat de-o pagină, care mi-a scăpat din ochi. Când am citit-o, m-am speriat. Dar, una peste alta, experiența noastră, a celor care facem reviste – Marta Petreu e aici de față, ea face *Apostroful* – știm lucrul ăsta, l-am învățat: nu trebuie să deschidem porțile foarte larg. Eu am publicat în 1986 o carte, *O ușă abia întredeschisă*³. Nu se referea la asta. Dar orice ușă trebuie întredeschisă. Ca să nu intre oricine. Nu e ca la Junimea, intră cine vrea și rămâne cine poate. Nu-nu-nu, că de rămas toți pot să rămână. ăsta este pericolul. Deci nu intră cine vrea. Intră cine vreau eu (nu eu personal, ci echipa mea). Am mers pe ideea de valoare. Nu există artă, dacă nu acceptăm principiul valorii. În alte discipline, științe etc. există alte măsuri. Nu poți, în matematică, nu poți să faci orice... O ecuație nu e o chestie facultativă, ca s-o rezolvi în felul tău. N-o rezolvi în felul tău. Acolo totul e foarte riguros. O teoremă, de pildă, dacă nu e demonstrată în toate cazurile, degeaba o demonstrez eu pentru două cazuri particulare. N-are nicio valoare. Și n-o să știm niciodată probabil cum a demonstrat Fermat⁴ celebra lui teoremă,

³ Nicolae Manolescu, *O ușă abia întredeschisă*, București: Editura Cartea Românească, București, 1986.

⁴ Pierre de Fermat (1601-1665) – „avocat, funcționar public și matematician francez, cunoscut pentru contribuțiile sale vaste în diferite domenii ale matematicii,

deși, după 300 de ani, a venit un matematician englez care a rezolvat-o, dar prin niște matematici care nu existau pe vremea lui Fermat și cu alte instrumente, cu alte mijloace. N-o să știm probabil niciodată cum a rezolvat-o Fermat. Dar dacă el spune că a rezolvat-o, a rezolvat-o. Literatura e de multe ori considerată un domeniu aproximativ, relativ. Nu e adevărat. E foarte riguroasă. Poezia e un lucru riguros. Romanul e un lucru riguros. Nu e o glumă, adică nu... Critica literară trebuie să fie riguroasă. Asta nu înseamnă că trebuie să fie birocratică sau să fie înghețată în niște stereotipuri de gândire sau de expresie. Dar e o idee falsă că toată lumea poate să facă poezie. Nu poate toată lumea să facă poezie. Noi spunem: „Ce să facem, ca să răspândim lectura în marele public?” Nu toată lumea trebuie să citească, domnule! Vă rog să mă credeți, e o mare eroare asta. Lectura poate cauza tot felul de rele, nu? Doamne păzește! Aveam un coleg, poet, care spunea despre un alt poet: „Măi, ai văzut? De când citește, s-a prostit!” Nu trebuia lăsat să citească. Câtă vreme... Dacă mă gândesc bine, eu văd asta și acum. Sunt mulți care s-au prostit fără să citească, dar mă rog, asta e altă categorie! Da. Deci asta este, nu merge cu aproximații. Și am încercat în revistă, în măsura posibilităților, pentru că o revistă se face cu materialul clientului. Degeaba vreau eu să public numai genii. Nu pot, că nu sunt. Bagi materialul clientului. Te adaptezi. Mai faci și câte-o concesie, că nu se poate altfel. Dar există o limită, sub care nu cobori, dacă chiar vrei să faci o revistă ca lumea.

precursor al calculului diferențial, geometriei analitice și calculului probabilităților. Lui Fermat îi este atribuit într-o măsură mai mică calculul modern, în special, pentru contribuția sa referitoare la tangente și punctele staționare. Fermat este considerat de unii autori «părinte» al calculului diferențial și al teoriei numerelor. A avut contribuții și în geometria analitică și în probabilitate”. (Cf. https://ro.wikipedia.org/wiki/Pierre_de_Fermat. Data accesării: 10 oct. 2015.)

– *Domnule Profesor, dacă i-ați întreba pe studenții prezenți de unde sunt, ați vedea că mulți provin din diferite orașe, orașele mai mici ale țării, nu numai din Transilvania, în care există reviste literare. Întrebarea este: considerați că e bine că avem atât de multe reviste literare în țară? Apropo de valoare și de ce spuneți!*

– Da, eu spun că e bine, chiar foarte bine. Înainte de război – asta era uimirea mea de când eram student și după ce am terminat facultatea și am început să mă uit prin presa culturală de dinainte – , uimirea mea era să constat că înainte de al Doilea Război Mondial în România mai în fiecare localitate cât de cât importantă exista o publicație sau o editură. La Brad de exemplu, la Gherla... Edituri cunoscute, reviste peste tot, în Moldova nenumărate reviste, aoleu! La Bacău nu mai vorbesc, dar nu numai la Bacău; la Vaslui, la Iași evident. Deci peste tot. Și-acuma tendința este asta. Mișcarea asta de apariție a unor publicații locale a început la mijlocul anilor '60. Deci, odată cu venirea lui Ceaușescu la putere. A fost un moment în care el a avut nevoie de intelectuali, ca de-un fel de cârje. Să se sprijine un pic, că n-avea pe cine, că partidul nu-l cunoștea. Și-atuncea ne-a lăsat un pic de libertate. Atunci au început să apară revistele. Atunci au reapărut sau au apărut prima dată reviste ca *Ramuri* la Craiova, *Vatra* la Târgu-Mureș, *Orizont* băcănean la Timișoara, *Iașul literar* la Iași, *Flacăra*, *Familia* la Oradea, *Ateneu* la Bacău etc. Atunci au apărut sau au reapărut și unele cu titluri tradiționale, pe care le aveau încă din secolul XIX unele dintre ele. Până la revoluție au apărut multe reviste, în număr totuși limitat, controlat. Și numai în marile orașe. După revoluție, când toate au devenit private, adică au început să fie scoase nu pe banii de la buget, ci pe banii celui care făcea revista sau putea să adune, ele sunt foarte multe. Și eu spun că este foarte bine. Sigur că sunt și reviste slabe, multe dintre ele nu sunt bune. Dar când ai o bază din asta foarte bogată, ai și de unde alege. Soluția nu e să apară mai

puține ca să fie bune, că tot proaste rămân. Procentul dintre alea proaste și cele bune e cam același. Or, una peste alta, cu cât sunt mai multe, cu atât șansa ca unele dintre ele să fie foarte valoroase este importantă. Partea proastă este că, fiind scoase pe bani puțini și în tiraj mic, ele nu ajung decât în școli. Nici măcar în biblioteci, pentru că bibliotecile nu mai au fond de achiziție. Sunt unii dintre voi dintr-un oraș oarecare, unde probabil apar una-două reviste, dar n-ați auzit de ele cât ați fost acolo... Nu știu dacă în liceu se citește revistele literare. Eu citeam revista *Gazeta literară*. Da, îmi amintesc că am trimis la redacție un material, mi-a răspuns Eugen Jebeleanu, vai de mine. Poezie, bineînțeles. Și prin scrisoare și la poșta redacției. Motiv pentru care n-am putut să-l sufăr niciodată, pentru că a scris acolo: „Întâi termină școala și după aia scrie!” Și eu am fost jignit: „Da’ de unde știe el că eu sunt elev?” L-am cunoscut personal, continuam să-l urăsc și i-am și spus-o drept: „Te urăsc de moarte, uite ce mi-ai făcut!” Zice: „Și nu era adevărat?” Zic: „Ba da, era adevărat, dar la data aia nu știam asta!”

– *Domnule Profesor, ați fost mulți ani ambasadorul României la UNESCO, la Paris. Cât de importantă este o ambasadă UNESCO pentru o țară? Sau pentru cultura ei, mai bine zis. Vă rugăm să ne răspundeți plecând de la experiența dumneavoastră de ambasador!*

– Pot să vă spun că în momentul de față – bănuiesc că știți cu toții –, România exportă din ce în ce mai puține bunuri. Nu mai avem nici ARO de la Câmpulung, să trimitem mașini în Chile și în America de Sud, nu mai avem nici la Slatina combinatul sau alt obiectiv industrial, nici nu știu pe unde. Nu mai exportăm mare lucru. Importăm în schimb totul, inclusiv legume, fructe, carne, unde am putea să ne descurcăm singuri foarte bine, dacă n-am lăsa pământurile nelucrate și dacă nu deveneau toți țărani... nu treceau toți la oraș pe vremea lui Ceaușescu... Singurul lucru pe care l-am mai putea exporta este literatura și arta valoroasă. Există nenumărați

pictori de valoare și mă refer la ei mai întâi pentru că ei nu au nevoie de traducere. Există apoi filme, ați văzut ce succes au avut filmele românești din ultima generație de regizori, câte trofee au câștigat, la Cannes, la marile concursuri, la Berlin, deci toată lumea ani de zile s-a lovit de filme românești, de creația acestor foarte tineri regizori, foarte buni. Avem de asemenea scriitori foarte importanți, că tot vorbim de Mircea Cărtărescu, un posibil candidat la Premiul Nobel. Chiar dacă n-are importanță Premiul Nobel, se dă la toată lumea Premiul Nobel. Dacă vă uitați la istoria Premiului Nobel – a publicat Laurențiu Ulici pe vremuri o carte despre laureații Nobel⁵ 4 – o să vedeți acolo scriitori de care nu se mai aude de pe vremea când au luat premiul. Au luat premiul, au plecat acasă și acolo au rămas. Dar chiar așa fiind și cu toată problema traducerii, există și Institutul Cultural Român, care a făcut mari eforturi, a tradus foarte mult, a făcut contracte în străinătate, cu traducători nativi din țările... în limbile cu pricina, pentru că nu poți traduce în franceză, de pildă, tu fiind chiar bun cunoscător, vorbitor de franceză în România. Un nativ traduce altfel. E altă limbă în acest moment în Franța decât limba literară pe care am învățat-o, pe care o învățați la școală, pe care o citim, e cu totul altă limbă. Deci ne trebuie un traducător nativ... S-au găsit, s-au făcut și asemenea traduceri. Toată problema este, cum vă dați seama, de bani. Câtă vreme Guvernul României – care-o fi el – nu înțelege că merită să investești în cultură, pentru că, nu-i așa, cultura aduce profit, nu a doua zi, nu a treia zi, dar aduce. Este una din cele mai extraordinare investiții care se poate face. Câtă vreme Guvernul nu va înțelege chestia asta, nu vom avea suficiente ambasade peste hotare. Or, ce face UNESCO de fapt? Promovează produsele culturale românești, de patrimoniu sau de cultură vie, pe listele de patrimoniu ale

⁵ Nobel contra Nobel. *Propuneri, prezentări și antologie* [de] Laurențiu Ulici, vol. 1-2, Editura Cartea Românească, București, 1988.

UNESCO. Înseamnă că toată lumea aude de ele și asta are efect economic instantaneu, vizibil în creșterea numărului de turiști. Sunt și caraghioși pe la noi, care vor să-i aducă osemintele lui Brâncuși la Hobița. Vă dați seama că una e să te duci la Paris și să-i vezi mormântul lui Brâncuși, să-i vezi atelierul, una e să te duci acolo, în buricul târgului, unde toată lumea îl știe, alta e să te duci la Hobița. Și când au venit unii cu acest proiect, eu le-am spus: „Mai bine reparați casa natală a lui Brâncuși!” Casa de la Hobița, care e o ruină. „Nu sunteți în stare să faceți casa aia, cu patru bârne și trei șuruburi, nu? Și vreți să-i aduceți osemintele aici. De ce să le aducem aici, în provincie, la noi, unde nu vine nimeni! Lăsați-le acolo, mai bine punem pe lista patrimoniului Complexul de la Târgu-Jiu.” Pentru că nu poți să înscrii opere ale artiștilor, vă dați seama ce-ar fi, câte mii de nume ar fi acolo. Dar Complexul de la Târgu-Jiu poate fi pus. Da, dar pentru asta trebuie ceva să facă un dosar. Și dosarul nu-l fac eu, ambasadorul, dosarul îl fac oameni de meserie. Și ceea ce-am descoperit – am stat nouă ani la UNESCO –, am descoperit... că nu avem oameni care să facă dosare ca lumea. Avem Institut de Patrimoniu, avem Direcție de Patrimoniu – am avut pe lângă Ministerul Culturii, acum e pe lângă Guvern –, avem un patrimoniu de întreținut, care se duce de râpă încet-încet. Și nu mai știm să facem dosare. E adevărat, sunt cam birocratice dosarele, recunosc. Cât de birocratic ar fi, tot se pot face. Nu, ideea multora e: „Ambasadorul UNESCO rezolvă...” Ambasadorul UNESCO nu este decât un reprezentant al țării și nu face decât să paseze proiectul, dosarul, către autoritățile UNESCO, care îl aprobă. Atât și nimic mai mult. Nu mă apuc eu să fac dosare, că nu mă pricep. Nu-s de meserie și e greu, dacă trimiți unul pe patrimoniu, nu e în stare să-ți facă dosar pentru altceva. Deci nu e normal să fac eu dosare, ca ambasador... Da, asta cu făcutul... Noi nu suntem practici.

Aseară am avut un mic incident cu fostul vostru profesor... Nu știu dacă l-ați apucat, a predat sau mai predă aici, Ion Pop, care a profitat de ocazie că erau de față ministrul culturii și alții, și a sărit spunând că „este o datorie patriotică să punem pe lista UNESCO patrimoniul de la Roșia Montană, pentru a proteja Roșia Montană”. „Da, zic, e o datorie patriotică, dar e nevoie de dosar.” „Nu mă interesează, trebuie pus pe listă.” „Domnule, nu se poate fără dosar.” Și zic: „Nu te supăra, ți-aduc aminte de gluma aia cu cel mai sărac dintre evrei, care i se tot ruga lui Dumnezeu, luni, marți, miercuri, în fiecare zi și zicea: «Dă-mi, Doamne, și mie noroc, dă-mi, Doamne, să câștig măcar la loterie». Și sâmbătă aude o voce: «Ițic, Ițic, dă-mi o șansă, joacă!» Așa și aicea: faceți dosar și după aia eu mă ocup de promovarea lui. Eu sau alt ambasador”. Cam asta se întâmplă, să zic așa.

În rest, UNESCO e important pentru ca să te cunoască lumea. Noi putem trimite un ambasador pe bilaterală, cum se spune, care se ocupă de chestii economice, militare, se duce la aeroport și-l așteaptă pe ministrul de resort, când vine să se plimbe. Dar la UNESCO nu poți să trimiți decât o personalitate care să-și facă numele cunoscut, pentru că altfel... Oricum, România nu-i băgată în seamă.

– *Acum ambasador este domnul Adrian Cioroianu?*

– Da, Cioroianu, foarte bine. Fost ministru de externe și istoric cunoscut. Pentru că vedeți și la televizor. Vreau să vă spun că atunci când am vizitat 19 din 21 de ambasadori, membri în Comitetul Patrimoniului Mondial, pentru a promova dosarul Brâncuși, am avut surpriza să aflu că cinci dintre ei nu auziseră de Brâncuși! Vă dați seama ce nivel e acolo? Erau, totuși, ambasadori la UNESCO. Se presupune că știu cât de cât asta, mai ales că Brâncuși e în Franța, nu la Hobita. Numai că asta mi-a spulberat și ultima iluzie, și anume că Brâncuși, Enescu, toată... Nu ne cunosc nici cu Brâncuși și Enescu, ce pretenție mai aveți să ne cunoască cu

Mircea Cărtărescu? Avem scriitori complecși, compleți, care n-au a se plânge, care sunt foarte buni în poezie, foarte buni în proză, foarte buni în eseistică. Cum e Marta Petreu, de pildă. Scriitori de mare anvergură și care n-au ratat niciun domeniu, nimic, asta este uluitor. Că avem poeți foarte buni, care nu știu să scrie eseuri, sau critici care, dacă fac poezie, te urci pe pereți, sau romancierii care, când încearcă câte-o poezie, ca Nicolae Breban... Am asistat la o scenă în care Nicolae Breban i-a citit lui Nichita Stănescu niște poezii făcute de el. Nu erau rele. Erau bunicele. Nichita, care era un mare pungaș, a căzut în genunchi și a zis: „Prietenul meu Niculae, ești genial! În acest moment eu îmi rup poemul pe care am vrut să-l citesc în fața ta, că mi-e rușine!” Și eu am zis: „Nu, nu-l rupe, te rog să nu-l rupi, lasă-l pe el să-l rupă pe al lui!” Și Nichita ne-a citit atunci poemul *Tocirea*, cu soldatul care se scufundă în pământ. Genială. Și atunci Nicolae Breban și-a rupt poeziile. Și zic: „Le mai are și o să le publice”. Și după revoluție le-a publicat. Dar încă o dată: avem scriitori care ar putea să fie...

– *Ce scriitor român credeți că va lua Premiul Nobel?*

– Nu pot să vă spun nimic, cine bate la fotbal sau din astea... Nu, nu-s bun deloc la pronosticuri!

– O ultimă întrebare: pe vremea când președinte al Societății – așa se numea atunci, Societatea Scriitorilor Români – era Liviu Rebreanu, existau 230 de scriitori. Acuma Uniunea Scriitorilor din România are, dacă informația e corectă, 2300. Nu credeți că sunt prea mulți?

– Nu, nu neapărat. Oricum, baza de calcul e alta față de perioada respectivă. Sunt mult mai mulți scriitori astăzi decât atunci. Ceea ce e firesc. Și pe urmă, trebuie să vă gândiți la un lucru, că Uniunea Scriitorilor nu este o asociație de elită. Este o asociație de breaslă, care are o componentă sindicală foarte importantă. Sunt oameni care, dacă n-ar fi membri ai Uniunii Scriitorilor și n-ar avea indem-

nizație de merit sau supliment la pensie și alte lucruri, ar muri de foame. UR este un fel de sindicat. Deseori rolul principal chiar ăsta este, sindical. Din păcate, în ultimii ani nu mai avem bani. Dăm ajutoare de înmormântare, la scriitori, rude... În UR se intră în funcție de niște criterii. Intrările se validează întâi local, în filiale, după aia la centru, unde avem o comisie de validare, pe criterii prevăzute în statut, atâtea cărți, premii, dacă e cazul ș.a.m.d. Și sigur că intră scriitori triați – deci nu e informație pură, e cunoștință –, dar care nu sunt neapărat toți... Unde pui că mulți dintre ei renunță după aceea la scris. Dezamăgesc. Mai ales în generația 2000 sunt foarte multe dezamăgiri. Mulți au început bine, unii foarte bine, după care s-a-ntâmpnat ceva. Eu știu? Multe ispite de alt fel, trași în toate părțile... E o mână de scriitori, de poeți, prozatori din generația 2000, care a confirmat. O mână, atât. Restul, foarte mulți, n-au confirmat sau au rămas la un nivel mijlociu. Ei trebuie să intre în Uniune și au intrat, unii dintre ei au intrat cu o carte în loc de două sau trei câte prevede statutul, pentru că au luat Premiul Uniunii Scriitorilor pe cartea de debut și asta a fost un motiv de promoție, să zic așa. L-am „ieftinit“ și l-am băgat... L-am ieftinit la o carte. Da, asta e. Deci nu e, încă o dată, dacă ați fi fost la una sau alta din galele noastre de poezie, cum am avut la Alba Iulia, la Ateneu, ați fi văzut că din cei douăzeci, douăzeci și ceva de poeți care au citit acolo au fost unii absolut străluciți, din toate generațiile și au fost și unii care mie... Dacă aș fi putut să mă ascund în culise și să nu stau pe scenă acolo să prezint, m-aș fi ascuns cu bucurie. Asta e.

– *Ar mai fi multe întrebări, dar este 11,45, iar la 12,00 începe Marșul Lecturii, unde trebuie să fim prezenți.*

Mulțumesc Domnului Profesor pentru conferința susținută și pentru răspunsul la întrebări, iar Dvs. vă mulțumesc pentru prezență!

Transcriere: **Andrea Nagy și Ilie Rad**

Prezentare și note: **Ilie Rad**

„IDENTITATEA NAȚIONALĂ
NU ESTE UN DAT VEȘNIC.
IDENTITATEA TREBUIE SALVATĂ,
CUCERITĂ ȘI AFIRMATĂ”
(15 DECEMBRIE 2015)

PROF. UNIV. DR. IOAN BOCȘA

Ilie Rad: Dragi studenți, stimați prieteni,

Vă mulțumesc pentru că ați venit în număr atât de mare la această întâlnire cu maestrul și profesorul Ioan Bocșa, artist bine cunoscut clujenilor și țării întregi, dar și în străinătate, prin turneele pe care le-a făcut.

Ați văzut, în comunicatul pe care l-am dat presei, ce carieră și operă impresionantă are invitatul nostru și nu mai vreau să insist.

Totuși, vreau să vă spun că întâlnirea de azi are loc într-un coteș potrivit nu doar *sentimental*, ca să zic așa (se apropie sărbătorile de iarnă!), ci și din punct de vedere politic.

Iată, de pildă, ce am citit chiar azi în presă, respectiv o declarație a vicepremierului clujean, Vasile Dâncu:

„Vicepremierul Vasile Dâncu, ministrul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, a declarat, luni, că România trebuie să-și protejeze civilizația rurală, întrucât este ultima din Europa, iar pentru acest lucru este necesară o strategie națională.

«Avem ultima civilizație rurală din Europa și această civilizație rurală ar trebui s-o protejăm. Europa simte asta și încearcă să facă asta cu noi, dar noi nu vrem să acceptăm asta, parcă nu auzim. [...] În România vin mai degrabă străinii să ne atenționeze asupra faptului că ne moare satul, că moare o civilizație. [...] E o chestiune de cultură, care ne lipsește, dimensiunea culturii care ne lipsește nouă — aceea de a ne putea autoorganiza și de a ne dezvolta singuri. [...] Cred că în primul rând trebuie să ne pese nouă înșine de țara noastră. Acesta este cel mai important lucru și nu e un slogan», a afirmat Dâncu, în cadrul unei dezbateri despre dezvoltarea integrată a mediului rural în România, organizată de Reprezentanta Comisiei Europene în România.

Vicepremierul a arătat că sarcina de a salva civilizația rurală din România aparține în primul rând românilor, întrucât nu există o experiență europeană în acest sens.

«Avem nevoie de o nouă strategie care ar trebui să fie națională pentru că numai strategii globale este greu să aplicăm în România. Dacă suntem ultima civilizație rurală, atunci este clar că nu există model european pentru asta. [...] Suntem trași de mână prin aceste platforme de dezbateri, în care încearcă toată lumea să ne trezească pe noi înșine să facem asta. Și programele europene din acest an și din exercițiul următor financiar se bazează în general pe captarea comunității în a-și gândi dezvoltarea și asta e un lucru foarte bun pe care Europa ni-l pune la dispoziție și pe care nu știm să-l folosim», a adăugat Vasile Dâncu.

El a vorbit despre efectele pe care le-a avut aderarea la Uniunea Europeană asupra mediului rural românesc și a punctat lipsa de eficacitate a legislației naționale instituite pentru a proteja zona rurală.

«Integrarea în Uniunea Europeană, să fim foarte sinceri, a dat o lovitură mortală țăranului român, deoarece complexul industrial-agrar din Europa a venit peste noi ca tancurile sovietice. Cei care ne întoarcem acasă de sărbători [...] știm asta foarte bine. La noi s-au dat legi legate de produsele românești din obligația de a avea produse autohtone în supermarketuri, dar nu se respectă această lege, avem organisme minunate de control, dar nimeni nu respectă acest lucru», a precizat demnitarul.

Ministrul s-a referit și la oamenii din mediul rural, arătând că aceștia nu înțeleg limbajul tehnic, au nevoie de educație și de programe de formare.

«Trebuie să-i ajutăm pe oameni. Ei nu știu nici bruxelleză, nici limba tehnocratică pe care putem să o avem noi la Guvern. Oamenii nu cunosc aceste limbaje, ei au nevoie de educație, de programe de formare și au nevoie de antreprenoriat din afară care să vină să-i miște. S-au obișnuit doar să vină politicienii în campanie electorală și să recolteze voturi de acolo, să facă mici semne în campanie, mici podețe, biserici și alte lucruri. Deci și-au pierdut în primul rând speranța, de aceea este nevoie de o strategie de a salva această civilizație», a mai spus Vasile Dâncu.

AGERPRES/(A — autor: Cătălin Alexandru,
editor: Georgiana Tănăsescu)

(Cf. <https://www.agerpres.ro/politica/2015/12/07/dincu-avem-ultima-civilizatie-rurala-din-europa-trebuie-s-o-protejam-11-52-32>.

Data accesării: 7 decembrie 2015)

Ei bine, iată ce inspirați am fost, programând această întâlnire cu oaspetele nostru de seamă, căruia îi și dau cuvântul!

Doamnelor, domnișoarelor și domnilor,

În primul rând, doresc să vă salut!

Sărut mâinile! Bună seara!

Nu ca o formalitate, aș dori să spun că și eu, la rândul meu, sunt onorat de invitația care mi s-a făcut. Nu este puțin lucru să ai șansa să te întâlnești cu elita studențimii clujene din acest moment.

Poate era bine dacă încercam să apar în fața dumneavoastră foarte stăpân pe mine și să generez doar axiome; probabil unii dintre voi așa se și așteaptă. Recunosc că am emoții, am îndoieli. Am avut la un moment dat impresia că am acceptat prea ușor invitația și că mă expun într-un fel.

Mai fac o precizare, vorbeam și cu doamna Rusu¹ înainte: nu întotdeauna am ochii roșii! Am perioade când am ochii verzi, dar am ajuns azi noapte de la Chișinău, după un drum pe autocar cu aer condiționat.

Despre mine ar trebui să vă spun câteva cuvinte, foarte concise. Bănuiesc că de asta ați dorit să ne întâlnim: să ne cunoaștem mai bine. Ce se scrie, ce s-a scris – sunt lucruri destinate presei. Dacă, după cele două ore, o să vă schimbați imaginea, nu neapărat în bine, cred că totuși este un câștig și pentru mine, și pentru dumneavoastră. Spunea un prieten de-al meu „Nu-i bine dacă mă laudă altcineva, pentru că mă laudă prea mult sau prea puțin. Lăsați-mă să mă laud eu, că eu știu exact cât trebuie!”

Să nu vă așteptați la o conferință. Nu vreau să dau o tentă neserioasă întâlnirii, dar o să vă spun exact ce gândesc la momentul respectiv. Un englez mult mai deștept decât mine spunea despre orice fel de expunere sau conferință: „O conferință trebuie să fie ca o fustă mini: suficient de scurtă, cât să stârnească interesul, și suficient de lungă, cât să acopere problema!” O să încerc să găsesc acest echilibru.

¹ Conf. univ. dr. Alina Rusu era, la data respectivă, membru în Biroul de conducere al CSPA.

M-am născut la Alba Iulia, acum mă dau orășean. M-am născut la Oarda de Jos, sat care se află la confluența râului Sebeș cu Mureșul; la 4 km de „satul de lacrimă” al lui Blaga, de Lancrăm. Am copilărit în aceleași locuri pe care le descrie poetul în *Luntrea lui Caron*. Am fost cu copiii mei, o parte din ei aici de față, la Râpa Albă și Râpa Roșie; cunosc râul Sebeș în amănunt. Deci am fost binecuvântați de Dumnezeu să ne naștem și să trăim într-un loc care cred că este protejat, într-un fel, de Cel de Sus. Viața mi s-a desfășurat foarte normal. Am făcut studiile la Oarda, până la 7 clase, am făcut liceul la Alba Iulia, Liceul „Horea, Cloșca și Crișan” – un liceu serios și de referință în învățământul nostru românesc. Am fost un elev bun, dar destul de superficial; mi-am dat seama că am fost superficial mult prea târziu. Am venit la Academia de Muzică cu un handicap, adică nu am făcut studii de specialitate – nu am terminat liceu de muzică, am venit de la un liceu teoretic. Mi-a fost cumplit de greu în anul I, mi-a fost cumplit de nou și de greu contactul, să nu zic, cu civilizația, dar cu rigorile unui oraș mare; eram așa, semisălbatic, nu numai eu, ci jumătate dintre colegii mei. După un an am reușit să ajung la nivelul absolvenților de liceu. Să nu credeți că am avut doar 9 și 10, o spun cu regret. Cu perseverență, am reușit să termin Academia și am pornit „în producție”, cu o oarecare știință de carte. Atunci se făceau repartițiile pe țară: București, Cluj, Iași. Acestea erau cele 3 Conservatoare. Am avut a șasea repartiție pe țară. Am luat un post la Liceul Pedagogic Blaj, o școală foarte serioasă, o școală foarte grea și reprezentativă pentru învățământul pedagogic, școlarizând elevi din toată țara. Din acel moment am început să învăț; până atunci am făcut studii. La această instituție, Liceul Pedagogic, erau dascăli cu vechime, dascăli cu greutate, cu publicații, iar eu am terminat și foarte tânăr, mergând cu un an mai devreme la școală, La 22 de ani și jumătate am terminat 5 ani de facultate și m-am trezit la un liceu

pedagogic, în care elevii anului 6 erau cu 2 ani mai mici decât mine. Era și un Institut postliceal, unde cursantii erau de aceeași vârstă cu mine și am realizat astfel ce responsabilitate mare am și cam ce mă paște în acea școală. Am stat toată stagiatura, 3 ani, cum spun, am învățat mai mult decât în facultate, dar aveam instrumentele învățării din facultate. Am ajuns un dascăl bun; atât de bun, încât, după 3 ani, am fost cooptat în cadrul Inspectoratului Școlar Județean Alba, unde am lucrat 18 ani. Nu vă mai spun detalii: că am înființat un liceu – se zice că nu e bine să folosești persoana I, dar este o realitate. Am înființat un liceu de muzică la Alba Iulia, pornind de la o claviatură de pian desenată, liceu care astăzi ne furnizează unii dintre cei mai buni candidați la admitere în Academia de Muzică. Aceasta este o mare satisfacție, cu toate că nu mie mi se datorează faptul că sunt foarte buni acum.

Trecând mai departe, am ajuns într-un moment, 1989, Marea noastră revoluție (nici nu știu de ce vă spun asta, pentru că mi-am propus să vă vorbesc despre cu totul altceva); eram inspector școlar, deja mă lansasem ca interpret în „Liga I” a interpreților de folclor, de 6-7 ani. Îmi mergea bine din punct de vedere financiar, aș putea zice, și a venit acea revoluție; cum era la modă sau cum era atunci în trend, după o lună și ceva, în 1990, un grup de colegi din liceu (unde eram și director) – erau 6 colegi care nu au fost membrii de partid. Ca să înțelegeți un lucru pe care poate nu vi l-a spus nimeni: pe atunci toată lumea era membru de partid; dacă nu erai membru de partid, sigur că și profesional erai oaia neagră. Un grup de colegi, care mi-s prieteni buni acum și care mă sună foarte des, într-o ședință s-au ridicat și au zis: „Stai un pic, ai fost, ai făcut, dar acum este vremea noastră!” Să dau un nume, Radu, de exemplu, zic: „Radu, nu, nu înțeleg care e problema!” și el zice: „Noi nu am fost membri de partid și este rândul nostru să conducem”. Era într-o vineri. Am zis: „Nicio problemă, dar nu pot

să plec fără să îți spun: păi știi de ce nu ai fost membru de partid?” Îi spun câteva lucruri profesionale, nu altceva, după care închei: „Respect ceea ce ai spus, o să avem o ședință, miercuri de la ora 10, în care o să vă spun concluzia mea.”

De vineri până miercuri la ora 10 am înființat o societate comercială; mi-am scos cartea de muncă din învățământ și mi-am depus-o la Forțele de muncă, cum le spunea atunci. Am închiriat un spațiu și într-o săptămână aveam deschis „Magazinul Clujana”, încălțăminte la mare cerere în momentul respectiv. Așa, ca să îmi mângâi orgoliul, vă spun că în intervalul de miercuri și până am deschis magazinul, au venit cel puțin 30 de colegi la mine acasă să îmi spună „Bă, tu ești nebun?! Ce o să ne facem? Doar tu ai făcut Liceul, tu ai făcut Ansamblul Crăișorul, tu ne-ai dus în străinătate!”

Le-am spus că am terminat-o cu învățământul. Nu m-am mai întors în școală 12 ani, până când am fost delegat, de către Academia de Muzică, să conduc o comisie în acea instituție. Am o relație foarte bună cu ei în continuare, îi și sprijin cu ce pot.

Am crezut că mi-am atins limitele: cântam, aveam „comenzi” (folosesc în ghilimele cuvântul), aveam solicitări foarte multe. Era și perioada de după revoluție; noi, cu Drăgan Muntean, Dumnezeu să-l odihnească, și Nicu Furdui aveam și repertoriu patriotic. Dădeam la Târgu Mureș 40 de spectacole pe an. Magazinul mergea brici. Atunci nu stăteam să vindem din magazin; descărcam din camion direct în mașinile ce mergeau în Iugoslavia și Ungaria. Eram foarte plin de mine.

În acea perioadă tatăl meu, Dumnezeu să-l odihnească, deși mă așteptam să fie foarte încântat de performanțele mele, mi-a spus: „Copile, nu te îndepărta de învățământ!” Prima reacție în sinea mea a fost: „Vezi ce înseamnă vârsta? Nu mai au niciun fel de viziune, niciun fel de deschidere”. După vreo 6 luni, când, pentru a mă dezvolta la nivelul posibilităților mele de „bussinesman”, am

făcut un împrumut consistent la bancă și am ipotecat tot, în afară de casă; când zic tot înseamnă tot: pian, televizor, mobilă etc. Încercând să scurtez povestea: am luat cu 30% dobândă – o dobândă foarte bună atunci. În 3 luni dobânda a devenit 120%. Am mers într-o direcție pe care bănuiesc că o intuiți destul de ușor. Când am lichidat, nu am rămas în pagubă, dar nici nu am câștigat nimic. Spune filosofia indiană că în viață nu se întâmplă decât ceea ce trebuie să se întâmple, nimic altceva.

Rectorul de atunci, de la Academia de Muzică, Alexandru Fărcaș, a venit până la Alba și mi-a spus că vor să întărească partea folclorică din Academie. Eu râdeam, știind că am la Alba Iulia treburile mele, gospodărie, casă. Mi-au zis că au nevoie de mine o zi pe săptămână. Am stat și m-am gândit cum să adunăm orele din timpul săptămânii. Nu poți să faci în doar o zi pe săptămână o jumătate de normă sau o normă. Am mers două zile! Am primit o locuință de serviciu și am început să merg câte 3 zile! M-am mutat în Cluj! Am avut șansa să pornesc din nou de la zero. Am dat concurs și am luat gradul de conferențiar și iată-mă în Cluj, de 23 de ani! Cum spuneam, în momentul de față sunt profesor, conducător de doctorat, mă bucur de colegi extraordinari, de care o să și aflați. Cam asta este povestea mea. M-am mutat în Făget, stau în pădure. Mi s-a schimbat viața în bine.

Dacă referitor la partea autobiografică aveți vreo întrebare, chiar vă stau cu mare drag la dispoziție. Dacă nu, putem trece mai departe.

Eu am venit în Academie pentru o disciplină cu caracter practic: cânt popular, pe care ulterior l-am transformat în modul, cu caracter de unicat la noi în țară, dar cu greutate, preluat și de alții ulterior – Modulul de muzică vocală tradițională românească. În cadrul acestui modul, împreună cu un grup de mai tineri colegi: este aici domnișoara lector universitar Alina Stan, colega mea, cu

care colaborez de 18 ani, este apoi colegul meu, Ciprian Mizgan, care are și ore la Academia de Muzică, este șef de partidă la Filarmonica Transilvania!

Am ajuns la momentul în care chiar trebuia, ca și acum, să îmi dau doctoratul. Șansa mea profesională a fost să o întâlnesc pe doamna profesoară Ileana Szenik, profesor universitar doctor, care în momentul de față are 87 de ani și, de câte ori vorbim, zice: „Domnule, ce mai lucrăm?”. Ne împinge din spate. Am avut această șansă să o am ca îndrumător de doctorat. Cu sinceritatea pe care o am față de dumneavoastră, vă spun că la a 4-a întâlnire pe care am avut-o i-am spus: „Doamna profesor, vreau să vă spun că eu nu sunt cercetător. Activitatea mea are multe direcții. Eu sunt și cântăreț, și predau.” A zis foarte sobră și pe un ton foarte pătrunzător: „Domnule, dacă la un moment dat nu ai mai putea cânta, ai deveni un foarte bun cercetător, deoarece vezi lucruri pe care alții nu le văd.” Așa mi-a dat un imbold și am făcut o teză de doctorat rezonabilă.

Un lucru foarte important, pe care vă rog să îl rețineți, poate cel mai important lucru pe care l-am învățat de la domnia sa, a fost să am tăria ca în anumite situații să pot spune „Nu știu!” La un moment dat, am întrebat ceva legat de profesia noastră, strict legată de folclor, s-a uitat așa la mine și mi-a spus: „Domnule, nu știu!”. Foarte rar dascălii care au curajul să recunoască, să își asume când nu știu ceva; să te privească în ochi și să îți spună că nu știu. Și eu, până la acel moment, aveam răspuns la orice întrebare! Orice mă întrebai, aveam abilitatea să duc întrebarea spre un domeniu care îmi era cunoscut și reușeam să te las așa, într-un fel de impresiionism, ca în pictură, așa, ca în ceață. Am învățat acest lucru și îmi asum uneori să zic „Nu știu!”

Cum spuneam, în relația mea cu tinerii colegi și cu studenții, niciodată nu am încercat să strălucesc ca să îi orbesc, ci, din contră,

am încercat să ne asemănăm cât mai mult și cred că acest lucru m-a ajutat. Folosea Ciprian înainte niște argumente, cum reușim să menținem acest Ansamblu ICOANE și acest Modul. După câteva argumente cu bază științifică zice: „Sigur, există și un oarecare magnet, care ne ține laolaltă.”

Nu spun axiome, îmi spun părerile, mă îndoiesc de foarte multe ori de ele și îmi aduc de aminte de ceva, fiindcă l-ați pomenit pe domnul Dâncu, la a cărui decernare a titlului de Profesor Honoris Causa² am participat. Domnul profesor Dâncu este vice-premier în momentul de față și am reținut un alt lucru decât cel citat de dumneavoastră, domnule profesor Rad! Spunea domnul Dâncu: „Cred că în viață nu este foarte important să dai răspunsuri precise, deoarece răspunsurile sunt de foarte multe feluri. Cred că foarte important în viață este ce întrebări îți pui.” Asta am reținut de la domnia sa și m-a pus pe gânduri. Atât e important: ce întrebări ne punem, atât ca individ, cât și ca societate și nație.

O să pățesc ca și Florin Piersic, care îmi este bun prieten, dar care are o boală: când începe să vorbească, nu se mai oprește și trece de la un subiect ajungând la altul. Nu-i rău, în general dă bine, ca spectacol, dar scopul întâlnirii noastre mă obligă să revin la gânduri mai bune și mai apropiate.

În cadrul Academiei, activitatea pe care o desfășor cu Ansamblul Icoane și cu Modulul de muzică vocală tradițională, împreună cu colegii, are mai multe direcții. Avem partea didactică, despre care nu vreau să vorbesc acum. Avem partea de cercetare, în care, în ce mă privește, m-am implicat printr-o întâmplare: în 1981,

² Sâmbătă, 28 noiembrie 2015, profesorul Vasile Dâncu a primit titlul de Profesor Honoris Causa al UBB, la propunerea Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, din cadrul Universității clujene.

când îmi pregăteam lucrarea de gradul I, cum se dădea atunci și se mai dă și acum în învățământul preuniversitar, doream să îmi fac lucrarea din domeniul colindelor. În perioada respectivă nu puteai să pui un titlu precum *Colinda în Transilvania* sau *Colinda în Oarda* și atunci am găsit o formulă evazivă, *Valențe educativ-instructive ale colindei*. Am făcut o lucrare mergând în teren, în comuna natală, Oarda, și dându-mi seamă că, deși am trăit acolo, știam doar 5 colinde, pe care majoritatea le știți și dumneavoastră: *O, ce veste minunată!*, *Trei păstori* și pot să le număr pe degetele de la o mână. Mergând pe la persoane în vârstă, am reușit să culeg, din Oarda, dintr-un sat amărât – zic amărât din punctul de vedere al stabilității folclorice, deoarece se află la 5 km de oraș, cu navetiști și muncitori, deci nu e un sat cu o viață culturală tradițională închegată – am reușit să culeg 66 de colinde. Atunci mi-am dat seama că avem niște valori extraordinare, care sunt în mare, mare pericol. Folosind o metaforă, am descoperit colinda în mai multe ipostaze. În majoritatea localităților pe unde am fost, am găsit colinda ca un jăratec ascuns sub un strat gros de cenușă, în memoria persoanelor vârstnice.

Există o metodologie a culegerii, există abilități personale în a culege. Am reușit să dăm acest strat de cenușă deoparte și o să vă spun rezultatul. Spre bucuria noastră, ceea ce afirma și domnul Dâncu, suntem ultima civilizație rurală încă viabilă în Europa. Spun, spre bucuria noastră, că am găsit multe localități, mai ales în Munții Apuseni, în partea Devei și poate nu este o coincidență: în majoritatea localităților în care anterior a fost civilizație romană, colinda se adună acolo din punct de vedere cantitativ, al diversității și al bogăției melodice. E o temă de cercetare și pentru dumneavoastră – să facem, de exemplu, o hartă; noi cu partea de culegere muzicală, iar dumneavoastră cu argumentele istorice ce le aveți. Sunt aproape sigur că o să găsim nu coincidențe, ci suprapuneri și

argumente temeinice legate de originile noastre. Oricum, foarte mulți cercetători susțin că, de fapt, colinda tradițională românească are origini precreștine.

De ce m-am oprit asupra colindei și nu vreau să vă vorbesc despre genurile muzicale. În primul rând, colinda este genul muzical al sufletului meu și al Ansamblului Icoane. În al doilea rând, începând din 1980, câțiva zeci de ani mi-am petrecut căutându-le. Am constatat că e un gen foarte rezistent, că peste sute și sute de ani colinda s-a transmis nemodificată și că ce cântăm noi în scenă acum se cânta în satul românesc acum câteva sute de ani. Am reușit, pornind o cercetare organizată, să strângem, din județele Alba și Hunedoara, și să edităm volumele cu *1484 de colinde, cu text și melodie*. Am dat denumirea continuându-l într-un fel pe Sabin Drăgoi, care a editat o colecție prin anii 1920, *303 colinde cu text și melodie*. Pentru noi a fost o carte de început, materialul din interior fiind foarte valoros. Sunt însă o seamă de greșeli, inerente oricărui început, legate de sistematizare, catalogare, transpunere muzicală, de încadrare în diferite moduri, dar, repet, materialul este foarte valoros. Dezmeticindu-ne, am avut șansa să luăm legătura cu doamna profesor Ileana Szenik, fiind convinși că aceste materiale merită o soartă mai bună.

Acum o poveste scurtă. O familie de profesori din Deva, familia Bogariu, au cules câteva sute de colinde și cu o generozitate aproape inexplicabilă în lumea științei, ne-au oferit acel material. Cine mai face așa ceva? Au zis că, sigur, noi îi vom da o destinație mai bună.

Doamna profesor Ileana Szenik a conceput un sistem de clasificare pe tipologii muzicale. Pornind de la culegerile noastre și cele ale familiei Bogariu, am editat aceste două volume, *Colinde românești*, cu peste 1500 de colinde. Există și două CD-uri documentare. Cercetătorii spun că este o carte importantă pentru

folclorul românesc, iar Academia Română mi-a acordat Premiul „Ciprian Porumbescu”.

Mi-am continuat cercetarea, am umblat 4 ani prin județul Sălaj. Spuneți-mi un nume de localitate și vă spun pe loc că am fost acolo. Am fost în toate satele și cătunele; am terminat o mașină, dar am reușit să edităm două volume *Muzică vocală tradițională din Sălaj*, din care aproape 1000 de colinde. Era să zic că e un județ amărât. Nu e un județ amărât, e un județ creat și este un județ la răscruce de vânuturi și din punct de vedere dialectal: are în partea vestică influențe de Bihor, în partea nord-estică zici că ești în Lăpuș, în partea sudică se apropie de Câmpie. Tocmai această diversitate îi dă o valoare extraordinară și am găsit lucruri de o frumusețe fără egal.

Am continuat cercetarea și am făcut drumuri, aproape 3 ani și jumătate, în Munții Apuseni și Valea Arieșului, unde am găsit lucruri de asemenea foarte interesante. Printre ele câteva sute de colinde.

În sfârșit, în paralel, după o muncă de 12 ani, împreună cu doamna profesor Ileana Szenik și împreună cu colegii mei, am reușit să edităm *Colinda în Transilvania. Catalog tipologic muzical*. O să spună urmașii noștri dacă este o carte de căpătâi sau nu, în folclorul românesc.

Ce conține acest catalog?

În el, sunt adunate cam tot ceea ce s-a cules de la anul 1900 încoace, în Transilvania. Din fonoteci, inclusiv a Institutului de Folclor, din culegerile înaintașilor noștri: Bartok, George Breazu, Brăiloiu, Drăgoi și alții, plus culegerile personale, ce cuprind în jur de 2500 de colinde, am adunat aici peste 7500 de colinde din Transilvania.

Tot ce v-am spus până acum nu este spre mândria mea sau spre mândria grupului ce îl conduc. Este spre mândria dumnea-

voastră și spre mândria noastră ca nație. Nicio nație din lume nu se poate lăuda cu așa ceva. Din acest motiv, cartea este editată bilingv, pentru a-i mări accesibilitatea și a mări vizibilitatea acestor valori de nemăsurat. Scriam în prefață că sperăm ca aceste volume să fie piloni de bază pentru alcătuirea corpusului colindei românești și un argument pentru includerea colindei românești în patrimoniul imaterial UNESCO. După un an și jumătate, poate și datorită acestor volume, colinda de ceată bărbătească din România și Republica Moldova a fost inclusă în patrimoniul imaterial UNESCO.

Dacă ați observat, am tot folosit termenul *colind/colinde*. De ce *colind/colinde* și nu *colind/colinzi*? Am două argumente: unul etimologic și unul estetic. Spuneam că, în realitate, colinda tradițională este de origine precreștină, are legături sigure cu serbările romane, cu calendele romane. Mulți cercetători spun că, de fapt, *colind* vine de la *calende*. Argumentul estetic: la un moment dat, într-o poezie, Eminescu spunea așa: „Colinde, colinde, e vremea colindelor/ Când gheața se-ntinde asemeni oglinzilor.” Eminescu sacrifică o rimă perfectă; putea foarte bine să spună că e vremea *colinzilor*. A ținut la frumusețea și corectitudinea acestui cuvânt.

Îmi pare rău că nu avem timp suficient pentru ce vreau să vă mai spun. Din cele două volume, mă refer la toate culegerile de care vorbeam, unul conține transcrierile *muzicale* și cel de-al doilea transcrierile *literare*. Să vedeți ce frumusețe de poezie literară și ce univers extraordinar! Nu vă puteți închipui ce tematică variată au colindele! În marea majoritate, colinda tradițională este colindă laică. Colindă la fată tânără, colindă la fată de măritat, colindă de june vânând leul, vânând cerbul, colinda primarului, colinde cosmogonice, facerea lumii – partea care are elemente religioase seamănă cu stilul icoanelor pictate pe sticlă. O imagine naivă a unor elemente biblice; să vedeți cum Dumnezeu a făcut pământul și a uitat să pună cerul și zice: „Tinsă ceru’ntâia oară/ Cât îl ‘tinsă

nu-l cuprinsă/”Tinsă ceru’ a doua oară/ Cât îl ‘tinsă nu-l cuprinsă”. Apoi a treia oară și apoi începe să-l decoreze „Tat cu stele mărunțele/Și cu luna printră ele,/Soarele cu razăle.” etc. Merită, și ca lectură pentru suflet, să luați odată cartea și să le citiți. Aceste volume le vom lăsa la biblioteca dumneavoastră, deci le veți găsi.

Spuneam că cercetarea este doar o direcție a activității noastre. O altă direcție este activitatea de restituire. O parte din această activitate de restituire e reprezentată de editarea acestor volume. O altă parte o constituie Ansamblul de Muzică Tradițională Românească Icoane, cu care am înregistrat 4 compact-discuri de colinde. Al doilea CD a primit premiul, din partea producătorilor de muzică din România, drept *Cel mai bun album de folclor*. Tot ca o modalitate de restituire organizăm concerte. În acest an am organizat turneul Trans-Transilvania. Anul trecut axa turneului a fost Teatrul Național din Cluj – Ateneul Român. Anul acesta axa a fost Cluj – Filarmonica Națională din Chișinău. Am strecurat această idee de turneu național; nu s-a sesizat nimeni și am venit liniștiți și bine de acasă, de la Chișinău, acasă la Cluj.

Acestea sunt modalitățile prin care dăm înapoi marelui public ceea ce am cules de la conaționalii noștri.

O să încerc să mă apropiu de finalul expunerii. Câți dintre dumneavoastră ați auzit vreodată o înregistrare sau ați fost la un spectacol cu Ansamblul Icoane? O! Nu stăm rău ca proporție; sigur de acum o să stăm și mai bine. Ca modalități de preluare și restituire: în cadrul ansamblului încercăm să reconstituim o atmosferă a satului românesc de acum câteva sute de ani. Principiul de la care nu ne abatem este: nu ne atingem de melodie, nu ne atingem de text; încercăm, pe baza înregistrărilor vechi, să respectăm emisia și stilul de interpretare. Le spun mai tinerilor mei colegi studenți că cea mai înaltă performanță pe care ne-o propunem cu acest ansamblu este să atingem firescul interpretării folclorului, la el de-acasă.

Oare este puțin lucru să îți propui ca performanță atingerea firescului? Este și îngrijorător totodată. Înseamnă că ne aflăm într-un moment delicat. Îl pomeneam pe Sabin Drăgoi; în prefața culegerii *303 colinde cu text și melodie*, din 1923, acesta scria cu caracter italic: „**Ajutor!!! Ne civilizăm! A sosit ceasul al doisprezecelea!**” Oare cu câte semne de exclamare ar trebui să scriem noi acum „ajutor”? De aceea am considerat importantă această muncă și folosesc un cuvânt real, nu doar figurativ: este o activitate de salvare de ultim moment. Folclorul nu va pieri niciodată, dar nu va mai fi niciodată ceea ce a fost. Eu sunt convins că peste 100 de ani nu va mai reveni nimeni la colindele tradiționale, să reînvie colinda în satul românesc. Colinda și-a pierdut funcția inițială, partea rituală, funcția de urare, funcțiile apotropaice, de protecție, de a stimula binele în noul an. A proliferat divertismentul. Faptul că încă se colindă e bine, dar lumea se duce la colindat să petreacă, să socializeze și cam atât. La Biblioteca Batthyaneum din Alba-Iulia, acum câțiva zeci de ani, mi-am permis să scriu două rânduri: „Lemnul putrezește, fierul ruginește, piatra se macină, dar cartea rămâne!” Am găsit cărți de 600 de ani!

Ceea ce v-am spus este un argument și o invitație pentru fiecare dintre dumneavoastră. Lucrurile mărețe se fac din cărămizi și, poate, fiecare dintre dumneavoastră și-ar putea aduce contribuția cu o cărămidă. Încă mai avem lucruri inedite de descoperit, care fac parte din patrimoniul nostru imaterial și care ne ajută să ne conturăm amprenta națională. De ce insist atât pe acest lucru? În 1996 am înființat o fundație culturală, TerrArmonia, în statut fiind stipulat ca obiectiv principal: salvarea, păstrarea și promovarea identității naționale. Poate o parte dintre noi spunem că de ce ne tot îngrijim atâta de identitatea națională, că doar suntem aici de 2000 de ani. Eu sunt convins că identitatea națională nu este un dat veșnic. Identitatea trebuie salvată, cucerită și afirmată. Este un

lucru care ar fi foarte bine să-l știți și să-l conștientizați, cu atât mai mult în această perioadă de „multiple globalizări”.

Închei cu câteva elemente concrete, ascultând o colindă luată din teren și varianta interpretată de către Ansamblul Icoane. Practic, cum spuneam, nu ne atingem de text, de melodie, ci încercăm să le îmbrăcăm într-o haină de sărbătoare. În scenă este necesară o haină de sărbătoare; pe suporturile CD e necesară o haină de sărbătoare. Ascultăm un prim fragment dintr-o colindă document din teren. (*urmează melodia*)

Auțiți acum varianta cântată de noi, de Ansamblul Icoane, și veți observa ce elemente am adăugat. Textul și melodia rămân identice. Auțiți la un moment dat un ison, un sunet ținut. Nu este invenție, compoziție, ci este luată din folclor. În foarte multe părți se colindă antifonic, adică pe două grupe: un grup de bărbați zice o strofă, un alt grup de bărbați zice altă strofă. Se suprapun, nu așteptă să termine ceilalți. Noi nu suntem prin excelență armonici, în folclorul nostru. Mergem, în general, pe o singură linie melodică, dar sunt aceste momente de suprapunere, pe care le-am preluat și noi. Auțiți un clopot ca efect, care nu este străin săbătorilor de iarnă, și un dialog între interpret și grup. Elementele și modalitățile de interpretare le-am preluat de la procedeele folosite la ei acasă. (*urmează melodia interpretată de Ansamblul Icoane*)

Este un limbaj arhaic, sunt silabe intercalate. Colinda este de undeva din vestul județului Sălaj. E colindă cu tentă bihoreană, având acea silabă „me”, care se intercalează la jumătatea unui cuvânt și care îi dă o savoare absolut aparte.

Nu știu dacă ați înțeles despre ce este vorba în colindă. Dumnezeu s-a supărat pe Iuda. În imaginația țărănească, Iuda este un personaj negativ; când zic personaj, niciodată nu știm dacă este animal, este pasăre, om sau sfânt. E o treabă foarte ambiguă. Vă dau ca exemplu o colindă în care se spune că erau niște lacuri cu

pește și pescarii „țâpară” năvod verde: „Și-l țâpară întâia oară și nu prinsă nimic/ Și-l țâpară a doua oară și nu prinsă nimic/ Și-l țâpară a treia oară și prinseră un pui de Iuda”. Vreau să vă spun că Iuda nu este acel personaj biblic; în imaginația și în conștientul țăranilor, Iuda este o ființă negativă. Melodia continuă cu „Și-l bătură și-l întrebară/ Când e coada veacului, sfârșitul pământului”. M-am antrenat acum să vă spun un text, să vedeți câtă frumusețe poate fi: „Și vine mama puiului/ Din chicioare scăpărând/ Și pe nări foc scoțând/ Și zice: „De ce bateți voi puiul meu?”. Apoi vine partea moralizatoare. Morala atunci nu se făcea prin lozinici, ci se inocula. „El nu știe să vă spună/ Când e coada veacului, sfârșitul pământului/ Atunci e coada veacului, sfârșitul pământului/ Când a da ficior în tată/ Fiică-sa în maică-sa/ Atunci e coada veacului, sfârșitul pământului.”

Aceasta a fost vechea melodie.

Vă mai dau un singur exemplu, aceeași colindă, interpretată de Ansamblul Icoane.

Am preluat colinda, s-ar putea să înțelegeți mai bine textul în varianta noastră. Zic s-ar putea, pentru că avem un război permanent cum să păstrăm textul. De ce zic ca avem un război permanent? Nu putem nici să le cântăm cu prețiozitate și consoane finale, așa cum se face în muzica clasică. Trebuie să respectăm varianta folclorică, legăturile și culoarea vocală. Pe de altă parte, trebuie să le facem inteligibile și atunci tot căutăm o cale de mijloc. Vă ofer un alt exemplu.

Ce elemente veți auzi în plus? Veți auzi o toacă, specifică perioadei de sărbători, și tobe – în sudul Transilvaniei nu se merge la colindat fără tobe, fără dubași. Am fost acolo, ne-am comandat și noi tobe, în județul Hunedoara. Remarcați dialogul dintre cele două grupe, deci este cântare antifonică. Toate lucrurile astea merg cu oarecare gradație. Vă atrag atenția asupra valorii estetice și emoționale.

Aștept întrebările dumneavoastră! (*Aplauze*)

Ilie Rad: Eu sunt filolog și sunt la fel de fanatic în păstrarea, la scriitori, cu ocazia editării, a „vocii” celui ce a scris textele respective. Dădeam un exemplu undeva: oare cum ar fi să transcriu versurile lui Eminescu, „Fiind *băiet* păduri cutreieram”, prin „Fiind *băiat* păduri cutreieram”? Ce mult s-ar pierde din farmecul poeziei, dacă am moderniza, actualiza textul! Vă mulțumesc pentru lecția ținută, pentru pledoaria în vederea păstrării patrimoniului național. Ne-ați arătat ce valori avem și poate nu suntem conștienți de ele. În timpul care ne-a mai rămas, vreau să îi punem câteva întrebări domnului profesor Ioan Bocșa!

– *Una dintre piesele care v-a făcut celebru este „Ană, zorile se varsă!”. Nu vă cerem să o cântați, ci să ne spuneți puțin istoria acestui cântec!*

– Puteați să îmi cereți și să o cânt, dacă erau alte „substanțe” pe masă, mai apropiate Crăciunului! Poate reușeam să mă mobilizez!

Ce istorie aș putea să vă spun la un cântec folcloric? Folclorul, prin esența lui, este creație anonimă, deci nu există un creator, care să își asume o lucrare. Probabil, cineva a creat ceva, iar în zeci și sute de ani a trecut prin atâtea voci și atâtea suflete, încât varianta inițială a ajuns la varianta pe care o cânt eu acum; bineînțeles, varianta cea mai minunată din punct de vedere artistic. Glumesc. O altă caracteristică a folclorului și a creatorului de folclor este caracterul *anonim* și *colectiv*. Nu pot să vă spun nimic despre originea acestui cântec. Am, totuși, o mică istorie. Într-o discuție cu Tudor Gheorghe, acesta mi-a vorbit despre o doină pe care eu nu o știu. Ne tachinam reciproc. Despre istorie nu vă pot spune nimic; despre moralitatea cântecului, mi se pare a fi o zonă destul de delicată și eu mă aflu pe un teritoriu mișcător. E foarte simplu: „Ană, zorile se varsă/ Lasă-mă să merg acasă/ La copii și la nevastă!”. Asta arată că nu ești acasă, ci într-un alt loc. „Ană,

mândra mea frumoasă/ Stânge lampa de pe masă/ Lasă-mă și nu mă lasă/ Ană, zorile se varsă!”. O ambiguitate foarte frumoasă; lupta între conștiință, între moralitatea de care pomeneam. Strofa a treia: „Că nevasta-i numa una/ Și copiii totdeauna/ Dorul face cale-ntoarsă/ Ană, zorile se varsă!”. V-aș putea da răspunsul printr-un banc. Mă gândesc că, între noi, putem povesti:

Povesteau un țăran, un muncitor și un intelectual despre cât de grav este să ai o relație în afara familiei. Țăranul zice: „Nu, domnule, nu! Dacă ți-ai luat muiere și te-ai jurat, atunci aia una-i pentru totdeauna!” Asta, apropo de valorile morale, nu întâmplător mi-am adus aminte de acest banc. Cutumele morale impuneau niște reguli, fără să aibă nevoie de lege scrisă. Muncitorul zice: „Eu totuși cred că nu e așa rău să mai ai pe una, pe alta. După munca din toate zilele, mai ai odată o ieșire..., mai scapi de grijile astea cotidiene!” Intelectualul zice: „Nu-i rău să ai, ba, mai mult, este absolut obligatoriu!” Mirați, ceilalți doi întreabă „De ce?” Intelectualul zice: „Nevasta crede că ești la amantă, amanta crede că ești la nevastă și tu poți merge liniștit la bibliotecă, să studiezi!”

– Foarte puțină lume știe că, înafară de aceste două cărți monumentale, ați mai publicat și două lucrări cu profil jurnalistic: una cu note de călătorie și a doua cuprinzând reflecții personale. Cum s-a născut, pentru un artist, această dorință de exprimare prin cuvânt?

– La începutul anilor '90 am fost în trei turnee: unul în America, de 3 luni, în 1990; unul în Australia, în anul 1993, și încă unul în 1994, în America. Un prieten care lucra la un ziar din Alba Iulia, de fiecare data când mă întorceam, zicea să scriem un articol împreună. Acel articol a devenit un serial în ziar și acel serial, împins de la spate, a devenit carte. Cartea se numește *Cu cântecul în jurul lumii*, Editura Continental, Alba Iulia, 1995 – o carte cu însemnări de călătorie. Scriam pe ultima coperta: „Am pornit în

căutarea acestor însemnări nu mînat de orgoliu sau de impulsuri personale legate de condei, ci gîndindu-mă că, dacă destinul, viața și Dumnezeu mi-au dat șansa rară, de a ajunge în câteva colțuri de lume la care odată nici nu am îndrăznit să mă gîndesc, este cinstit și corect față de ai mei (familie, prieteni, rude) să le ofer o imagine chiar la mîna a doua, trecută prin filtrul personal, a acestor locuri”.

În finalul prefeței am scris: „Mulțumesc cititorilor, care au bunăvoința de a mă însoți pe aceste lungi cărări ale lumii, ajutându-mă în acest fel să mă simt mai puțin singur și străin”. Cartea a fost editată, cum spuneam, în 1995, și a fost primită foarte bine. Sunt în ea și poze și hărți. Pentru cine vrea să o citească, singura calitate pe care eu o revendic este sinceritatea. Nu am încercat să scriu ceva ce nu am simțit. O să vedeți o anumită gradație: în 1991 „am picat” pe spate în Las Vegas, când am văzut un milion de becuri aprinse noaptea; la noi, în perioada aceea, încă ne interesam când vine curentul, sau între ce ore avem curent. Bineînțeles că, la sate, nici vorba de iluminat public. Treaba asta îmi sugerează alt banc: Un om, băut destul de bine, noaptea, într-un sat neiluminat, îl oprește pe un tip și îl întreabă: „Domnule, nu te supăra, nu știi unde șede pădurarul?” Omul se uită prin noapte și îi spune: „Da’ dumneata ești pădurarul!”, la care cel băut îi zice: „Asta știu!”.

Revenind la extazul pe care l-am avut și uluiala acelei civilizații materiale, care te impresionează, acum nu mă mai impresionează. O să îmi vedeți concluzia după al treilea turneu și faptul că mi-am revenit. La plecare s-a făcut o petrecere. Citez din carte: „Am mizat pe aproximativ 25 de persoane, au venit 58, dintre care 9 colegi de breaslă, care cântau la alte restaurante. Am început la ora patru după masă, pentru a încheia la ora 24,00, „în timp util” și a mă odihni, pentru călătoria de a doua zi. Am încheiat la ora 7,00 (bineînțeles, dimineața). S-a băut, s-a cântat, s-a jucat, s-a

plâns (am plâns și eu, dar le-am spus: nu vă uitați așa, vă plâng pe voi, nu pe mine) și **am venit acasă**.

După bucuria reîntâlnirii cu familia și după revenirea din primele șocuri, datorate micilor mizerii cotidiane, prima ieșire de „oxigenare” a trupului și sufletului am făcut-o în Munții Sebeșului, pe Valea Frumoasei (atât de iubită de Sadoveanu și nu numai de el), la Tărtărau. Oameni puțini, calmi, indiferenți la nebunia generală a lumii, liniște incredibilă.

Vârful lu Pătru și Vârful Șurianu, munți atât de dragi mie, stau îngândurați-semeți și îngăduitori totodată, ca doi frați care locuiesc unul lângă altul și nu se pot vizita, din cauza nevestelor certate.

Diferența între Valea Frumoasei și minunile ce le-am văzut în lume (Niagara, New York, Florida, Melbourne, Las Vegas, Sydney, Deșertul Nevada, California, Tasmania, Marile Canioane etc. etc.) este că aici, între brazii pe vârful cărora se sprijină cerul, nu te simți copleșit, ci partener la tot ceea ce se întâmplă în jur.

Privind în urmă, ca la un sfârșit, și înainte, ca la o nouă cărare deschisă, îmi vin în minte câteva vorbe: Dumnezeu m-a pus pe pământ să împlinesc câteva lucruri precise. Acum sunt atât de întârziat cu acestea, încât cred că n-am să mor niciodată.”

Închei cu o maximă engleză: „**Never say never!**”. (Niciodată să nu spui niciodată!) (p. 107).

V-am explicat de ce am comis acea carte. Tot împins de prieteni și având tot felul de însemnări, la un moment dat, am cedat și am editat cealaltă carte, *Alfabetul gândurilor mele*, Rao International Publishing Company, 2009. Motivul editării ei o să vi-l citesc. Întâi să vă spun cum arată cartea: este o carte de eseuri; câteva gânduri, unele chiar profunde. Aceeași carte mai are o parte, începutul nu știm care este, dar într-o parte o să găsiți doar trăznăi – unele chiar nu mă onorează, dar dacă m-am apucat, am zis să le și scriu. În cariera mea ca interpret de folclor, foarte des am auzit, mai

ales de la partea feminină, aprecieri de genul: „Domnule Bocșa, cântați foarte frumos, însă sunteți prea serios!” Și atunci m-am gândit să scriu această carte în forma în care am scris-o. M-am revoltat, cum adică sunt prea serios?! Și tocmai pentru a demonstra oamenilor ca nu sunt nici mai serios, nici mai nesperios decât alții, scriam în prefață: „*Prin structurarea prezentei cărți, nu încerc să scot în evidență un Eu public și un Eu ascuns, ci încerc să demonstrez că nu există om bun sau rău, harnic sau leneș, profund sau superficial, serios sau nesperios, curajos sau laș, credincios sau ateu, ci există, pur și simplu, un OM dominat de o permanentă dualitate.*”

S-ar părea că am enunțat o treabă foarte deșteaptă și limpede totodată. Da’ de unde?

Și dualismul, care, aparent, este cel mai bine și clar delimitat, lasă loc de îndoieli și interpretări.

Exemple:

- alb-negru (vezi nuanțe)
- cald-rece (vezi adaptare)
- masculin-feminin (vezi actualitate)
- bine-rău (vezi afirmațiile guvernanților)
- stânga-dreapta (vezi partide politice)
- sus-jos (vezi Cosmos).

Prin alăturarea celor două părți ale prezentei cărți, nu vreau să scot în evidență complexitatea structurii mele interioare, ci vreau să revendic doar faptul că mă încadrez în categoria OAMENI.”

Nu am pus un triunghi roșu, dar am făcut o atenționare pe co-pertă: „**Atenție, prieteni!** Vă fac o mărturisire intimă: dintre cele două secțiuni ale prezentei cărți, **aceasta** este partea care mă reprezintă.

Atenție cititori! Să nu vă așteptați să găsiți între copertile prezentei cărți doar idei inteligente și scilipitoare, deoarece le-am gândit chiar eu!”

Să vă citesc și de pe partea cealaltă a cărții: „**Atenție prieteni!** Vă fac o mărturisire intimă: dintre cele două secțiuni ale prezentei cărți, **aceasta** este partea care mă reprezintă.

Atenție cititori! Unele gânduri sunt ale mele, altele tot ale mele, dar luate la second-hand; nu vă faceți probleme, sunt aproape nepurtate!”

Cartea are câteva caricaturi: una pe copertă și vreo trei în interior, realizate de către bunul meu prieten, Popa Popas. Le-am pus din considerente legate de prietenie, dar și din considerente comerciale: dacă tot sunt atâtea banalități înăuntru, poate lumea va cumpăra cartea pentru caricaturi !

– **Ilie Rad:** Dacă vă uitați la biografia domnului Ioan Bocșa, veți găsi un lucru unic: domnia sa a trecut acolo cărți, CD-uri, premii, dar are în CV ceva ce nu am mai întâlnit la nicio personalitate din România: discipoli! Are peste 20 de discipoli. Vreau să spun că, după părerea mea, acest lucru este atipic. Românii nu vor să aibă discipoli, ca să poată să spună că ei pot totul, că sunt de neînlocuit. Vreau să îl rog să ne vorbească puțin despre această idee a discipolului, care, desigur, creează continuitate în proiecte și în ceea ce dânsul face.

– Alina Stan îmi este cel mai apropiat colaborator, cel mai util și apropiat profesionist în domeniu. Nu ne bazăm doar pe sentimente. Împreună cu Alina și cu alți colegi, cum este și Ciprian, am încercat și am reușit să creăm câțiva urmași, care se apropie de exigențele transcrierii unei piese folclorice. (Alina este un foarte bun specialist în transcrieri; vă rog să mă credeți că, indiferent de dotarea profesională, transcrierea muzicală a folclorului este un atribut pe care îl au foarte puțini oameni.) Am și apelat la „urmași”; sunt trecuți în interiorul cărților, toți cei care au participat la transcriere. Orice tipăritură, pe care am realize-o, am corectat-o de cel puțin 5 ori.

Revenind la discipolii din domeniul interpretării. E o strategie personală: dacă încurajezi tinerii să vină din spate, în mod firesc te împing în față! La un moment dat o să te împingă atât de în față, încât nu o să te mai vezi, dar asta face parte din firescul și bunul mers al lucrurilor. Să ai în spate un eșalon, pe care, dacă te clatini, să te poți rezema la un moment dat, nu este puțin lucru. Era pe vremea cealaltă teoria că fostul șef al statului, nu vreau să îi pronunț numele, se înconjură de un anumit tip de persoane: 1. Să nu fie mai înalt decât el. 2. Să nu fie mai dezghețat și așa mai departe. Toate astea pentru a nu ieși în evidență altcineva în afară de el. Eu am căutat să apar în scenă și să am lângă mine oameni de valoare și, dacă am avut în scenă oameni peste valoarea mea, aceștia îmi fac servicii personale. Îmi convine când lumea povestește că a fost în scenă cutare mare personalitate și Ioan Bocșa. Acel „și” mă onorează. Dacă acel „și” i-a onorat la rândul lor pe o parte din discipolii mei, va veni vremea când mă va onora și pe mine prezența lor. Nu știu dacă am fost suficient de explicit și chiar nu fac risipă de vorbe, dar îmi sunt foarte dragi tinerii și mi-e dragă tinerețea lor, fapt care mă încarcă pozitiv și mă ține în viață.

Mi-a rămas mie o întrebare de pe lista văzută la început: *Ce sfaturi ați da tinerilor care bat la porțile științei, ale cercetării, studenților care fac parte din acest colegiu de performanță academică?*

Nu cu pretenție de concluzie, dar m-am tot gândit ce sfaturi să vă dau eu, care v-am spus cum am început studiile și de la ce nivel am pornit. Eu să dau sfaturi elitei studențimii clujene? M-am gândit, totuși, că vă pot da un sfat, nu neapărat în calitate de profesor universitar, ci în calitate de om. De om care am avut și am o viață frumoasă; în calitate de om fericit – câtă lume poate spune asta? În calitate de om care, dacă mâine ar trebui să plec, ar trebui să mă gândesc foarte bine ce voi regreta. În calitate de om care nu am avut în viață decât un singur necaz: mi-au murit părinții, dar și

părinții au murit la o vârstă respectabilă și, probabil, împăcați. Nu știu dacă putem noi să realizăm dacă cineva a murit împăcat sau nu, dar au murit conștienți că fiecare dintre cei trei copii ne-am găsit un drum în viață. Sigur, însă, au murit împăcați că au reușit să crească niște oameni de omenie.

Primul sfat pe care vi l-aș da e să rămâneți oameni de omenie. Omenia e un cuvânt foarte complex. Omenie înseamnă cinste, dragoste față de cel apropiat, hărnicie, compasiune. Țsta este sfatul căruia am încercat să îi dau greutate și cu care să vă impresionez. Vă mai dau un sfat în calitate de om trecut printr-o viață întreagă: nu încercați să vă eșalonați viața, ca de exemplu: ăștia 6 ani fac școală, încă 4 ani fac cercetare, să merg, profesional, în sus, încă 5 ani o să mă axez pe partea economică, în următorii 3 ani o să îmi fac doi copii, după care o să călătoresc. Nu faceți așa! Viața trebuie trăită toată acum: astăzi, mâine și poimâine; învățat, călătorit, dragoste, familie și tot ceea ce înseamnă viață. Țsta e un sfat pe care vi-l dau.

– *Altceva ce ne-ați mai putea sfătui?*

– Ce sfat v-aș mai putea da? Este foarte important verbul „a ști”, dar dacă nu e alăturat verbului „a face”, rămâne fără niciun fel de valoare. Mi-a plăcut la americani un principiu. M-am dus prima dată la ei în 1991, venit dintr-o țară comunistă; eram sărac, aveam salariu de inspector școlar, convertit în valută – 25 de dolari. Cu toate astea, românii care erau acolo nu mi-au dat niciun dolar, fără să fac ceva pentru ei. Cu jenă vă spun că așa fi acceptat. De ce nu am primit? Fiindcă ei erau deja americani, își schimbaseră mentalitatea și principiile. Au ei o vorbă: „În America, dacă iei o piatră și o muți de aici 2 metri la dreapta, se va găsi cineva să te plătească.”

De asta spun, puneți neapărat, alături de verbul „a ști”, verbul „a face”! Perseverența este o calitate importantă, perseverența dusă până la încăpățănare... Nu intru în detalii, deoarece nu vreau să mă cunoașteți atât de bine!

Fără să știu ce o să mă întrebați, am vrut să închei cu un citat. În 1923, în revista *Lamura*, Vasile Voiculescu scria: „*Noi suntem acum asemeni copiilor din poveste, duși cu amăgel de mama lor vitregă în pădure și lăsați acolo, să se rătăcească. Atâta vreme cât și-au umplut traistele lor cu cenușă din vechea vatră părintească, cu care au presărat drumurile, au putut să se întoarcă teferi la căminele lor. Ceea ce pentru copiii părăsiți din poveste a fost cenușa din vatra lor, pe dâra căreia veneau când voiau acasă, să își ia suflet și puteri, pentru noi sunt bătrânele tradiții, cântecele și jocurile, datinile, arta populară, uneltele noastre străvechi, cu care strămoșii noștri și-au țesut straiile.*”

Acestea erau gândurile poetului Vasile Voiculescu, în 1923!

Ceea ce este cuprins în aceste cărți, pe care vi le-am prezentat, nu poate fi realizat prin munca de o viață. M-am dezmeticit suficient de devreme, ca să îmi dau seama de aceasta. Neputând să îmi prelungesc viața personală, singura soluție a fost alăturarea mai multor vieți și munca în echipă!

Ați dorit o precizare referitoare la cât a contat, în munca de culegere din teren a folclorului muzical, faptul că am o oarecare notorietate. M-a ajutat foarte mult, în comunicarea cu oamenii. S-au întâmplat și evenimente hazlii. În primul rând vine lumea pentru mine, asta era important. Vorbeam cu învățătorul, cu preotul, cu oficialii, ca persoanele în vârstă, care se deplasează greu, să vină; asta era prima condiție. Faptul că li se spunea că se întâlnesc cu Ioan Bocșa m-a ajutat mult. Au fost sate în care preotul le spunea că duminică, după slujbă, va veni Ioan Bocșa; nu credeau de multe ori. Nu întotdeauna organizatorii înțelegeau foarte bine ce doresc; mie, la telefon, mi se părea că eram suficient de explicit. Spuneam că am nevoie de câțiva oameni dezghețați, cu care să pot vorbi. Odată, la o primărie, mi-au adus toți consilierii locali, îmbrăcați festiv, cu tricolor, dar nu știa nimeni nimic. Am stat trei ore și am

povestit, dar nu am reușit să culeg nimic. Altădată primarul și-a adus toate neamurile. S-a supărat satul! Odată au venit 220 de oameni, crezând că e spectacol; nu am putut să îi trimitem acasă, dar am ratat obiectivul nostru de bază. Totuși, notorietatea a fost un lucru care ne-a ușurat mult munca în teren.

– *Care este soarta folclorului, în viitor?*

– Vreau să repet: folclorul este un fenomen viu, care merge înainte, indiferent dacă drumul este bun sau nu. La el acasă, și-a pierdut funcțiile. Un lucru mi se pare important: am avut puține interviuri în care moderatorul sau moderatoarea să nu mă întrebe, destul de agresiv și pândindu-mă la colț, ce părere am despre manele. Așteptau să spun că sunt o grosolanie, că sunt chestii subculturale. Le spuneam, frumos, că nu cunosc domeniul, din lipsă de timp, deci nu pot aduce critici sau aprecieri unui lucru pe care nu îl cunosc în profunzime. Consider că alta este menirea mea și a colegilor. Menirea noastră este să oferim conaționalilor o alternativă viabilă, bazată pe autenticitate, care să ne reprezinte în mod real identitatea națională.

Transcriere: **Flavia Precup și Ilie Rad**

*

Prof. univ. dr. Ioan Bocșa se va întâlni cu membrii CSPA

Marti, 15 decembrie 2015, începând cu ora 18,00, la Clubul Casei Universitarilor (str. Em. de Martonne nr. 1), Prof. univ. dr. **Ioan Bocșa**, cadru didactic la Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca și afirmat ca interprete de excepție a folclorului muzical transilvan, se va întâlni cu membrii Colegiului Studențesc de Performanță Academică (CSPA) al UBB, tema generală a discuției fiind *Despre conservarea patrimoniului nostru național*.

Această acțiune se înscrie în programul de discuții pe care studenții din CSPA le au cu membri ai Academiei Române și cu personalități marcante ale vieții noastre culturale și științifice (cele mai recente întâlniri i-au avut ca invitați pe academicienii Eugen Simion, Gheorghe Benga, Basarab Nicolescu, Ioan-Aurel Pop, Ionel Haiduc, Nicolae Manolescu, eseistul și diplomatul Teodor Baconschi, invitați din străinătate ș.a.). Ca și în cazul manifestărilor anterioare, dezbaterile și discuțiile cu prof. univ. dr. Ioan Bocșa vor fi înregistrate (pentru Fonoteca de Aur a CSPA), transcrise și publicate în numărul 3 al *Anuarului Colegiului Studențesc de Performanță Academică*.

Colegiul Studențesc de Performanță Academică (CSPA) este o structură nouă, creată în cadrul UBB, în 2013, reunind, în fiecare serie, circa 50 de studenți, dintre cei mai performanți, aleși de la toate facultățile universității, care sunt sprijiniți să facă cercetare inter-, trans- și multidisciplinară. Colegiul organizează conferințe, întâlniri cu mari personalități ale vieții noastre științifice, excursii de documentare și tabere de performanță, sesiuni de comunicări științifice etc. Astfel, în acest an universitar, au fost prevăzute întâlniri cu acad. prof. univ. dr. Maya Simionescu, cu acad. Solomon Marcus, cu actorii Dorel Vișan și Florin Piersic, cu taragotistul Dumitru Fărcaș.

*

IOAN BOCȘA (n. 13 decembrie 1947, Oarda de Jos, Alba) este prof. univ. dr. (și conducător de doctorat) în cadrul Academiei de Muzică „Gh. Dima” din Cluj-Napoca, unde conduce Modulul de Muzică Vocală Tradițională și Ansamblul de Muzică Tradițională Românească „Icoane”. Personalitate marcantă a culturii românești, mentor al mai multor generații de interpreți și cercetători, preocupati de studierea folclorului muzical românesc, Ioan Bocșa a

adus contribuții semnificative etnomuzicologiei românești, prin culegeri de folclor efectuate în județele Alba, Hunedoara și Sălaj, salvând din teren peste 3500 de producții muzicale folclorice (în special colinde), prin organizarea unei arhive/fonoteci digitalizate și elaborarea unor cursuri de specialitate.

În anul 2002 a obținut titlul de doctor în muzică (tema tezei fiind *Colinda de pe Valea Mureșului Mijlociu*; coordonator științific: prof. univ. dr. Ileana Szenik). Munca în domeniul cercetării științifice s-a concretizat prin editarea mai multor lucrări: *1484 colinde cu text și melodie* (1999) – 2 volume; *Colinde românești* (2003) – 2 volume (pentru acestea, în anul 2005, i s-a acordat Premiul „Ciprian Porumbescu” pentru Muzicologie, de către Academia Română); *Muzică vocală tradițională din Sălaj* (2009) – 2 volume; *Colinda în Transilvania – Catalog tipologic muzical* (2011, în colab. cu Ileana Szenik) – 2 volume; *Muzică vocală tradițională din Munții Apuseni* (2013).

În paralel cu munca de cercetare științifică, profesorul Ioan Bocșa s-a dedicat și activității artistice, alături de Ansamblul de Muzică Tradițională Românească „Icoane”, manifestând o preocupare permanentă pentru dezvoltarea calităților vocale și interpretative ale tinerilor studenți și pentru înțelegerea stilului de interpretare caracteristic diferitelor teritorii dialectale. Spectacolele susținute și înregistrările realizate cu Ansamblul „Icoane” constituie o modalitate practică de restaurare sonoră și restituire către marele public a patrimoniului tradițional imaterial.

În calitate de interpret vocal al folclorului muzical românesc a susținut sute de concerte în țară și în străinătate (Europa, America, Asia și Australia).

Are în palmares numeroase lucrări cu caracter didactic, zeci de apariții dicografice și CD-uri. A realizat două filme (*Baladă pentru Munții Apuseni* – 1997 și *Colinde transilvane* – 2000).

Ceea ce se știe mai puțin este că și-a încercat talentul și în beletristică, prin volumele *Cu cântecul în jurul lumii* (Editura Continental, Alba-Iulia, 1995, conținând note de călătorie) și *Alfabetul gândurilor mele* (Editura Rao, București, 2009, un dicționar neconvențional de reflecții profunde, „o colecție de anecdote și trăznăi, o carte serioasă, dar și amuzantă totodată”).

Pentru bogata sa activitate artistică, didactică și de cercetare, a fost răsplătit cu numeroase premii și diplome de excelență, fiind Cetățean de Onoare al municipiilor Cluj-Napoca și Alba Iulia. În 2009 a primit „Crucea Transilvană”, cea mai înaltă distincție acordată de către Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului.

„ORICE SCRIITOR SCRIE, ÎN PRIMUL RÂND, CA SĂ FIE IUBIT”

(10 FEBRUARIE 2016)

PROF. UNIV. DR. **MIRCEA CĂRTĂRESCU**

La 10 februarie 2016, Mircea Cărtărescu a fost invitatul de onoare al Universității Babeș-Bolyai, pentru o întâlnire cu publicul și, desigur, pentru lansarea celei mai recente sale cărți, *Solenoid*. Întâlnirea s-a desfășurat în *Auditorium Maximum*, care a fost arhiplin, încât publicul – aproximat la 1100 de persoane, cei mai mulți studenți, dar nu numai – n-a încăput pe cele 900 de locuri ale sălii și mulți invitați au stat pur și simplu în picioare, iar mulți alții nu au mai putut intra în sală. Întâlnirea a fost moderată de Ilie Rad. La sfârșitul ei, Mircea Cărtărescu a dat autografe.

Cuvânt de bun venit

Ilie Rad

Dragi studenți,

Stimați invitați,

Vă mulțumesc că ați venit într-un număr atât de mare la întâlnirea cu profesorul și scriitorul Mircea Cărtărescu, întâlnire ocazionată de apariția romanului *Solenoid*.

Înainte de toate, dați-mi voie să mulțumesc unor oameni și instituții care au contribuit la organizarea acestei întâlniri, pe care o socotesc unul dintre cele mai importante evenimente literare ale anului.

Îi mulțumesc în primul rând domnului Mircea Cărtărescu, pentru că a acceptat invitația noastră, de a veni la Cluj-Napoca, municipiu pe care l-a vizitat ultima dată în urmă cu zece ani.

Le mulțumesc apoi Editurii Humanitas și doamnei Gabriela Maaz, director de promovare la Grupul Humanitas, deoarece ne-a fost alături pe toată durata pregătirii acestei întâlniri.

Exprim gratitudinea noastră Universității Babeș-Bolyai, domnului Rector, acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, care ne-a asigurat logistica necesară, ne-a ajutat la mediatizarea evenimentului și la pregătirea lui în cele mai mici detalii.

În fine, dar nu în ultimul rând, îi aduc mulțumiri doamnei profesoare Marta Petreu, care ne-a fost „iubit complice” la această realizare de excepție.

Așa cum ați putut vedea pe afișul evenimentului de azi, principalul organizator al acțiunii este Colegiul Studențesc de Performanță Academică, o structură nouă, unică în România, creată în 2013, cu scopul de a asigura un cadru complementar celui instituțional și tradițional pentru dezvoltarea academică și profesională a studenților cu rezultate deosebite din cadrul Universității Babeș-Bolyai, de a le stimula acestora valențele excelenței în cercetarea științifică aplicativă, inter-, trans- și multidisciplinară, relevanța socială și disponibilitățile implicării în acțiuni de voluntariat.

În fiecare an, Colegiul selectează circa 40-50 de studenți, de la toate facultățile universității, respectând structura multiculturală a instituției noastre, studenți care se implică apoi în organizarea de conferințe cu academicieni sau viitori academicieni (*rumoare în*

sală), de seminarii, workshopuri, ateliere, excursii de documentare, participă la conferințe naționale și internaționale etc. De altfel, colegii studenți mi-au spus că ați primit sau veți primi la plecare câte un semn de carte, în care găsiți indicate sursele unde puteți afla mai multe informații despre Colegiul nostru...

Aș vrea să vă mai spun că, în periplul său clujean, domnul Mircea Cărtărescu este însoțit de soția sa, scriitoarea Ioana Nicolaie, care este acum la festivitatea de lansare a celei mai recente cărți proprii, *Ferbonia*, iar când va intra în sală o voi anunța, pentru a o cunoaște și pentru a-i putea cere și dânzei autografe pe cărțile domniei sale, cărți aflate la standul de la intrarea în sală. Ca să nu mai lungesc vorba, îi dau cuvântul domnului Rector, acad. Ioan-Aurel Pop.

Domnule Rector, aveți microfonul!

Acad. Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop

Distinși ascultători,

Îngăduiți-mi mai întâi să-i mulțumesc domnului profesor Ilie Rad pentru admirabila inițiativă, pentru organizare, pentru faptul că a înlesnit și o întâlnire a scriitorului Mircea Cărtărescu cu studenții Colegiului Studențesc de Performanță Academică al Universității Babeș-Bolyai.

Gustul pentru ceremonii bine echilibrate este un atribut al popoarelor făuritoare de civilizație, iar venirea aici a lui Mircea Cărtărescu este nu doar o simplă ocazie de dialog cu publicul, ci și o ceremonie, o sărbătoare printr-o ceremonie.

Este bine că v-ați luat măsuri de precauție, pentru ca, istoric fiind de meserie, să nu vorbesc despre roman! Nici nu o voi face, deoarece aş spune doar o poveste, ivită din impresii. Ar fi o poveste despre recrearea realității, spusă de un amator, care a primit sfios și frumos romanul *Solenoid*, dar nu așa cum o face, profesionist, criticul literar. Nu mă pricep să comentez un roman după rigorile criticii literare. În schimb, am să vă spun două lucruri care – cine știe? – vor ține cândva de istoria literară, dacă nu de viața în ansamblu, de curgerea ei. În fond viața noastră, a tuturor – și cu atât mai mult a personalităților –, se cheamă, printr-o convenție, istorie.

Venirea lui Mircea Cărtărescu la Cluj este, prin urmare, o sărbătoare și o ceremonie. Este o sărbătoare pentru că scriitorul Mircea Cărtărescu – o emblemă a culturii românești actuale, a culturii europene actuale – poartă în sine un mesaj extraordinar, plin de sevă. În același timp, vreau să vă spun că Domnia Sa este un coleg de breaslă. Este profesor universitar la Universitatea din București, iar Universitatea Babeș-Bolyai are o relație specială cu Universitatea din București. Ceremonia o vom percepe cu toții mai bine în final, după cuvântul Martei Petreu și după confesiunea invitatului de onoare.

Vreau să evoc foarte pe scurt, așa cum spuneam, doar două episoade din viața noastră, din ceea ce ne-au adus coincidențele destinului. Primul episod este de acum câteva luni. În 2015, ne-am reîntâlnit cu Mircea Cărtărescu la Berlin, chiar în ziua în care se instala noul ambasador al României acolo, Excelența Sa, domnul Emil Hurezeanu, absolvent al acestei universități și vajnic echinoxist. Am avut șansa să fiu împreună cu scriitorul Mircea Cărtărescu nu neapărat din pricina instalării ambasadorului – alumn de-al nostru, cum spuneam –, ci datorită unei reuniuni pe care Institutul Cultural Român și Ministerul Educației au

organizat-o acolo, cu lectorii care predau limba română în străinătate. Întrucât Mircea Cărtărescu era la Berlin, știu că a răspuns cu bucurie invitației de a vorbi acolo, la Ambasada României din Berlin, în fața celor îndrăgostiți de limba, literatura și cultura română, în prezența unui public avizat și generos, avid de mesaje decente. Au vorbit mai mulți, dar a fost receptată, în mod absolut special, prelegerea lui Mircea Cărtărescu, legată de evoluția literaturii române în ultimele decenii, de curentele și direcțiile literare, care ne-au marcat viața și destinul în contemporaneitate. Și-am fost fericit să-l revăd, după o lungă întrerupere a încrucișărilor noastre de drumuri.

Celălalt episod demn de evocare s-a petrecut, dacă nu mă înșel, în 2006, la Veneția, când i se conferise un premiu literar prestigios în Italia, fiind invitat și la un festival de poezie în cetatea lagunară. Eu eram director al Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția, unde fusesem invitat temporar și să predau la universitatea locală, „Ca’ Foscari”. Mi-a făcut plăcere să-l văd, să ne întâlnim împreună cu un prieten comun – îmi face mare plăcere să-i menționez aici numele –, cu profesorul Bruno Mazzoni, mare romanist și românist, ajuns, între timp, decan al Facultății de Litere a Universității din Pisa. Bruno Mazzoni a tradus, cum știți, o mare parte din proza lui Mircea Cărtărescu în limba italiană, într-o manieră deosebită, fidelă mesajului original. Astfel, în 2003, se publicau în Peninsulă *Nostalgia* și *Quando hai bisogno d'amore*, după ce, în 2000, apăruse *Travesti*. Despre toate s-a scris foarte elogios în presă, și nu numai în presa literară, citită de puținii inițiați, ci și în presa de mare tiraj, în presa cu adresabilitate politică și cotidiană, cea care avea suplimente literare, precum *La Repubblica*, *La Stampa*... A fost atunci o mare bucurie să ne întâlnim, în ambianța *Serenissimei*, și cu Bruno Mazzoni, să colindăm orașul de pe ape, să admirăm scriitura și traducerea

acestor cărți deosebite și foarte bine primite de publicul italian. De altminteri, cum se știe de mult, noi, românii, avem cu Italia o afinitate specială. De-atunci încoace, tot Bruno Mazzoni a tradus și *Orbitor* și, din câte știu, în 2015, s-au organizat mai multe evenimente literare în Peninsulă, dedicate acestei lucrări speciale, care incumbă la modul plener fascinația romanului.

Ce pot eu să vă spun, ca simplu cititor fidel, este faptul că o asemenea curgere a povestirii, pe care ne-o oferă Mircea Cărtărescu, este rară în literatura universală. Cărțile curg în șuvoaie, care par abătute, spre a se strânge în chip neașteptat, într-un mesaj unic, ivit spre finalul lor. Cărțile lui Mircea Cărtărescu sunt primite cu atâta entuziasm fiindcă sunt născute nu doar dintr-un talent genuin, ci și din bucuria povestirii autentice, menite să nască în cititor bucuria lecturii.

Îi urez bun venit aici, în Auditorium Maximum și în inima Transilvaniei, unde, de la 1700 încoace, se știe că „prin cultură se ajunge la libertate“, după cum scrie pe fundalul acestei scene, deasupra frescei lui Costin Petrescu. Îngăduiți-mi însă să-i las pe cei care se pricep la arta literară, ca să ne-o explice mai bine.

Mulțumesc! (*Aplauze*)

Alesul

Prof. univ. dr. Marta Petreu

Onorată asistență,

Întâi de toate, îi mulțumesc lui Mircea Cărtărescu că a acceptat mai vechea mea invitație, lansată în octombrie anul trecut, să vină la Cluj. Mă bucur că este aici.

Aș vrea să-i prezint cea mai recentă carte, *Solenoid*, fără s-o rezum, căci n-aș dori să vă frustrez de plăcerea și surprizele lecturii. Această narațiune masivă, de peste 800 de pagini, în patru părți, cincizeci de capitole (la un moment dat, m-am mirat nu întâmplător că nu are 100, ca *Divina Comedie* a lui Dante...), este scrisă la persoana întâi, iar autorul a avut ingeniozitatea nu lipsită de ambiguitate de a-i împrumuta personajului principal biografia proprie, inclusiv pagini din jurnal și visele – nu știu dacă toată și toate. Totuși, nu l-aș confunda pe Mircea Cărtărescu însuși cu personajul său, deși în declarațiile publice scriitorul a întreținut și a mărit ambiguitatea, spunând că n-a scris un roman, ci numai ar fi dat drumul pe hârtie și-n lume anomaliilor proprii.

Cartea este o pendulare perpetuă între prezent – anii 1983-1989 – și trecut, biografia personajului este refăcută, cu sincope, de la naștere până la sfârșitul narațiunii, asta însemnând anul 1989. La fel, este o permanentă glisare între „realitate” și alte nivele ale existenței, constând în vise, viziuni, fantasmări, ambigue întâmplări paranormale sau chiar nivele ontice cu mai puțin sau mai mult de trei sau patru dimensiuni, cât admitem că ar avea lumea noastră. Am spus „realitate”, dar în această carte atât de barocă și labirintică nu întâlnim realitatea în înțelesul comun și confortabil-cotidian al cuvântului, ci un construct cărtărescian, care surprinde zona cea mai sumbră, soioasă, marginală și alienată a cotidianității românești din anii 1980, cu nu puține elemente coșmarești (unele kafkiene); de pildă, la Școala 86, din periferia Bucureștiului, unde personajul principal este profesor, numărul matricol este imprimat direct pe pielea copiilor, „cu acul de tatuaj, pentru totdeauna”; sau, medicii și surorile medicale care apar în roman formează o galerie neliniștitoare de monștri cruzi. Împreună cu Schopenhauer, personajul narator din *Solenoid* ar putea susține că „Lumea este reprezentarea mea”.

Una dintre intuițiile importante ale personajului este că existența e mai stratificată, mai complicată și mai misterioasă decât realitatea văzută prin prisma rațiunii și a bunului-simț; că lumea este rațională, irațională și a rațională simultan și că mai multele ei dimensiuni coexistă permanent la vedere, noi neavând altceva de făcut decât să le recunoaștem prezența, să nu le respingem în numele prejudecăților raționaliste și de bun-simț.

Personajul cărții este, ne dăm seama destul de devreme, un ales, un predestinat care are el însuși conștiința de predestinat. Iluzia lui inițială a fost să devină scriitor, dar, în urma unei lecturi la Cenaclul de Luni și lună plină, unde poemul lui „total“, intitulat *Căderea*, este prost primit și autorele executat, își găsește adevărata vocație: aceea de a primi, căuta, prelucra, înregistra semnele multelor nivele ale existenței. Or, prin asta, deși continuă să scrie, se află în afara literaturii. De-a lungul cărții, de mai multe ori, el se felicita pentru eșecul de la Cenaclul de Luni, pentru că, de pe urma lui, în loc să devină scriitor, adică autor de ficțiuni fără valoare soteriologică, scrie în alte scopuri, ca să înțeleagă ce i s-a întâmplat și pentru a mărturisi adevărul; „Manuscrisul meu depășește literatura, pentru că este adevărat“, spune el.

El s-a format ca „ales“ prin experiența precoce a durerii, a viselor, a straniilor „vizitatori“ nocturni și prin lecturi. La fel, a fost împins sau ghidat de alții, de pildă de bibliotecarul de la Biblioteca Hasdeu (ce există, ca ușa kafkiană din *În fața legii*, numai pe durata cât copilul împrumută cărți de la bibliotecă), care îi scoate în cale exact acele cărți care-i pot indica drumul.

Ce caută oare acest „ales“, căruia Cărtărescu a avut inteligența artistică de a-i face un portret de copil și adolescent însingurat, bolnăvicios, vag autist și nu lipsit de o notă paranoică, deci deloc eroic? El caută calea de ieșire din lumea asta, unde domnesc durerea și răul, soluția de evadare pe verticală, într-un univers cu mai multe dimensiuni decât al nostru. Sau, altfel spus, caută mântuirea.

Pentru a evita orice confuzii cu privire la romanul lui Cărtărescu, trebuie să spun de la bun început că personajul lui nu va fi mântuit; după călătoria în lumea – nu chiar bidimensională, dar oricum mai plată și mai scundă decât a noastră –, a paraziților scabiei, știe că la „cea mai mare-ntrebare“ pe care o poate formula omul, și anume „dacă mântuirea este posibilă“, răspunsul e negativ: „făcând un gest aproape imperceptibil cu capul, am răspuns că nu“; să nu uităm detaliul că, născut în 1956 și trecând, în curgerea romanului, prin această probă și moarte inițiatică în 1989, personajul narator are, nu întâmplător, exact 33 de ani... În fond, așa cum se poate bănuî, încă de la *Nostalgia*, Cărtărescu are structură de mistic; iar în *Solenoid* chiar există o scenă mistică (mie mi-a evocat, nu știu de ce, o secvență dintr-un film al lui Pedro Almodóvar), una de un profund lirism, a absorbirii personajului, transformat într-un spermatozoid, în misterul unui Dumnezeu-ovul.

Romanul lui Cărtărescu, căci roman este, condensează foarte multe cunoștințe din varii domenii științifice, de la matematică la biologie și medicină. Iar referințele literare sar din pagină precum coșaii când umblăm, în iunie, printr-o fânață înflorită. Naratorul se află în corespondență cu scene sau frânturi de texte din Sábato, Borges, Dante, Kafka, Biblie, Rilke, Lewis Carroll, Eminescu și alții, pentru că pur și simplu aceștia, antecesorii, au spus exemplar ceea ce era de spus; „Ah, Dionis!“, i se adresează el de pildă personajului eminescian...

Cea mai marcantă mi se pare rezonanța cu „Dare de seamă despre orbi“ a lui Sábato, personajul *Solenoidului* făcând, treaz sau în somn, aievea sau în vis, mai multe experiențe inițiatice de „subterană“. Subterană care poate însemna fie labirintul de grote și canale arhaice, de sub blocul bucureștean în care locuiește și unde pătrunde, în noaptea de dinainte internării în sanatoriul de la Voila, până la nivelul grotelor (unde doarme marele animal

preistoric pe care stă pământul), fie caverna fosforescentă în care coboară, împreună cu o fetiță, în timp ce își așteaptă mamele în anticameră la miliție. Și-apoi sânt, desigur, marile descinderi în fabrica dezafectată de lângă școală, un spațiu străin și straniu ca un implant extraterestru, un sumbru ținut al melancoliei. Personajul lui Cărtărescu are în palmares repetate asemenea călătorii în adâncuri, în locul care de-a lungul timpului, de la un autor la altul și de la o cultură la alta, a primit tot felul de nume, de Infern, de Mume, de inconștientul colectiv descris de Jung ca populat cu arhetipuri, toate indicînd abisul pe care ființa umană plină îl bănuiește sub pași și îl suportă cu fascinație și teroare. În cazul *Solenoidului*, coborările în interiorul pământului au fost prefigurate de detaliul, nu lipsit de sordid, din capitolul întâi, în care profesorul de la Școala 86 se îmbăiază (să se despăducheze) și își scociorăște în buric și scoate din interior bucățele de sfoară mizeră. Iar aceste călătorii pe calea în jos sânt o pregătire pentru coborârea cea mare, ultima, în subterana de la Morgă, din Casa Minovici.

Axa romanului este verticală, personajul se mișcă sau este purtat în jos și în sus; în jos, în labirinturile, mațele și traheile ascunse și periculoase (o coborâre, probabil la medici malefici, i se întâmplă la spitalul-școală de la Voila); dar și, mai rar, în sus, la fel ca portarul Ispas cel răpit (de o navă nepământeană?) undeva în ceruri; de pildă, o amintire neclară de la trei ani, echivalând cu prima traumă, deșteptarea copilului în noapte, sub vasta cupolă cerească plină de stele, sugerează o călătorie ascensională, o răpire în lumea ființelor de sus; iar apoi, grație solenoidului de la temelia casei sale, trăiește cu Irina în levitație cotidiană...

*

De pe urma experiențelor lui, pentru „alesul“ din *Solenoid* era inevitabil să se întâlnească cu „secta pichetiștilor“, care este una dintre cele mai puternice și patetice invenții din roman.

Problema cu două fețe a răului din lume și a salvării este veche de când omul, textele fundamentale ale omenirii, cum ar fi *Psalmii* biblici, *Iov*, *Ecclesiastul*, plâng durerea și spaima omenirii; iar filosofi importanți, Schopenhauer, ca să dau un singur exemplu, au diagnosticat răul din lume drept condiție fatală a omului. De la *Ghilgameș* și *Psalmii* biblici pînă la Eugen Ionescu, diagnosticul a fost clar, lumea nu este ce-ar trebui să fie, Creația este ratată, iar scandalul metafizic în care a fost aruncat omul, prin simplul act al nașterii, a rămas fără soluție. Sigur, asumându-și faptul că omul nu-și poate schimba condiția dată, beletristica și filosofia din ultima vreme ne-au dresat să înghițim, cu un scâncet ori chiar în tăcere, scandalul. După momentul existențialist, peste protestul metafizic s-a așternut un fel de rușinată tăcere.

Exact de acest scandal al condiției umane se ocupă și Cărtărescu, mergând pe o cale numai a lui: „secta pichetiștilor“, precum corul antic, înalță protestul metafizic contra răului și suferinței, pichetiștii umblă noaptea prin București, prin cimitire, unități medicale, morgă etc. și scandează protestul lor împotriva bolii, morții și fricii. Ei înalță „protestul tare“, cum ar fi spus un filosof român pe care eu îl țin la mare cinste, D. D. Roșca. Memorabil între ei este fizicianul numit aproape nevinovat Virgil, care are, atât pentru profesoara Caty, cât și pentru personajul narator, funcția de călăuză. Prin „secta pichetiștilor“, Cărtărescu ne preumblă de fapt printr-un București nocturn și, astăzi, fantomatic, căci, de pildă, Casa Minovici, unde se petrec măcar două episoade puternice ale cărții, astăzi nu mai există, a fost demolată pe vremea vechiului regim.

Problema răului, cum spuneam, nu e nouă; nouă, în acest caz, este însă intensitatea strigătului – nu e întâmplător că pagini întregi din carte sânt acoperite cu un singur cuvânt, „Ajutor!“ – și amploarea pe care scriitorul o dă acestor irezolvabile definitive contra cărora se ridică.

Protestul metafizic – jos durerea, jos moartea, pe care l-aș sintetiza într-un vers celebru, „Deschide ușa asta, la care bat plângând!” –, la care participă personajul narator al cărții, îi deschide acestuia, până la urmă, o ușă: una virtuală și într-o altă dimensiune, o poartă (ca-n *În fața legii* a lui Kafka) numai pentru el. O poartă al cărei prag nu îl va trece, pentru că între timp descoperise singura formă de salvare pe care o are omul pe pământ: „dragostea care mișcă soarele și celelalte astre“, îl parafrizează el pe Dante, iubirea pentru femeia lui și copilul lor (foarte frumoase sânt scenele cu Irina în casa-vapor și, alături de paginile despre pădurea de la Voila, printre puținele luminoase din carte), precum și pentru toți semenii. Așa că rămâne. O „salvare“ de existența căreia se știe, iarăși, încă de la *Pavel către corinteni* sau de la Dante, nu întâmplător parafrizat.

M-am întrebat adesea în ultimii ani ce se va întâmpla cu omul și cu creativitatea lui, acum și în viitor; căci științele de vârf, astrofizica, fizica microparticulelor, biologia, neurologia etc. ne învață că universul are o istorie și că e parte din istoria universului, în care totul poate fi explicat, adesea matematic-aprioric, fără ca ipoteza existenței lui Dumnezeu să fie necesară. Iar omul are forma și conținutul minții formate și stabilizate în jurul ideii verticale de transcendent, de sacru, de zei sau de Dumnezeu, de altă lume, de tărâm de dincolo, singurul al adevăratei realități; și simte un dor, o nostalgie după fernem Land, după țara îndepărtată, ca-n cântecul acela sfâșietor al lui Lohengrin, care mie îmi place în interpretarea lui Jonas Kaufmann. Mintea umană, de la memorie la imaginație, de la viața din somn la viața în stare de veghe și luciditate, e doldora de simboluri și arhetipuri, de sfintele imagini ale nostalgiei speciei după „Dincolo“... Este evident că prăpastia dintre aceste două tărâmuri, al științei și al speranței-nostalgiei umane după transcendent, se lărgeste zi de zi, așa că este inevitabilă o întrebare:

cum și în ce fel am putea noi arunca o punte, un curcubeu al aducerii aminte, peste hăul care s-a căscat deja între cunoașterea științifică și expresiile consacrate ale dorului nostru după sacru? Ce sau cum va fi arta care va încerca să țină, precum Fernando Vidal Olmos al lui Sábato, lucrurile laolaltă?

Nu m-am îndepărtat cu aceste întrebări de *Solenoidul* lui Cărtărescu, ci sânt în miezul lui. Creând un personaj care se felicită că nu este scriitor, un personaj care urmărește adevărul și caută ușa de evadare în transcendent, Cărtărescu autorul lansează o ipoteză, disperată? numai ludică?, spre celelalte dimensiuni (Hawking, rezumînd teoria corzilor, vorbea despre 11 dimensiuni...), în care, poate, transcendentul există. Iar felul cum construiește periplul personajului său și interioritatea acestuia, combinând pietricele colorate de cele mai varii origini, de la științe la arte, pentru a crea un mozaic cu desen unic, este răspunsul său la întrebarea de mai sus.

Narațiunea romanului înaintează baroc și sinuos (postmodernist, ar trebui să spun), purtând cu ea și în ea, ca-n titlul uneia dintre cărțile de poeme ale lui Cărtărescu, „totul”. Fiecare episod este dilatat, descrierile sânt minuțioase, amănuntele, nu o dată de o greu suportabilă cruzime, se adună într-o aluviune sufocantă, foarte tandră când e vorba de „ființele mici”. Detalii din panourile eidetice pe care naratorul le desfășoară fără grabă în fața cititorului își dezvăluie sensul prin reluarea lor în alte contexte, iar înțelesul întreg – în ultima parte a cărții.

Finalul este în coadă de pește. După ce s-a lăsat atras și călăuzit de Virgil – a se citi, ca-n Dante, Vergiliu – în infernul lumii și în universul protestului metafizic, după ce conștientizează că singura noastră salvare este dragostea care mișcă și inimile, și stelele, el asistă la declanșarea apocalipsei, a sfârșitului lumii lui. În duduital solenoizilor (generatori de forță de respingere, presupusă și dovedită în univers, la fel ca în lumea magnetismului și electromagnetismului) ascunși în subteranele lui, Bucureștiul cel

murdar, melancolic și demn de damnare se înalță la cer ca un OZN lătareț, cu canalele lui de colectare a durerii umane spânzurând spre pământ: și se face pulbere în văzduh. Imaginea este superb-înfricoșătoare, de o splendoare literară rară. De jos, personajul înzestrat de Cărtărescu cu datele lui biografice îl privește cum pierе, cu clădirea în care citise *Căderea* cu tot. E o malițioasă execuție. (Prezentul narațiunii fiind până în anul 1989, o aluzie și la căderea fostului regim nu poate fi cu totul exclusă.)

Certitudinea iubirii și imaginea pedepsitoare a distrugerii Bucureștiului coexistă. În acest roman foarte calculat și în același timp foarte organic, naratorul ne spune că-n groapa conică și „fără fund“, care a rămas de pe urma distrugerii Bucureștiului, se vede „punga de iad“ plină de demoni; și că, de cealaltă parte a lumii, în cealaltă emisferă, a apărut poate „un munte alb ca laptele, înălțat din valuri verzi și limpezi“... Ținând cont de descrierea din *Divina Comedie*, comentatorii au desenat, precis, forma lumii lui Dante.

M-am ferit, în acest scurt și schematic comentariu la *Solenoid*, să mărunțesc analogiile literare, romanul, deși hrănit din belșug din cultură umanistă și științifică a autorului, este cu siguranță mult peste nivelul unei discuții limitat-comparatiste. De data asta însă, mă simt obligată să semnez că imaginea pe care o creează Cărtărescu duce direct la forma lumii așa cum a trasat-o Dante: căci după ce intri din lateral în Infern, și după ce-i străbați, dus de mână de Vergiliu, toate nivelele, până la al nouălea, descoperi că el are forma unui con împlântat în zona uscatului... și-apoi ieși la antipozi, pe malurile unei mări clare, la poalele Muntelui Purgatoriului... Adică muntele alb scăldat în apele verzi din romanul cărtărescian, o expresie firavă a speranței, poate.

Deși masivă și barocă, deși cu fiecare secvență detaliată până la exasperare, deși labirintică și încărcată de (poate prea multe) simboluri și secvențe inițiatice, narațiunea din *Solenoid* este cât se poate de clară.

Vreau să vă spun că *Solenoid* este un roman, are toate trăsăturile unui roman, și anume unul foarte filmic. Mi-am dorit, când l-am terminat de citit, să-l văd ca film, unul grandios, precum *Solaris* ori *Stăpânul inelelor*, unul făcut de un mare regizor, cu mari actori.

*

Prima persoană care mi-a spus că citește *Solenoidul* a fost Gelu Ionescu, de Crăciun, când mi-a telefonat să-mi spună Crăciun fericit. După ce-am citit și eu cartea, am trepidat de nerăbdare s-o discutăm. Și-am avut într-adevăr o lungă conversație despre roman, o foarte plăcută dezbatere literar-filosofică. La sfârșitul ei, Gelu Ionescu mi-a spus, scurt, diagnosticul lui: „Alături de *Orbitor*, *Solenoidul* e o carte mare“. Subscriu acestui diagnostic axiologic, da, avem în romanul lui Mircea Cărtărescu o carte valoric mare.

Codul bunelor maniere literare pe care l-aș dori funcțional în lumea noastră mă îndeamnă să spun: Să ne bucurăm!

Vă mulțumesc că m-ați ascultat!

10 februarie 2016, Cluj

Mircea Cărtărescu

A întrebat cineva dacă Marta a vorbit prea mult. Eu aș fi vrut să vorbească la nesfârșit, să o tot ascult, pentru că o asemenea lectură empatică a unei cărți n-am mai auzit de foarte multă vreme. Venită de la un spirit mai curând sceptic și lucid, așa cum o știm cu toții pe Marta, o asemenea interpretare constituie pentru mine consacrarea supremă. Îi mulțumesc Martei foarte, foarte mult pentru cuvintele ei atât de calde.

Dar ceea ce vreau eu să vă spun în primul rând, lucrul cu care vreau să-ncep, este că mă simt foarte bizar în fața dumneavoastră. Și, ca să pot să vă arăt în ce fel mă simt, mă gândesc la un film pe care probabil că l-ați văzut cu toții pe vremuri (pentru că se dădea la Cinematecă, aceasta fiind singura noastră posibilitate, pe-atunci, de a vedea filme cu adevărat bune), *Farmecul discret* al burgheziei, al lui Buñuel, unde una dintre scene mi-a amintit realitatea neverosimilă din seara aceasta. Niște simpli burghezi iau cina într-o sufragerie și deodată se dă o cortină de o parte și de cealaltă și ei se pomenesc pe o scenă, cu sute de spectatori care se uită la ei. Și rămân cu gura căscată. Este acea senzație de – știu eu? – straniu și neverosimil pe care o ai în vis. Este pentru mine un fel de vis să văd că atât de multă lume a venit în seara aceasta, probabil luându-mă pe mine drept pretext de socializare... Pentru că, vă spun cu cea mai mare sinceritate, nu sunt obișnuit cu așa ceva. Sigur că mi s-a mai întâmplat să fiu în asemenea situații, dar de fiecare dată am avut această senzație de vis. Dacă mă trezește cineva din somn în miez de noapte și mă-ntreabă ce sunt eu, cum mă pot defini, cine sunt eu cu adevărat, nu pot să-i spun decât: „Sunt un student“. Eu asta sunt, asta mă simt, asta am fost întotdeauna. Evoluția mea mentală – dacă se poate vorbi despre așa ceva –, s-a oprit undeva pe la 22-23 de ani. Când eram membru al Cenaclului de Luni veneam să-mi citesc textulețele, versurile, să ascult versurile colegilor mei, să ne confruntăm cu marele critic, să ieșim după aceea la o bere, să facem drumuri prin țară, ca să ne cunoaștem congenerii – „comorienții“, cum spunea cineva pe vremea aceea... Așa am ajuns și la Cluj, unde, prima dată când am ieșit din căminul unde eram cazați, după cinci minute l-am întâlnit pe domnul Ion Pop, care era un om de 30 de ani în acea vreme, avea copii mici și ducea într-o plasă niște borcane de gem. Așa l-am întâlnit pe domnul Ion Pop, care scrisese despre mine extraordinar de frumos și cu care aveam o corespon-

dență adevărată (pe hârtie, nu cum sunt mailurile acum). Când m-a văzut, mi-a spus: „Ăsta e gemul politic!“ Pentru că pe-atunci scrisesem o poezie oarecum mai obraznică în care vorbeam despre gemul politic al vremii. Acolo am rămas întotdeauna. Nu știu cum au trecut 35 de ani de atunci, nu știu cum voi împlini 60 de ani anul acesta (mi se pare de asemenea un vis), nu știu când am scris cărțile pe care le-am scris, nu-mi aduc aminte. Vă spun cât se poate de sincer acest lucru. Nu-mi aduc aminte de asemenea cum am scris *Solenoid*. *Solenoid*, ca și *Orbitor*, ca și *Travesti*, ca și multe altele dintre cărțile mele, s-au scris într-un fel de atmosferă de vraja, într-un fel de atmosferă de vis. E asemenea dicteului automat al suprarealiștilor. Nu am știut nicio clipă ce vreau să spun, unde vreau să ajung, cum am să mă descurc, deschizând o mulțime de linii narrative fără să știu cum o să le închid și ce o să fie cu cartea aceasta.

Îmi amintesc ce am făcut între timp. Îmi amintesc că o parte din carte am scris-o în București, altă parte am scris-o la Berlin. Finalul l-am făcut la Berlin, într-un stres îngrozitor. Mi-amintesc drumurile prin țară pe care le-am făcut, vacanțele la Sângeorz-Băi, altele la mare, dar nu-mi amintesc când am scris fiecare parte din cartea aceasta. Nu aș vrea să vorbesc foarte mult, pentru că aș vrea să fie o întâlnire interactivă până la urmă și să ajungem cât de cât să ne cunoaștem (deși ne-ar trebui un spațiu mult mai mare de timp pentru asta). Mă gândesc că, iarăși, punctul meu de vedere din timpul acestei întâlniri seamănă cu unul dintre fragmentele din jurnalul scriitorului pe care eu îl iubesc cel mai mult, pe care-l consider statuia din vârful edificiului literaturii, și anume Franz Kafka. El spunea cam următorul lucru: „Cineva a decupat o bucată din osul craniului meu, undeva la ceafă. Și s-a format un șir de oameni care așteaptă la coadă ca să privească în creierul meu“. Și

continuă: „Ce mă deranjează e că nu pot fi eu însumi unul dintre ei“. Spectacolul acesta este permis tuturor, în afară de mine însumi. Iarăși este o situație care mi se pare foarte familiară. Toată lumea poate citi această carte, care acuma există, se vinde la librării, în afară de mine însumi. Această carte îmi este interzisă tocmai mie, deși conține substanța mea interioară. Aceasta se-ntâmplă datorită faptului că procesul prin care eu scriu și prin care mi-am scris toate cărțile este un fel de proces orb în care încerc să ajung la final lăsându-mi mintea cât mai liberă. Mă simt ca un jocheu care călărește un cal mult mai mare și mai puternic decât el. Ba aş putea spune: cu cât jocheul este mai mărunț, mai ușor, cu atât el contribuie mai mult la victoria în cursă. Calul este cel care câștigă cursa. Calul, adică mintea uriașă pe care toți o avem și pe care eul nostru este numai o insuliță. O mică excrescență în acest ocean, în acest Solaris interior, cum ar fi spus Tarkovski. Mintea noastră știe mult mai bine decât noi ce are de făcut, ea e cea care se manifestă plenar în vise. Corin Braga, care este il miglior fabbro din acest punct de vedere, știe lucrul acesta mult mai bine decât mine. Mintea noastră este mai deșteaptă decât noi, mai minunată decât noi, are propriile ei mobiluri, pe care noi nu le știm, și câștigă cursele în locul nostru. Foarte important (am învățat asta din experiența de-o viață) este ca scriitorul să se comporte asemenea jocheului: să lase calul cât mai liber. Să-l atingă cât mai rar cu cravașa, să tragă cât mai rar de hamuri, să-l lase să se-ndrepte unde vrea el. Ideal ar fi ca jocheul (și uneori am simțit și eu această situație magică) să leviteze deasupra calului. Să nu-l atingă absolut deloc, de-a lungul întregii curse. Atunci calul ar putea ajunge netulburat la potou și-ar putea câștiga cursa singur. Deci cu cât forța care te ajută este mai mare și cu cât ești tu mai mic (așa cum spunea Ioan Botezătorul despre Iisus: „Pentru ca el să crească, trebuie ca eu să scad“), cu atât mai multe șanse sunt ca o operă de

artă, o sonată sau un tablou, sau un roman, sau un poem, să iasă cu adevărat bine. Îi mulțumesc deci acestei entități, care nu sunt eu însumi (nu mă pot lăuda cu nimic, nu contribui cu nimic la toate lucrurile acestea). Îi mulțumesc acestei entități care câștigă cursele în locul meu. De pierdut, le pierde doar eu însumi.

Vă spun acum câteva lucruri despre cum am scris concret această carte. Ea nu este singură și nici n-ar fi putut exista singură. Ea face parte dintr-un fel de grup de trei cărți, scrise de-a lungul a 30 de ani, un grup care începe cu micul și ignoratul roman *Travesti*. Este Cenușăreasa scrisului meu, o carte la care nu prea se referă criticii, pe care o ignoră și publicul în mare măsură, dar care pentru mine a fost fundamentală, pentru că m-a învățat ce este curajul artistic. Este prima mea carte în care am simțit cu adevărat că trebuie să am curaj ca să reușesc să spun ce aveam de spus. Continuând apoi cu *Orbitor* și a treia fiind *Solenoid*. Aceste trei cărți alcătuiesc un fel de – știu eu? – portret interior al minții mele, și într-un fel sunt foarte unite între ele. Cred că rareori s-au văzut cărți ale aceluiași autor mai puternic îngemănate între ele, mai puternic înrudite. *Orbitor* n-ar fi putut exista în niciun fel fără *Travesti*, pentru că acolo, în *Travesti*, este portalul prin care am putut intra în mine însumi. Acolo am putut să înțeleg prima dată că mintea mea este ca acel palat din povești unde se poate intra în toate camerele, în afară de una singură: camera interzisă, camera în care se află monstrul. *Travesti* a fost prima mea încercare de-a intra acolo și de-a ieși viu. A fost prima provocare pe care eu mi-am adresat-o mie însumi. După această primă încercare, care din punct de vedere psihologic – dincolo de eșecul sau succesul cărții propriu-zise – a-nsemnat enorm pentru mine, am îndrăznit să scriu trilogia *Orbitor*.

Această carte, care mi-a luat paisprezece ani, am început-o având doar două lucruri în minte: și anume că trebuie să fie o carte de cel puțin 1000 de pagini (era un lucru esențial pentru mine) și al doilea lucru a fost să se numească *Orbitor*. Din cuvântul „orbitor“, urma să rezulte o carte, așa cum făceau suprarealiștii de foarte multe ori, cum a făcut Roussel în *Impression d’Afrique*, de exemplu: dintr-un nucleu care putea fi un singur cuvânt sau o singură frază, se desfăcea până la urmă o întreagă operă. Tot romanul *Orbitor* se cuprinde în cuvântul titular. Aș putea face o analiză acum (dar ar fi foarte plicticos) în fața dumneavoastră, din care s-ar vedea cum fiecare pagină din acest roman iese din cuvântul „orbitor“ ca dintr-un ghemotoc de origami, pe care-l arunci în apă și din el se desface un lotus sau o lebădă... Din structura acestui cuvânt și pe aproape 1500 de pagini, să nu uităm, pentru că spațiul este esențial, acest ghemotoc s-a desfăcut în romanul *Orbitor*. Am scris deci acest roman fără să știu nimic altceva, scriind cursiv, fără ștersături, fără adăugări, fără pagini rupte, adică fără niciun fel de editare, de la primul cuvânt la ultimul său cuvânt. În ce fel, nu mă-ntrebați, că nu știu să vă spun, dar am dovada acasă: cele trei caiete în care am scris acest roman.

În momentul în care am terminat *Orbitor*, adică în care am scris ultima pagină a ultimului volum din carte, am rămas cu gura căscată. Pentru că mă obișnuisem să trăiesc în această carte. Știam că-n fiecare zi trebuie să scriu... Așa cum mama împletea pulovere, trebuia și eu să adaug câte-un peticel la această carte, să mai scriu o pagină sau două în fiecare dimineață (scriu numai între zece și douăsprezece dimineața). Nu scriu niciodată mai mult de o pagină și jumătate, maximum două pagini deodată. Așa eram obișnuit să trăiesc. Cum scria T.S. Eliot, „Îmi măsuram viața cu lingurițe de cafea“. Și eu îmi măsuram viața cu pagini din *Orbitor*. În momentul în care paginile s-au terminat, am rămas, cum vă spuneam, cu gura

căscată, extrem de nefericit, ca și când mi s-ar fi terminat o căsnicie. Sau ca și când casa în care am locuit 14 ani ar fi luat deodată foc și ar fi ars până la temelii. Ce-aveam să fac mai departe?

Timp de patru ani și jumătate n-am avut un răspuns la această întrebare. Și când spun că n-am avut un răspuns, înseamnă chiar acest lucru: adică nu am scris niciun rând adevărat. Sigur, am mai scris articole, am scris lucruri academice, eseuri, dar n-am mai scris un rând care să mă reprezinte, care să mă satisfacă și care să creeze o lume rotundă. Am trăit fără lume. Așa cum crabii care-și adăpostesc pântecul moale într-un ghioc ies din el când năpârlesc și sunt pentru o vreme foarte vulnerabili. Oricine-i poate ataca și ucide. Trebuia neapărat să-mi găsesc imediat un nou ghioc. N-am reușit acest lucru multă vreme, eram disperat. Țin minte că pe-atunci mi-a venit în vizită Bruno Mazzoni, un foarte drag prieten al meu. Stăteam pe terasă amândoi și beam câte-o bere. Și el m-a întrebat: „Cum te simți acum, când ai terminat cartea asta uriașă?” I-am răspuns: „Acum știu de ce s-au sinucis atâtea scriitori“. And I meant it. Chiar așa mă simțeam, fără niciun sens în lume. Pentru că eu nu scriu ca să public cărți. Scriu ca să trăiesc într-o carte. Și ca să-nțeleg ceva din lume. În paranteză fie spus, niciodată n-am înțeles nimic până când n-am scris despre lucrul respectiv... Dacă mă-ntrebați acum: „Ce părere ai despre problema emigranților?“, vă spun că nu știu. Ar trebui să scriu un articol despre asta, ca să știu ce părere am.

Și, disperat, m-am gândit la câteva subiecte pe care le-aș fi putut aborda mai departe. Sigur că nu mai aveam nicio speranță să scriu vreodată ceva ca *Orbitor* sau ca alte cărți ale mele. E o foarte slabă șansă ca după 50 de ani să mai scrii ceva cu adevărat important. Și atunci, cuprins de disperare, am încropit repede câteva planuri. Pentru mine un „plan“ nu înseamnă un sinopsis, ci mai curând un sentiment puternic, ceva neverbalizat. Unul dintre ele a fost un roman pe care l-am abandonat apoi cu totul, care s-ar fi

numit *Bright eyes*, altul a fost un alt roman numit *Theodoros*. Și-apoi aveam, de 20 de ani, un fel de vagă idee că ar fi trebuit să scriu ceva numit *Anomaliile mele* sau *Viața mea nocturnă* (ezitam între aceste două titluri), și care ar fi trebuit să fie un fel de radiografie sau autoscopie onirică a peisajului meu interior, a vieții mele interioare. După patru ani și jumătate de ezitare dureroasă între aceste subiecte m-am hotărât brusc să-ncep cu cel care mi s-a părut cel mai ușor de făcut: *Anomaliile mele*.

Și-am început să scriu *Anomaliile mele*. Am scris vreo trei ani de zile la această carte. Adică am reluat tot materialul din *Orbitor* și din alte cărți ale mele, încercând să adaug la el și alte zone ale vieții mele, ale biografiei mele reale, pe care nu le folosisem până atunci în roman. De pildă experiența de profesor la o școală generală din București, de la capătul Colentinei. Sau o altă experiență despre care nu mai scrisesem, internatul de la Voila. Când eram copil m-am îmbolnăvit de plămâni pentru că mama, săraca (provin dintr-o familie foarte modestă), cumpăra lapte de la cineva care avea o vacă, iar vaca aceea avea bacilii tuberculozei. Așa încât, pe la vârsta de 8 ani m-am pomenit la preventoriul de la Voila, unde am stat doi ani de zile în mijlocul unei păduri care pe vremea aceea mi se părea fabuloasă. Aveam deci lucruri despre care nu scrisesem până atunci. Am început cu anomaliile mele, cu vise de toate felurile, cu povestea vizitatorilor, care e absolut reală și m-a năucit o vreme, și alte lucruri de felul acesta. Până când, după vreo 250 spre 300 de pagini scrise, am început, foarte încet, să-nțeleg că scriam de fapt altă carte. Nu mai scriam *Anomaliile mele*, de fapt apăruseră, din această magmă, din acest plafon inițial al anomaliilor de toate felurile, una mai bizară decât alta, un fel de schele, un material tare. Nu mai era materialul clisos în care mă complăcusem până atunci. Deodată acel material trecuse printr-un fel de schimbare de fază cuantică. Așa cum apa îngheață și își schimbă starea. Așa cum

gheața sublimează și devine abur. Nu mai scriam aceeași carte. Am fost extraordinar de bucuros să înțeleg asta. Pentru că până atunci aveam sentimentul că scriu *Orbitor*, volumul IV. Ceea ce nu aș fi vrut cu niciun chip. De fapt, aș fi preferat să scriu absolut orice, fie și o imbecilitate, dar nu *Orbitor*, volumul IV. Și schelele acestea până la urmă s-au intersectat, s-au împletit în toate felurile, s-au augmentat cu noi și noi povești, cu noi și noi episoade, până când au început cu încetul (iarăși – foarte încet) să converge. Pe la pagina 600-650 ele încep încet-încet să-și arate de fapt unitatea. Să arate natura lor asemănătoare, dacă nu chiar identică pe un plan mai înalt. Și au început să converge, iar eu am căpătat încredere în cartea asta. Ca atunci când pășești pe gheață și la început gheața trosnește, dar din ce în ce mai mult, înaintând pe lac, vezi că ea se-ngroașă și te ține. Am început să-nțeleg ce vreau să spun, despre ce e cartea asta. Dar n-am ajuns cu adevărat la o imagine limpede a ei până pe la pagina 700. Cu o săptămână înainte de-a începe să scriu, n-aveam niciun final, nu aveam soluție. Cum spui tu, Marta: eram în coadă de pește. Care era de fapt ieșirea? Ce trebuia să facă personajul? Să iasă pe acea poartă și să ajungă pe o spirală mai înaltă a existenței? Sau să rămână cu semenii lui acolo? Cu iubirea lui, cu copilul lui, exact așa cum ai spus tu. Finalul mi-a venit deodată, cred că am văzut un film al lui Miyazaki într-o seară, cu orașul zburător. Mi-am mai amintit și de *Laputa* a lui Swift. Într-o zi am avut viziunea orașului zburător, a Bucureștiului care se desprinde de pe fundațiile lui și zboară. Atunci am înțeles la ce erau buni și solenoizii. Atunci am înțeles de fapt cartea. Și cred că nici cititorii nu vor înțelege cu adevărat cartea decât citind capitolul final. Am sentimentul că, lăsând cartea la jumătate, sau la o treime, sau la trei sferturi, ar fi păcat. Pentru că, de fapt, cartea aceasta este ca niște petale curbate de metal, unite în vârf cu un singur șurub. Există un singur șurub care unește întreaga carte. Și fără care, de fapt, totul recade la

orizontală. Numai acel șurub final este cel care dă verticalitate și sagitaritate (nu știu dacă se poate spune așa) acestei cărți. În momentul în care am ajuns la final, am rămas iarăși cu gura căscată, pentru că mi-am dat seama că așa trebuia să fie cartea. Nu putea fi în niciun alt fel. Și-atunci, cum fac de obicei, i-am mulțumit lui Dumnezeu că am scos-o la capăt și de data asta, fără să o iau razna chiar de tot și lăsând în urmă un lucru care poate bucura și pe alții, care poate aduce poate puțină tulburare, puțină bucurie, puțină consolare foarte multor oameni. Orice scriitor scrie, în primul rând, ca să fie iubit. Este un secret ascuns cu multă gelozie de cei mai mulți scriitori: scriu ca să fie iubiți. Chiar când scriu lucruri detestabile, chiar când scriu lucruri cinice, chiar când scriu lucruri sadice. Totuși, ei în secret vor să fie iubiți de oameni. Vor să găsească niște semenii, niște oameni cu o minte care rezonază într-un fel cu a lor...

Deocamdată mă opresc aici și v-aș ruga, dacă aveți întrebări sau comentarii...

*

[Ilie Rad îi înmânează invitatului o listă cu mai multe întrebări.]

Acum m-ați prins ca la școală, că v-am spus de fapt un discurs învățat pe de rost și că la testul-grilă n-o să știu ce să răspund... Dar am un alibi, că n-am ochelarii la mine... Totuși înțeleg destul de bine ce scrie aici!...

– *Dragă domnule Cărtărescu, romanul **Solenoid** ne aduce în față un personaj care scrie, dar care declară despre sine că nu e scriitor și că e omul care-și poate permite să spună adevărul, și anume îl poate spune tocmai pentru că nu este scriitor. Cât de grea a fost despărțirea dumneavoastră de figura clasică, să spunem canonică, a scriitorului și cum ați reușit dumneavoastră să vă despărțiți de ea?*

– Faptul că sunt aici, în fața dumneavoastră, arată că am eșuat în această încercare. Romanul acesta este – firește – despre tot ce a spus Marta, este un roman existențialist, metafizic etc. Dar este și o carte despre literatură, despre ce înseamnă literatura și ce înseamnă să fii un autor, sau un artist mai curând. Firește, sunt multe speculații în această carte (e o carte foarte speculativă și parabolică), dar un lucru mi-a fost întotdeauna clar: mefiența pe care am avut-o dintotdeauna față de scriitor, față de poet, față de artist, față de toți oamenii care produc artă. Această mefiență este foarte veche în cazul meu și este „vinovată“, de exemplu, pentru faptul că nu trăiesc între scriitori. Am foarte puțini prieteni scriitori (mulți sunt în această sală) și întotdeauna m-am simțit foarte sfios și foarte – cum să spun? – stingher între autori. De asemenea, mă simt sfios și stingher și față de mine însumi ca om care a publicat cărți, care participă la astfel de întâlniri, care a luat premii, care – mă rog – participă la joc, la show, să spunem așa. Mă detest din acest punct de vedere. Întotdeauna mi s-a părut că un artist ar trebui să scrie numai pentru el însuși. Că un artist adevărat este cel care scrie în afara oricărei receptări, în afara oricărui reflector, în afara ideii de faimă, de celebritate, de – știu eu? – discipoli, în afara fabricii de literatură. Este motivul pentru care am o mare admirație pentru Kafka. Franz Kafka este unul dintre foarte puținii scriitori care au răspuns acestor criterii, de-a lungul timpului. Altul este Vergilius. Amândoi și-au distrus sau au dat ordin să li se distrugă operele la sfârșitul vieții. Din Kafka a rămas cam 20% din tot ce a scris, restul a fost distrus. Iar Vergilius a dat ordin să se distrugă Eneida, și numai prin neascultarea acestui ordin de către sclavul lui cel mai credincios avem această scriere. Am o imensă admirație pentru artiștii necunoscuți. Am aflat povestea vieții și operei lui Darger de pildă – Henry Darger –, cel care a scris cele mai lungi romane din lume și care a lăsat o operă picturală formidabilă. Acest Darger a

fost, toată viața, îngrijitor la un spital din Chicago, pe la începutul secolului XX. Nimeni, niciodată nu a știut că el scrie și pictează. Dădea cu mătura sau cu teul pe culoarele spitalului. N-avea niciun prieten. Nu avea pe nimeni. Nu avea pat în casă. Trăia într-o singură cămaruță și dormea cu capul pe biroul plin de desene și de manuscrise. Numai după moartea sa a fost descoperită o operă colosală, una dintre cele mai mari opere scrise și ilustrate vreodată. Și în cartea mea există ideea artistului adevărat, a artistului pur, a artistului care face artă numai pentru a se descoperi pe sine, a înțelege lumea. Nu ca să publice și să devină faimos. Autorul din acest roman, cel care de fapt scrie romanul (și aici este paradoxul cel mai mare și banda möbiană a acestei cărți) este un om care nu vrea să scrie literatură, care a avut șansa să i se refuze intrarea în angrenajul literar și care a rămas un diletant. Ideea foarte puternică din punctul meu de vedere a acestei cărți este faptul că numai diletantul poate face artă adevărată. Numai cel care folosește în artă „fuga schiopului și bătaia orbului“...

Eu cred că artă se poate face numai așa, cu adevărat, și că faptul că acel autor, care în viața obișnuită e doar un profesor de română, scrie până la urmă romanul pe care îl aveți, mulți dintre dumneavoastră, în poală, este unul dintre paradoxurile pe care s-a construit această carte. Autorul este în același timp și el, și eu. Este și idealul, dar și ființa oglindită, care pare identică cu cel din fața oglinzii, dar de fapt este diametral opusă. Pentru că, dacă ne uităm în oglindă, cel pe care îl vedem are inima în dreapta și ficatul în stânga. Și poartă verigheta pe mâna dreaptă. Nu este identic cu noi, ci este inversul nostru. La fel este autorul pe care dumneavoastră-l vedeți acum în fața dumneavoastră și – pe de altă parte – autorul manuscrisului, cel care trăiește în interiorul cărții, care se află sub fila manuscrisului pe care l-am scris împreună, așa cum Michelangelo, stând pe schela lui, picta Capela Sixtină și, cum scrie în faimosul

sonet, îi picau vopselele în ochi. Pe când autorul romanului stă deasupra manuscrisului și scrie, cele două pixuri sprijinindu-se cu vârful unul pe celălalt.

O întrebare foarte bună, mergem mai departe.

– *Cum se-mpacă soluția dumneavoastră din **Solenoid**, a iubirii față de oameni, cu distrugerea Bucureștiului?*

– O întrebare foarte simpatică... Întotdeauna am avut un complex de dragoste/ură față de orașul meu natal. L-am iubit foarte tare, firește, și-l iubesc foarte mult mai departe, dar îl și detest. Mă enervează. Mă isterizează. Bucureștiul este un oraș isterizant, cum știți și dumneavoastră foarte bine. Să știți că nici bucureștenii nu-l suportă cu adevărat, cu ușurință. Și pentru ei este ca sula aceea în coaste a lui Iliescu. Și, pentru că Bucureștiul mă enervează atât de tare de atâtea ori, m-am răzbunat puțin meschin pe el acum, mai întâi transformându-l în ruine, inventând acel arhitect, un fel de Le Corbusier, dar invers: Le Corbusier construia orașe de oțel și sticlă pe planșetă. Arhitectul meu s-a gândit să facă Bucureștiul deodată, dar deja ruinat. O fi colaborat și cu domnul Oprescu nițel, și până la urmă a ieșit ce-a ieșit. Apoi, m-am gândit că asta nu e de-ajuns pentru câte mi-a făcut Bucureștiul, așa că l-am și ridicat la cer și apoi l-am fărâmițat, răspândindu-l prin întregul univers, ca să-i fie învățare de minte...

– *De la **Visul la Solenoid**, în textul dumneavoastră intră mai multe cunoștințe științifice. Vă rugăm să vorbiți despre cărțile neliterare pe care le citiți.*

– Cei mai mulți scriitori citesc numai literatură. Asta este extraordinara limitare a foarte multor confrăți ai noștri. Nu citesc decât literatură, cel mult mărturii de toate felurile... Eu cred că fără o cultură științifică serioasă – și nu numai științifică, ci și filozofică, matematică, teologică, cultură generală în sensul înalt al cuvântului, nu se poate scrie nici literatură. Iarăși ca un fel de confesiune

aș vrea să vă spun că primele trei cărți care mi-au influențat viața și scrisul nu sunt de literatură.

Prima este un tratat de parazitologie. Acest tratat l-am găsit în casa gazdei mele, un inginer agronom, pe când făceam practică la orezăriile de la Cochirleni. Și acest inginer agronom avea vreo trei cărți la el în casă, toate trei de specialitate, dintre care acest tratat de parazitologie. Uitându-mă pe el, am rămas fascinat. Aveam 16 ani. Nu mai citisem niciodată ceva atât de extraordinar. Erau acolo puricele, păduchele, filoxera, lipitori, larve de toate felurile. Monștri mai teribili decât cei dantești. Această carte mi-a marcat existența: mare parte din biologia asta monstruoasă, demonică din cărțile mele de acolo vine.

Apoi, un tratat de topologie. Povestea lui, foarte pe scurt, este așa: am citit odată la Cenaclul din Tei (Cenaclul de Luni fusese desființat și se transferase la Complexul studențesc de la Lacul Tei) și s-a-nțâmpnat să asiste și profesorul Solomon Marcus. Care după aceea a venit la mine foarte încântat și mi-a spus: „Mi-a plăcut foarte mult ce ai citit. Vreau să-ți fac un cadou“. Și a scos un tratat de topologie. Adică de un anumit tip de geometrie, „geometria de cauciuc“ se numește metaforic. Acest tratat avea, firește, și ecuații, peste care săream fără nicio problemă, dar citeam și ceea ce era scris în limbaj normal și care iarăși m-a uimit și surprins. Acel tratat nu se referea numai la matematică. Toată embriologia poate fi descrisă prin topologie. Arta origami de care vă spuneam este tot ceva ce ține de domeniul topologiei. Atractorii matematici sunt și ei tot de acolo. Toată lumea știe că solenoidul e o bobină, nu-i așa? E accepția din tehnologie. Dar solenoidul este și o figură topologică în formă de tor. Eu mi-am imaginat acest solenoid ca fiind uriaș, cât să-ncapă sub o clădire. Deci și acest tratat m-a făcut să citesc foarte mult despre istoria matematicii și despre matematici în general. Datorez unul dintre capitolele cele mai speculative din

carte, și anume cel despre George Boole, Hinton și a patra dimensiune, acestui tratat dăruit mie cândva de Solomon Marcus.

A treia carte a fost una de pură biologie – chiar așa se și numea, *Biology* –, pe care am cumpărat-o de la sala Dalles, fiind student și având foarte puțini bani în buzunar. Acolo, la sala Dalles, era o expoziție cu vânzare de carte englezească. Am avut de ales între *Ulysses* a lui Joyce și această carte de biologie. N-aveam bani decât ori pentru una, ori pentru alta. Cum e și situația din roman: ori alegi copilul, ori manuscrisul. Am ales atunci să las manuscrisul – adică pe *Ulysses* –, și să aleg copilul, *Biology*. Din ea am înțeles cu adevărat cum este construit corpul omenesc și ce mecanism moale, extraordinar este.

Aceste trei cărți mi-au influențat întreaga existență și întregul scris. Nici măcar nu pot să spun cine sunt autorii. Niște anonimi. Bineînțeles că citesc de atunci foarte multă literatură nonfiction.

– *Pagini întregi din romanul dumneavoastră țină un singur cuvânt, „ajutor“. Știm din roman că v-ați simțit privit, supravegheat de la un alt nivel. Dar v-a răspuns cineva când ați strigat?*

– Nu, niciodată nu ne răspunde nimeni. Dar sperăm totuși până la capăt... Poate că însăși speranța este răspunsul. Când am făcut prima lectură din *Solenoid* la Librăria Humanitas, Gabriel Liiceanu mi-a spus: „Toată povestea ta e Cioran pur. E tema lui Cioran!“ A spus asta într-un context pozitiv și admirativ, dar totuși mi-a făcut această obiecție. I-am răspuns: „Nu putem avea experiența lui Cioran. El a avut propria lui experiență, subiectivă și incomunicabilă“. Fiecare om strigă „ajutor“. Cioran și-a exprimat strigătul lui de ajutor. Iov, de pe grămada de gunoi, a strigat „ajutor“ altfel. Fiecare dintre noi strigă altfel „ajutor“, fiindcă strigă cu propria lui voce, care este unică pe lume. Cele zece pagini de „ajutor“ sunt ca un fel de insulă textuală care arată ce ar fi trebuit să fie cartea asta de fapt: cartea ar fi trebuit să fie 830 de pagini numai

cu cuvântul „ajutor“. Dacă aş fi avut curaj, așa aş fi făcut-o. Cele zece pagini nu sunt decât un eșantion din cartea care ar fi trebuit să fie.

– *Cu sau fără voia dumneavoastră, în **Solenoid** aveți un mesaj, iubirea dintre oameni. Ați fost în mai multe orașe să vă lansați cartea, ați avut succes. Vi se pare că mesajul v-a fost înțeles corect sau ați trăit niște evenimente literare pur și simplu?*

– Până la urmă răspunsul meu este tot dragostea, așa cum Marta a văzut foarte bine. Noi nu avem, ca oameni, un alt răspuns. Ca și durerea, ca și frica la Cioran... Noi nu putem spune altceva mai mult decât „dragoste“. A spus-o Sf. Pavel cel mai bine din câte s-au spus vreodată, a spus-o Dante, cu „L'amor che move il sole e l'altre stelle“, au spus-o toți până la urmă. A spus-o Dostoievski în *Frații Karamazov*, în capitolul cu Marele Inchizitor. Noi nu putem să imaginăm un alt final al unei cărți care se vrea mai mult decât literatură. Dragostea este ușa pictată pe un perete, dar care se deschide cu adevărat. O altă ieșire nu există. Nu te duci într-o altă lume, unde sunt alte ființe, cu alte organe de simț, cu altă psihologie... Ce să cauți în lumea îngerilor? Ce să cauți în lumea demonilor? Nu, omul se caută pe sine însuși, îl caută pe om. În *Solaris*, un cosmonaut spunea: „De fapt noi nu călătorim în spațiul cosmic ca să descoperim lucruri noi. Călătorim ca să ne găsim pe noi înșine“.

– *V-ați declarat repetat și apăsător drept un om plin de ciudățenii, de anomalii. Nu v-a fost frică? De obicei, ca-n povestea rășuștei celei urâte, oamenii ciudați sunt eliminați de oamenii normali, fără niciun scrupul. Și nu-mi imaginez că-n lumea românească e altfel. Ce vă apără?*

– Lumea românească e cu totul altă poveste, pentru care ar trebui să facem o cu totul altă întâlnire. Sigur că lumea românească este cum este și are miturile ei fundamentale, care nu sunt *Miorița*

și *Meșterul Manole*, ci capra vecinului și povestea din iad cu diavolii care șomează lângă cazanul românilor: niciun român nu iese la suprafață, fiindcă-l trag ceilalți de picioare... Totul e să sperăm că lucrurile se schimbă încetul cu încetul, măcar pentru copiii noștri. Dar vreau să vă spun că și mie mi-a fost foarte frică în ceea ce privește aceste anomalii. Nu e deloc ușor să te trezești noaptea ani de zile, timp de cinci-șase ani, și să vezi mereu pe cineva așezat pe marginea patului și care se uită la tine. Câteodată mă simțeam cuprins de un tremur teribil. Nici nu vreau să mă gândesc despre ce era vorba.

– *Credeți că, dacă ați fi scris de la început într-o limbă de mare circulație, ați fi avut un alt statut pe plan internațional?*

– Asta este absolut cert. Un scriitor britanic sau american este de departe favorizat față de scriitorii din culturile mici. Gabriel Liiceanu (fiindcă m-am mai referit la el) spune de multe ori acest paradox, pe care mi-l atribuie – dar nu-mi amintesc când i l-am spus: „Un scriitor de mână întâi dintr-o țară de mână a șaptea nu poate spera să fie mai bine receptat în lume decât un scriitor de mână a șaptea dintr-o țară de mână întâi“. Acesta este un adevăr. Nu știu dacă l-am spus eu sau altcineva, nici n-are importanță, dar este un adevăr. Ca să reușești să te impui și să-ți citească cineva cărțile în străinătate, trebuie să fii – aș spune eu – cel puțin de două ori mai bun decât scriitorii lor. Și nu-i vorba numai de scriitori. Ca să fii privit în străinătate ca un om corect, trebuie să fii de două ori mai corect decât ei. Ca să fii privit ca un om cinstit, trebuie să fii mult mai cinstit decât sunt ei înșiși. Pentru că străinul printre alți oameni este judecat după cu totul alte criterii.

– *Ați spus la un moment dat că intenționați să părăsiți definitiv România. De ce, de la ce a plecat supărarea aceasta extremă?*

– Mă-ntreb cine dintre dumneavoastră nu s-a gândit măcar o dată să plece din țară. Nu sunt deloc original din punctul ăsta de vedere. Și eu am avut acest vis: când am fost prima dată în străinătate, imediat după revoluție, am ajuns direct în Manhattan. Vă dați seama, veneam din România. Am stat trei luni, am văzut toată America și când trebuia să mă-ntorc în țară, pe aeroportul JFK am dat literalmente cu banul. Iar banul a căzut pe partea românească. N-am regretat niciodată, totuși.

– *Nominalizarea din partea României, de mai multe ori, la Premiul Nobel pentru literatură creează asupra dumneavoastră vreun fel de presiune?*

– Niciun fel de presiune, aceste lucruri sunt doar puțin supărătoare pentru mine, pentru că dau naștere la confuzii. De fapt, nu există candidați oficiali la Premiul Nobel. Nu există nominalizați pe vreo listă oficială. După 50 de ani listele se desecretizează și afli că-n locul lui Borges, sau în locul lui Nabokov, sau în locul Annei Ahmatova, a fost ales Șolohov. Dar nu poți ști niciodată, niciun moment, la cine se gândesc jurorii și cine e luat în calcule... Deci să nu mai vorbim degeaba, sigur că, așa, la un pahar de bere, fiecare are șansele lui...

– *Cum se-mpacă meseria de profesor universitar cu aceea de scriitor? Nu sunteți tentat să deveniți liber profesionist?*

– Eu sunt profesor pentru că asta e meseria mea. Și mi-o fac cu simțul datoriei cu care fac toate lucrurile. Îmi place să predau, îmi place să fiu între oameni tineri, între studenți, dar n-aș spune că este marea pasiune a vieții mele. Fac acest lucru cu mare plăcere, dar atât.

– *În prefața romanului **Baladele usturoiului din paradis**, aparținând laureatului Nobel chinez, Mo Yan, există o afirmație foarte interesantă întru apărarea demnității romanului de mari dimensiuni, în care autorul pledează pentru practicarea acestei*

forme clasice, romanul de mari dimensiuni. Nu vă îngrijorează faptul că tinerii de azi, tot mai subjugăți internetului, nu mai citesc romanele-fluviu?

– Într-adevăr, Mo Yan are dreptate (și a spus-o T.S. Eliot înaintea lui Mo Yan). Dimensiunea, fie a unui poem, fie a unui roman, este o figură de stil. Alt sunet scoate vioara, alt sunet scoate viola, alt sunet scoate violoncelul, alt sunet scoate contrabasul. Sunt instrumente diferite. Un poem scurt, un haiku, e alt instrument decât Divina Comedie, care e tot poezie. Un roman ca al lui Urmuz, *Pâlnia* și *Stamate*, de patru pagini și jumătate, este alt instrument decât Război și pace. Sau decât imensul roman al lui Darger. Deci dimensiunea e importantă. De asta îmi imaginam *Orbitor* ca un roman mare, pentru că un roman mare poate scoate sunete grave. Urmuz, în patru pagini și jumătate, fie el și genial, n-ar fi putut face mai mult decât a făcut. Și a făcut-o minunat, un fel de scherzo paganinian. Dar sound-ul lui Dostoievski cere spații mari.

Dar în partea a doua, cu tinerii de azi, mă despart complet de Mo Yan (nu știu însă cum sunt tinerii chinezi). Eu îi iubesc foarte tare (și nu vreau să fiu doar așa, populist), pe tinerii noștri, mă simt apropiat de ei, nu cred că sunt niște indivizi imbecilizați de butonare și de telefonul mobil și de alte device-uri. Cred că ei sunt oamenii inteligenți din ziua de astăzi, cu caracteristicile oamenilor inteligenți de astăzi. Noi trăim în mijlocul unei revoluții extraordinare. A treia mare revoluție din istoria umanității: prima fiind revoluția neolitică de acum 10000 de ani, a doua fiind cea de-acum 250 de ani – revoluția științifico-tehnică – și a treia este aceasta de-acum, în mijlocul căreia trăim cu toții și care ne dezorganizează, ne debusolează pe toți. Nu știm ce va fi peste zece ani, dar există nenumărate alte mărci ale unei „vesele apocalipse“, dacă-mi dați voie să folosesc cuvintele lui Scarpetta. Trăim o veselă apocalipsă. O apocalipsă inconstientă, aș spune eu, a ființei omenești. Și noi,

cei mai în vârstă, care ne-am adaptat lumii computerului, dar mai ales oamenii tineri care s-au născut cu mouse-ul în mână sunt oamenii acestei vesele apocalipse. Nu vreau să spun prin cuvântul „apocalipsă” că lumea se va termina, că omenirea va dispărea. Vreau să spun că avem sentimentul de sfârșit perpetuu al lumii: este starea psihologică a oamenilor din ziua de astăzi.

Asta va fi chiar ultima-ultimissima întrebare, pentru că urmează autografele. Poate că dumneavoastră nu ați dat multe autografe (dacă nu sunteți cumva ministru) și nu știți ce-nseamnă acest lucru. Un autograf personalizat înseamnă 30 de secunde pe puțin, ceea ce-nseamnă că aceste sute de cărți le voi semna în șase sau șapte ore. De aceea vă rog să-mi permiteți un lucru care de obicei nu se face, dar nu găsesc o altă ieșire: doar să vă semnez cărțile. Pentru că altfel stăm aici până la trei noaptea. Și vă mulțumesc mult de tot pentru înțelegere.

– *[Întrebare din sală:] Ce sfaturi puteți da unui tânăr prozator, care vrea să scrie un roman ca Sadoveanu sau ca Vintilă Corbul? Un roman istoric?*

– Îi dau sfatul să nu se apuce. Și-așa au scris prea mult acești doi autori...

Transcriere: **Andrea Nagy și Ilie Rad**

„EU CRED CĂ SUFERINȚA
PE CARE O SIMT ÎN JURUL MEU
ESTE PÂNĂ LA URMĂ MATERIA PRIMĂ
DIN CARE SE NAȘTE LITERATURA ȘI POEZIA”
(24 MARTIE 2016)

ANA BLANDIANA

La 24 martie 2016, Ana Blandiana a primit titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității Babeș-Bolyai, în urma propunerii formulate de reprezentanții Facultății de Studii Europene, ai Facultății de Litere și ai Facultății de Istorie și Filosofie, din universitatea noastră.

Laudatio a fost prezentată de prof. univ. dr. Ioana Bot-Bican și de conf. univ. dr. Liviu Țîrău.

În după-masa aceleiași zile, Ana Blandiana a avut o întâlnire cu studenții Facultății de Studii Europene (la care au fost însă prezenți și studenți de la alte facultăți, inclusiv din cadrul Colegiului Studentesc de Performanță Academică), întâlnire moderată de conf. univ. dr. Liviu Țîrău.

Publicăm transcrierea discuțiilor de la Facultatea de Studii Europene, textul fiind revăzut de doamna Ana Blandiana.

Întâlnire cu studenții de la Studii Europene

Liviu Țirău: Bună seara, doamnelor și domnilor, stimați domni profesori!

Avem astăzi onoarea și mai ales bucuria de a o găzdui, la Facultatea de Studii Europene, pe Doamna Ana Blandiana, de astă dată, din fericire, însoțită și de soțul Domniei Sale, Domnul Romulus Rusan.

Ceea ce vă propunem astăzi este o scurtă prezentare, dar mai cu seamă un dialog despre ceea ce, chiar dinainte de 1989, doamna Blandiana și partenerul său de viață și de idei – și de valori – au stăruit să-mplinească: recuperarea memoriei acestei societăți, a neamului românesc, a națiunii române în general. Ceea ce s-a-ntâmplat vreme de 45 de ani sub un regim străin totuși naturii noastre, un regim impus din exterior, din Est, care a malformat această societate, iar urmările acestui proces din păcate cred că mai sunt și astăzi vizibile și cognoscibile.

Îmi închipui că toată lumea din această sală știe, a auzit, a citit, a văzut, eventual a și vizitat impresionantul Memorial al Rezistenței de la Sighetu Marmației, realizat într-o închisoare clădită cândva, în vremea Imperiului Austro-Ungar, transformată apoi într-un loc de exterminare a elitelor din România. Da, este un memorial care ne amintește de un trecut traumatizant, un trecut care nu mai trebuie să fie repetat, iar demersurile Doamnei Ana Blandiana tocmai în această direcție au mers: să ne cunoaștem trecutul, pentru a nu-l mai repeta.

Voi spune câteva cuvinte despre acel memorial. El a fost inaugurat oficial în 1996, dar a început să funcționeze deja ca un loc de întrunire și de reflecție încă din 1993, atunci când un grup de

curajoși entuziaști ai recuperării democrației și libertății în România, într-o societate care aparent părea democrată, dar era departe de standardele specifice democrației, s-au întâlnit acolo, pentru a-i comemora pe cei eliminați cu brutalitate de regimul totalitar comunist. Atunci a fost și o primă întâlnire, care s-a transformat într-un microsimezion i-aș spune, urmat apoi de alte nouă, care s-au ridicat la dimensiuni impresionante (câteva sute de participanți, de la mărturisitori ai propriei vieți trecute prin închisorile sau torturile comunismului, până la istorici, sociologi, nu doar din România, ci și din străinătate, nume mari, de referință). Și voi spune aici că, dacă veți citi site-ul Fundației Academia Civică sau al Memorialului de la Sighet – sunt ușor accesibile –, veți vedea că din Consiliul director fac parte nume de mare rezonanță în profesiile lor, atât în plan național, cât și internațional. Voi aminti aici pe academicianul Alexandru Zub, pe Dennis Deletant din Marea Britanie (astăzi profesor la Georgetown în Statele Unite), pe marii istorici francezi ai istoriei comunismului ș.a.m.d. Acel muzeu nu reprezintă doar o reconstituire a dramei românești, ci este, alături de Centrul Internațional de Studiere a Comunismului, de la București, un loc în care s-a încercat să fie reproduse secvențe, evenimente, tragedii, nu doar din România, ci din întreaga Europă Central-Estică supusă regimului Uniunii Sovietice. Acolo există nu mai puțin de 60 de camere – fiecare o fostă celulă –, în care au fost reconstituite diverse forme ale torturii... Fiecare fostă celulă amenajată înseamnă, aș spune eu, cel puțin o carte. Deoarece s-au consumat sute, mii de ore de documentare, de recuperare de materiale, de la documente la probe fizice, care să reconstituie și să redea vizitatorului, material sau virtual (deoarece este posibil să vizitați și virtual acel muzeu), ceea ce s-a întâmplat în acel regim. A fost un efort – și este în continuare –, un efort colosal, prin care se dorește să se educe nu numai

generațiile tinere, care din fericire n-au trăit în comunism, ci doar în postcomunism, ci și oamenii maturi, care au fost contemporani cu crime și forme de represiune despre care nu aflaseră dacă nu i-au afectat în mod direct.

Scurta mea alocuțiune se încheie aici și o să o rog mai întâi pe Doamna Ana Blandiana să vă spună câteva cuvinte despre dânsa și despre ce a făcut.

Ana Blandiana: Îmi pare bine că domnul profesor Liviu Țirău a început vorbind despre Memorial, pentru că, în mod evident, ceremonia la care am participat azi-dimineață – și care mă onorează profund – se referă și la Memorial, deși, în general, evident, s-a vorbit în primul rând despre scriitorul care sunt. Dar este sigur că, dacă aș putea să împart lucrurile în două – dar nu pot să le împart, pentru că ele se împletesc –, e clar că pe de o parte sunt cărțile mele și pe de altă parte este Memorialul, fiind foarte greu de spus care dintre cele două activități mi se pare mai importantă. Sigur că pentru mine istoria literară – și am spus-o în multe rânduri – este mai importantă decât istoria propriu-zisă... Spuneam asta chiar și în perioada în care mă lăsam rostogolită în viața publică din speranța că o să reușesc să schimb ceva în ea (nu cred că am reușit să schimb prea mult!). Memorialul s-a născut (și asta este, poate, o ciudățenie, chiar dacă din punctul nostru de vedere este o concluzie logică), Memorialul s-a născut tocmai pentru că zece ani din viață i-am dat, înaintea începerii lui, implicării în viața publică, prin Alianța Civică, prin Convenția Democratică. Acei zece ani, când dumneavoastră – majoritatea de aici – nu erați încă născuți, când într-o extraordinară efervescență se puneau bazele transformării României dintr-un stat totalitar într-un stat de drept, acei zece ani sunt cei despre care eu, la un moment dat, am spus într-un interviu (și m-am speriat singură când am citit ce spuseseam), am spus: „Acest deceniu este pentru

mine o sinucidere provizorie“. Pentru că, într-adevăr, din punctul de vedere al cărților mele, al cărților pe care le aveam în cap, chiar dacă mi-au mai apărut două volume de poezie (dar poezia, cum să spun, o scrie Dumnezeu, nu o scriu eu), acei zece ani pur și simplu n-au existat: n-am mai scris proză, deci n-am mai fost scriitor profesionist, n-am mai trăit în interiorul vieții literare, pentru că eram de dimineața până seara la Alianța Civică. Organizam mitinguri, strângeam cu greu la un loc partidele democratice ș.a.m.d. Ei bine, a părut că am câștigat. Marea victorie a acelei perioade a fost că, în '96, s-a produs o rotație la putere. Adică alegerile au fost câștigate de Convenția Democratică, iar partidul condus de Ion Iliescu – care continua în mod evident, și prin persoanele pe care le includea, și prin ideile pe care le cuprindea, ceea ce fusese înainte – a pierdut puterea. Fără acea rotație la putere era clar că nu s-ar fi putut pune problema integrării europene și tot ce a fost după aceea. Dar abia în momentul în care au ajuns la putere partidele democratice, pe care noi le susțineam, reunite în Convenția Democratică, mi-am dat seama că, de fapt, în esență, nu s-a schimbat mare lucru; că ne aflam în aceeași situație, fiindcă era atât de puternică rețeaua de putere care domina țara (și care în mare măsură încă o domină), încât cei care au câștigat puterea atunci nu au putut să disloce vechile structuri. De pildă, noi luptaserăm pentru Legea lustrației (acum ar fi ridicol să se mai voteze o lege a lustrației după atâția ani). Nu îndrăznesc să vă întreb dacă știți ce înseamnă Legea lustrației. Am fost o dată – fac o paranteză –, cu câțiva ani în urmă, la o universitate particulară, la o întâlnire cu studenții de la Istorie și de la Sociologie. Și la un moment dat, folosind cuvântul „lustrație“, mi s-a părut că acesta a căzut în gol. Și atunci m-am oprit și am întrebat: „Nu vă supărați, îmi spune cineva dintre dumneavoastră ce este lustrația?“ Și n-a știut nimeni dintr-o sală (erau în ultimii ani de facultate!). Era o

universitate particulară, dintre cele care făceau tot ce puteau să nu se închineze spre Europa.

Deci abia când am văzut că, din punct de vedere politic, pot să vină cei mai buni, ca să zic așa, la putere, dar poate în același timp să nu se schimbe nimic, mi-am dat seama că lucrurile trebuie începute mult, mult mai din adânc. Iar acest adânc era reprezentat de faptul că trebuie cu adevărat să se-nțeleagă ce am trăit înainte, pentru ca să înțelegem ce trăim acum și pentru ca să se schimbe perspectiva asupra viitorului. Soțul meu, care a înființat și conduce, în cadrul Memorialului, Centrul Internațional de Studiere a Comunismului (deci toată partea științifică) și a lucrat împreună cu colaboratorii lui, timp de vreo trei ani, la o expoziție care s-a numit Comunismul și țărani (care este extraordinară, a fost itinerată și prin țară, și prin străinătate), ei bine, a descoperit în acele studii preliminare aproape 200 de răscoale ale țăranilor împotriva colectivizării. Răscoale care, unele, s-au terminat cu înconjurarea satelor, ca niște cetăți dușmane, de trupele de Securitate. Și s-a tras, la întâmplare, pe ulițe, nemaicontând cine s-a răscolat și cine nu, ca să-i înspăimânte pe toți și să-i convingă să intre în colectivă. Iar familiile morților au fost deportate, ca să nu se mai știe de ele. Vreau să vă spun că noi – bine, noi eram copii, dar părinții noștri au fost contemporani cu asta – niciodată n-am știut că au existat aceste răscoale. După cum noi am aflat ce a fost în Valea Jiului în 1977 sau ce a fost la Brașov în 1987, de fiecare dată, abia câteva zile mai târziu, de la Europa Liberă (dacă nu exista Europa Liberă, nu aflam niciodată).

Deci noi trebuia în primul rând să aflăm ce am trăit și după aceea să înțelegem de ce am trăit ce am trăit și ce trebuie să facem ca să nu mai trăim așa ceva. De la asta a pornit Memorialul Sighet, de la necesitatea de recuperare a memoriei colective, care cred că poate să ne transforme. Și asta are legătură cu faptul că de curând –

și domnul rector mi-a făcut o mare bucurie în discursul Domniei Sale de azi, vorbind despre acest lucru –, de curând am scris o scrisoare de protest ministrului învățământului, în legătură cu faptul că s-a format o comisie care a propus să fie scoasă de tot latina din programele școlare, istoria să nu se mai numească istorie, ci „educație pentru societate“, să se amestece cu orele de civism și cu un alt fel de ore (nu mai știu de care) și toate trei la un loc să aibă o singură oră pe săptămână! Deci practic să dispară latina, istoria, iar orele de română – care și ele se numesc acum ore „de comunicare“ – să se reducă. Adică este ca un plan de ștergere a creierelor, de ștergere a memoriei colective. Teoretic sunt niște directive ale unei dezastruoase conferințe, care a avut loc la Bologna, în Italia, în organizarea Uniunii Europene, în urmă cu mai mulți ani, și care practic a dislocat tot învățământul european, pentru a transforma mentalitățile în vederea globalizării. Globalizarea nu cred că trebuie să fie un fel de a șterge memoria tuturor, de a-i băga pe toți într-o mașină de mestecat și de a scoate de acolo o pastă care să nu aibă niciun fel de culoare, niciun fel de miros etc. Este ca o încercare de rupere a memoriei universale, și naționale, și familiale, și colective, căreia mi se pare normal că trebuie să i ne opunem. Adică nu se poate ca următoarele generații de români să nu mai știe cine a fost Alexandru cel Bun sau Mihai Viteazul. Nu se poate să nu știe că vorbim românește pentru că a existat Școala Ardeleană. Ideea că studierea și cunoașterea istoriei ne împiedică să înaintăm – existentă pe plan mondial – este nu numai o greșală, este o prostie.

De fapt, eu n-am venit să vă țin o conferință (nici nu m-am pregătit în acest sens). Mai vreau să adaug doar un lucru și după aceea răspund întrebărilor pe care le-am primit.

Vreau să mai adaug totuși ceva: să nu vă mirați dacă se-ntâmplă să mă vedeți la televizor, unde am spus că sunt mai emoționată, și

este mai important pentru mine că am primit titlul de doctor honoris causa la Cluj, decât dacă aș fi primit această distincție la Harvard. Pentru că – am spus eu la televizor – sunt absolventă a acestei universități. Dar nu e vorba numai de asta. Este vorba de faptul că am visat ani de zile și ani de zile am avut speranța – și după aceea n-am mai avut speranța – că voi deveni studentă a acestei universități. Istoria intrării la universitate, la această universitate, a fost istoria adolescenței mele.

Am dat examen de patru ori. De fapt, în primul an nici nu mi-au primit actele. Mi-au spus că, dacă vreau, pot să mă înscriu la universități tehnice, că Filologia era considerată facultate ideologică, iar tata era închis. În al doilea an mi-au primit actele la Filologie, dar, deși am știut foarte bine la scris, n-am ajuns la oral. În paralel, pe plan literar se desfășura o poveste asemănătoare: debutasem în revista Tribuna, și după primele două poezii apărute, din Oradea, orașul meu (făcusem liceul acolo), a pornit o scrisoare circulară către toată presa din România. N-am știut de această adresă, am aflat de ea abia în '90, când a apărut într-o culegere de documente din arhivele ieșene (deci ajunsese și la Iași!). Pe scurt, autoritățile orădene reclamau că „sub pseudonimul Ana Blandiana, se ascunde fiica unui dușman al poporului“ și se cerea să nu mai fiu publicată. Și n-am mai fost. Așa mergeau lucrurile în anii '50. Între timp, la insistențele soțului meu, care era redactor la revista Tribuna, redactorul-șef al revistei Tribuna, Dumitru Mircea, înduioșat – și fiindcă era un om cumsecade –, s-a dus într-o audiență la Comitetul Central, explicând că sunt o fetiță care n-are nicio vină și să mă lase să dau la facultate. Și a primit această aprobare teoretică: da, pot să dau în toamnă la facultate.

În cel de-al treilea an, cu această aprobare și crezând că l-am prins pe Dumnezeu de un picior, m-am dus, am intrat în examen, a început examenul, veneau plicurile cu subiectele de la București,

care erau deschise solemn, de către o comisie, în fața candidaților, care așteptau să-nceapă să scrie. Ne-au dat subiectul, eu am început să scriu și după vreo jumătate de oră a intrat portarul, care a anunțat că „Tovarășa Rusan Otilia“ este chemată la tovarășul rector (care era Constantin Daicoviciu, un foarte cunoscut academician arheolog). M-am ridicat în picioare: „Dar nu s-ar putea după examen? Pentru că pierd anul dacă ies din sală!“ „Nu, tovarășul rector vă cheamă urgent!“ Și, cu sentimentul că am pierdut încă un an, m-am dus la rectorat, unde am fost întrebată cine mi-a aprobat să dau examenul, cine anume din Comitetul Central. Și, deși nu eu fusesem acolo, știam numele celui cu care vorbise redactorul-șef de la *Tribuna*. Foarte sigură pe mine și, mă rog, revoltată că am fost scoasă din examen, am spus: „Tovarășul Pavel Țugui“. – „Tovarășul Pavel Țugui a fost scos din aparatul CC, deci aprobările lui nu mai sunt valabile.“ Dar aprobarea lui era dată în primăvară și examenul era toamna, iar între timp el dăduse tot felul de aprobări sau de hotărâri, care se îndepliniseră deja. Cunoscutul arheolog n-ar fi trebuit decât să nu-și amintească de mine și să mă lase să termin examenul. Deci am pierdut și acel an, și chiar m-a apucat așa, o lehamite de toate, și am hotărât: „Gata, pot să trăiesc și fără facultate, oricum...“

Între timp, m-am angajat pe șantierul unde se construia blocul din Piața Mihai Viteazul, la parterul căruia este acum Cinematograful „Florin Piersic“. Exista așa, un fel de folclor, că, dacă te înscrii la examen venind din „câmpul muncii“ (nu știu dacă ați mai auzit formula!), ai șanse mai mari. Și, cu cât munca este mai grea, ai mai multe șanse! Deci am devenit ucenică la o echipă de zidari, care făceau cel mai mare bloc de pe vremea aceea, și abia în cel de-al patrulea an, cu o seară înainte, am întâlnit (mă simt prost, tot ce vă povestesc se află în cartea mea, Fals tratat de manipulare, scris mult mai bine decât știu eu vorbi și cu mult mai multe

amănunte), am întâlnit pe cineva care mi-a spus: „Succes mâine la examen!“ Și eu am răspuns: „Nu m-am înscris!“ Și se terminaseră înscrierile. Iar a doua zi dimineața, acel om m-a înscris la ora 7,00, înainte de examen, am intrat direct, am reușit și am făcut facultatea.

În general, trebuie să spun că sunt o ființă norocoasă și că soțul meu a inventat pentru mine o formulă, care este „noroc în ghinion“! Adică mi se întâmplă tot ce se poate întâmpla mai rău pe lume și reușesc să scap din toate! Așa s-a întâmplat și de data asta. Deci acei patru ani au fost într-un anumit fel – deși n-aș zice că nu mi s-au mai întâmplat multe nenorociri și după aceea –, au fost cei mai grei din viața mea: pe de-o parte, pentru că tata era închis (după aceea a murit), dar și pentru că eu nu eram încă sigură pe mine. La vârsta aceea n-ai de unde să știi dacă ai talent sau nu, dacă o să faci ceva sau nu o să faci, dacă... Facultate nu, de publicat nu, mi se părea că nu mai știu nici să scriu. Dar, ca să mă exprim ca-ntr-o telenovelă, pot să spun că norocul absolut al vieții mele a fost că în acel moment de cumpănă n-am fost singură. Pentru că suntem căsătoriți de – mi-e și rușine să spun – mult, mult înaintea nașterii voastre! Dar eu zic să trecem la dialog, că aș putea să vorbesc așa la nesfârșit, dar cu siguranță e mai interesant să mă întrebați Dvs. ce vă interesează.

*

Liviu Țirău: Da. Mulțumesc. Eu am evitat să amintesc de evenimentul de astăzi, deoarece n-am vrut să începem cu aplauze (deși Doamna Ana Blandiana are o carte cu un titlu care amintește de „un sertar cu aplauze“). Cred că toți cei din sală știu că astăzi universitatea noastră a onorat-o – și a fost onorată –, acordându-i titlul de doctor honoris causa. Voiam să reflectez puțin de fapt asupra mesajului pe care discursul Domniei Sale ni l-a transmis: acela de a ne păstra identitatea, de a rămâne europeni și civilizați,

de a ne păstra toleranța, de a răzbi în continuare prin natura identității noastre. Și pentru asta îi mulțumesc.

Și acum vă rog să îi adresați întrebările, curiozitățile Dvs., deoarece interlocutorii noștri sunt deschiși întru totul.

Ana Blandiana: Până vă decideți, până se va găsi cineva să „spargă gheața”, aș vrea să răspund la o întrebare, dintr-o listă cu mai multe întrebări, pe care le-am primit înainte de această întâlnire.

Întrebarea zice așa: „Aveți traduse mai mult de 50 de volume în diverse limbi străine, majoritatea făcute – importantă precizare – la inițiativa unor edituri străine, mai puțin prin eforturile unor instituții românești. Ținând cont și de această statistică, Uniunea Scriitorilor din România v-a propus de mai multe ori la Premiul Nobel pentru literatură. Creează acest premiu vreo presiune asupra dumneavoastră?”

Îmi face plăcere să răspund la o asemenea întrebare, pentru că este o imensă confuzie pe această temă. Am fost 14 ani președintă a PEN Clubului Român (acum sunt președintă de onoare, Magda Cârneci este președintă în exercițiu). Deci mă voi referi la perioada 1990-2004. În fiecare an primeam din partea Comitetului Nobel o scrisoare foarte impozantă, pe hârtie de lux, cu stema regală suedeză, în care eram invitați să facem propuneri pentru Premiul Nobel, precizându-se că propunerile rămân strict secrete și că orice mediatizare a lor le-ar anula din start. În primii patru ani ai funcției mele de președintă a PEN Clubului Român, l-am propus pe Eugène Ionesco. După moartea lui l-am propus încă trei ani pe Emil Cioran. Și ultima dată, pentru că murise și Cioran, l-am propus pe Gellu Naum, care era cel mai în vârstă și un foarte important poet suprarrealist. N-am auzit niciodată ca ei să fi intrat oficial pe vreo listă. Ulterior, propunerile neluate în seamă au fost trecute pe site-ul www.penromania.org. În schimb, ceea ce vreau să vă spun este că într-adevăr Uniunea Scriitorilor din România m-a propus, după

cum a propus și pe alții. A propus liste (și când propui în același timp zece oameni este ca și când n-ai propune pe nimeni), liste pe care le-a dat publicității. Deci, dacă nu cumva regulamentul a fost schimbat, este explicabil de ce n-a fost luată în considerare nicio propunere. Restul este legendă.

Pe de altă parte, mi-aș dori din toată inima să ia premiul un român, ca să terminăm cu acest complex nenorocit! Pentru că Premiul Nobel este clar că înseamnă infinit mai puțin decât crede lumea că înseamnă și decât cred cei care nu l-au luat. Criteriile acordării lui nu sunt strict valorice, intervine uneori și conjunctura. Gândiți-vă că a fost contemporan cu Premiul Nobel Tolstoi, că a fost Proust... O listă nesfârșită de mari scriitori, care nici n-au intrat în discuție. Primul premiant a fost SullyPrudhomme, despre care eu personal nici nu prea știu ce a scris. Ca să nu mai vorbesc despre zilele noastre, când un scriitor ca Borges n-a intrat la bursa propunerilor, Vargas Llosa a stat la coadă vreo 15 ani de când fusese prima oară propus, și în timpul ăsta au luat premiul niște scriitori care au dispărut în anul următor după ce l-au luat. Deci criteriile țin întotdeauna de nenumărate criterii politice. Gândiți-vă cum a luat acest premiu Mihail Șolohov și e destul! Gândiți-vă că despre Șolohov s-a discutat atunci, și se discută din ce în ce mai serios acum, că nu el a scris Donul liniștit, că acest roman a fost opera unui ofițer alb, care a fost între timp omorât ș.a.m.d. Deci problema nu este să iei Premiul Nobel, ci să scapi de obsesia că nu l-ai luat. Și, încă o dată, sper din toată inima că o să-l ia totuși un român.

– *Într-unul dintre cele patru poeme publicate în revista **Amfiteatru**, care au devenit apoi un fel de samizdat, ați folosit expresia „popor vegetal”. Vă rugăm să ne explicați această expresie!*

Ana Blandiana: Cred că răspunsul meu va avea o tentă destul de autocritică. Trebuie să vă repet că, în timpul colectivizării

forțate, în România au avut loc numeroase rășcoale țărănești, despre care habar n-aveam atunci, dar ele existaseră, în timp ce noi ne spuneam unii altora: „Mămăliga nu explodează!”. N-o să uit cât trăiesc că cea mai mare umilință a mea era când auzeam asta și când n-aveam niciun argument să o combat. Adică se spunea: „Ungurii au făcut Revoluția din '56, polonezii au făcut Solidarność, dar, la noi, mămăliga nu explodează“. Or, repet, noi am descoperit acum, în studiile de la Memorial, că mămăliga a explodat de sute de ori fără ca noi să știm. Asta pe de o parte. Pe de altă parte, vreau să vă spun că noi avem tendința (și la urma urmei e foarte bine să fii autocritic!) să vedem mereu ce este rău la noi și să-i idealizăm puțin pe ceilalți. Adică să spunem mereu „lucrurile merg mizerabil“ (și adevărul e că adesea merg mizerabil), în timp ce ni se pare că în alte țări e altfel... Ei bine, vorbind de țările foste comuniste, situația nu este mult diferită.

Acum, când efectiv e un moment de cumpănă pentru toată lumea (și nu numai din cauza fluxului brusc de emigranți), pot să vă spun, din tot ce știu despre Polonia, despre Ungaria, despre Cehia, că nici la ei nu este neapărat mult mai bine; că spiritele sunt la fel de împărțite și de încinse și acolo, și că totul este (cum am spus odată într-un interviu și mi s-a reluat și de alții formula) ca o maioneză tăiată. De fapt, în toate aceste țări foste comuniste, într-o măsură mai mică sau mai mare, există o rețea care înainte fusese de tip politic și după aceea, încet-încet, a devenit de tip mafiot (ceea ce nu o împiedică să folosească metodele politice bine cunoscute). Sigur, nu mai sunt bătrânii activiști, dar sunt copiii lor. Dacă am avea posibilitatea să facem pedigreeul Parlamentului românesc, ați vedea că trei părți, trei pătrimi din el sunt rude, copii, ca să nu mai vorbim de nepoți și finii de foști activiști, securiști, directori ș.a.m.d. Adică este o categorie care a învățat mai devreme ce înseamnă puterea. De aceea Alianța Civică, pe care o conduceam, a fost cât a

putut de critică cu Emil Constantinescu și cu perioada 1996-2000, în care s-au realizat prea puține din visurile pentru care au fost aduși la putere oameni susținuți de ea. Dar obiectiv vorbind, adevărul e că: erau niște oameni care nu aveau practica puterii. Cei care erau foarte bătrâni uitaseră, fuseseră prea tineri înainte de război, chiar dacă intraseră în politică (învățaseră politică doar stând în închisori), iar cei care erau de vârstă mijlocie conduseseră cel mult o catedră universitară, în timp ce adversarii lor aveau practica politicii chiar genetic. Aceștia din urmă fuseseră ei înșiși la putere și cunoșteau toate ițele sau erau fiii lor, care învățaseră de la părinți jocurile politice. Este extraordinar cum, cu prilejul intrării la închisoare din ultimul timp a unor demnitari s-a dovedit că și băieții lor le erau complici, îi învățaseră nu numai politica, ci și corupția.

Ceea ce vreau să vă spun este că, în funcție de mentalitățile locului, această situație este asemănătoare în toate țările: și în Cehia, și în Polonia, și în Ungaria. Sigur, unele state au avut mai mult noroc. De pildă, cehii au avut noroc avându-l pe Havel. Când spun „noroc“, o spun polemic și ironic. Toată lumea a crezut că Cehia este extraordinară pentru că Havel era extraordinar. Dar extrapolarea nu funcționa. Noi doi și cu alți scriitori am participat la un congres PEN Club, care s-a ținut la Praga, în 1998 cred, la care participa și Havel, ca scriitor, însoțit de un simplu tânăr. Asta era toată paza lui de președinte: un tânăr cu părul în codiță (știu că am fost foarte impresionați de acest amănunt), care stătea în cadrul unei uși de lângă scenă și purta un mic aparat în ureche. În vederea acestui congres, prim-ministrul de atunci, Václav Klaus (care întreținea o rivalitate fățișă cu președintele Havel) tocmai tipărise o carte, invitându-ne la sediul guvernului, ca să asistăm la lansare. A fost ceva uluitor că, la intrarea în guvern, noi (eram, cred, mai mult de 200 de scriitori) am avut nevoie de două ore ca să putem intra,

pentru că ne-au controlat ca la aeroport. Cu Havel stătusem fără nicio problemă de vorbă la congres, în timp ce aici erau măsuri de maximă securitate. După ce, în sfârșit, am intrat înăuntru, premierul ne-a ținut un discurs de o oră și, deși era de profesie economist, ne-a dat câte o carte de-a lui, despre drepturile omului și toleranța politică.

Când, după ani, a venit la noi acea lungă perioadă de „luptă între palate“, ne-am gândit (abstracție făcând de persoane) că istoriile se repetă în fiecare țară în parte. După cum, în Polonia, lupta între centru-stânga și dreapta a fost în ultimii ani atât de dură, încât azi s-a ajuns la un dezechilibru și o tensiune greu de descris.

Ceea ce voiam să vă spun este că sunt convinsă că, mai mult sau mai puțin, toate popoarele au și părți bune, și părți rele, și oameni extraordinari, și ticăloși. Blaga spunea: „Nu există un popor atât de rău, încât să nu poți să-ți dai viața pentru el, atunci când îi aparții“. Aducând discuția în actualitate, cred că, de fapt, noi, intelectualii, răspundem pentru felul în care poporul nostru reacționează. Noi nu ne-am făcut datoria dacă reacționează greșit. Chiar acum, de exemplu, ce se întâmplă în lumea scriitorilor, ce se întâmplă cu manualele, ce se întâmplă cu monumentele, ce se întâmplă la Operă și cu nenumărate alte lucruri ar trebui să ne intereseze, să existe proteste ale scriitorilor coalizați, scriitorul să fie o voce a societății. Acesta este motivul că am pierdut atâtea ani de viață amestecându-mă în viața publică, când de fapt ar fi trebuit să stau la masa de scris. La ora asta aveam cu câteva cărți în plus. Și cine știe dacă nu asta ar fi fost o dovadă de patriotism mai mare. Pentru că, sunt convinsă, cărțile ar fi rămas, în timp ce toate mitingurile, protestele, proclamațiile o să le țină minte doar cei care au participat la ele. Dar totuși, totuși, totuși, cred că noi eram cei care trebuia să le facem, atunci când trebuia făcut ceva. Voi sunteți

prea tineri ca să știți ce derută extraordinară era în '90. Pur și simplu toată lumea căuta un fel de a despărți binele de rău. Pentru că era clar că românii se împărțiseră în două categorii: cei care au strigat „jos Ceaușescu“ și cei care au strigat „jos comunismul“ (e o deosebire absolut esențială). Și în această confuzie, încrederea a mers spre niște oameni în care aveau încredere dinainte: niște actori, niște filozofi, niște scriitori, printre care m-am numărat și eu...

Liviu Țirău: Aș dori să fac o remarcă legată de cuvintele Doamnei Ana Blandiana, anume că „cehii au avut noroc avându-l pe Havel, care le-a devenit președinte“. Eu, fără să fiu grandilocvent, voi spune următoarele lucruri, care sunt de fapt o concluzie cumva amară: eu mi-aș fi dorit ca românii să aibă electoratul care să voteze Ana Blandiana președinte!

Ana Blandiana: Dacă tot ați adus vorba, o să vă povestesc pe această temă ceva ce oricum am povestit în Fals tratat de manipulare. Convenția Democratică urma să intre în alegeri în '92 și trebuia să existe un candidat la prezidențiale. În Fals tratat de manipulare, am relatat multe detalii despre alegerile prezidențiale de atunci și despre candidații propuși pentru cea mai înaltă funcție din stat, din partea Convenției Democrate. Era o mare problemă cine să candideze. „Trebuie găsit un candidat!“ ne spuneam și cu toții ne băteam capul și n-ajungeam la niciun răspuns...

Între timp, nu mai știu, am plecat undeva (cred că am avut o conferință la Universitatea din Heidelberg), vreo trei zile. Și când m-am întors, peste tot am găsit mesaje că mă așteaptă Corneliu Coposu, că are să-mi spună ceva foarte important. Am mers la PNT (biroul președintelui Corneliu Coposu, în care normal ar fi trebuit să încapă maximum zece oameni, conținea întotdeauna cel puțin treizeci, era ca în Gara de Nord). Și când am intrat, s-a făcut așa un coridor spre Corneliu Coposu, care stătea la birou și care a

zis: „În sfârșit, ai apărut, am rezolvat problema. Am găsit candidatul!“ „Har Domnului!“ am spus eu. „Cine este?“ Și el a spus: „Tu!“ Și eu am încremenit și i-am dat un răspuns care a devenit de pomină, au râs de mine după aceea mult timp (deși nu era deloc de râs). Am răspuns: „Domnule Coposu, eu cred că am o capacitate destul de mare de a mă sacrifica. Deci aş putea accepta, ca pe ceva foarte greu. Dacă Dumnezeu mă ajută, aş putea fi inspirată și să merg bine în campanie. Dar ce mă fac dacă voi câștiga?“ Toată lumea a izbucnit în râs în cameră, dar răspunsul meu era profund dramatic, nu era nimic de râs. Eu puteam să câștig, dar sigur eu nu puteam să fiu șeful serviciilor secrete sau al armatei. Or, președintele e șeful serviciilor secrete și al armatei. La care Coposu a zis: „Dar ce, noi nu suntem lângă tine?“ „Nu știu dacă sunteți sau nu sunteți, dar nu se poate!“ A urmat o jumătate de oră până când și-au dat seama că nu mă pot convinge. Și acela a fost pentru mine momentul fatidic, ca să zic așa, pentru că atât de tare m-a impresionat felul în care acea adunare, unde toți puteau să-mi fie cel puțin tați, dacă nu bunici (adică toți erau foști deținuți politici), m-a propus pentru cea mai înaltă funcție din stat și crezuseră că era rezolvată problema desemnării candidatului și deodată, deprimați, își dădeau seama că nu au o soluție, că ei sunt prea bătrâni pentru a candida și nu găsesc un mai tânăr care s-o facă în locul lor. Și asta m-a făcut să intru și eu în joc, ca să zic așa, și să încep să caut cu disperare pe cineva. Li s-a propus mai multora care au refuzat. I s-a propus domnului Alexandru Zub, cu care am lucrat la Sighet ani de zile și îl cunoaștem bine. Era clar că un om ca el, atât de studios și de închis în bibliotecă, n-avea cum să accepte. I s-a propus lui Andrei Pleșu, care a răspuns că acceptă, cu condiția ca să candideze în același timp și pentru Convenție, și pentru FSN, ceea ce era o enormitate, pentru că, nu-i așa, Convenția Democratică candida împotriva FSN-ului (deci era ca un banc). A fost

propus apoi doctorul Pesamosca, marele chirurg, care era un sfânt, și care a spus: „Dumnezeule mare, dar eu... Și copiii pe care îi salvez ce să facă în timpul ăsta?” Asta e valabil de altfel pentru toată politica din lume: când cineva are talent să fie doctor, se face doctor; când cineva are talent să fie pictor, se face pictor; când cineva n-are niciun talent, se face politician și îi conduce pe ceilalți! Deci când căutai oameni de valoare, ei erau de valoare în propriul lor destin, pe care nu erau dispuși să și-l schimbe. După aceea i s-a propus lui Gabriel Liiceanu. De data asta lucrurile au luat o turnură fantastică. L-a propus Corneliu Coposu și el a cerut timp de gândire. Deci n-a zis NU imediat, ceea ce a dat speranțe tuturor. Și peste vreo două zile – mi-amintesc și acum scena –, eram la Muzeul Țăranului Român, în sala de conferințe unde se desfășura o adunare publică. Și a intrat cineva și mi-a spus că mă așteaptă afară domnul Liiceanu, care are să-mi spună ceva foarte important. Aproape nu ne cunoșteam, deci era ceva neobișnuit. Am ieșit și el mi-a spus: „Nu știi dacă știți că domnul Coposu mi-a propus să...” „Da, știu, am spus eu. Și ce ați hotărât?” Și el a spus: „Am hotărât să accept...” Nici nu terminase fraza, și eu, deși aproape nu-l cunoșteam, i-am sărit de gât strigând: „Mulțumesc, mulțumesc! Extraordinar, în sfârșit am scăpat de problemă”. Și el a spus: „Da, dar nu m-ați lăsat să termin. Cu o condiție”. „Ce condiție? Orice condiție”, am zis eu. „Nu, vreau să vă spun ce să-i transmiteți domnului Coposu.” Și condiția era următoarea: că nu acceptă să participe la campania electorală, dar acceptă să participe o dată la o confruntare televizată! Eu am încremenit și tot ce mi-a venit în minte a fost: „Dar dacă țăranii dorm când veți fi dumneavoastră la televizor?” Și el a spus: „Vă rog – foarte serios – să-i transmiteți această condiție domnului Coposu”. I-am transmis președintelui Coposu condiția. Deci a căzut și varianta asta. Apoi, cum se-ntâmpla ca Emil Constantinescu să fie șeful Solidarității Universitare și rectorul

Universității București și președintele Consiliului Național al Rectorilor, dar era și vicepreședinte al Alianței Civice, Solidaritatea Universitară l-a propus în această situație, el a acceptat și Alianța l-a sprijinit.

Între timp, Alianța Civică organiza „Dialogurile Alianței Civice”, ceva cu adevărat extraordinar. Mergeam din oraș în oraș și din sat în sat răspunzând întrebărilor unor săli arhipline, săli de teatru, de cluburi, de case de cultură, de cămine culturale... Și peste tot nu țineam discursuri electorale, ci spuneam: „Întrebați-ne ce vreți și vă răspundem dacă putem”. Și se producea efectiv un schimb de opinii și o înțelegere, o comunicare reală. Țin minte că am fost odată cu un grup prestigios (în general erau mulți mari intelectuali în Alianța Civică) la Zalău, în județul Sălaj, despre care se spunea că n-are rost să mergem acolo, pentru că este roșu și pierdem vremea. Și noi am zis: „Ba, mergem!” Și cea mai mare mândrie a noastră a fost că, după ce am trecut pe acolo, în Zalău și în toate satele în care am fost a câștigat Convenția.

Așadar, eram la Cluj și dialogul Alianței Civice se ținea la Casa Universitarilor. Și cineva din sală m-a întrebat la un moment dat pe cine va sprijini Alianța Civică în alegerile care urmează. Și eu am spus ce v-am spus acum, „Solidaritatea Universitară l-a propus pe Emil Constantinescu și Alianța îl va susține”. Dar ceea ce a fost straniu era că eu nu văzusem niciun car de reportaj în sală (la noi nu venea televiziunea și era exclus să apară Alianța Civică la TV...). Atunci exista o singură televiziune. Poate să vi se pară ciudat vouă, tinerilor, dar era numai ceea ce e acum TVR1 și nici nu se punea problema ca vreunul dintre noi să poată apărea la televiziunea respectivă, guvernamentală. Deci nu știu cum s-a filmat, dar în aceeași seară, la jurnalul de la ora 20,00 (de maximă audiență), am fost dată eu spunând: „Îl vom susține pe Emil Constantinescu”. Și în clipa aceea s-a declanșat un fel de infern, care a durat mai mult

de jumătate de an, în care am fost acuzată că am băgat un cuțit de bucătărie în spatele lui Manolescu, că am trădat țara, mă rog. Era ceva extraordinar, pentru că ziarele feseniste mă insultau ca de obicei și acum trecuseră împotriva noastră și ziarele intelectuale. Iar după aceea, după victoria din 1996, am răspuns ani de zile de ceea ce a făcut președintele Constantinescu (mai precis de ceea ce n-a făcut sau n-a reușit să facă).

În orice caz, din prima clipă noi am anunțat că vom fi o interfață între partenerii din Convenție și populația pe care am convins-o să-i aleagă (pentru că e clar că fără Alianța Civică n-ar fi fost aleși). Și în scurt timp n-am mai avut relații cu președinția, pentru că toți se așteptau să-i sprijinim fără condiții, iar noi ne așteptam ca ei să facă lucrurile pentru care făcusem campanie electorală. Sigur, există scuza că era foarte greu și ceilalți erau infinit mai puternici, chiar dacă câștigaseră mai puține voturi. Dar întotdeauna am spus – și cred și acum – că problema era nu ce n-au reușit, ci ce n-au încercat. De fapt n-au încercat. Au ajuns la putere, și-au dat seama că puterea nu e a lor, că sunt acolo formal, dar au vrut să rămână acolo. Și nici n-au încercat să facă ceva. Țin minte că mi-a rămas în minte un moment foarte acut când a fost omorât, dacă vă amintiți, un prim-ministru sârb, Zoran Djindjić. Era singurul care era proeuropean și care a luptat împotriva naționalismului din țara sa. Și țin minte că atunci m-am gândit, că, dacă prin absurd, aș fi acceptat, probabil că asta s-ar fi întâmplat până la urmă și cu mine. Dar și că dacă-și făceau datoria într-adevăr cei din Convenție, își riscau inclusiv viața, pentru că ceilalți erau foarte puternici. În timp ce, așa, se înaintase, vorba lui Lenin, „un pas înainte, doi pași înapoi“.

– Știm că ați reacționat imediat la propunerea Ministerului Educației Naționale de a se scoate istoria și latina din programa școlară și de a se diminua numărul orelor de limba română....

Ana Blandiana: Părerea mea e că până la urmă nu vor îndrăzni să aplice o propunere atât de aberantă, pentru că, în clipa când s-a anunțat această propunere, ministrul a promis că, în 29 februarie, va da răspunsul definitiv, dar a trecut 29 februarie. Deci nu știu ce se va întâmpla, dar eu sper totuși că bunul-simț va învinge. Au protestat Universitatea din Cluj, Universitatea din Iași, Universitatea din București, Academia Română... Scrisoarea pe care i-am trimis-o ministrului educației a apărut în toate ziarele și i-am trimis-o și domnului Dacian Cioloș, în care trebuie să spun că, cel puțin până acum, am încredere. Recunosc că încrederea mea se bazează pe două lucruri care nu sunt de natură politică. Dar în măsura în care mă pricep la oameni, cred că sunt o dovadă bună. Primul lucru este că, în urmă cu trei ani, am fost invitați să facem o expoziție la Parlamentul de la Bruxelles, despre Sighet. O expoziție care a avut foarte mare succes acolo, și când am fost extrem de șocați de faptul că numai parlamentarii români nu veneau s-o vadă.

Era plin de parlamentari de toate naționalitățile la vernisaj, fuseseră cred că mai mult de o sută de ambasadori (la Bruxelles există câte trei ambasadori pentru fiecare țară: unul obișnuit al țării, unul pentru NATO și unul pentru Uniunea Europeană). Parlamentarii noștri nu veniseră, pentru că o urau pe Monica Macovei, care fusese implicată în organizarea expoziției. Adică prin ea, președintele Parlamentului European (Buzek, fost membru al Solidarność), ne-a transmis invitația și ne-a dat sprijinul necesar... Și fac o paranteză aici, e foarte interesant felul în care, funcționând un mecanism democratic în Uniunea Europeană, țările din Est, cu ideile lor, cu felul lor de a gândi, ajung și ele, pe rând, la conducere... Adică se schimbă prin rotație șefii. Mă-ndoiesc că am fi fost invitați să facem o expoziție de către un președinte din – ce să zic – Portugalia sau din Suedia. În schimb, când a ajuns un membru al Solidarność, ne-a invitat. Pentru că s-a transmis prin Monica Macovei invitația,

toți cei care erau împotriva ei (USL-ul, în primul rând) n-au venit. În schimb, Dacian Ciolos, care era comisar (deci funcție infinit mai înaltă decât cea a parlamentarilor) a venit cu vreo oră înainte de vernisaj, a stat ca un elev și a studiat panou de panou. Mi s-a părut o dovadă de mare seriozitate. Cea de-a doua impresie este puțin comică: uitați-vă la televizor și vedeți cum este atât de doritor să realizeze în anul pe care-l are la dispoziție ceea ce s-a angajat, încât nu merge, ci aleargă. Atunci când îl vezi trecând prin holul parlamentului sau guvernului, aproape fuge și toți ceilalți trebuie să se țină după el (și ziariștii o iau și ei la fugă!). Deci cred că este un om care chiar vrea să facă ceva, dar este într-o situație practic imposibilă. Pentru că el a venit cu un număr de miniștri tehnocrați (cum este ministrul justiției, care, în mod evident, își face datoria foarte bine și căruia i se opun foarte mulți cu violență). Dar, pe de altă parte, există un număr de miniștri care i-au fost impuși de partide, ca să îl accepte, ca să accepte acest guvern. Și în sensul acesta mi se pare nedrept ca ceea ce face ministrul învățământului, care nu face parte din echipa de tehnocrați, să rămână ca o pată pe guvernul condus de Ciolos. Cum să nu mai știe tinerii că limba lor e de origine latină, când secole a fost cea mai mare mândrie a românilor și prin asta au rezistat? Ca să nu mai vorbim de limba română sau de istorie... Și asta în condițiile în care, cu parlamentarii în frunte, cele mai multe dintre persoanele publice vorbesc agramat la televizor. Este de neînchipuit, de neexplicat și de neacceptat!

– *Ce ar trebui făcut pentru ca literatura română, cultura noastră în general, să fie mai bine cunoscută peste hotare?*

Ana Blandiana: Un lucru este sigur, că s-au făcut progrese imense în ultimii ani. La ora asta există zeci de scriitori români care sunt traduși și despre care se scrie. Și este clar meritul organizării Institutului Cultural Român de către Horia-Roman Patapievici.

Organizare care, cu un mic hiatus, s-a păstrat și după. În materie de literatură, s-a păstrat principalul proiect, acela de a se cofinanța traducerea. Dacă o editură străină alege o carte românească, ea poate să se adreseze Institutului Cultural Român să o sprijine și Institutul Cultural acoperă 30% din cheltuieli (30% însemnând de cele mai multe ori costul traducerii, care este cel mai mare, cel mai scump). Asta a făcut ca foarte mulți scriitori să pătrundă peste hotare. Și eu îmi dau seama foarte bine, în sensul că ani și ani, înainte de ICR, eram aproape singură. Și deodată acum mă întâlnesc cu mulți colegi la diverse târguri, la diverse recitaluri. Deci e clar că suntem pe un drum bun în acest sens. Sigur, cred că se poate face mai mult de atât. Adică țări ca Polonia fac mai mult pentru cultura lor, îmi dau seama după cât de activ este Institutul Polonez de la București.

– *Există în modul Dvs. de a scrie o modificare, după 1989, comparativ cu modul în care ați scris înainte?*

Ana Blandiana: Asta e o întrebare foarte grea, efectiv foarte grea. În general e foarte greu să pui în paralel cele două etape. Cred că trebuie să încep prin a vă spune că cel mai extraordinar lucru pe care l-am înțeles foarte greu și l-am acceptat și mai greu a fost faptul că libertatea cuvântului a diminuat importanța cuvântului. Adică este clar că a fi scriitor (și încă un scriitor care, din când în când, era interzis) era ceva infinit mai important decât înseamnă acum a fi scriitor. Pot să vă spun o întâmplare foarte interesantă. Eram interzisă, cred că la sfârșitul lui '88 sau la începutul lui '89, când a venit în țara noastră John Brownjohn, un poet englez, care era la ora respectivă președinte al Societății Scriitorilor Englezi și cu care mă cunoscusem cândva, la un festival de poezie. Sosit la București, a încercat să mă întâlnească. Și nu știu ce i s-a spus, dar până la urmă a reușit. În schimb, cu o altă ocazie, unui scriitor leton, care voia și el să mă întâlnească, i s-a spus că sunt plecată din

țară, dar acesta s-a încăpățânat și a aflat că nu sunt plecată, ci sunt interzisă. Și știa că avem o casă la Comana, care e un sat la 40 de km de București. A făcut autostopul și ne-am trezit cu el la Comana... Leons știa românește, pentru că era copilul unor deportați în Siberia, care s-au cunoscut acolo cu alți deportați, din Basarabia, care aveau o fată. Și s-au cunoscut, au crescut împreună și s-au îndrăgostit și acum erau căsătoriți, ea basarabeancă, el leton... Și se specializaseră, învățaseră limbile reciproc și traduceau reciproc din literaturile română și letonă... Leon tradusese din Arghezi, tradusese Miorița și voia să mă traducă și pe mine și mă căuta tocmai în acest sens. „Am venit la voi, am auzit că e minunată pădurea de la Comana. Nu vreți să facem o plimbare prin pădure, împreună?” Deci cunoștea sistemele de urmărire de tip comunist, îi era și pentru noi, și pentru el, frică. Și ne-am dus în pădure și am stat de vorbă despre traducere, despre toate. Și el ne-a povestit ce se-ntâmplă în Letonia, și pe urmă ce s-a întâmplat în sala Ateneului Român, unde se numărase, la 15 iunie 1989, printre invitații la Centenarul morții lui Eminescu. Ei bine – ne-a spus Leons cutremurat – Eminescu a fost comemorat aproape fără scriitori. Sala fusese înțesată de activiști, au vorbit câțiva membri ai Comitetului Central, iar tovarășul Emil Bobu a transmis mesajul tovarășului Ceaușescu. În cuvintele însoțitoare tovarășul Bobu a subliniat, ca un merit deosebit de important al lui Eminescu, faptul că acesta a fost citit, încă din copilărie, de tovarășul Nicolae Ceaușescu!

Revin acum la John Brownjohn. El avea o funcție, așa că autoritățile române de atunci se purtau oricum mult mai bine cu el. Și în cele din urmă s-a întâlnit cu mine, ne-am întâlnit în acea celebră cameră „de protocol” de la Uniunea Scriitorilor, despre care se știa că este împănată cu microfoane și că numai acolo puteau avea loc întâlnirile cu străinii. Scriitorii străini nu intrau decât în

camera aceea, iar noi, când mergeam la Uniune, nu vorbeam când treceam prin fața ei, pentru că știam că se înregistrează tot, chiar când te apropiai de ea. Totuși, John Brownjohn mi-a spus la un moment dat: „Dacă ați ști cât vă invidiez!” Și eu am spus: „Vă bateți joc de mine? Sunteți președintele Societății Scriitorilor Englezi, trăiți într-o țară liberă și vorbiți cu mine, care nu am dreptul să public și nu știu ce o să mi se întâmple mâine, și-mi spuneți că mă invidiați?” La care el a răspuns: „Da, dar ceea ce nu înțelegeți dumneavoastră este că dacă dumneavoastră spuneți o silabă, toată lumea ciulește urechile, încercând să înțeleagă ce ați vrut să spuneți prin asta, adăugând propriile sensuri la ceea ce ați spus, și se produce o comunicare reală. În timp ce eu pot să mă duc în Trafalgar Square și să strig «Jos Regina!» și tot ce se va întâmpla e că mașinile vor avea grijă să nu mă calce! Nimeni n-o să fie impresionat...” Vreau să vă spun că mi-am amintit de nenumărate ori, după '90, de această discuție, pentru că până la urmă asta era explicația: o poezie pentru care riscai scriind-o și publicând-o avea o infinit mai mare importanță decât una scrisă într-o libertate fără opreliști.

În ceea ce privește evoluția mea artistică (pentru că asta era de fapt întrebarea dumneavoastră), nu știu, este clar că s-a schimbat ceva... Mi s-a schimbat maniera de a scrie, în sensul că a evoluat poate mai spre adânc, mai spre metafizic. Nu cred că s-a schimbat în mod esențial, dar – și într-un fel chiar speech-ul meu de astăzi, din Aula Magna, o dovedește –, dincolo de această perspectivă metafizică asupra lumii, există o revoltă față de ceea ce se întâmplă... Adică nici acum nu sunt indiferentă. Și nu pot să fiu indiferentă. Deși știu că există mulți scriitori (chiar mari scriitori) care spun: „Încep fără să știu ce vreau să spun și îmi vin lucrurile de la sine, și nu am niciun scop, și nu mă interesează cui mă adresez!” Trebuie să recunosc că nici eu nu mă gândesc niciodată cui mă adresez. Adică ideea că scriu ceva, pentru că vreau să spun cuiva ceva, nu intră în socoteli,

este absurdă. Dar în același timp ideea că nimeni n-ar înțelege ce spun, adică faptul că aș fi complet ermetică și că aș scrie o literatură din care n-ar pricepe decât zece oameni eventual ceva, și asta mi-e la fel de străină. Eu cred că suferința pe care o simt în jurul meu este până la urmă materia primă din care se naște literatura și poezia. Cu deosebirea că, în timp ce literatura – adică proza, eseul – depinde de mine, poezia pur și simplu face ce-i trăznește ei sau lui Dumnezeu prin cap.

Liviu Țirău: Acum, la final, trebuie să vă mulțumim foarte mult, să vă exprimăm gratitudinea noastră pentru ceea ce ați făcut și pentru faptul că, vrând-nevrând, de acum înainte și în mod oficial suntem colegi. De asemenea, i-am promis domnului Ilie Rad că veți transmite cândva direct, prin e-mail, răspunsurile la întrebările studenților Colegiului Studențesc de Performanță Academică, de la UBB, cărora le mulțumesc că au fost prezenți aici, după cum mulțumesc onoratului auditoriu că a luat parte la această întâlnire, care este un preambul pentru un atelier de istorie și recuperare a memoriei, care se va desfășura, probabil, din luna octombrie a anului universitar viitor (dar în acest an calendaristic), cu participarea doamnei Ana Blandiana și a domnului Romulus Rusan. (*Aplauze*)

Transcriere: **Andrea Nagy și Ilie Rad**

„UN UNIVERS ASCUNS ÎNTR-O CELULĂ”

(13 Iunie 2016)

ACAD. MAYA SIMIONESCU

Ilie Rad: Dragi studenți,

Stimați invitați,

O avem astăzi, în mijlocul nostru, pe Doamna Acad. Maya Simionescu, directorul Institutului de Biologie și Patologie Celulară „Nicolae Simionescu”, din București, un savant adevărat, care, deși putea face o carieră strălucită și în SUA, a ales să se întoarcă în România, pentru a pune umărul la creșterea prestigiului țării noastre în lume, prin activitatea științifică pe care o desfășoară aici.

Ar fi foarte greu, pentru mine, ca filolog, să vă prezint activitatea științifică a invitatei noastre.

De aceea l-am invitat alături de noi pe domnul Acad. Octavian Popescu, pe care îl rog să ne spună câteva cuvinte despre activitatea invitatei noastre de astăzi!

Octavian Popescu: — Sigur, este o mare onoare să v-o prezint pe doamna academician Maya Simionescu, în prezent directorul Institutului de Biologie și Patologie Celulară „Nicolae Simionescu” din București, institut pe care l-a conceput, de la schița pe hârtie, până la ceea ce vedem în zilele noastre, împreună cu academicianul Nicolae Simionescu și care, să spunem, și-a început activitatea în 1979, când dânsii, după zece ani petrecuți în Statele Unite, la Universitatea Rockefeller și apoi la Universitatea Yale, în grupul lui

George Emil Palade, despre care toată lumea știe, nu mai e nevoie să vi-l prezint, s-au întors în România.

Așa că doamna Maya Simionescu și academicianul Nicolae Simionescu sunt considerați cei mai de seamă reprezentanți din România – și care au vrut să revină în România și să facă cercetare în România –, deci cei mai de seamă reprezentanți ai biologiei celulare românești, cu aplicații în patologia cardiovasculară în principal.

Așadar, la invitația Profesorului George Palade, ei au stat zece ani continuu în Statele Unite, într-o perioadă în care foarte greu se putea pleca. Și, după revenirea în țară, își deschid Institutul de la București, inaugurat în septembrie 1979, unde au participat mai mulți laureați Nobel, între care George Emil Palade, cu soția sa – Marilyn Farquhar, Christian de Duve, Günter Blobel, care a luat premiul Nobel ulterior, David Sabatini, Werner Franke.

Werner Franke este cel care a descoperit filamentele intermediare sau filamentele de zece nanometri. Și-mi aduc aminte și acum ce emoții a avut la prezentarea cercetărilor sale, având în vedere că în asistență era și George Emil Palade, și Christian de Duve. Așa cum știți, George Emil Palade, Christian de Duve și Albert Claude au obținut, în 1974, Premiul Nobel pentru Fiziologie sau Medicină. Sigur, justificarea a fost legată de descoperirea, să spunem, și de studiul structurii și infrastructurii celulei. Soții Simionescu au lucrat alături de George Emil Palade, dar au avut proiecte independente.

Vă spuneam că, până în 1979, au fost zece ani în Statele Unite și după aceea, încă cincisprezece ani, mergeau periodic. Cu mari eforturi și probleme de a obține viza (din ce în ce mai greu se obțineau vizele de plecare), câte trei luni mergeau în Statele Unite sau în Canada. Doamna academician Maya Simionescu și soțul dânsi, academicianul Nicolae Simionescu, au fost distinși și cu un important premiu acordat pentru prima dată de Universitatea

McGill din Montreal, din Canada. Sigur, la revenirea în țară au organizat institutul după model american. Acum, cu fondurile structurale, institutul a căpătat să spunem o imagine și o dotare nouă, în conformitate cu cerințele actuale ale cercetării științifice în domeniul biologiei celulare aplicate la patologia cardiovasculară.

Am fost – cum să zic? – mai mult sau mai puțin legat de acest institut. Doamna academician la un moment dat s-a supărat pe mine, că m-a invitat să merg acolo și până la urmă am ajuns la alt institut din București.

Maya Simionescu: — Așa, bine că ții minte!

Octavian Popescu: — Dar i-am spus că mie nu-mi place Bucureștiul. Și s-a și adevărit, pentru că, după câțiva ani petrecuți cu navetă în București, eu am revenit la Cluj.

Activitatea științifică principală a doamnei academician Maya Simionescu poate fi rezumată (și cei care lucrați în domeniul științific veți înțelege despre ce e vorba) în peste 350 de lucrări științifice publicate în reviste care sunt indexate și cotate în Web of Science. Din aceste 350 de lucrări, 26 dintre ele au peste 100 de citări. Deci cel puțin 100 de citări, din aceste lucrări. Prima lucrare, cu numărul cel mai mare de citări, atinge (în care sunt numai doi autori, Nicolae Simionescu și Maya Simionescu) aproape 900 de citări, 870 de citări. În total, numărul de citări ale lucrărilor publicate de doamna academician Maya Simionescu este în prezent (chiar astăzi m-am uitat) 9500 de citări, iar indicele Hirsch, care acum e la modă și toată lumea te întreabă ce indice Hirsch ai, este 49.

Maya Simionescu: — Extraordinar. N-am știut, chiar n-am știut!

Octavian Popescu: — Da, 49, este chiar mai mare decât al profesorului Haiduc și al profesorului Balaban. Deci în biologia celulară este în primele 50 din lume acest indice Hirsch. Acestea fiind zise, sigur, puteam să vorbesc și mai mult, dar dumneavoastră ați venit nu să mă ascultați pe mine, ci să o ascultăm împreună pe

doamna academician Maya Simionescu, care v-a vorbi, așa cum a anunțat, despre, *Un univers ascuns într-o celulă*.

Și sunt sigur, indiferent de ce baze aveți dumneavoastră, că veți înțelege. Doamna academician, aveți cuvântul!

Maya Simionescu: — Domnule academician, domnule profesor, dragi studenți, dragi prieteni (aveți figuri luminoase, așa că pot să vă zic prieteni)! Sunt foarte onorată, am fost foarte bucuroasă de invitația pe care mi-ați făcut-o. Chiar mi-a făcut mare plăcere. De obicei ești invitat la congrese, să ții conferințe, să prezinți rezultate, dar când te invită studenții – și în special studenții de la Cluj și în special studenții din Colegiul Studențesc de Performanță Academică –, plăcerea e și mai mare. Mi s-a spus să vorbesc despre mine. Sau despre performanțele mele, sau despre ce am făcut. M-am gândit că mai bine va vorbesc despre celulele mele, care sunt și celulele dumneavoastră, care sunt celulele noastre. Deci m-am gândit că cel mai bine e să vă spun ce am făcut, ce am învățat, unde am ajuns eu în studiile... să zicem în cercetarea pe care am făcut-o în timpul meu.

Noi spunem, în institut, la noi – și știți și dumneavoastră – că știința sau cercetarea este un mod de viață. Nu e o profesie. Nu te duci la 8 sau la 9 la serviciu și la 4,25 te uiți la ceas. Nu, asta nu este cercetare. Cercetarea este un mod de viață. De aceea, dacă eu vorbesc despre ce am făcut, eu de fapt vorbesc despre mine și modul meu în care am trăit, în care am făcut ce am făcut și ce am învățat în perioada respectivă. Deci m-am gândit să împart cu voi povestea mea, a vieții mele, dacă vreți de fapt, să vă istorisesc patru povești de viață adevărată.

În prima parte a acestei povești, vă voi spune cum am intrat în țara științei și în lumea celulelor, cum o numesc eu (povești din România și Statele Unite); în partea a II-a, ce am găsit și ce am aflat despre viața celulei (deci biologia celulei, biologia celulară); în

partea a III-a, cum am folosit ce am învățat (în primul rând cum am construit o casă a științei în țara noastră și în al doilea rând ce am aflat (parțial) despre felul în care se îmbolnăvesc celulele și cum câteodată chiar mor, ceea ce înseamnă patologia celulară). În partea a IV-a, vom trage unele concluzii și vă voi spune câte avem a învăța de la celule și de la natură.

Deci să pornim cu partea I, cum am intrat în țara științei și în lumea celulelor. Am făcut Facultatea de Biologie. Am fost, cred, o elevă bunicică și, studentă, la fel. În școală, un lucru știam bine. Aveam o prietenă foarte bună, care era bolnavă, Bebe. Aveam 5 sau 6 ani când am zis că eu trebuie să o fac sănătoasă pe Bebe. Se născuse cu un defect din naștere, genetic sau nu mai știu exact, dar în orice caz avea un defect major. Și eu am zis că trebuie să fac ceva pentru ea... Urma să mă înscriu la Facultatea de Medicină, ca să învăț să o fac sănătoasă pe Bebe. Asta era ideea. N-am făcut Facultatea de Medicină (nu are importanță de ce, sunt o serie de povești), am făcut Facultatea de Biologie. Am migrat la biologie, zicând: „Mă întorc la medicină, eu trebuia să o fac sănătoasă pe Bebe”, pentru că o iubeam. Poate exista și un altfel de sentiment... Vreau să vă spun că eu sunt născută de Dragobete, 23-24 februarie. Poate există ceva pentru cei născuți în zodia respectivă, așa, un soi de nevoie de iubire, de dăruire, nu știu să vă spun exact. Cert este că am intrat la Facultatea de Biologie cu gândul că mă voi muta anul următor la Medicină. Am fost extraordinar de atrasă de facultate și de profesorii noștri excepționali, unii cu care am ajuns după aceea să fiu colegă în Academia Română, dacă vă puteți imagina (profesorul Zarnea, profesorul Bodnariuc). Da, erau niște profesori extraordinari. M-au atras atât de mult, că am zis: „Fac Facultatea de Biologie și am să fac cercetare medicală”. Și așa a fost. Am făcut Facultatea de Biologie, iar ca studentă m-au trimis să fac cercetare... Profesorul Șanta m-a trimis la Institutul de Endocrinologie, ca să

fac cercetare medicală, biomedicală. Eram tânără și foarte dornică să lucrez la microscop... era ceva fascinant... Data viitoare voi pune microscopul electronic alături de acesta (din imagine, n.r.), dar acesta era primul microscop la care am lucrat. Și aicea, ca tânără studentă în ultimul an, am învățat să fac microchirurgie pe animale, cu primul meu maestru, profesorul Nicolae Simionescu, la Institutul de Endocrinologie. A fost o perioadă în care am făcut ucenicia în cercetare. Și e foarte bine să ai alături un maestru de la care să înțelegi farmecul cercetării. Acesta era Nicolae Simionescu. În 1969, a avut loc o întâmplare extraordinară, o întâlnire privilegiată, cu profesorul George Palade.. Profesorul Palade a venit în țara noastră și a vizitat multe centre de cercetare din România, din Cluj, Timișoara, Iași și București. Ne-a vizitat și pe noi, am discutat cam 30-45 minute și a plecat; profesorul Palade era un om care vorbea foarte puțin și era bine măsurat în toate cele, nu făcea nimic întâmplător. A urmat ceva miraculos: după un an de zile, Prof. Palade ne trimite o invitație să mergem să lucrăm cu el, la Universitatea Rockefeller, un an de zile, poate doi. Era în '70, profesorul Nicolae Simionescu, cu unele dificultăți, pleacă în februarie 1970, urmare a invitației profesorului Palade. Mie nu mi-au dat drumul. Mi-au dat drumul după cinci sau șase luni, la insistentele scrisori venite de la prof. Palade. Am ajuns în Statele Unite în iunie 1970 și am început o colaborare extraordinară cu profesorul George Palade și cu Nicolae Simionescu.

Well, am ajuns în Universitatea Rockefeller. A fost un șoc. La vremea respectivă, în '70, să vii din România și din situația grea în care lucram... Lucram serios și mult la endocrinologie, dar în condiții foarte grele. E greu de spus acum, dar nici nu mai are importanță. Am ajuns în Statele Unite, unde, la Universitatea Rockefeller, am întâlnit o viață științifică adevărată, o atmosferă splendidă, un respect față de cercetători, premiați Nobel la tot

pasul. Altă cultură, altă societate ...și imediat... ne-am zis: „Noi trebuie să transplantăm atmosfera asta în România, să o ducem în România”. Era prin '70. Profesorul Palade ne-a invitat pentru un an. Dacă lucrul merge bine ... și da, a mers foarte bine –...și așa am stat zece ani. În fiecare an, Prof. Palade ne invita pentru încă un an și încă un an, pentru că lucrul a mers foarte bine. Pentru el, mare profesionist, un campion dacă vrei al profesiunii lui, lucrul și rezultatele erau cele mai importante. Și între timp ne-am și împrietenit. Deci chiar din primul an... imediat după ce m-am dus acolo, după vreo șase-opt luni – poate mai puțin –, profesorul Nicolae Simionescu și cu mine am avut ideea a face și în România ceva similar. Nicolae Simionescu a avut aceasta idee de când a ajuns în SUA, i-am găsit jurnalul și am văzut ce a scris acolo: ideea să transplantăm atmosfera aceasta de cercetare adevărată în România. Deci am ajuns în Statele Unite în 1970, și am stat până la urmă până în 1979, între timp venind anual o dată, de două ori la București, ca să facem institutul pe care-l plănuisem. Dar o să revin la asta.

Lucram la universitatea Rockefeller într-o frenezie totală, era absolut o splendoare. Ei bine, aici trec la partea a 2-a a povestirii mele: ce-am găsit, ce am lucrat în perioada respectivă în biologia celulei și ce-am aflat despre viața celulei? Aicea m-am gândit să vă prezint ceva foarte general, care să placă tuturor sau să înțeleagă toată lumea, nu numai cei care sunteți biologi... Câți sunteți la biologie de aici? A, bun, atunci e perfect, am făcut-o pentru ceilalți....

Ne punem întrebarea, ce e știința? Când a apărut și de ce? Cum știți bine, în latină *scientia* înseamnă cunoaștere. În dicționare există definiții multiple. Eu aș zice că știința este un spațiu, un spațiu imens, un spațiu virtual, fără limite, fără granițe, în care omul a căutat și continuă să caute să înțeleagă, să cunoască și să-nțeleagă ce se-ntâmplă în afara lui, în natură, ce se-ntâmplă în interiorul lui, în el însuși. Dacă vrei, e ca un lego: sunt piese dispartate, care se

asamblează între ele la un moment dat. Piesele disperate sunt rezultatele diferitelor experimente. Ele par foarte disperate și vin din toată lumea științifică: din România, din America, de peste tot. Din toată Europa. Toate aceste piese se asamblează la un moment dat și fac să avanseze ceea ce numim *cunoaștere*. Este, dacă vreți, mie-mi place să spun că e ca o magie. O magie de asamblare perfectă a pieselor, dar este o magie care funcționează. Civilizațiile vin și pleacă, știința se dezvoltă încet-încet și totdeauna ascendent. Deci suntem asigurați, niciodată nu terminăm acest drum extraordinar. Știința a apărut ca să contracareze speculațiile secolului, eu spun că primul om a fost primul cercetător. Pentru că el a încercat să vadă ce se întâmplă în jur și să rezolve câte-o problemă. Deci curiozitatea a stat la baza primelor cercetări ale primului om. André Maurois spunea că știința este „o lungă și sistematică curiozitate”. Îmi place asta. Mai mult, asta ar trebui repetat și azi, pentru că, la ora actuală, nu toată lumea înțelege că știința din curiozitate este importantă și deseori foarte valoroasă.

Dupa cum știți, fiecare materie, fiecare ramură a științei are unitatea ei fundamentală: în fizică atomul, în chimie molecula, în biomedicină celula. Și omul, dacă vreți. Cartea de identitate a oricărei celule este, simplu spus, cea mai mică entitate capabilă de viață. Ea crește, se dezvoltă, se diferențiază. Deci este unitatea fundamentală a materiei vii, a vieții. Mie-mi place totdeauna să spun că e un univers redus la esență. Dar în același timp, s-a descoperit – și o să vedem cum – că Celula este sediul vieții și al bolii, ca să nu spunem al morții. Celula, unitatea vieții, este aceeași, în corpul delfinului, într-o floare, într-un fluture, în bacterii – ceea ce demonstrează unitatea materiei vii.

Precis că vă întrebați cum s-a descoperit Celula și de ce. Bine, iată că un nobil englez, Robert Hooke, în urmă cu vreo 300 de ani, cu un microscop foarte primitiv (dar foarte frumos, mie mi se pare

foarte frumos microscopul lui), a descoperit în niște secțiuni făcute în *cork*, în plută, a descoperit niște găuri. Găuri. Și el le-a numit *celulă*. Noi știm că celula nu e gaura, celula este acolo, e în gaură. Dar el a numit *cella* (de la *cella*, celula unui sihastru) acele găuri observate în plută. Au urmat apoi o serie întreagă de descoperiri în celulă, făcute cu microscopae care avansau din ce în ce mai mult. S-a descoperit că celula are un nucleu, Camillo Golgi, care era psihiatru italian – dacă vă puteți imagina – a descoperit un organel foarte important din celulă, pe care l-a numit complexul Golgi, un psihiatru, cum vă spuneam. Iar Fleming a descoperit niște bețișoare în celulă, pe care le-a numit *mitocondrii*. Și cu asta s-a oprit totul. Celula a rămas o cutie neagră. Pentru că microscopia optică la vremea respectivă își ajunsese limitele, limite de rezoluție. Deci nucleul, complexul Golgi, mitocondriile, restul nimic. Sigur că s-au descris – și eu vă arăt niște imagini foarte frumoase de celule, nu făcute pe vremea aceea (făcute mai recent, cu microscopie de scanning), că celulele diferă extraordinar de mult ca formă, ca dimensiune, ca frumusețe. Iată o celulă nervoasă, este foarte frumoasă, cu terminații fine și delicate, e absolut o plăcere să o observi. Iarăși alte celule – n-are importanță cum se numesc – eozinofile, neutrofile – au niște granule în interior și cu prelungiri elegante. Sunt foarte diferite ca tip; celulele roșii – asta știm cu toții când sângerăm –, celulele roșii sunt foarte importante, pentru că sunt cărași de oxigen. Ce este important – și o să revenim la asta –, toate celulele noastre (sunt cam 200-300 tipuri de celule) trăiesc în colectivități. Trăiesc în comunități și formează țesuturi, în care se organizează și fiecare tip celular servește o funcție. Ceea ce e foarte interesant. Deci fiecare țesut e format din douăzeci, treizeci de tipuri celulare și fiecare din aceste celule are o anumită funcție.

Toate celulele la un loc, în țesutul respectiv, se organizează, ca să servească o funcție globală pentru organism. Iată, încă ceva ce vreau să rețineți și am să vă spun de ce, pentru că noi trebuie să învățăm multe despre natură: pentru a-și îndeplini funcția, celulele comunică între ele. Comunică între ele fie la distanță (o celulă nervoasă din creier comunica cu o celulă din picior), fie comunică direct între ele. Prin prelungiri, celula A discută și vorbește cu celula B și-i spune ce să facă, când să facă, cum să facă ș.a.m.d. Deci există un dialog permanent între celule, fie la distanță, fie comunicare directă. Mie imi place să spun că este departamentul de afaceri externe: activități de comunicare, de informații și de schimb de idei (substanțe). Deci așa sunt organizate celulele.

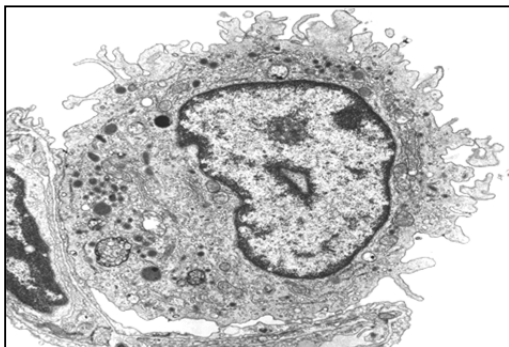
Dar, cum spuneam, celula rămăsese o cutie neagră, în care s-au descris cele trei elemente: nucleu, mitocondrii și complexul Golgi. Ei, a fost necesară dezvoltarea puternică a tehnologiei, apariția microscopului electronic, a ultracentrifugei și capacitatea de a face ultracentrifugare diferențiată, dar în paralel a trebuit să apară oameni foarte curioși și inteligenți, care au știut să folosească aceste echipamente (deci e nevoie și de una, și de cealaltă) și vorbim de Albert Claude, Christian de Duve, George Palade al nostru (care au împărțit Premiul Nobel, în 1974) și Keith Porter, care n-a luat premiul Nobel, dar este unul din primii patru oameni care au adus descoperiri majore în biologia celulei. Eu spun că ei au început – voiajul nostru în centrul celulei! Comparabil cu voiajul în centrul Pământului al lui Jules Verne. Deci ei au început voiajul spre centrul vieții, spre centrul celulei. Imaginați-va, microscopia optică mărește obiectul de studiu cam de 2000 de ori, microscopia electronică până la 2 milioane! Gândiți-vă ce au putut ei să vadă. Și ce au văzut... au și descris.

Ca să știm ce au văzut, vă invit pe totii la o călătorie. Plecăm de-aicea, plecăm din universitate, dacă e permis, și facem o călătorie spre interiorul celulei. Pentru asta ce ne trebuie? Un ghid. Ghidul dumneavoastră voi fi eu (un student perpetuu!), iar itinerarul va fi în interiorul celulei. Dacă vă puneți problema de ce sa facem aceasta calatorie ? Mie îmi place totdeauna să raspund cu ce a spus Hillary¹, dacă vă aduceți aminte, la cucerirea Everestului: „Pentru că există!”. Pentru ca celulele noastre există. Pentru noi însă e și mai frumos, pentru că intrăm în propriile noastre celule. Le cunoaștem, învățăm, spunem ce știm despre ele și poate ...învățăm de la ele. În corpul nostru există (*nota bene*) 10, 50 trilioane de celule. După unii 10, după alții 50... Poți să-l contrazici pe cel care spune că sunt 50? Or fi 45 trilioane, n-are importanță. E un număr enorm de celule. Dar nu multe ca tip, 200-300 tipuri celulare. Dar multe ca număr.

Nu ne trebuie prea multe bagaje pentru călătoria noastră în celulă. Bagaje puține. Dar ne trebuie echipament de înot subacvatic, deoarece corpul uman conține 60% apă. Și cea mai mare cantitate din această apă se găsește în celule. Restul în fluidul extracelular. Deci ne trebuie echipament subacvatic. Ne mai trebuie o lupă moleculară (ca să vedem totul mai mare). Și, bineînțeles, vehicolul de călătorie: gândul și imaginația dumneavoastră, care pot să meargă oricât de departe.

Ce au văzut înaintașii noștri, când au început să studieze celula? O îngrămădeală îngrozitoare de formațiuni numite „organele” (echivalentul organelor noastre), toate bine definite și înglobate într-o membrană celulară, care definește spațiul interior al celulei.

¹ Sir Edmund Percival Hillary a fost un alpinist și explorator neozeelandez, cunoscut mai ales pentru că a fost primul om care a ajuns pe vârful muntelui Everest, ca membru al celei de-a noua expediții britanice de cucerire a vârfului, în 1953.

Iată o secțiune într-o celulă, nucleul, care era descoperit dinainte. Foarte multe alte tipuri de organele prin celulă, toate mărginite de membrana celulară. Membrana celulară e foarte importantă, este echivalentul pielii omului și este protectoare și importantă în schimburile dintre celulă și mediul înconjurător. Tot ce intră, ce iese din celulă, protecția ei, schimburile selective, primirea și trimiterea de semnale, totul este controlat la nivelul membranei celulare. Deci nu este simplu de intrat în celulă. Dar nu este imposibil. Putem începe voiajul și putem intra în celulă prin niște mici adâncituri ale membranei, care formează vezicule și cu care putem intra în celulă. Înăuntru găsim un labirint extraordinar de compartimente. Când ne dezmeticim, vedem că celula este ca un apartament cu numeroase și diferite camere (cămăruțe).

După ce am intrat în celulă, vedem un „delușor mare”, care este nucleul celulei, și variate compartimente. Un compartiment apare ca un sistem de membrane organizate în canale și cisterne, se cheamă *reticulul endoplasmic*, alt compartiment alcătuit din pachete de saci turtiți-paralel – *complexul Golgi* –, alte compartimente sunt *lisosomii*, *mitocondriile* și un schelet celular – *citroschelet* –, care apare prin toată citoplama. Intrăm în celulă prin ceea ce se cheamă *endocitoză*, iar la sfârșit, după ce voiajăm cât vrem și

obosim, vom ieși tot prin niște vezicule, care formează *exocitoza*, ieșire spre mediul exterior al celulei.

Membrana celulară – nu o să intrăm în amănunte –, dar vreau să nu rămâneți cu imaginea că este o linie simplă. Este extraordinar de complexă din punct de vedere biochimic, formată din numeroase fosfolipide, proteine, canale, receptori etc., are o structură dinamică, răspunde la semnale și dă semnale. V-am spus, e importantă în trafic, în recunoaștere, în comunicare, în schimbul între celule. Deci este o structură extraordinar de bine construită, frumoasă și complexă.

Dar trecem de membrană, am intrat în celulă și primul lucru pe care-l vedem e nucleul. O protuberanță, care pare că iese din peisaj. Două funcții majore au fost descoperite în nucleu: în primul rând e depozitar al bibliotecii, al bibliotecii cu informația ereditară (genomul nostru, genetica noastră este acolo, în nucleu); în al doilea rând, aicea are loc, la nivelul nucleului, diviziunea celulară, reproducerea și duplicarea acestei biblioteci genetice. Astfel, nucleul este centrul de coordonare a tuturor activităților celulare: creștere, dezvoltare, metabolism. Nucleul este și el protejat de o membrană dublă cu pori, care permit schimburile de informații între nucleu și citoplasmă și reticulul endoplasmic. Pentru acești pori nucleari s-a luat Premiul Nobel de către un alt prieten al nostru, prof. Günter Blobel. Poate ați auzit de el, dumneavoastră, biologii, sigur ați auzit. Deci prima funcție la nivelul nucleului, cum vă spuneam, e depozitarul genomului.

Ce este genomul? Îmi place să spun – și mulți alții o spun – că genomul este cartea vieții. Genomul uman este o carte cu 23 de capitole, pe care oamenii de știință le numesc *cromozomi*. Fiecare capitol conține povești, pe care le numim *gene*. Fiecare poveste conține paragrafe, numiți *exoni* sau întrerupți de introni. Fiecare paragraf este alcătuit din cuvinte, codoni. Nu trebuie să țineți minte

toate astea, bineînțeles. Fiecare cuvânt e scris în litere numite baze. Descifrarea genomului uman înseamnă lectura tuturor poveștilor care au marcat evoluția speciei noastre.

Mie-mi place să spun că țăranul român a fost primul geneti-cian. Dacă vă aduceți aminte, țăranul spune: „Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus”. Iar oamenii de știință spun: „Ce ți-e scris, în gene ți-e pus”. Deci nu suntem foarte departe, de la frunte la genele din nucleu.

Au fost foarte multe surprize în descifrarea genomului uman. Când eu eram studentă, am învățat că omul are (probabil), 100000 de gene, așa-mi aduc aminte. Și fiecare genă codifică o proteină. Ei, surpriza mare a fost că omul nu are decât aproximativ 30000 de gene, iar aceste gene duc la formarea foarte multor proteine, 1000000 de proteine. Omul are doar cu 30% mai multe gene decât un nematod primitiv, care are 20000.

Octavian Popescu: — Nematodul – poate unii nu știu –, e un vierme!

Maya Simionescu: — Un vierme, da. Deci noi avem cu doar 30% mai multe gene decât acest viermișor. Iar omul este doar de cinci ori mai complex decât o bacterie. Musculița *drosophila* are 14000 gene. Deci nu e foarte flatantă descoperirea, dar asta e realitatea și până la urmă s-a văzut că ce e important este faptul că aceste gene pot să se combine și să codifice un număr extraordinar de mare de proteine. Și aicea e tot secretul și aici e sofisticarea sistemului nostru uman. Complexitatea biologică este datorată reglării expresiei genelor și nu a numărului de gene, Încă o data se vede că ...uneori numărul nu contează. Important este că am aflat că alterări în instrucțiunile genetice duc la boală.

A doua funcție a nucleului, v-am spus, este diviziunea. Deci la nivelul nucleului are loc diviziunea celulară, care înseamnă dubli-carea bibliotecii genetice, replicarea celulelor și dintr-o celulă apar două identice. Deci cromozomii se dublează la fiecare diviziune,

pentru a obține două celule-fiice identice. Așadar, așa se asigură rânduiala vieții, reînnoirea țesuturilor, organelor.

Nota bene: fiecare dintre noi vine dintr-o celulă și noi toți suntem rude cu celula primară. Îndepărtat, dar suntem rude.

Ereditatea este ceva acceptat de toată lumea, chiar de Emil Cioran, care știți cât este de refractar și de răzvrătit împotriva tuturor lucrurilor. Și totuși, despre ereditate – mie mi s-a părut extraordinar –, în volumul *Despre neajunsul de a te fi născut*, Cioran spune: „Să te răzvrățești împotriva eredității înseamnă să te răzvrățești împotriva a miliarde de ani, împotriva primei celule”. Prin urmare, până și răzvrătitul nostru este de acord cu ereditatea. Bun.

Continuăm itinerarul, plecam din nucleu, părăsim nucleul și vizităm acest reticul, numit reticulul endoplasmic. Nu vă spun decât că acesta este fabrica de bunuri a celulei, fabrica în care se produc proteinele necesare celulei... Fie pentru uzul ei, fie pentru a fi exportate. Deci aici începe producția de proteine, în acești saculi aplatizați, așezați unul lângă altul și cu ribozomii adiacenți (descoperiți de prof. G. Palade). Prin experimente foarte elegante, profesorul Palade și colaboratorii săi au demonstrat rolul ribozomilor și al reticulului endoplasmic în sinteza proteică. A fost una din descoperirile majore ale profesorului, pentru care a primit și Premiul Nobel.

Din reticulul endoplasmic proteinele și bunurile care sunt produse ajung în complexul Golgi. Foarte interesant, aici are loc procesarea definitivă și sortarea. Este un proces extraordinar de interesant. Deci aici are loc o sortare precisă a proteinelor către locul lor de destinație, unde trebuie să-și îndeplinească funcția pentru care au fost produse. Nu se duc întâmplător. Nimic nu este întâmplător în celulă! Nici nu s-ar putea. Deci aici proteinele sunt procesate definitiv și sunt sortate. Imaginați-vă multe mini-vezicule pline de proteine, care se duc țintă și precis fie la alt compartiment

celular, la lizozomi, fie la membrana celulară, fie sunt exportate: hormonii, de exemplu. Și încă o dată, veziculele știu exact unde să se ducă. Imaginați-vă ceva similar cu timbrul pe scrisoare. Gândiți-vă că o veziculă are un semnal (timbru) și știe foarte bine unde îi este locul. Nimic nu este întâmplător în celulă... Tot aici, la nivelul complexului Golgi, are loc sortarea proteinelor către lizozomi.

Lizozomii sunt organelele de digestie celulară, deci iată, alt compartiment la fel de important ca și celelalte, pentru că aici se face reciclarea bunurilor și asta pentru că celula este foarte econoamă.

Mergem mai departe, călătorim spre alt constituent celular, asupra căruia nu o să insistăm, e vorba de **mitocondrii**, doar rețineți, este centrala de energie, sursa de energie a celulelor.

Așa cum știți, celula se poate mișca. Ca și organismul nostru, care are oase și mușchi, celula are un citoschelet. Vorbim de acest suport extraordinar de fibre și tuburi, în împletituri bine organizate, care ajută și au rol în păstrarea formei celulei și în mișcarea celulei (contractii, extensii, învaginări ș.a.m.d.).

O altă proprietate importantă a celulelor este traficul și transportul intracelular. Așa cum ați văzut, ca să intrăm în celulă, ne-am imbarcat într-o veziculă și am intrat în celulă prin *endocitoză*. Acum vom ieși din celulă prin ceea ce numim *exocitoză*, deci folosim tot o veziculă, care ne scoate afară din celulă. Aceste două mecanisme au fost descrise de Christian de Duve, care a luat Premiul Nobel, împreună cu George Palade, cum v-am spus. Dar mai există în plus capacitatea de transport direct prin celulă, o cale non-stop, prin care o moleculă este transportată dintr-o parte pe cealaltă parte a celulei. Acest transport direct a fost denumit *transcitoză* de prof. Nicolae Simionescu și la care s-a lucrat foarte mult și în institutul nostru, ca să arătăm tipurile și mecanismele transcitozei: mediată de receptor, transcitoză în stare fluidă ș.a.m.d.

Am terminat itinerariul, ieșim acum din celulă, cum vă spuneam, printr-o vezicula de exocitoză. Și așa am călătorit peste cincizeci-șaizeci de ani de studiu al celulei și ne-am întors aici, la universitate!

Trecem acum la partea a III-a prezentării mele, în care vreau să vă spun cum am folosit ce am aflat și ce am învățat, parțial în Statele Unite, parțial în țara noastră, despre celulă. În primul rând, v-am spus, a fost dorința extraordinară să creăm în țară, în România un institut de profil.

Cât timp mai am? Puțin. Dar mai am mult de vorbit. Am să vorbesc mai repede. Așa. Primul lucru a fost să construim o Casă a Științei în țara noastră. De ce? Pentru că ne-am dat seama că tinerii din țara noastră, tinerii din România sunt egal de talentați, egal de curioși, egal de buni ca și tinerii americani, cu care lucram deja de zece ani. Făceam și învățământ ș.a.m.d. Și am zis că merită tineretul nostru să facem așa ceva, să aibă o casă de știință adevărată. Se făcea știință și la noi, nu poți să spui, nu eram o Siberie a științei. Dar am zis să aducem în România tipul de știință american, adică de multă muncă, dar și de înalt respect pentru știință. Deci asta a fost una din idei, să construim! Și am construit o casă a științei în țara noastră. Și pe urmă am zis: „Hai să facem un pas mai departe. Știm atâta despre biologia celulei, hai să învățăm ceva și să cercetăm patologia celulei, deci cum reacționează celula în condiții patologice.” Și ne-am ales să cercetăm celula și mecanismele ei în bolile sistemului cardiovascular, care știți, poate, că sunt ucigașul nr. 1 în lume. Boala cardiovasculară omoară mai mult decât cancerul. Atuncea noi am zis: „Hai să facem un institut, să avem un loc unde tinerii să poată veni să-și desfășoare activitatea, inteligența, interesul pentru știință și să lucrăm toți concentrați pe diferite aspecte ale sistemului cardiovascular!” Și așa am făcut. Am construit o casă, vă spun foarte pe scurt. Voiam să transplantăm în România un

climat de știință adevărată și pentru asta am făcut acest institut; profesorul Palade îi spunea „un proiect neobișnuit”. Am făcut o propunere pentru crearea Institutului de Biologie și Patologie Celulară. După zece ani de zile de când am început formalitățile, prin '79, casa noastră științifică era făcută. În 3 septembrie 1979, Nicolae Simionescu, cu mine și un grup mic de cercetători și tehnicieni, am deschis oficial institutul, cu un colocviu inaugural, la care au participat profesorul George Palade, profesorul Christian de Duve, David Sabatini, Werner Franke, Günter Blobel (care a luat Premiul Nobel) și Marilyn Farquhar, toți excepționali biologi celulari și profesori.

București, 3 septembrie 1979. Colocviul inaugural
al Institutului de Biologie și Patologie Celulară

Octavian Popescu: — În rândul 2, între profesorul Simionescu și Christian de Dube sunt eu. Vedeți cum arătam atunci?

Maya Simionescu: — Formidabil! Da, uite cum arătam eu!... Extraordinar, da. Da.

Imediat după deschiderea oficială, în 1980, regimul comunist ne taie toate fondurile de cercetare; din 1981-1992, cercetarea din institut a fost subvenționată de granturi câștigate prin competiție de la Institutul Național de Sănătate (NIH) din Statele Unite ale Americii. Așa a rezistat cercetarea noastră timp de 12 ani. Dar asta e alta poveste, pe care o să v-o spun altădată.

Biologia celulară are un teren vast. *Credo nostru a fost: „Biologia celulară și moleculară în slujba sănătății omului”*. Și de aceea am ales să lucrăm pe sistemul cardiovascular, în condiții de sănătate și boală. Să înțelegem, să stăpânim, să tămăduim boala pe cât posibil. În momentul în care am gândit institutul, am gândit și planul de cercetare (1971-1973), deci planul nu a venit după. Și știam foarte bine ce vrem să facem.

Ne-am propus trei etape: să continuăm studiul biologiei celulare a sistemului cardiovascular, să dezvoltăm mult patologia celulară, ca bineînțeles scopul final să facem farmacologie celulară și moleculară. În ultima vreme, am introdus în institut și terapie celulară. Mereu îmbunătățim și adăugăm ceva la proiectele noastre de cercetare. Ne concentrăm pe ateroscleroză, diabet, obezitate. Și alte patologii corelate. Ateroscleroza e ucigașul nr. 1 în lume, da? Este o problemă foarte interesantă și din punct de vedere științific; să vezi cum reacționează o celulă, care se încarcă cu grăsime. Când mâncăm prea mult – sau nesănătos – la prânz sau când mâncăm prea mult o perioadă și încep celulele noastre să nu mai fie *nice and slim* și... necazul vine...

Boala cardiovasculară este o problemă și politică, după mine. Vă dau un singur exemplu. Sigur că sunteți toți foarte tineri, dar cei

trei politicieni mari, care au hotărât soarta lumii la Yalta, în 1944 (vorbit de Churchill, Roosevelt și Stalin), toți trei au murit în următorii un an, doi sau mai mulți, de boală cardiovasculară. La momentul respectiv ei erau deja bolnavi... Și ei au hotărât soarta lumii și soarta noastră petru următorii 50 de ani. Deci e important social, economic, dar și politic să avem oameni sănătoși, care să ne conducă.

Institutul nostru are 100 de salariați, dintre care 53-55 sunt cercetători, asistenți de cercetare. Foarte multe doamne, foarte multe tinere femei, foarte mulți tineri, 68% – acum un an, doi – erau sub 40 de ani. Deci sunt foarte tineri. Institutul nostru, în treizeci și... mulți ani de când suntem, a arătat o constanță în timp. Nu știu cum. Am avut șansa asta să se echilibreze continuu, să avem foarte mulți oameni tineri tot timpul. Media de vârstă e bună. Eu o stric! ... Sau câțiva ca mine. Dar media de vârstă e foarte bună. Cum vă spuneam, toată lumea care e în institut știe foarte bine că tebuie să păstrăm spiritul în care a fost creat. Ne contaminăm unii de la alții... e ceva în pereții institutului!

Cercetarea este un stil de viață în institutul nostru. Facem rapoarte de cercetare, vizite, conferințe, unele laboratoare țin ce ceea se cheamă *journal club*, școli de specializare, masterate. Și, fiind atât de mulți tineri, am avut și avem foarte multe nunți, iar acum avem și foarte mulți copii. Cine a fost la sesiunea de la Oradea, a văzut că eram acolo toate generațiile, inclusiv copiii tinerilor de la noi din institut. Determinare, provocare, motivație, pasiune, dăruire, multă muncă, dar și joacă. Într-adevăr se muncește mult în institut, trecem ca peste tot prin perioade de insuccese, succese, insuccese, succese (da, am terminat cu succese, să fiu pozitivă!). Doctorate și, bineînțeles, fiecare doctorat, fiecare succes este un prilej de sărbătoare. Toate acestea le face echipa noastră, echipa institutului, despre care am auzit că la congresul nostru de la

Oradea – nu știu dacă voi ați auzit –, cineva îi numea *mayași*!² Asta e formidabil! Mi-a zis profesorul Crăciun: „Doamnă, știți cum se numește echipa dumneavoastră?” „Mayași!” Așa li se spune.

În cercetarea noastră de patologie celulară am aflat, parțial bineînțeles, cum se îmbolnăvesc și cum mor celulele noastre. Am văzut că celula este sediul vieții și al bolii; concept bazat pe descoperirile nu numai ale noastre, ci ale tuturor cercetătorilor. Celula este sediul bolii! Când spunem că ne îmbolnăvim de ficat, e vorba de celula ficatului, care e bolnavă. Sau de inimă, celula inimii este atinsă și e bolnavă. Dar s-a ajuns la ceva și mai interesant la ora actuală: în celulă, boala are loc la nivelul organelor. Asta mi se pare extraordinar. Deci s-a ajuns ca cercetătorii să deceleze boala la nivel subcelular, al organelor sau mai exact să înțeleagă patologia unui organel, sau/și la nivelul unei molecule, viitoarea medicină moleculară.

De exemplu, bolile membranei celulare. Toate maladiile alterează membrana celulei, care poate fi afectată de traumatisme, de enzime, de toxine ș.a.m.d. Există o patologie a reticulului endoplasmic, fabrica de proteine, fabrica de bunuri a celulei. Vă dați seama: dacă fabrica asta nu mai produce, celula moare. Celula nu poate să trăiască, dacă nu îi aduci bunuri încontinuu. Există o patologie a complexului Golgi, loc în care, cum vă spuneam, se face sortarea și traficul proteinelor. Ce se întâmplă, dacă traficul se incurcă? Gândiți-vă, de pildă, la traficul dintr-un oraș... Nu se mai aprinde pe rând lumina verde și lumina roșie și mașinile nu mai știu când să treacă stopurile. Ce se va întâmpla?... La fel și în celulă: dacă există o maladie a complexului Golgi, proteinele nu mai știu direcția unde să se ducă. Și se duc alandala și asta se-ntâmplă într-adevăr, într-o

² De la *Maya* Simionescu (n. ed.).

boală – se cheamă „*I-Cell disease*” – boala incluziunilor, în care proteinele nu mai știu unde să se ducă și rămân în celulă, formând niște incluziuni care omoară celula până la urmă. Deci sunt lucruri foarte serioase; avantajul este că, la ora actuală, se știe ca defectul este localizat în complexul Golgi și se poate pe viitor găsi un mod de tratament.

Mai există descrisă o complexă patologie a lizozomilor (aparatură digestivă al celulei). Sunt foarte multe boli în care o enzimă lipsește. Și sunt boli mortale. Bolile lizozomale sunt boli în care bieiții copii, care se nasc cu un defect de o enzimă lizozomală, mor la 7, 8 sau la 10 ani. Deci sunt foarte grave.

Să ne gândim puțin la beneficiile înțelegerii celulei normale sau înțelegerea patologiei celulei? Vă dau numai trei exemple (nu vreau să abuzez de timpul vostru). Care sunt beneficiile cunoașterii proceselor celulare? Sunt extraordinare. De ce? Pentru că poți folosi un mecanism pe care-l înțelegi deplin în favoarea ta, în favoarea Omului. De exemplu, s-a descoperit că în celulă există o strategie de sinucidere sau de autodistrugere a celulei, atunci când este cazul (moarte programată). Au reușit cercetătorii ca să inducă auto-distrugerea specifică în celulele canceroase, folosind o proteină știută că este implicată în moartea programată. Este o proteină a unei celule normale. Cercetătorii au găsit un compus, care întoarce, să zicem, un comutator, care face să activeze această proteină, care este o proteină puternic ucigașă și omoară celula. Aceasta este deosebit de important pentru studiile de cancer, să poți să declanșezi autodistrugerea celulelor anormale. Bineînțeles că aceasta trebuie să se întâmple numai în celulele canceroase și numai în anumite condiții. Deci inducerea autodistrugerii prin folosirea unui proces celular cunoscut – moarte programată.

Alt exemplu de beneficiu al cunoașterii patologiei celulare este *autofagia*. Autofagia este un proces benefic pentru celulă, prin care

celula are grijă, folosind lizozomii ei, să adune proteinele care nu mai sunt funcționale, pentru ca să scape de ele, să le elimine. Acest proces întinerește celula. Procesul e benefic. Întinerind celula prin reciclarea componentelor uzate, se oferă celulei alimente în timp de foamete. O protecție naturală. Ei, s-a constatat, de exemplu, chiar în ateroscleroză, că, în lipsa autofagiei, plăcile aterosclerotice cresc mai mari, se rup mai repede și se produce ceea ce cunoaște, *atacul de cord*. Astfel, o nouă țintă în tratamentul aterosclerozei este inducerea autofagiei. Deci folosirea propriilor mecanisme. Și asta este iarăși o mare speranță pentru viitor.

Vă mai dau un ultim exemplu despre importanta cunoașterii celulei. În cancer sau în alte boli există celule bolnave și celule sănătoase. Suprafața celulelor bolnave exprimă anumite componente, anumite proteine specifice. Și se poate construi în laborator – și la asta se lucrează și în institutul nostru, unde am niște tinere extraordinar de talentate și inspirate – se poate construi un compus, o nanoparticulă, un compus mititel, care recunoaște specific numai proteinele aberante exprimate pe celulele bolnave și nu pe cele sănătoase. Înăuntrul nanoparticulei se include un medicament – deci construim un căraș de medicamente –, care se va duce și se va lega țintit de celula bolnavă (pe care o recunoaște) și va elibera medicamentul. Asta este o mare speranță pentru viitor, *țintirea medicamentelor* (*drug targeting*) și sigur o să mai vedeți rezultate foarte frumoase și la noi, și în lume în acest domeniu.

Ce promite și ce nu promite biologia celulară? Sigur, omul nu va deveni nemuritor. Să nu credem asta. Dar omul va trăi mai mult, mai sănătos și fără fenomenele acelea de îmbătrânire prematură. Reprogramarea biologiei va face să putem să stăpânim bolile secolului: boala cardiovasculară, diabetul, cancerul, SIDA, boala Alzheimer. Se va putea face transplantul de organ (proces care a și început), bineînțeles deja sunt rezultate în înlocuirea organelor și terapia cu

celule stem, de care probabil ați auzit. Se lucrează mult în lume și în țara noastră cu celule stem (sau cu celule sușă), care se așteaptă ca în viitor să reușim să inducem celula stem, să devină celulă a ficatului și să înlocuiască celula hepatică bolnavă. Sau în cazul infarctului de miocard, să poți duce la inimă celule stem – care să repare zona afectată. De asemenea – cred că ați auzit –, se produc mici dispozitive implantabile, care vor monitoriza activitățile și caracteristicile celulelor umane. Un fel de *doctor molecular*. Sau calculatoare biologice, care (se vor înghiți sau se introduc în sânge), vor patrula în corpul nostru, ne vor monitoriza sănătatea și corecta problemele. Sunt niște combinații de domenii de știință, de biologie și de știința computerelor, care vor da niște rezultate fenomenale în curând. În curând în știință înseamnă 10-30 de ani, sau ...

Și am ajuns la ultima parte a povestirii mele, la concluzii. Câte avem a învăța de la celule și de la natură? Cum spuneam înainte, fiecare dintre noi provine dintr-o celulă și noi toți suntem rude cu celula primară. Ce am învățat noi din cercetarea celulelor? Că există reguli foarte stricte. Nimic nu este întâmplător. Există coduri determinate. Celula se adaptează, se divide, se dezvoltă, celulele comunică între ele. Important este că, prin aceste procese, în special prin diviziune, se menține continuitatea în timp și spațiu, se menține viața. Urmărind viața celulelor, am descoperit sau, mai bine zis, nu am descoperit, am observat, am observat pentru că nu descoperim nimic. Noi observăm de fapt. Termenul american e bun, *we uncover*. Observăm de fapt că celulele noastre, în decursul a milioane de ani, repet, milioane de ani, au învățat să supraviețuiască, să răspundă la toate agresiunile mediului înconjurător, să se dezvolte armonios și să se adapteze. Celulele noastre au învățat să se accepte, să se ajute și să se apere una pe alta. Să trăiască în colectivitate – vă aduceți aminte, foarte multe dintre ele formează țesuturi – și își împart funcțiile. Nu există duplicitate, nu există un

comitet de zece tipuri de celule, care să facă același lucru sau să nu facă nimic și să nu iasă nimic. Fiecare celulă are o funcție foarte bine definită (sau un grup de celule, bineînțeles). Celulele comunică între ele și schimbă informații. Își spun una alteia ce trebuie să facă și când trebuie să facă. Există o armonie în toată biologia normală, în biologia celulară, există o armonie între unitate – fiecare celulă e o unitate, da? –, există o armonie între unitate și diversitate. Pentru că, până la urmă, există, ați văzut, o diversitate extraordinară, dar și o armonie între identitate și cooperare. Între identitate și integrare. Cred că avem de învățat ceva de aici... Și mă uit acuma în urmă, mă uit la studiile făcute de noi și de atâția oameni de știință din toată lumea. Cred că trebuie să privim cu puțină umilință, cu puțină smerenie la natura din jurul nostru. Ați văzut și ce a adus descifrarea genomul uman: nu suntem chiar extraordinari. Trebuie să avem o anumită smerenie, când vezi cât de bine este aranjat totul în natură, inclusiv în natura noastră, atât timp cât suntem bine și sănătoși. Este foarte important să înțelegem modul de viață al celulei. De aceea spun eu că avem de învățat de la celule. Societatea umană trebuie să învețe de la lecțiile naturii și din viața celulelor. Pentru că – mi se pare extraordinar, poate știți și voi asta – Eminescu a spus: „Cine nu minte niciodată este natura”. Mi se pare absolut extraordinar și are dreptate.

Așadar, în concluzie, dragii mei, cred că trebuie să avem toți un Univers al nostru..., așa cum înțelegem acum Universul ascuns din celulele noastre.

În Universul nostru este important să nu uităm niciodată să sperăm, să visăm, să iubim, să iertăm, să zâmbim, să ajutăm, să fim generoși și mai ales să acționăm. Să facem ceva! Am găsit unele gânduri – nu știu exact ale cui –, care îmi plac și le împart cu voi: „Este mai bine să dai greș, încercând ceva, decât să excelezi în a nu

face nimic". Mi se pare că este foarte adevărat și faptul că „un diamant știrb este mai valoros decât o cărămidă perfectă.

Vă mulțumesc!

Octavian Popescu: — Apropo de ce spunea Eminescu, în *Scrisoarea I*:

"Fu prăpastie? Genune? Fu noian întins de apă?
N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă,
Căci era un întuneric ca o mare fără-o rază,
Dar nici de văzut nu fuse și nici ochi care s-o vază."
La revedere!

Maya Simionescu: — La revedere și *merci* că ai stat la conferință, dragă Octavian Popescu!

Ilie Rad: Acum vă rog să adresați întrebări doamnei academician, conform obiceiului de la întâlnirile noastre!

— *Ce mesaj le-ați transmite cercetătorilor tineri, referitor la succesul în cercetare, care este cerut, dar care se pare că nu vine așa repede?*

Maya Simionescu: — Nu vine deloc repede! Vine chiar încet, chiar greu, Da. Așa e-n cercetare. Dar până la urmă vine. Până la urmă vine. Dacă știi să pui bine întrebarea... Cred că totul pleacă de la întrebarea pe care ți-o pui. Dacă pui bine întrebarea, cresc șansele să ai un răspuns bun, mare și important... Adică de lucrat în probleme foarte serioase, foarte mari, adică importante pentru societate, pentru noi, pentru întrebarea în sine. Deci, dacă îți pui o întrebare importantă, dacă te ții de ea, dacă știi să interpretezi bine răspunsurile care-ți vin de la experimente, de la tot ce observi, dacă muncești până nu mai poți, șansele ca să ai o răsplată, hai să zicem, să-ți dea răspunsul și să ai răsplata există. Există foarte multe. Oamenii acestia care au reușit, de care am amintit, au muncit enorm totdeauna. Poți să ai, eu știu, un noroc ca să nu trebuiască să faci un mare efort... Poate în anumite domenii, nu în biologie. La

noi nu prea merge fără munca asiduă... Poate matematicienii să aibă o scânteie din asta, așa, mai specială, nu-mi dau seama, fizicienii...

— *Apropo de fizică și de biologie, de multe ori m-am întrebat (și am niște răspunsuri, dar nu știu dumneavoastră ce părere aveți), de ce nu se dau premii Nobel specifice biologiei. Există fizică, chimie, există medicină sau fiziologie, care sunt ramuri ale biologiei, dar în biologie nu există. Mă gândeam că, în biologie, poate în fiecare zi poți să faci o descoperire demnă de un Nobel!*

— Da, dar nu se numește biologie. Dar dacă stai și te gândești, fiziologia e biologie. Fiziologie și... Cum se numește? Premiul Nobel... Profesorul Palade a luat pentru fiziologie și medicină...

— *Deci nu are legătură că în fiecare zi poți să descoperi ceva demn de Premiul Nobel!*

— Nu. Și nici nu poți. Nu cred că poți. Încă o dată, cercetarea cere foarte multă muncă, după părerea mea. E un domeniu foarte greu, biologia e în mod special un domeniu greu, cred eu. Pentru că are atâtea parametri, e atât de greu să stăpânești un experiment! Știți foarte bine. Pe urmă să extrapolezi rezultatele de la experiment... Să zicem de la culturi de celule la animale: sau de la animalul mic la animalul mare și apoi de la animalul mare la om sunt atâtea trepte în care te poți împiedica... Poți să ai o surpriză neplăcută în fiecare moment. Ați văzut că sunt experimente pe animale, care nu s-au reprodus pe om. Omul nu e șoarece, dar... culmea, e mult mai apropiat de porc.

— *Ținând cont de faptul că generațiile care vin de studenți sunt tot mai slabe, credeți că cercetătorul ar trebui să intervină oarecum în mediul preuniversitar, unde sunt probleme?*

— Da. Da. Eu cred că ar trebui făcut un program foarte serios pentru îmbunătățirea sistemului preuniversitar (școala și apoi universitatea, dar școala în primul rând). Și nu numai... Și îmbunătă-

țirea întregului sistem educațional... Oamenii nu mai sunt atrași de cercetare, dintr-o sută de motive. Unele le înțelegi, e o viață dificilă în cercetare. Ori o dai toată, ori Nu merge cu jumătăți de măsură. Dar școala într-adevăr trebuie obligatoriu să își schimbe și să-și modernizeze structura. Probabil că în unele școli se predă așa cum era și pe vremea mea. Dar nu mai merge, copiii sunt alții astăzi, tineretul e altfel. Trebuie neapărat modernizată și crescută curiozitatea, modul de a predă în școală... Poate că nici noi, cercetătorii, nu facem destul ca să popularizăm rezultatele științei... Nu prea ai timp să le faci pe toate, dar totuși ar trebui făcut. De exemplu, în Statele Unite, Societatea de Biologie Celulară are câțiva deputați și senatori, pe care îi invită, le arată rezultatele și aceștia sunt porta-voce a cercetătorilor din domeniu, pentru fonduri. Până la urmă vorbim de fonduri pentru cercetare. Da, trebuie neapărat făcut ceva și cât mai repede. Păcat este faptul că se pierde un număr de minți foarte bune. Poate n-am dreptate, dar eu am sentimentul acesta, că tinerii români au un *drive* foarte bun, au un talent pentru cercetare. Nu știu sigur dacă am dreptate, dar mie așa mi se pare.

— *Poate copilăria la țară te influențează cumva, că-ți deschide altfel ochi!*

— Poate. Posibil, e foarte posibil. Pentru că vedeți și în Statele Unite, nu știu acum cum e, dar era clar, când eram noi acolo și am lucrat ani mulți acolo (10 ani și apoi încă 15 ani am fost profesori la Universitatea Yale), în departamente erau foarte puțini copii americani. Foarte puțini cercetători americani. Erau, dar nu mulți. În schimb erau mulți de alte naționalități... Nu mai spun la profesorul Palade, erau din Japonia, din Italia, din Israel, de pe tot globul. Și din România eram noi. Și foarte puțini americani. Și toți veneau cu o dorință teribilă, bineînțeles, să lucreze, să învețe, să facă ceva... Era o atmosferă foarte efervescentă.

— *Există la noi politica de a ține oamenii tineri acasă?*

— Din păcate nu există. Nu există în sensul că, în primul rând, nu e suficient de respectată profesiunea, viața unui cercetător. Asta are și părți bune, și părți rele. Partea rea este că nu ești respectat, ceea ce e inadmisibil. Ce m-a impresionat în SUA – și aș vrea să se întâmple și la noi – existența unei culturi a cercetării. Pe de altă parte, la noi rămân în cercetare numai oamenii care chiar vor să facă cercetare. Or, asta e formidabil. Nimeni n-o să rămână pentru salarii, pentru că salariile nu sunt suficiente. Numai cei chemați pentru cercetare rămân în cercetare. Asta e partea bună. Dar nu se face destul de bine selecția și nu se încurajează talentele și nu te lasă niște legi din astea..., date din „birouri”... Nu mă refer la politicieni. Mă refer la legile care se dau pentru domeniul nostru, pe domeniul cercetării. Legile respective se dau ca pentru oricare alt funcționar. Or, cercetătorul nu e un funcționar. În primul rând, nu toți care intră în cercetare trebuie să stea în cercetare. După doi-trei ani poți să zici: „Domnule, parcă nu-mi place cel mai mult, parcă nu asta aș vrea să fac.” Sau: „Nu mi se potrivește.” Trebuie imediat să pot să-i ofer altceva, că poate să fie perfect de bun în altă zonă, nu a cercetării. E o întreagă problemă aici!

— *Nu toate descoperirile pot fi aplicate în industrie!*

— Asta e una din marile bube, marile probleme pe care le avem. Trebuie lăsat puțin spațiu pentru visare. Cercetarea bună și solidă a pornit din curiozitate. Cercetarea nu poate să fie planificată. Nu poți să-ți planifici că vei lucra trei ani în problema respectivă – indiferent de domeniu: fizică, chimie, metalurgie, orice –, iar după trei ani fix voi avea două lucrări, un brevet, voi face o piesă, pe care o să o dau să fie multiplicată. Păi aia nu mai e cercetare, pentru că cercetarea *a priori*, dacă te gândești, este altceva... Pornești de la un subiect pe care nu-l cunoști. Sau îl cunoști foarte puțin, sau ai idee că s-ar putea să fie așa. Eu, când

aud că suntem întreabați câte lucrări ISI ai să publici la sfârșit? Dacă te gândești, ISI e și 01 și 05 și 5 și 9 sau 18. Dar în primul rând n-ai cum să știi. Eu, din experiența mea, pot să vă spun că sunt tineri foarte buni, care un an de zile, doi ani de zile n-au publicat nimic, n-au produs... Au lucrat foarte mult, dar n-au avut nimic de publicat. Ce faci? Spui: „Nu e bun pentru cercetare”? Dar în al treilea an s-au adunat materiale și în al patrulea an au avut trei lucrări, sau două lucrări foarte importante. Deci spațiul de visare e foarte important. Să-i spunem altfel, pentru că o să se sperie cei din minister. Să spunem „*spațiu de creare*” Sigur, e *spațiu de creație*. Dacă spunem „*visare*”, o să zică „păi lasă, domnule, nu ne trebuie visători acum”. Da? Bun. Știința este parte din cultură. Cultura înseamnă artă și știință. Artă, toate artele și toate științele. Ca orice act de cultură, știința e în primul rând un act de creație. Nu cred că poți să faci știință fără să fii creator. Prin urmare, da, spațiul de creație e foarte important.

— Ați amintit că a durat cam 5-6 luni ca să plecați în Statele Unite. A fost un impediment din partea ambasadei Statelor Unite sau din partea regimului?

— A, desigur, din partea regimului! Și dacă nu era profesorul Palade, cred că nu plecam niciodată. Respectiv dacă... Sunteți toți foarte tineri. În anii '70 a fost o perioadă ceva mai bună pentru comunismul din România și noi toți credeam că regimul comunist va fi cel puțin ca în Iugoslavia lui Tito, adică mai liberal. Pentru că România nu atacase Cehoslovacia, nu a trimis trupe; România nu a rupt relațiile cu Israelul. Toate celelalte țări din lagărul socialist au făcut-o, la comanda sovietică. Deci toți am crezut că va fi altfel și, când am conceput institutul, și noi am crezut că va fi altfel. Profesorul Palade ne-a invitat, profesorul Nicolae Simionescu a căpătat (în final) pașaport pentru Statele Unite și mie... nimic. O lună, două..., profesorul Palade a scris scrisori, menționând ce important

ar fi pentru România ca să fie doi oameni specializați la el în laborator și nu doar unul. La vremea aceea încă nu ne gândeam la institut.. În fine. Și a scris scrisoare după scrisoare la toate autoritățile și până la urmă, după ce mi-a venit, cum era pe vremea aceea un „negativ” – drept răspuns –, după aceea (dupa 5 luni) mi-au dat drumul. În iunie am plecat, n-am să uit niciodată, a fost ca o sărbătoare, îmi fusese o frică îngrozitoare că n-o să mă lase. Pot să vă spun, când am plecat n-aveam niciun ban. Nu știu dacă îmi trimisese bărbatul meu vreo 10 dolari, dar nu cred nici asta. N-aveam niciun ban. Am plecat cu avionul – era în iunie și eram înnebunită să ajung în SUA... Și am mers cu Air France, mi-au trimis biletul din America, bineînțeles. Profesorul Palade, încă o dată, totul era datorită lui, total. Și în avion – asta mi s-a părut drăguț – ne-a adus mâncare..., nu știam dacă băutura trebuie să o plătesc sau nu, pentru că eu n-aveam bani. Și au adus pepsi și m-a întrebat: „Nu vreți un pepsi?” Am zis: „Nu!” Mi-a fost frică că-mi cere dolari.... Și, în fine, am luat puțină apă chioară, și un copil de lângă mine se uită la mine și îmi zice: „Vrei un *chewing gum*?” Domnule, n-am să uit *chewing gum*-ul acela niciodată, pentru că toată setea mea îngrozitoare mi-a trecut!

Revenim. Deci, autoritățile m-au împiedicat... Totul a fost din cauza autorităților române. Și mi-au dat drumul, ne-au dat drumul atunci să plecăm pentru un an. După aceea profesorul Palade a insistat în fiecare an, ne spunea (și-ntr-adevăr, avea dreptate) că e păcat, mergea treaba foarte bine, e păcat să ne întoarcem anul ăsta, să mai stăm un an. Și reușeam, din ce în ce în ce mai greu să căpătăm aprobarea. Din '70, când am început și am pornit institutul, până în '79, când am venit acasă, a fost din ce în ce mai rău. Chiar foarte rău.

Pot să spun că-n '79... Da, da, da, era aparent o acuzație penibilă, că vindem secretele noastre științifice..., le vindem americanilor,

pentru că publicăm numai în reviste străine. Publicam pentru că ... – uite, asta nu v-am spus, am uitat – în 1979 am deschis institutul, în '80 toate fondurile de cercetare ne-au fost tăiate. Deci statul nu a mai dat niciun ban. Aveam salariile care erau proaste de tot, cum erau la vremea respectivă, și puțini bani pentru ca să plătim lumina, gazele și așa mai departe. Institutul era frumos, era mare.... Eram 60 de oameni sau 70 în institut, fără niciun ban de cercetare. Și salvarea noastră a venit: în '80, cam după șase luni – nici șase luni, cinci luni de zile –, după ce ne-a tăiat toate fondurile regimul, am făcut prima cerere la singura organizație care dădea bani de cercetare în afara țării lor, respectiv la Institutul Național de Sănătate din Statele Unite. Poate ați auzit de NIH. Deci NIH se cheama – National Institutes of Health –, care dădea fonduri și în afara Statelor Unite, dar competiționali la rând cu americanii. Există și acum sistemul. Ei, probabil că a fost foarte bună și motivată cererea noastră pentru un proiect de cercetare, pentru că acolo nu există pile... Evaluarea este foarte serioasă și nu conteaza că ești din est, vest, sud, nord. Și am câștigat primul grant pe trei ani, după care încă în anul al doilea am făcut cerere pentru următorul, pentru următorul, pentru următorul, pentru că bani de la Statul Român nu aveam absolut deloc. Astfel institutul nostru a trăit din '80 până în '92, după revoluție, numai din bani americani, obținuți prin competiție – granturile noastre de la NIH. De altfel, noi eram obișnuiți cu sistemul, pentru că și atunci când am fost în Statele Unite am lucrat tot pe un grant al profesorului Palade. Eram obișnuiți cu sistemul de granturi. Astfel, când am venit în țară, în '79-'80 (nu, mai târziu, după revoluție, pentru că noi am intrat în Academia Română după revoluție, în 1990, da), am introdus sistemul de granturi pentru prima oară în România. L-am introdus în Academia Română. Erau niște granturi mici, ca valoare, dar erau

atribuite prin competiție, ca oamenii să se obișnuiască cu sistemul de granturi competitive.

Deci 12 ani am trăit din granturi americane, ceea ce a fost salvarea. Salvarea, eu spun (când prezint institutul), salvarea noastră a fost alcătuită din două importante situațiuni: una, banii de la NIH, granturile pe care le-am obținut prin competiție și doi, echipa de oameni pe care am avut-o... O echipă de tineri absolut superbi. Absolut extraordinari. Tineri absolvenți de fizică, de chimie, biologie, biofizicieni. Medici nu prea. Medici nu prea, pentru că... Aveam și câțiva medici. Toți erau tineri, entuziaști, foarte muncitori, foarte muncitori. Și efectiv s-a creat așa, o oază. O oază apărată de performanțele și de statura în special a profesorului Nicolae Simionescu și cu mine, eram așa, un fel de... Eram considerați un implant, un implant american în România. Nu eram un implant! Noi veniserăm să facem treabă acasă. Dar în 1989 am fost acuzați rău de tot. Fiindcă publicăm în reviste americane. Publicam, pentru că altfel nu obțineam granturi. Ca să obții un grant de la NIH, ca să obții al doilea, trebuie să arăți ce ai făcut cu banii, bineînțeles. Noi ceream puțini bani, numai pentru chimicale. Și trebuia să arăți că ai publicat, că produci lucrări importante, că sunt de valoare, deci asta a fost...

— *Doamnă academician, ați vorbit la un moment dat despre cât de important este ca o întrebare să fie bine pusă și am șovăit în a vă adresa sau nu o întrebare. Cred că domeniul în care m-am format ne-a învățat să nu punem foarte multe întrebări (teologia se bazează pe credința care nu izvorăște neapărat dintr-o întrebare). Dar ați prezentat la un moment dat contribuțiile dumneavoastră și ceea ce ați descoperit în legătură cu celula. Și ați arătat cât de mult se poate interveni și se poate modifica modul de viață al celulei. Noi, în teologie, vorbim cu îngrijorare în spațiul nostru despre ingineria genetică și despre faptul că ea poate să dezumanizeze omul. Se poate*

vorbi despre descelizare, extrapolând termenul, a celei, prin intervențiile pe care le face cercetarea științifică? E o curiozitate mai degrabă personală. Adică celula în care dumneavoastră interveniți, redându-i modul de funcționare, mai este ea o celulă propriu-zisă sau este ceea ce este datorită lucrurilor care se operează în ea?

— Să vă spun în primul rând credința mea. Eu cred că Dumnezeu ne ajută ca să înțelegem celula. Efectiv cred asta. Înseamnă că El vrea ca noi să înțelegem ce se întâmplă acolo și ce este și cum este. Noi nu modificăm celula. Eu am spus că noi putem folosi anumite mecanisme celulare, da? La partea aceea vă referiți?

— *Da.*

— Da. Deci noi nu modificăm celula cu nimic. Noi observăm, aflăm cum trăiește, cum funcționează și am aflat cum se îmbolnăvește (asta putem să vedem). Cu mijloacele moderne să spunem, tehnologice, înveți foarte multe și afli foarte multe. Și pe urmă, ce fac cercetatorii în general este să foloseasca cunoașterea, ca să tămăduiască o boală. Ce spuneți dumneavoastră cu modificările genetice este cu totul altceva. Cine o fac? Pentru a se obține...

— *Soiuri noi de plante.*

— Soiuri noi de plante, culturi de soia ș.a.m.d. Într-adevăr, acolo fac modificare genetică. Noi, în biologia celulară și patologia celulară, nu modificăm – n-avem cum –, dar folosim ce am învățat, ca să ajutăm până la urmă tot omul. Adică situații patologice, în care... Cum e cancerul. Cine n-ar vrea să găsească leacul cancerului? Și-atuncea nu modificăm, dar folosim învățătura pe care o avem. Nu se supără nimeni, eu zic că Dumnezeu vrea să cunoaștem toate lucrurile astea și să ajutăm omul, în cele din urmă.

— *Vin dintr-un mediu stoic, ca să spun așa. Și v-aș întreba, care sunt primele impresii pe care le-ați avut dumneavoastră, când ați ajuns pe pământ american și care au fost greutățile pe care le-ați întâmpinat dumneavoastră atunci?*

— Primele impresii când am ajuns pe teritoriu american au fost extraordinare. Pot să vă spun că mergeam prin campusul universității cântând. Eram atât de bucurasă... Atât de greu am lucrat în perioada din România!... Făceam deja biologie celulară, am lucrat la Institutul de Endocrinologie în România și făceam... Pentru orice experiment mergeam în trei institute. Ca să fac un experiment, începeam la endocrinologie, mergeam la Institutul de Oncologie și în final la Institutul „Cantacuzino”, unde era microscopul electronic, și unde ajungeam să văd rezultatele. Era foarte dificil, un experiment dura o săptămână sau zece zile. În Statele Unite am găsit totul la distanță de o mână. Aici era camera cu microscopul, aicea prelucrai țesutul.... Deci mi s-a părut absolut extraordinar, mi-a plăcut foarte mult, mi-am făcut foarte buni prieteni – nu înțeleg de ce unii spun că în America nu-ți faci prieteni –, erau foarte buni, foarte buni camarazi. Lucram enorm. Doi ani de zile cred că n-am fost într-un *weekend*. Petreceam tot timpul în Universitatea Rockefeller, care este foarte bună pentru lucru și m-am simțit foarte bine. Dificultăți n-am avut. Pentru că noi, și în România, lucram la fel, tot de dimineață până seară. N-am avut, nu-mi aduc aminte de niciun fel de dificultăți. În meseria noastră cel puțin, parcă te muți cu masa de lucru de-aicea, acolo... Dacă lucrezi în București sau vii la Cluj sunt cam aceleași aparate, oamenii-s la fel, muncesc mult, cercetătorii la fel, la ora 6 seara vin cu o pungă cu mâncare, ca să poată să stea să termine experimentul până la 9. Deci n-am avut dificultăți. M-am simțit foarte bine, dar am avut totdeauna sentimentul – cred că eram determinați genetic, eu așa spun –, că trebuie să venim acasă până la urmă și să facem aicea ceva... Să facem o casă, să plantăm un pom, să avem un câine în institutul nostru. Și chiar l-am avut, am avut un câine care a stat cu noi douăzeci de ani. De când am făcut institutul îl avem... Să veniți la noi, la institut, să vi-l arăt cum este, e un institut foarte

frumos, foarte modern... Cu o grădină mititică, dar frumoasă și în special mândria mea sunt oamenii. Oamenii.

— *Mayașii!*

— *Mayașii.* Extraordinar. Tinere, muncitoare, le-ați văzut. Plăcute, știu să se joace, știu să danseze, sunt soții bune – sau soți buni –, părinți buni și lucrători buni. Deci nu, n-am avut probleme în general, deloc, chiar deloc. Am plecat de acolo lăsând în urmă foarte mulți prieteni, care, în fiecare an, dacă vă puteți imagina, ne adunau câte 1000 de kilograme de cărți și mici aparate de laborator. Noi am adus în fiecare an din Statele Unite o tonă de material. În fiecare an, timp de 16 ani. Adunate de acești prieteni ai noștri, care... Undeva americanilor le plăcea foarte mult aventura noastră, care a fost o aventură! Fie vorba între noi, a fost o mare aventură și putea să se termine prost de tot, cinstit. Profesorul Palade era foarte prudent în a ne încuraja. Dar pe urmă tot el a spus că „experimentul Simionescu trebuie repetat”. Așa numea, „experimentul Simionescu”. Vedeți, noi n-am fost competitori pentru americani. Noi acolo nu competiționam cu nimeni. Adică noi am spus de la început, „Noi vrem să plecăm acasă, noi ne vom duce acasă până la urmă”. E drept că în 1979 situația la noi era nenorocită de tot, era foarte proastă.

— *Începea „deceniul satanic”...*

— Exact. Și am trăit tot deceniul ăsta satanic, '79-'89 aici... A fost foarte greu, da. Nu vreau să vorbesc despre perioada aceea... Dar a fost foarte greu. Și mă rog, am avut noroc cu 1989, mare noroc. Mare noroc. Eram pe lista neagră, asta pot să vă spun.

— *Care au fost atuurile Statelor Unite – mă refer la cercetare – în comparație cu România perioadei pe când dumneavoastră ați mers și care este să spunem raportul astăzi? Adică s-a modificat sau nu? De ce a fost mai prielnică cercetarea în spațiul american și mai puțin în România, dacă a fost și care este situația astăzi?*

— Cercetarea în Statele Unite e mai presus și decât în Europa, și decât în România. Pentru noi a fost o mare provocare. Pentru că nu exista nimic, biologia celulară nu era dezvoltată în România. Deci pentru noi a fost un *challenge*, cum spun americanii, o mare provocare. Totdeauna ne spuneam: domnule, încă doi biologi celulari în Statele Unite nu contau atât de mult cât contează pentru români doi biologi celulari, care au lucrat cu profesorul Palade, care au învățat acolo – și în țară, dar și acolo foarte mult –, să se întoarcă acasă și să facă o școală de biologie celulară. De aceea am creat Societatea de Biologie Celulară. Cum am venit acasă, după doi ani, după ce am inaugurat institutul, am creat și Societatea de Biologie Celulară. Am vrut să facem o școală de biologie celulară în România. Asta a fost ideea noastră. S-a întâmplat... am avut noroc... până la urmă. Am avut mare noroc cu 1989. Deci nu pot să spun că a fost ceva care a făcut să ne întoarcem acasă. Nu. Am venit acasă pentru că aveam o treabă. Am zis: „Hai să facem asta acasă, hai să dezvoltăm cercetarea pentru tineri și pentru noi – voiam să lucrăm – și să dezvoltăm biologia celulară!”. Nu pot să spui că a fost ușor... Salariul era de nu știu – să vă spun – de câte ori mai mic aici, decât acolo. Nici nu știu să vă spun. Mai mult, am avut niște oferte foarte bune, foarte frumoase, de la Universitatea Yale și de la Universitatea McGill de exemplu, din Canada, extraordinare, pentru post de profesor și de *chairman* – șef de departament – acolo. Asta e o întâmplare amuzantă. Am primit o scrisoare de la rectorul Universitatii McGill, să ne invite acolo, să fim șef de departament și profesor – bărbatul meu șef de departament –, la Departamentul de Biologie Celulară și Patologie. Și i-am răspuns că ne pare foarte rău..., mulțumim foarte mult..., e foarte onorant, foarte bun, dar noi vrem să mergem acasă, am făcut un institut (făcusem deja institutul, era prin '85-'86, cam așa ceva). Și i-am mulțumit frumos, dar i-am spus că nu, noi avem treabă acasă, avem institutul.

Rectorul ne scrisese foarte drăguț, că vom avea salariul... Nu pot să vă spun acum, dar era ceva enorm de mult. Cum se oferă acolo, probabil... Noi, când am spus că nu, ne pare rău, dar nu putem, probabil că el o fi crezut că poate nu ne convine salariul. Și ne-a scris: „Dragă dr. Simionescu, dragă dr. Simionescu, uite-te ce se-ntâmplă: salariul este negociabil...” La care, sigur, i-am mulțumit încă o dată foarte mult, dar nu era asta cauza. N-a fost niciun atu în plus, decât o dorință proprie...

— *Doamnă academician, dacă-mi permiteți, vreau să vă pun și eu o întrebare: recent, domnul rector al Universității din București, Mircea Dumitru, a ținut o conferință la Cluj, o pledoarie în favoarea umanioarelor, a științelor umaniste. La noi la universitate există acuma tendința să se implementeze, ca să spun așa, modelul american al universității. Pentru că s-a spus că, fiind axați tot pe tradițiile umaniste, nu putem face cercetare avansată. Pentru că știți foarte bine, universitățile americane au dat foarte mulți laureați Nobel. În România așa ceva e de neimaginat. Credeți că va fi posibilă această schimbare de mentalitate în universitatea românească, să fie preluat modelul american, pragmatic, oarecum în defavoarea cercetării umaniste?*

— Sper din suflet că nu. Vorba aceea: se poate, dar e păcat... Știți, e o glumă. Se poate, dar ar fi foarte trist. Ar fi foarte trist să se întâmple așa ceva. Dar pentru asta probabil că trebuie făcut un fel de front sau... Un număr de oameni importanți, oameni care să fie convingători într-un fel, ca să nu se întâmple așa ceva. Dar americanii n-au totuși multe premii Nobel și în literatură?

Revenim la ce vorbeam înainte: spațiul de creație trebuie lăsat cât mai mare. Omul e făcut să aibă vise... Are și nevoie și trebuie să le aibă, pentru că de aia suntem diferiți de alte specii. Noi suntem oameni, iar oamenii sunt creatori, trebuie să le asigurăm spațiu de creație... Asta apropo și de umanioare, și de științele noastre. Dacă

o să-nceapă asta, este foarte trist și periculoasă chestiunea cu știința aplicată și... Eu cred că unii dintre cei care vorbesc și pregătesc aceste lucruri sunt oameni care n-au făcut niciodată cercetare, care nu știu exact ce înseamnă, încă o dată, spațiul de creație... Țsta se împarte egal: și pentru umanioare, și pentru științele noastre.

— *Am avut o întâlnire și cu domnul academician Ionel Haiduc și tot așa, povestindu-ne despre experiența americană, ne-a spus că după bursa Fulbright, pe care o câștigase, foarte greu a mai obținut plecarea în Statele Unite. Și la un moment dat era într-o echipă cu un cercetător care-l invitase pentru un proiect, nu i s-a aprobat plecarea, și după aceea acel cercetător a luat Premiul Nobel pentru o descoperire în chimie. Credeți că ați avut noroc realmente de-a lungul celor zece ani cu profesorul Palade, care cumva a insistat pe lângă autoritățile românești să vi se dea viza?*

— Absolut. Absolut, absolut. Asta a fost șansa noastră... Absolut. Mi-aduc aminte – și nu e glumă –, lui Nicolae Simionescu nu i s-a dat voie să plece nicăieri. El era mai mare ca mine, lucra la endocrinologie și era unul din oamenii pe care profesorul Milcu îl aprecia foarte mult și lucra foarte mult cu el. Și îl propunea în fiecare an să plece la un congres, sau la o bursă, sau așa ceva. Și nu i se dădea niciodată drumul. Odată a fost chemat cred undeva – așa-mi aduc eu aminte –, a fost chemat sau s-a dus el să spună să i se dea drumul, să meargă la un congres. Cred că era un congres în Ungaria, sau în Polonia, sau ceva de genul ăsta. Nu i s-a dat. Și s-a dus și l-au întrebat: „Domnule (sau cum i-or fi spus), tovarășe, ce faci, dacă nu-ți dăm drumul? Că nu-ți dăm, nu-ți dăm aprobare, nici de data asta.” Erau comitetele alea de partid sau așa ceva. Și-mi aduc aminte că el a spus: „Să știți că, dacă nu-mi dați drumul, eu cer pașaport bulgar!..” Nu plecau nici ei prea ușor...

— *Încă o întrebare. Pe cine credeți că ar trebui să consulte cei care fac legi în materie de cercetare? Care credeți că sunt persoanele*

care ar trebui consultate de politicieni, spre exemplu, pentru a exista o mai mare legătură între cei care cercetează și cei care fac legile?

— În primul rând ar trebui să discute cu Academia Română, cu cercetătorii din Academia Română. Sunt la noi, în Academie, niște institute excepționale. Nu toate, dar sunt foarte multe excelente. Și niște cercetători foarte buni. Și care parcă sunt uitați, parcă sunt... Nu sunt întrebați. Sigur că și-n universități există – doamne, nu vreau să spun numai de Academie, eu pe ăștia-i cunosc mai bine –, dar cei din Academie nu sunt întrebați. Dar cred că nici dumneavoastră, din universități. Bun. Domnule, trebuie întrebați oameni care fac cercetare, umanioare, științe exacte... Sunt atâția oameni capabili în țara noastră. Nu știu de ce nu se consultă cu ei. Și evident, când ne vin niște regulamente ciudate, asta e clar că au fost făcute de cineva care n-a făcut niciodată cercetare.

— *Primul pas e implicarea tuturor oamenilor, nu doar a cercetătorilor, inclusiv a studenților...*

— Păi eu cred că în primul rând ar trebui să se implice studenții. Eu cred că în primul rând ... Vă dau un exemplu minor acum: am fost la Societatea de Biologie Celulară, am venit de la Oradea. Am avut o discuție așa, la o cafea... N-am făcut cu intenție. Am zis: „Hai să ne gândim cu toții ce putem îmbunătăți la anul, ce mai putem face.” Total informal. Și mi-au dat tinerii de acolo niște idei excepționale. Dar nu știu cum se face așa ceva, nu poți face o chestie de masă, dar trebuie neapărat întrebați studenții și tinerii. Tinerii cercetători. Tinerii mei din institut, eu cred că au niște idei mult mai bune decât unii politicieni... Dar cum să facem? Haideți să ne gândim așa. Cum să facem noi toți, și dumneavoastră, și să zicem și noi cercetătorii sau tinerii mei din institut, și dumneavoastră și studenții, cum să facem să influențăm mai puternic factorii care decid? Să le arătăm că avem un punct de vedere, care este și valid și important și... Cum putem face? Pe mine mă

deranjează, de exemplu, foarte tare chestia asta cu subvenționarea pe numărul de studenți. Teribil mă deranjează. Nu știu, poate eu n-am experiența necesară... Dar în Statele Unite, eu am făcut învățământ, douăzeci de ani de biologie celulară. Nu cred că există așa ceva și nu cred că e bine, nu cred că e logic. Cum nu cred că e logic ca să desființezi o școală la țară, pentru că n-are 20 de copii, sau nu știu câți copii. Nu e logic. Pui un copilaș să meargă nu știu câți kilometri iarna sau vara, pe jos sau cu un autobuz pe care nu-l ai sau care nu există... Deci „o să facem autobuze”. Păi, întâi să avem autobuze, pe urmă desființăm școlile. Dar s-au desființat școlile... La fel, nu cred că învățământul trebuie finanțat pe numărul de studenți. Dacă sunt zece studenți extraordinari și încă zece care nu sunt chiar așa, dar sunt și ei buni, e excelent. Mi se pare foarte grav asta.

— *Cum vi se pare această idee a universității noastre, de creare a acestui colegiu, în care intră practic o parte din elita studenților?*

— Excepțională. Chiar să știți, nu e un răspuns așa, de formă. De când am aflat de dumneavoastră, de acest grup de studenți, ideea mi s-a parut excepțională. Și mă întreb de ce nu se face în orice facultate, în orice universitate și la București, și în toate părțile. Excepțională idee. Chiar să felicitați conducerea Universității... Să o felicitați din partea mea. Eu de aceea cred că trebuie întrebați și membrii Academiei și studenții când se ia o decizie... Mi se pare ideea excepțională. Dar ideea colegiului a pornit de la studenți sau de la?...

— *Ca să fim foarte sinceri, de la conducere, pentru că mai sunt astfel de experimente în Franța, în Ungaria, și s-a dovedit un experiment de succes.*

— Da. Și iarăși mi se pare extraordinar că sunteți din toate facultățile. Acuma eu nu știu, s-a înțeles mesajul meu? Cred că am realizat că nu vorbesc pentru studenții mediciști sau biologi. Asta iarăși mi se pare extraordinar. Cât timp pot fi membri ai colegiului? Patru ani de zile sau cât timp...

— *Doi ani. Adică pentru fiecare an ei candidează și pot și în al doilea an și chiar mai mult.*

— Vă felicit, vă felicit. Mi se pare extraordinară ideea, vă felicit că ați fost selecționați – asta iarăși este extraordinar –, e minunat. Și vă doresc din suflet peste ani mulți, mulți, mulți să mergeți și dumneavoastră la studenții excepționali de la „Babeș-Bolyai” sau din altă parte, să le spuneți câte-o poveste, care a avut părțile ei bune, rele, dar, per total, a fost o poveste care s-a terminat cu bine. Putea să se termine foarte prost, dar s-a terminat cu bine. S-a terminat cu bine și datorita lui 1989 – eu rămân pe ideea asta –, s-a terminat cu bine o poveste în care – poate puteam face mai mult –, dar sufletește a fost foarte importantă pentru noi, pentru Nicolae Simionescu, și pentru mine.

Vă mulțumesc pentru atenție!

Transcriere de **Andrea Nagy și Ilie Rad**

*

Membrii Colegiului Studențesc de Performanță Academică al UBB se vor întâlni cu Doamna Acad. Maya Simionescu

Luni, 13 iunie 2016, începând cu ora 16,00, la Clubul Colegiului Academic, Galeria „Paul Sima” (str. Em. de Martonne, nr. 1), membrii Colegiului Studențesc de Performanță Academică (CSPA) din cadrul UBB se vor întâlni cu acad. Maya Simionescu, care va susține conferința *Un univers ascuns într-o Celulă*, după care cei prezenți vor avea un dialog cu distinsa invitată, personalitate cunoscută a științei contemporane.

*

Acad. Maya Simionescu este Președintele Secției de Științe Biologice a Academiei Române, director al Institutului de Biologie și Patologie Celulară „Nicolae Simionescu“, membru titular al Academiei Române din 1991 (corespondent – 1990). A urmat cursurile liceale la Liceul „Iulia Hasdeu” (bacalaureatul în 1954) și pe cele universitare la Facultatea de Biologie a Universității din București, absolvită în 1959, instituție unde își susține și doctoratul în științe biologice (1978). Cercetător la Institutul de Endocrinologie din București (1960–1970), cercetător și profesor asociat la Departamentul de Biologie Celulară din New York al Universității „Rockefeller” și la Facultatea de Medicină „New Haven” a Universității Yale (1970–1979). La revenirea în țară devine cercetător științific la Institutul de Biologie și Patologie Celulară „Nicolae Simionescu” din București, pe care-l conduce din 1995.

A predat biologie celulară la Facultatea de Medicină din cadrul Universității Yale, la Universitatea McGill din Montreal (Canada), la Universitatea Columbia din New York și la Universitatea California din Los Angeles din SUA (1975-1995). A colaborat, timp de zece ani, cu profesorul George Emil Palade, laureat al Premiului Nobel pentru fiziologie și medicină (1974). A fondat, alături de soțul său, Nicolae Simionescu, specialitatea de biologie celulară în România, dar și Institutul de Biologie și Patologie Celulară „Nicolae Simionescu” din București.

Vicepreședinte al Academiei Române (1998-2008), membru al unor academii și societăți științifice străine: American Society for Cell Biology (1973), European Cell Biology Organization (1982), președintă a Societății Naționale de Biologie Celulară (1995), membru al Academiei de Științe Medicale (1998), membru de

Onoare al Academiei de Științe a Republicii Moldova. A primit titlul de Doctor Honoris Causa al Universităților „Ovidius” din Constanța și al Universității de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” din Iași. A obținut mai multe premii și distincții, printre care Premiul Internațional „Louis and Arthur Lucian”, Ordinul Național „Serviciul credincios”, în grad de Mare Cruce (2000), Ordinul Național „Steaua României”, în grad de Mare Ofițer (2008).

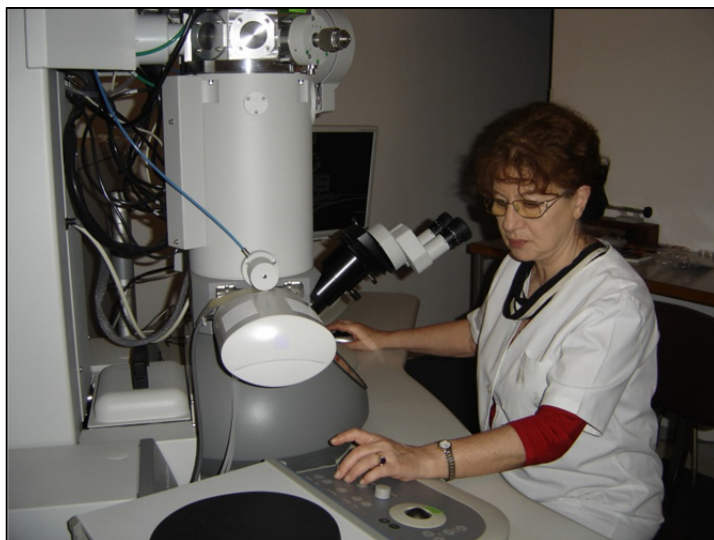
(**Ilie Rad**, în *Făclia de Cluj*, 13 iunie 2016)

Trei români celebri, la Rockefeller University (SUA):
Nicolae Simionescu, George Emil Palade și Maya Simionescu

O ședință de lucru la Institutului de Biologie
și Patologie Celulară „Nicolae Simionescu” din București

Acad. Maya Simionescu, într-un laborator de cercetare

Acad. Maya Simionescu, în ținută de academician

II. LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE ALE MEMBRILOR CSPA

O PERSPECTIVĂ INTERNAȚIONALĂ ASUPRA DINAMICII SOCIALE ȘI NORMATIVE ÎN ROMÂNIA

DORIN LUCIAN GIURGI, CĂLIN IOAN RUS

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, FACULTEA DE DREPT

COORDONATOR: LECT. UNIV. DR. DIANA BOTĂU

ABSTRACT: *Este important să înțelegem factorii care influențează dreptul și, odată cu el, viața fiecăruia dintre noi. Dorim să oferim o perspectivă nouă, ce are în vedere modul în care România a acceptat sau nu anumite „reguli” internaționale. De asemenea, ar trebui să vedem și care ar fi posibilitățile care ar putea obliga un stat să-și respecte angajamentele luate și cum am putea face în așa fel, încât să reușim să tindem spre o uniformizarea sau o armonizare a legislației internaționale, în special în ceea ce privește drepturile omului. În plus, suntem interesați de modul în care România este văzută la nivel extern datorită activității sale în ce privește tratatele internaționale. Dorim să observăm și ce se întâmplă la nivel intern, modul în care cetățenii (juriști sau nu) percep activitatea autorităților române în ce privește dreptul, care prezintă elemente de extraneitate.*

SCOPUL LUCRĂRII: familiarizarea cu factorii care influențează sistematic legislația română (dreptul internațional și european, politica și apartenența României la diferite organizații); determinarea

posibilității ca toate acestea să modifice modul în care apare dreptul în viața cetățenilor și modul în care aceștia îl percep și respectă.

**Proiect realizat în cadrul
COLEGIULUI STUDENȚESC DE PERFORMANȚĂ
ACADEMICĂ A UNIVERSITĂȚII BABEȘ-BOLYAI**

I. CUPRINS:

I. Cuprins.....	1
II. Abrevieri.....	1
III. Contextualizare.....	2
IV. Influențe ale dreptului internațional.....	3
1. Influența legislației internaționale, în general.....	3
2. Influența Uniunii Europene.....	5
3. Influența Convenției Europene a Drepturilor Omului.....	6
V. Influențe politice.....	8
1. Influențele dreptului asupra politicii.....	8
2. Influențele politicii asupra dreptului.....	9
3. Amprenta comunismului asupra dreptului românesc.....	10
VI. Influențe sociale.....	13
1. Aportul societății în crearea dreptului.....	13
2. Recurența relației societate-drept.....	13
VII. Concluzii.....	14
VIII. Bibliografie.....	16

II. ABREVIERI

alin.	alineatul/ alineatele
art.	articolul/ articolele
NCC	Codul civil (2011)
NCP	Codul penal (2014)

NCPC	Codul de procedură civilă (2012)
NCPP	Codul de procedură penală (2014)
CCR	Curtea Constituțională Română
CV 1969	Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor (1969)
Curtea EDO/ de la Strasbourg	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Convenția/ CEDO	Convenția Europeană a Drepturilor Omului
Curtea de la Luxemburg/ CJUE	Curtea de Justiție a Uniunii Europene
Constituție hot.	Constituția României (2003) hotărâre a unei instanțe
ONU	Organizația Națiunilor Unite
p.	pagina/ paginile
TUE	Tratatul privind Uniunea Europeană
TFUE	Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene
UE/ Uniunea	Uniunea Europeană
§/ §§	paragraful/ paragrafele

III. CONTEXTUALIZARE

1. Introducere

Pornind de la articole de specialitate¹, dar și de la alte surse științifice², putem constata, ca observație preliminară, că elementele definitorii ale statului numit România sunt următoarele: o republică semi-prezidențială din sud-estul Europei, în care atât primul-ministru, cât și președintele sunt implicați activ în decizii; o populație și o întindere teritorială medie. Un stat membru UE și NATO, cu o influență moderată la nivel internațional. Astfel, nefiind necesară o călătorie în timp, către începuturile istorice, punctul nostru de plecare este realitatea politico-juridică contem-

¹ www.presidency.ro/?_RID=htm&id=1&exp2=ro (accesat în 11.07.2016, la 15,42).

² N. Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, Humanitas, ed. a IX-a, București, 2008.

porană și principalele chestiuni de interes pentru societatea din statul cu personalitate juridică de drept internațional, România.

2. Contextul global

Din punct de vedere politico-social, la nivel global, în momentul scrierii prezentei lucrări, marea majoritate a statelor trece printr-o criză și se confruntă cu alegeri dificile din punct de vedere moral și al intereselor pe termen lung ale propriilor cetățeni (de exemplu, criza migranților în Europa, problematica din Ucraina, terorismul internațional etc.).

Apoi, într-un alt plan se află războaiele din Siria, Libia, Yemen³, expansiunea Statului Islamic, ce parcă ne transmit ceva ce nu mai este un secret pentru nimeni – faptul că natura umană este predispusă la **conflict** (care include și războiul, varianta cea mai radicală). Toate acestea se petrec în lipsa unor mecanisme corectoare, dar și atunci când ele există și nu sunt eficiente în rolul de a descuraja respectivul comportament. Deoarece există o varietate de interese, pe care fiecare individ, grup de indivizi sau stat tind să le urmeze cu prioritate în detrimentul celorlalți participanți la viața socială, este nevoie de un mecanism care să păstreze un echilibru. Prin urmare, se nasc întrebările: „Ce interese are sau ar trebui să aibă România?“. Și, cu atât mai mult, „Care sunt mijloacele prin care ar trebui să le urmărească realizarea?“.

3. Rolul sistemelor juridice în relațiile sociale. De ce respectăm legea?

3.1. Aspecte preliminare

Reținând etimologia noțiunii de „drept“ ca avându-și originile în cuvântul latinesc *directum-directus*, al cărui sens original exprima ideea de rectiliniu, linie dreaptă, ceva drept, dar și în cuvântul

³ www.economist.com/blogs/economist-explains-10 (accesat în 12.07.2016, la 14,38).

latinesc *dirigo*, care înseamnă *a cârmui*, *a dirija* sau *a orienta*, *a conduce*, prin combinarea celor doi termeni s-a născut ideea de cârmuire dreaptă a oamenilor, care este exact scopul pe care și-l propune dreptul, și anume de a reglementa anumite conduite, pentru a împiedica haosul în societate⁴.

„Pentru început, trebuie să privim termenul de «drept» într-o accepțiune de fenomen juridic. Putem să-l caracterizăm ca fiind un ansamblu de codificări morale și de principii sociale ce, datorită importanței lor în protecția valorilor comunității și în reglementarea anumitor interacțiuni umane, au fost recunoscute de stat și pot fi impuse tuturor cetățenilor.”⁵

3.2. Societatea internațională de state

Din definiția dreptului se desprinde înțelesul noțiunii de sistem juridic, văzut ca totalitate a normelor juridice, reprezentând o oarecare unitate și legătură, prezente la un moment dat într-un anumit spațiu. Pentru înțelegerea noțiunii de aplicare a dreptului, a regulilor, a normelor juridice la care definiția face referire, este nevoie de o scurta trimitere la Dreptul Internațional Public, ramură ce se ocupă cu reglementarea relațiilor dintre state. Astfel, pentru a se putea vorbi despre un stat, deci despre o entitate ce posedă personalitate juridică internațională, adică, în limbaj mai puțin pretențios, un spațiu în care să existe o autoritate care să creeze reguli obligatorii pentru cei care îl tranzitează, este necesară întrunirea a patru elemente („date“ ale dreptului): teritoriu, populație, existența unei autorități politice efective și capacitatea acelei autorități de a intra în relații diplomatice cu alte state.

⁴ V. Rebreanu, *Teoria generală a dreptului: suport pentru seminarii* (ediția a 2-a, 2010), p. 47 și urm.

⁵ C. Rus, *Izvoarele materiale ale dreptului. De la societatea primordială la dreptul pozitiv*, în vol. *Lege Sapere Aude!*, ediția a VII-a, Târgu Jiu, 2015, p. 17.

3.3. Caracterul director al dreptului

Definite fiind principalele concepte relevante, dar și dreptul, ca mod de a reglementa comportamente, în scopul de a facilita atingerea unor rezultate dorite de o societate la un moment dat, sau, mai concret, de Legiuitorul unui sistem juridic, devine stringentă alcătuirea unei liste de interese ale statului, la modul general. Este nevoie de o listă de „nevoi obiective” ale tuturor populațiilor, indiferent de factorii care le diferențiază unele de altele, atât timp cât au în comun faptul că sunt alcătuite din indivizi, care, la un nivel primar, au aceleași nevoi⁶.

O asemenea abordare, însă, depășește scopul acestei lucrări, întrucât s-ar ajunge inevitabil la întrebarea: „De ce avem nevoie de un stat?”. Astfel, cu promisiunea de a reveni asupra acestor aspecte ulterior creionării sistemului de drept românesc și ale principalelor probleme cu care se confruntă, ne vom concentra asupra unor aspecte pe care le considerăm noi esențiale în crearea unui sistem de drept: **normele internaționale, factorul politic și factorul social**. Astfel, caracterul director al dreptului și nevoia ca acesta să țină pasul cu evoluția relațiilor din interiorul societății apar ca imperative ale secolului tehnologiei.

IV. INFLUENȚE ALE DREPTULUI INTERNAȚIONAL

1. Influența dreptului internațional, în general

Influența exercitată de apartenența României la diferite tratate și organizații internaționale sunt factori esențiali în modul în care dreptul este creat și, mai ales, perceput și respectat de populația unui stat. Esențial este faptul că România este parte la Consiliul Europei încă din 1994 (de unde a preluat normele privitoare la

⁶ Conform piramidei gândite de psihologul Abraham Maslow, pentru a explica teoria ierarhiei nevoilor umane.

drepturile omului prevăzute de CEDO) și membră a UE, începând cu 2007 (de unde a preluat, *mot a mot* sau conceptual, o serie de norme incidente în domenii dintre cele mai variate). De asemenea, România este stat membru NATO, stat membru ONU și este parte la principalele tratate ale Națiunilor Unite. În plus, statul român este un partener strategic al SUA și are ieșire la Marea Neagră, ceea ce ar putea face susceptibile de aplicare și normele de drept internațional al mării.

Deși considerăm că am evoluat mult în ce privește sistemul legislativ actual și în ce privește protecția drepturilor omului, suntem, totuși, una dintre țările europene care nu excelează la acest capitol. Dovezi în acest sens pot fi rapoartele organizațiilor internaționale de profil⁷ și mai cu seamă abundența condamnărilor statului român în fața Curții de la Strasbourg. România, cu o populație medie și membră a Consiliului Europei doar din 1994, ocupă un rușinos loc trei în ce privește totalitatea condamnărilor la CEDO, de la data acceptării jurisdicției instanței și tot un loc trei în ce privește plângerile din anul 2015⁸. Trebuie avut în vedere că fiecare condamnare reprezintă cel puțin o încălcare a drepturilor omului, iar în unele cazuri, chiar violarea mai multor drepturi de către statul român, prin intermediul autorităților sale. Legislația internațională incidentă în domeniul drepturilor omului, în special Convenția și dreptul primar al Uniunii Europene, sprijinite de hotărârile Curților de la Strasbourg și Luxemburg, reprezintă un standard real, la care ar trebui să ne raportăm în privința drepturilor omului, mai degrabă decât o eventuală raportare la situația existentă la momentul de față în România.

⁷ 72% dintre români recunosc că nu sunt bine informați în privința drepturilor pe care le au, iar 80% dintre ei consideră că în România le sunt încălcate drepturile civile, conform unui studiu realizat de APADOR-CH, în 2015.

⁸ http://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_2015_ENG.pdf (accesat în 10.10.2016, la 13,33), p. 4.

Organismele internaționale reușesc să cenzureze o parte dintre abuzurile naționale, mai cu seamă că Legea Supremă prevede expres prevalența normelor internaționale asupra celor interne în domeniul drepturilor omului. Relevant în acest sens este art. 20 din Constituție, care preved, în alineatul întâi, că legislația internă trebuie să fie armonizată cu normele internaționale, „Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.”, iar în alineatul al doilea tranșează clar o eventuală neconcordanță, dând caracter de *lex superior* normelor internaționale, „Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.”. Având în vedere cele de mai sus, trebuie să avem în vedere normele internaționale (în special cele europene) în tot ceea ce privește o analiză a respectării drepturilor omului. Aparte la cele două organizații este tocmai faptul că statul răspunde în fața Curților celor două instanțe supranaționale (Curtea EDO și CJUE), fiind ținut să execute hotărârile pronunțate de acestea. Totodată, prevalența normelor internaționale față de dreptul intern este o altă caracteristică notabilă, ce diferențiază aceste două organizații internaționale de altele, la care România este parte.

Atât juriștii, cât și simplii cetățeni, sunt influențați direct și puternic de apartenența la organizațiile internaționale, care sunt prevăzute cu o instanță la care pot apela și persoanele fizice și juridice (nu doar statele, cum am regăsi în dreptul internațional public în mod uzual). Și în cazul altor organizații există o influență externă asupra normelor și hotărârilor instanțelor supranaționale, dar, în cazul acestor două organizații europene, vorbim mai degrabă

de influențe indirecte și de presiuni internaționale în respectarea normelor. Drept dovadă, și eficiența UE și CEDO în a uniformiza dreptul sau în a crea noi norme este mai puternică. Prin urmare, restul organizațiilor internaționale la care România este parte nu sunt văzute al fel de admirativ de către neofiți și sunt mai puțin relevante pentru particulari.

Prin urmare, considerăm că în ceea ce privește interpretarea art. 27 al CV 1969, ar trebui să rezulte fără echivoc că dreptul internațional prevalează asupra celui național, chiar dacă am avea în vedere Legea Supremă a unui stat (indiferent de natura statului). Mai departe, considerăm că organizațiile internaționale ar trebui să permită și *indivizilor juridici* (persoane fizice sau juridice) să li se adreseze pentru soluționarea diferitelor litigii pentru a putea asigura o protecție juridică efectivă. Ca o ultimă caracteristică, existența unui mecanism independent de rezolvare a oricăror diferende, asemănător unui organ jurisdicțional, este stringent oricărei organizații și ar putea să influențeze considerabil dreptul național.

2. Influența Uniunii Europene

Pentru a înțelege legătura juridică dintre România și Uniunea Europeană, se impune să ne începem analiza plecând din momentul aderării (1 ianuarie 2007⁹). În plus, relevantă în acest context este evocarea TUE¹⁰ și TFUE¹¹, care sunt în prezent rezultatul modificărilor aduse de-a lungul timpului asupra tratatelor constitutive ale Uniunii Europene.

⁹ Așa cum a fost stabilit în 25 aprilie 2005, la momentul semnării Tratatului de Aderare, ratificat prin Legea nr. 157/2005, publicată în: *M. Of.*, nr. 465 din 1 iunie 2005.

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12016M/TXT> (accesat: 07.11.2016, ora: 18,25).

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:12012E/TXT> (accesat: 07.11.2016, ora: 18,30).

Referitor la **modul în care legislația UE a avut impact** asupra României, se impune o privire comparativă a sistemului juridic anterior și posterior aderării. Astfel, la o privire superficială, se poate observa măcar faptul că anterior aderării la această organizație internațională, cetățenilor români le lipsea calitatea de „cetățeni europeni”. În acest sens, lipseau și drepturile accesorii acestui statut, precum: (i) dreptul la liberă circulație și dreptul de ședere în statele membre ale Uniunii, (ii) dreptul la muncă și la libertatea prestării serviciilor, (iii) dreptul de a beneficia de o carte europeană de asigurare de sănătate (prin care se acoperă costurile asistenței medicale de urgență acordată în altă țară), (iv) dreptul de a alege și de a fi ales în alegerile locale în statul membru de reședință sau în alegerile pentru Parlamentul European, (v) dreptul la educație și cultură¹². Pe de altă parte, **standardele impuse** la nivel supranațional (e.g. a se vedea unele dintre criteriile de aderare¹³) precum și **mecanismele de verificare**-implementate în vederea verificării îndeplinirii acestor standarde¹⁴ au concurat la o mobilizare generală care a avut efecte benefice pentru societatea românească, privită în ansamblu. Cu privire la aceste efecte¹⁵ și la verificarea dacă acestea sunt sau nu cu adevărat cauzate de aderare s-ar putea scrie lucrări ample, motiv pentru care, în prezenta lucrare, ne mulțumim

¹² În acest sens, programe precum: Erasmus, Jean Monnet, Leonardo da Vinci, Grundtwig, Programul de Învățare pe durata întregii vieți ș.a. Pentru detalii: <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/> (accesat: 07.11.2016, ora: 18,50).

¹³ http://ec.europa.eu/enlargement/policy/conditions-membership/index_en.htm (accesat: 07.11.2016, ora: 19,50).

¹⁴ În cazul României, mecanismul de cooperare și verificare: http://ec.europa.eu/cvm/progress_reports_ro.htm (accesat: 07.11.2016, ora: 20,50).

¹⁵ Pentru câteva exemple de proiecte susținute din fonduri europene, a se vedea: <http://www.digi24.ro/regional/digi24-oradea/oradea-fondurilor-europene-62-de-proiecte-din-oras-sunt-sustinute-din-bani-europeni-485557> (accesat: 07.11.2016, ora: 21,50).

doar să aducem în discuție aspecte sintetice. În plus, o consultare a contribuției României la bugetul UE pentru anul 2015 relevă faptul că, în timp ce țara noastră a contribuit cu suma de 1,319 miliarde de euro, sumele de bani provenite din partea UE și cheltuite în România au fost în cuantum de 6,538 de miliarde de euro¹⁶.

Pe de altă parte, sub aspectul **armonizării** sau **uniformizării** legislației naționale cu cea europeană, materii precum dreptul fiscal, dreptul mediului, dreptul vamal, dreptul consumului, dreptul energiei ș.a. au suferit numeroase modificări odată cu aderarea României la UE¹⁷. Din punct de vedere juridic, doctrina cunoaște numeroase exemple¹⁸, în care dispozițiile supranaționale au îndreptat grave deficiențe ale sistemului juridic național.

Dintr-un alt punct de vedere, cel al particularilor, odată cu aderarea României la UE a apărut posibilitatea formulării unor **acțiuni în fața CJUE** care, în spețe sensibile, adeseori destinate a fi soluționate nesatisfăcător potrivit dreptului nostru, oferă o nouă șansă. În acest context, este suficient să amintim litigiile fiscale în care dreptul de a deduce TVA nu era acordat în România dacă factura era emisă de un furnizor inactiv/ inexistent. CJUE a pronunțat o hotărâre¹⁹ prin care considera contrare dreptului

¹⁶ https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/romania_en (accesat în data de 6.11.2016, ora 21:59).

¹⁷ Pentru politica fiscală în cadrul Uniunii Europene, http://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/taxation.html?locale=ro&root_default=SUM_1_CODED%3D21 (accesat: 7.11.2016, ora 19:05)

¹⁸ De pildă, în materie de dreptul mediului, Directiva 2012/19/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 iulie 2012 privind deșeurile de echipamente electrice și electronice (DEEE) au instituit obligativitatea producătorilor de dispozitive electronice să organizeze operațiuni de colectare ale deșeurilor produse de respectivele echipamente, acoperind astfel un vid legislativ care avea efecte dăunătoare asupra mediului înconjurător.

¹⁹ Hot. PPUH, Case C-277/14.

unional astfel de practici și a argumentat în sensul posibilității deducerii de TVA în astfel cazuri, în toate statele membre.

În fine, arătăm în partea conclusivă a acestei secțiuni că, în opinia noastră, poziția României în Uniunea Europeană ar putea fi îmbunătățită prin măsuri simple, punctuale, cum ar fi crearea unui **mecanism care să asigure o respectare neîntârziată a obligațiilor** care ne incumbă. În plus, considerăm și că este regretabilă **practica unor instanțe naționale** de a încălca dreptul european, deși potrivit art. 148 alin. (2) din Constituție „prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne“. Cu atât mai mult, **introducerea unei taxe contrare dreptului european** de către Guvernul României, prin Ordonanță de Urgență, în repetate rânduri, schimbându-se denumirea acestuia în scopul mascării adevăratei naturi juridice²⁰, este o practică ce nu poate fi acceptată. Pentru astfel de încălcări ale dreptului european statul nostru a fost sistematic sancționat pecuniar în fața CJUE. Din punct de vedere al sancțiunilor care pot fi aplicate²¹, dincolo de suspendarea unor drepturi de vot sau a altor facilități, deosebită importanță prezintă procedura obligării la plata unor penalități pe zi de întârziere, până la constatarea îndeplinirii

²⁰ Legea nr. 343/2006 privind taxa de primă înmatriculare; OUG 50/2008 privind taxa specială de poluare; Legea nr. 9 din 6 ianuarie 2012 privind taxa pentru emisiile poluante; OUG 9/2013 privind timbrul de mediu.

²¹ Potrivit art.260, (2) din Tratatul privind funcționarea uniunii europene, În cazul în care consideră că statul membru în cauză nu a luat măsurile pe care le impune executarea hotărârii Curții, Comisia poate sesiza Curtea, după ce a dat statului în cauză posibilitatea de a-și prezenta observațiile. Comisia indică cuantumul sumei forfetare sau al penalității cu titlu cominatoriu pe care statul membru în cauză trebuie să le plătească și pe care îl consideră adecvat situației.

obligațiilor care au determinat începerea procedurii²². Recent, Comisia Europeană a solicitat CJUE să impună României **plata unei penalități zilnice** de 29.091,40 euro până va fi transpusă directiva privind spațiul feroviar unic european²³.

3. Influența Convenției Europene a Drepturilor Omului

Respectarea drepturilor omului este o chestiune fundamentală în orice stat de drept și, mai cu seamă, în orice stat democratic. Principalul organism care veghează la respectarea drepturilor omului în România este CEDO, entitate apărută în 1950 și ratificată de România în 1994²⁴, dar și protocoalele subsecvente convenției, ce au fost adoptate ulterior. Așa cum am arătat deja anterior (*supra*, p. 3-4), Convenția este un element stringent și prezent în legislația românească, având chiar calitatea de *lex superior* în raport cu normele interne. Atipic în cazul Convenției este faptul că statele care au ratificat-o au fost obligate să introducă în actele cu valoare legislativă supremă (spre exemplu, Regatul Unit nu are o constituție) norme privitoare la respectarea CEDO. Respectarea Convenției este vegheată de Curtea de la Strasbourg, a cărei jurisdicție a fost acceptată de toate statele membre ale Consiliului Europei (organizație internațională sub al cărui patronaj funcționează Curtea EDO). Este interesant că, deși nu există o sancțiune drastică (cum este, de exemplu, sistemul de amenzi al UE) și statul nu poate fi constrâns la respectarea hotărârilor Curții EDO, nu au existat cazuri în care România sau o altă Înalță Parte

²² <http://www.revista22.ro/comisia-europeana-ameninta-romania-cu-21-de-proceduri-de-infringement-care-sunt-institutiile-responsabile-56994.html> (accesat 07.11.2016, ora: 19:17).

²³ <http://www.agerpres.ro/economie/2016/07/22/romania-in-fata-curtii-de-justitie-a-uniunii-europene-pentru-netranspunerea-directivei-privind-spatiul-feroviar-unic-european-13-40-29> (accesat 07.11.2016, ora: 19:17).

²⁴ Legea 30/1994, Publicată în *M. Of.*, nr. 135 din 31.05.1994.

Contractantă să se sustragă de la îndeplinirea obligațiilor ce îi revin prin actul instanței supranaționale. Considerăm prin urmare că presiunea politică a Consiliului Europei și dorința de a avea un standard similar țărilor dezvoltate determină toate statele membre să respecte cu conștiinciozitate hotărârile date împotriva lor.

Un alt element important este că instanța supranațională a CEDO oferă posibilitatea de a fi sesizată atât de către state cu personalitate juridică de drept internațional, ca orice altă instanță de acest gen, dar, ca o inovație în materie, poate fi sesizată și de particulari, de persoane fizice sau juridice, după îndeplinirea anumitor criterii. Această decizie a CEDO, de a accepta plângerile persoanelor fizice, a deschis mult posibilitatea tuturor de a se adresa în cazul încălcării unor drepturi fundamentale, dar a dus și la o supraaglomerare a Curții EDO (Peste 40.000 de plângeri admise doar în anul 2015 și doar 47 de judecători în cadrul Curții – câte unul din partea fiecărui stat membru)²⁵. Admisibilitatea²⁶ este foarte importantă deoarece, dintre toate plângerile cu care este sesizată Curtea, peste 90% sunt respinse anual, în 2015 procentul fiind chiar de peste 95%²⁷.

Curtea de la Strasbourg reliefează că drepturile trebuie respectate în mod efectiv²⁸, de aceea impune statului atât obligații negative (de a nu încălca, prin intermediul acțiunilor agenților săi, normele convenționale), dar și pozitive, de a se asigura prin toate mijloacele disponibile că normele nu vor fi încălcate (legislație compatibilă cu standardele impuse de Convenție, garanții pentru

²⁵ http://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_2015_ENG.pdf (accesat în 10.10.2016, la 13,33), p. 5.

²⁶ Criteriile de admisibilitate pot fi găsite la art. 47 din *Regulamentul Curții* și la art. 34 și 35 din Convenție.

²⁷ http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_annual_2016_ENG.pdf (accesat în 10.10.2016, la 13,45).

²⁸ *Bellet v. France*, § 38.

particular) sau că, odată încălcate de un particular, acesta va fi pedepsit, pentru a se asigura o funcție disuasivă a dreptului și pentru a se sublinia importanța normelor convenționale în societate (remedii efective, anchetă penală eficientă etc.). În plus, CEDO încearcă, în mod ambițios, o armonizare a respectării drepturilor omului pe tot continentul european. Un exemplu în acest sens este abolirea pedepsei capitale pe aproape tot continentul european²⁹, fapt ce se datorează, într-o bună măsură, Convenției.

O altă chestiune atipică în cazul CEDO este posibilitatea Curții de a da așa numitele „hotărâri-pilot”³⁰. Acestea sunt hotărâri date împotriva unui stat și vizează o încălcare frecventă, sistematică, a drepturilor omului, pe care Curtea s-a pronunțat deja într-un număr semnificativ de cauze sau pe care Curtea este susceptibilă să se pronunțe într-un număr mare de cauze. Hotărârea dată de Curte ar conține, pe lângă aspectele reparatorii pentru reclamanti, o obligație pentru statul în cauză să-și modifice legislația, astfel încât acea încălcare a drepturilor fundamentale să nu mai aibă loc și personale a căror drepturi au fost violate să poată beneficia de un remediu efectiv. În cazul României există o singură hotărâre-pilot, ***Maria Atanasiu și alții împotriva României***, prin care s-a constatat că România are probleme sistemice în ce privește acordarea de despăgubiri sau restituirea imobilelor naționalizate ori confiscate de stat în perioada comunistă. Principala problemă semnalată de Curte era întârzierea de care dădea dovadă statul român în soluționarea efectivă a acestor cereri. România a rezolvat această situație, dar ironic, după o prelungire a termenului primit inițial de la Strasbourg și după încă o prelungire de o lună la prelungirea anterioară. Considerăm că, momentan, România este destul de aproape și de alte hotărâri-pilot.

²⁹ Belarus, stat care nu este membru CEDO, este singura țară europeană care nu a abolit pedeapsa cu moartea.

³⁰ Art. 61 din *Regulamentul Curții*.

În ce privește condițiile de detenție, fiind deja pierdute nenumărate procese pentru condițiile proaste din penitenciare, o hotărâre în acest sens este inevitabilă, Curtea pronunțându-se deja printr-o hotărâre-pilot pe o problemă similară din Rusia³¹. Mai mult, România are condiții de detenție similare (sau chiar mai proaste³²) decât Italia anilor 2010-2013, caz în care s-a pronunțat o hotărâre-pilot³³. Este stringentă o reacție activă din partea autorităților române în rezolvarea problemei, fiindcă, recent, Curtea de Casație italiană a refuzat executarea unui Mandat European de Arestare, motivând că România ar avea condiții de detenție contrare art. 3 din Convenție³⁴.

Precizăm că în ce privește partea de îndeplinire a obligațiilor izvorâte din hotărârile instanței CEDO, România și-a îndeplinit îndatoririle corespunzător în majoritatea cazurilor. Trebuie precizat în acest sens că statul român nu e ținut doar de hotărârile pronunțate contra României, ci și de alte hotărâri pronunțate de Curte, dacă încălcarea constatată în acele spețe ar putea constitui o încălcare a drepturilor fundamentale și în țara noastră. Totuși, pentru a demonstra concret modul în care Convenția protejează drepturile omului în România (sau drepturile românilor în alte state membre ale Consiliului Europei), este necesară analiza punctuală a unor hotărâri prin care statele au fost chemate în fața Curții de la Strasbourg, ceea ce ar excede cu mult scopul acestei lucrări.

³¹ *Ananyev și alții împotriva Rusiei*.

³² <http://www.luju.ro/international/cedo/hotararea-pilot-e-inevitabila-romania-inghesuie-mai-multi-detinuti-pe-metru-patrat-decat-italia-in-momentul-declansarii-procedurii-pilot-in-cauza-torreggiani-bulgaria-si-ungaria-au-incasat-inca-de-anul-trecut-hotarari-pilot-pentru-conditiile-inumane-din-i> (accesat în 06.10.2016, la 11,25).

³³ *Torreggiani și alții împotriva Italiei*.

³⁴ Hotărârea 23277, Corte di Cassazione, camera a VI-a penală, 3 iunie 2016.

În final, amintim că CEDO prezintă anumite limitări, deoarece nu protejează toate drepturile omului existente și nici măcar toate drepturile omului recunoscute de un stat, ci doar drepturile care sunt prevăzute expres în Convenție sau care sunt dezvoltate pe cale jurisprudențială de către Curte. În plus, deși este văzută ca o instanță care sancționează state și care poate fi de partea particularului, Curtea EDO nu este una de recurs și nu poate modifica hotărârea națională, putând acorda doar despăgubiri pentru eventualele pagube produse. Totuși, România ia în considerare ca reprobabile încălcări ale drepturilor omului și prevede, la nivel intern, posibilitatea revizuirii hotărârilor judecătorești, care au fost date încălcând drepturile fundamentale ale uneia dintre părți³⁵. În final, menționăm că unele soluții ale Curții sunt puternic contestate de doctrină, de opinii dizidente în chiar cuprinsul hotărârilor și că există modificări de nuanță și chiar revirimente jurisprudențiale în ce privește anumite chestiuni. Curtea este bănuită a nu fi total independentă (în special politic) și a avea viziuni mai apropiate de o parte dintre țările Vestice și mai puțin apropiate de Estul Europei.

V. INFLUENȚE POLITICE

1. Influențele dreptului asupra politicii

Deși titlul acestui capitol sugerează că în acest context vor fi tratate influențele politice asupra sistemelor juridice, rolul prezentei secțiuni este acela de a milita pentru o anumită manieră în care acest proces să se desfășoare. Mai exact, pentru a avea credința că legiuitorul intervine într-o manieră care să garanteze cel puțin un nivel minim de pricepere și chibzuință atunci când reglementează relațiile sociale, trebuie ca puterea de a interveni să

³⁵ Art. 509 alin. (1) § 10 din NCPC și art. 465 din NCPP permit revizuirea hotărârilor blamabile.

fie condiționată de parcurgerea anumitor etape. Practic, teza pe care o aducem în discuție este aceea, potrivit căreia intervenția politică asupra sistemului juridic trebuie să se facă într-un cadru mai mult sau mai puțin restricționat, în funcție de importanța efectelor unei posibile intervenții. Spre exemplu, dacă s-ar putea opera modificări asupra Constituției de către legiuitor într-o manieră echivalentă aceleia de modificare a unei legi ordinare, fără niciun fel de restricții suplimentare, care se impun având în vedere importanța capitală a domeniului, s-ar putea imagina abuzuri ce ar surveni inevitabil.

În vederea atingerii scopului enunțat anterior, în primul rând, locul central este ocupat de Constituția unui stat, care poate să stabilească anumite proceduri de o importanță ridicată din punct de vedere sistemic-juridic (așa cum o face și Constituția României, în privința procedurilor privind adoptarea legilor, alegerea Președintelui, funcționarea instituțiilor politice în caz de război ș.a.), anumite garanții minime în anumite materii (accesul la instanța de contencios administrativ, dreptul de acces la justiție, accesul la informații de interes public etc.), precum și drepturi fundamentale; consecința fiind aceea că întreaga legislație va trebui să arate respectul cuvenit acestor drepturi, iar în caz contrar, legile respective fiind neconstituționale, urmând a fi declarate în consecință de către CCR.

Cu privire la mecanismele juridice existente în prezenta Constituție, cărora s-ar putea aduce îmbunătățiri, facem trimitere la dispozițiile privind răspunderea ministerială, cuprinse în art. 109 alin. (3) din Constituție, potrivit căruia „cazurile de răspundere și pedepsele aplicabile membrilor Guvernului sunt reglementate printr-o lege privind responsabilitatea ministerială”. În esență, Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministerială dispune, printre altele, că numai Camera Deputaților, Senatul și Președintele

României au **dreptul să ceară urmărirea penală** a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor³⁶. După părerea noastră, având în vedere că sub incidența imunității amintite intră toate faptele săvârșite de membrii Guvernului în exercițiul funcției lor, acest mecanism este defectuos, din prisma consecințelor pe care le poate produce. O chestiune similară întâlnim și în cazul imunității parlamentarilor, unde, de asemenea, considerăm că o protecție sporită, în forma ei actuală, nu este dezirabilă. O eventuală imunitate strict funcțională ar fi mai potrivită.

Pentru a conchide, în privința modului în care dreptul (*i.e.* sistemul juridic) ar putea să influențeze activitatea politică, soluțiile sunt practic nelimitate. Pentru a se ajunge la acele soluții juridice, care ar creiona direcții de activitate în sistemul politic, există două variante: fie vor interveni organizațiile internaționale în care România este stat membru, fie se va interveni din sfera mediului politic, care ar trebui să dețină monopolul funcției legislative.

2. Influențele politicii asupra dreptului

Se observă că schimbarea regimurilor politice și modificările sociale apărute influențează mentalul colectiv și dorințele unei societăți. Putem observa că sistemele politice influențează legislația și sistemul juridic dintr-un stat în situații dintre cele mai diverse. De exemplu, în cazul sancțiunilor penale, unele state acceptă pedeapsa capitală (SUA, China, Japonia), iar altele nu (majoritatea covârșitoare a Europei). CEDO tranșează această chestiune, deoarece prevede în art. 2 și în protocoalele adiționale că dreptul la viață nu trebuie să poată fi obiectul unei sancțiuni. Rezumându-ne la viziuni asupra dreptului la viață, putem observa diferențe și la modul în care anumite state sancționează suicidul asistat și

³⁶ Art. 12 din legea nr. 115 din 28 iunie 1999 privind responsabilitatea ministerială.

eutanasia (România, Ungaria, Irlanda), iar altele, din contră, permit astfel de practici (Olanda, Belgia, Luxemburg)³⁷. De data aceasta, CEDO nu mai tranșează dreptul persoanelor la eutanasiu, fie ea activă sau pasivă, ci se rezumă la a hotărî că unele persoane au un anumit drept la viață³⁸.

Aici remarcăm o altă puternică influență politică, cea asupra instanțelor supranaționale. Avem în vedere Curtea Internațională de Justiție, cât și CEDO sau, recent³⁹, Curtea Penală Internațională. Spre exemplu, mai multe state africane susțin că ar dori să își retragă acordul privind respectarea Convenției de la Roma, prin care s-a format Curtea Penală Internațională, simțindu-se vizate de ultimele decizii ale instanței și motivând o chestiune de politică⁴⁰. Astfel de probleme au fost întâmpinate, de-a lungul timpului, de majoritatea instanțelor supranaționale, ele fiind acuzate sistematic că, în cazul unor probleme spinoase, ce ar fi afectat anumite state mai importante sau ar fi tulburat opinia publică, au ales să facă o „justiție naturală”⁴¹, dând o hotărâre așteptată sau dorită de anumite state influente și nu neapărat cea mai corectă juridic⁴². Având în vedere și influența dreptului internațional asupra dreptului intern, prezentată *supra* (IV § 1), trebuie să admitem că și astfel de influențe vor avea un cuvânt de spus asupra dreptului existent în România.

³⁷ <http://www.newhealthguide.org/Where-Is-Euthanasia-Legal.html> (accesat în 07.09.2016, la 21,20).

³⁸ *Vo c. Franța*, §§ 75-77 și §§ 82-84.

³⁹ <http://iccforum.com/africa> (accesat în 10.09.2016, la 20:30).

⁴⁰ Africa de Sud, Gambia, Burundi, Uganda, conform <https://www.foreignaffairs.com/articles/2016-11-04/icc-ice> (accesat în 07.11.2016, la 21,37).

⁴¹ Sergiu Bogdan, *Criminologie*, Ed. a 3-a, rev. și adăugită, editura Universul Juridic, București, 2012, p. 59 și urm.

⁴² Radu Chiriță, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, ed. a 2-a, Editura C.H.Beck, București, 2008, p. 68.

Teoretic, într-o democrație, persoanele votează candidații de care se simt cele mai reprezentate. Acei candidați tind spre a lua decizii legislative în acord cu interesele celor care i-au votat. Acele decizii legislative sunt avute în vedere de către sistemul judiciar și sunt efective pentru societate. Această teorie ar putea mulțumi pe toată lumea, dar, în realitate, se întâmplă să apară și discrepanțe; fie aleșii nu își respectă programele electorale, fie apare o diferență de mentalitate, politicienii fiind aleși pentru mandate de câțiva ani, iar judecătorii fiind, de obicei, magistrați până la pensionare. Aceste diferențe pot crea probleme, legea putând fi văzută tripartit, diferit: de către societate, legislativ și puterea judecătorească.

Soluția ar trebui să fie un echilibru de viziuni și un echilibru cât mai exact între cele trei puteri ce coexistă în orice stat democratic. Acest echilibru este păstrat cu ajutorul unui al garant – Curtea Constituțională. Curțile constituționale au rolul de a veghea atât ca fiecare dintre puteri își exercită atribuțiile în limitele stabilite, cât și că dreptul constituțional, considerat o parte esențială a unui sistem legislativ, este prevalent. Dreptul constituțional ar trebui să conțină acele norme pe care societatea le vede ca indispensabile unui trai normal într-un stat de drept și care reușesc să păstreze valorile intrinseci ale unei societăți departe de orice ingerințe. Din păcate, CCR nu reușește să păstreze mereu o activitate impecabilă, având chiar cazuri în care activează ea însăși ca legiuitor pozitiv, dând nu doar o decizie de incompatibilitate a unei norme cu Legea supremă, ci și decizii de interpretare a unor legi astfel încât ele să fie conforme Constituției⁴³. Prin această practică damnaabilă, CCR încalcă ea însăși principiile pe care ar trebui să le protejeze și interferează în activitatea legislativă a Parlamentului

⁴³ CCR, Decizia nr. 418/2014; CCR, Decizia nr. 265/2014; CCR, Decizia nr. 336/2015.

sau în activitatea de interpretare unitară, ce intră în sfera de atribuții a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Credem că deciziile de interpretare vin tocmai dintr-o dorință a CCR de a respecta anumite viziuni politice și de a nu „deranja ordinea juridică existentă”. Prin urmare, iată un nou caz în care factorul politic interferează cu dreptul național.

3. Amprenta comunismului asupra dreptului românesc

Statutul de stat postcomunist este unul care va „bântui” România în multe aspecte și, probabil, pentru o perioadă considerabilă de timp. Considerăm că regimul comunist este unul care a produs multe schimbări în societatea românească, *ergo* și o serie de modificări substanțiale în ce privește dreptul aplicabil în România atunci și acum.

După cum este cunoscut, comunismul a încercat să influențeze toate aspectele vieții, în încercarea de a construi „omul nou”⁴⁴, persoană înzestrată cu forță de muncă și care este în deplin acord cu idealurile de extremă stânga, promovate în perioada anilor 1940-1990. Aceste influențe s-au regăsit în majoritatea ramurilor dreptului, dar, credem noi, cele mai relevante aspecte sunt propunerile politice în cadrul dreptului penal. Pe de o parte, dreptul penal a fost folosit de către regimul comunist ca o formă de a impune idei, iar pe de altă parte, de a sancționa pe cei care se opuneau lor. Mai mult, putem considera și că dreptul penal a fost cel care a avut cel mai mare impact asupra populației, pentru că, trebuie să recunoaștem, frica de a nu ajunge în închisori, în lagăre sau în zonele de muncă silnică era una prezentă în mentalul colectiv al românilor ce au trăit în România comunistă⁴⁵. În cazul

⁴⁴ Conceptul utopic propus de Karl Marx.

⁴⁵ Comisia Prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, Raport final, București, 2006.

dreptului civil, cea mai marcantă influență a fost asupra dreptului de proprietate, care nu a suferit doar modificări, ci a fost suprimat cu desăvârșire în forma proprietății private, singura proprietate existentă fiind cea publică, drept exercitat exclusiv de către stat. Asemănătoare era și situația dreptului administrativ, al celui comercial și al contractelor civile, care, deși nu erau total ineficiente, erau diferite de forma lor actuală⁴⁶. Trecerea de la sistemul de atunci la cel actual a necesitat eforturi susținute și a lăsat, inevitabil, amprente factuale și, mai ales, la nivel de mentalitate. Situațiile erau asemănătoare în toate țările foste comuniste și modelul sovietic era copiat în tot blocul estic, dreptul comunist având elemente politice comune importante. Credem că schimbarea cea mai puternică, ce a avut loc odată cu comunismul, este cea de mentalitate. Modul în care regimul a reușit să schimbe concepția românilor despre viață și modul atât de tranșant ce a izbit întreaga lume juridică sunt aspecte cât se poate de importante în evaluarea influențelor comuniste în prezent. Din păcate, deși au trecut mai bine de douăzeci de ani de la luptele pentru libertate din marile orașe ale țării, România tinde să aibă carențe legislative și judiciare datorate, în parte, regimului comunist.

Am putea aminti aici „hemoragia de ordonanțe de urgență”⁴⁷, pe care Guvernele României, indiferent de formula lor sau coloratura politică, au avut-o constant⁴⁸. Deși Constituția României prevede la art. 115 alin. 4 că „Guvernul poate adopta ordonanțe de urgență numai în situații extraordinare, a căror reglementare nu

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Ion Deleanu, *Instituții și proceduri constituționale – în dreptul comparat și în dreptul român*, tratat, Editura Servo-Sat, Arad, 2003, § 251.

⁴⁸ Guvernul României a emis un număr semnificativ de ordonanțe de urgență anual: 74 în 2016, 65 în 2015, 94 în 2014, 99 în 2013, 95 în 2012, 99 în 2011; conform <http://www.cdep.ro/> (accesat în 04.11.2016, la 16,49).

poate fi amânată, având obligația de a motiva urgența în cuprinsul acestora“, se pare că România anilor 2003-2016 utilizează aceste norme în cazuri dintre cele mai variate⁴⁹. Această ingerință a puterii executive în atribuțiile puterii legislative era una specifică comunismului, care se baza pe o formă de conducere centralizată și care nu dorea o separație autentică a puterilor în stat, bazându-se pe un control constant din partea celor care conduceau asupra celor care ar fi trebuit să emită normele după care să conducă. O chestiune tipică pentru regimul comunist era pasivitatea puterii judecătorești în cenzurarea actelor care încălcau chiar și normele defectuoase ce existau la acel moment. Ca o reminiscență a comunismului, o atitudine similară regăsim și în cazul CCR, ce nu reușește să cenzureze suficient abuzul puterii executive, guvernul transformându-se, parțial, într-un veritabil legiuitor secundar.

După cum precizam *supra* (p. 4, § 1), standardele europene sunt cele mai în măsură pentru evaluarea modului în care un stat respectă drepturile omului. Pentru că vorbeam despre problemele dreptului penal, vom analiza succint prevederile art. 209 din Vechiul Cod Penal⁵⁰, în vigoare în perioada comunistă. Această „gaură neagră“ a justiției comuniste a constituit temeiul pentru o treime dintre condamnările politice pronunțate după 1948⁵¹. Pedepsele au crescut constant. Dacă în 1948-1949 pedeapsa era de până la 7 ani de închisoare, ulterior a ajuns ca inclusiv pedeapsa capitală să poată fi o sancțiune a acestui articol. Articolul prevedea că o persoană poate fi acuzată și condamnată pentru „uneltire contra ordinii de stat” sau pentru „uneltire contra ordinii socialiste“, lăsând la latitudinea jurisprudenței să interpreteze dacă o faptă intră sau nu

⁴⁹ Ion Delanu, *op. cit.*, § 251.

⁵⁰ CODUL PENAL din 21 iunie 1968.

⁵¹ Romulus Rusan, *MEMORIALUL VICTIMELOR COMUNISMULUI ȘI AL REZISTENȚEI. Ghidul muzeului*, Sighet, 2014, p. 26.

sub incidența celor două structuri. Nerespectând criteriile minimale de exigență legislativă și încălcând principiul de drept penal *lex certa*, ce presupune că o normă trebuie redactată cu suficientă precizie și claritate, astfel încât ea să nu poată fi interpretată abuziv⁵², cu siguranță acest text ar fi contrar și CEDO, deoarece legea nu ar oferi suficiente garanții contra arbitrariului⁵³. Și ar fi pe bună dreptate așa, deoarece practica instanțelor din acea vreme era cât se poate de neunitară, motivând ideea de „pericol social” după bunul plac, dovadă clară de nerespectare a principiului securității raporturilor juridice, așa cum a fost el dezvoltat de jurisprudența CJUE⁵⁴. Pentru a lua câteva exemple concrete⁵⁵, au fost persoane condamnate în temeiul articolului 209, pentru că au participat la rezistența anticomunistă din munți sau pentru că au înființat organizații anticomuniste, dar și persoane ce au ajuns să fie sancționate similar pentru că refuzau să intre în sindicat sau în gospodăria colectivă, pentru că ascultau posturi de radio occidentale sau chiar pentru că au spus o glumă(!) ce viza regimul comunist. Studiile⁵⁶ arată că au fost condamnate cel puțin 180.000 de persoane în temeiul art. 209, articolul încălcând vădit principiile generale de drept penal și fiind într-o contradicție evidentă cu standardele de protecție a drepturilor omului existente acum și atunci⁵⁷. Am putea considera o situație similară, desigur păstrând

⁵² F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. Partea Generală*, Vol. I, Universul Juridic, București, 2014, p. 39-41.

⁵³ C. Birsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, Ediția a 2-a, Editura C.H.Beck, București, 2010, p. 814-816.

⁵⁴ Case Åkerberg Fransson, C-617/10.

⁵⁵ Romulus Rusan, *op cit.*, p. 26.

⁵⁶ Calcule statistice realizate în cadrul *Recensământului populației concentraționare* realizat de sub coordonarea Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului.

⁵⁷ Comisia Europeană a Drepturilor Omului, hot. din 26 aprilie 1979, app. no. 6538/74.

proporțiile, în cazul art. 223 din actualul Cod de procedură penală, care are în vedere la alin. (2) noțiunea de „pericol pentru ordinea publică” și care, asemenea art. 209, este neclar, fapt ce se poate deduce din practica judiciară națională. Mai mult, este utilizat de multe ori abuziv de autoritățile române, elocvente în acest sens fiind modificările subsecvente, excepțiile de neconstituționalitate ce au fost ridicate cu privire la art. 223, dar și nenumăratele condamnări la CEDO ale României, în cauze privind arestul preventiv⁵⁸.

Puterile sporite pe care sistemul judiciar comunist le dădea procurorilor, pentru a putea fabrica și controla modul în care oamenii erau acuzați, au repercusiuni până în prezent. Dacă în trecutul comunist era clar că un procuror nu ar putea fi egalul unui avocat în proces, considerându-se că primul dorește justiția conformă orânduirii sociale, iar cel de al doilea, pe lângă faptul că exercită o profesie liberală cu iz burghez, dorește achitarea unor infractori. De cele mai multe ori, în procesele politice avocații aveau un rol formal și se întâmpla chiar ca, într-o formă de umor negru, avocatul să tindă să acționeze contrar intereselor clientului său și în ajutorul procurorului. Aceste mentalități, chiar dacă diminuate, sunt încă prezente în sistemul judiciar actual, fiind binecunoscute diferențele de tratament între procurori și avocați în cadrul proceselor penale (modul în care pot să studieze dosarele, posibilitatea de a beneficia de îngăduința judecătorilor în ce privește respectarea exactă a normelor procedurale etc.), un exemplu destul de clar fiind o modificare recentă a amplasamentelor sălii de judecată⁵⁹, prin care, în fața instanței, podiumul de la

⁵⁸ *Oprea si alții c. Romania*, ce a reunit o serie de cauze (app. nos. 54966/09, 57682/10, 20499/11, 41587/11, 27583/12, 75692/12, 76944/12, 77474/12, 9985/13, 16490/13, 29530/13, 37810/13, 40759/13, 55842/13, 56837/13, 62797/13, 64858/13, 65996/13, 66101/13 și 15822/14.

⁵⁹ Hotărârea CSM nr.1152/17.12.2015.

care pledează avocatul este mai jos cu 20 de centimetri decât podiumul de la care pledează procurorul. Formarea comună a magistraților, judecători sau procurori, și celelalte norme ce reglementează cele două profesii îi fac pe aceștia să aibă un statut destul de apropiat. Această chestiune s-ar putea dovedi problematică, în ideea în care sistemul nostru procedural mixt este din ce în ce mai deschis la a împrumuta principii din procesul penal adversarial, existent cu precădere în *common law*-ul american. Iată cum, sub presiunea contextelor politice și sociale, procedura penală tinde să treacă de la influențele comuniste la influențele transatlantice, Statele Unite reprezentând un vechi adversar al comunismului și un pilon al democrațiilor moderne. Din păcate însă, momentan, avem de a face cu un sistem mixt, care îmbină procedura adversarială și pe cea inchizitorială, dar rămâne brăzdat de influențele regimului comunist.

O altă chestiune demnă de menționat este instituția recursului în anulare, ce presupunea că orice hotărâre judecătorească, fie ea definitivă sau nu, putea fi atacată de către Procurorul General de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte Casație și Justiție pentru motive vagi și fără o motivare temeinică. Recursul în anulare a pornit în regimul comunist din dorința autorităților de a putea controla anumite decizii ale instanțelor și de a putea reveni asupra lor, atunci când deciziile politice o impuneau. Această practică a fost menținută în România până în anul 2003, datorită unei condamnări a României la CEDO. În hotărârea **Brumărescu c. România**, Curtea de la Strasbourg s-a pronunțat clar cu privire la incompatibilitatea acestei practici cu standardele actuale în materie de drepturi ale omului.

Se poate observa cu ușurință cum influențele externe, venite din partea unui sistem politic fondat de Marx și Engels, au avut un impact considerabil asupra sistemului judiciar din anii 1940-1990, iar amprenta aceluia regim se simte și în prezent.

VI. INFLUENȚE SOCIALE

1. Aportul societății în crearea dreptului

Din cele expuse mai sus rezultă, dacă nu era deja de domeniul evidentului, că participarea activă a cetățenilor în crearea dreptului este indispensabilă asigurării unui echilibru⁶⁰, reducându-se în acest fel posibilitatea comiterii unor abuzuri. În plus, o contribuție coordonată și informată a societății civile, așa cum s-a spus⁶¹, are puterea de a promova inițiative care să sporească și mai mult eficiența sistemului la un moment dat. În acest mod, cel puțin la nivel teoretic⁶², progresul social va avea loc.

2. Recurența relației societate-drept

În această secțiune, ca o continuare a ideii potrivit căreia membrii societății constituie un factor care influențează profund sistemul juridic care le este aplicabil, vom analiza o practică întâlnită în majoritatea sistemelor de drept, în cazul în care se constată existența unor norme juridice profund inechitabile. În acest sens, este cunoscut faptul că **instanțele de judecată**, dar și **doctrina** (adică analizele, investigațiile, interpretările pe care specialiștii în drept le dau fenomenului juridic⁶³) vor interpreta respectivele norme juridice în așa fel, încât să nu se ajungă la consecințe

⁶⁰ Russell J. Dalton, *Citizen Politics. Public opinion and Political parties in Advanced Industrial Democracies*, ed. a V-a, C.Q. Press, Washington D.C., 2008, p. 57-75.

⁶¹ Despre roluri pe care și le poate asuma societatea civilă, prin organizații non-guvernamentale, a se consulta: https://web.stanford.edu/~ldiamond/iraq/Develop_Democracy021002.htm (accesat 07.11.2016, ora: 19,27)

⁶² <http://www.nytimes.com/1989/06/11/opinion/1-let-s-go-back-to-the-idea-of-citizen-politicians-932989.html> (accesat 07.11.2016, ora: 19,55)

⁶³ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Dicționar explicativ al limbii române, Univers Enciclopedic, Ediția a II-a, București, 1998, p. 313.

considerate inechitabile sau absurde⁶⁴. Se impune să observăm însă că, în sistemul nostru de drept, echității nu i se atribuie forță juridică⁶⁵, interpretarea normelor trebuind în mod normal să se realizeze după alte criterii⁶⁶. Spre exemplu, în prezent, doctrina de drept penal a adoptat ideea potrivit căreia reținerea unei infracțiuni de omor în sarcina unei persoane nu s-ar putea face în absența unui element subiectiv, denumit *animus necandi*⁶⁷, adică intenția de a ucide. În acest sens, într-o speță⁶⁸, un pacient a decedat ca urmare a faptului că medicul căruia i s-a prezentat nu a respectat procedurile medicale, spunându-i să revină a doua zi, deși existau simptome considerate de știința medicală a impune examinări suplimentare. Astfel, deși din punct de vedere formal încadrarea juridică a faptei ar fi fost **reținerea unei infracțiuni de omor**, comisă cu **intenție eventuală** (medicul a prevăzut posibilitatea producerii rezultatului socialmente periculos ca urmare a faptei sale, și, deși nu-l urmărește, acceptă posibilitatea procedurii lui), în fapt s-a decis trimiterea în judecată pentru o **infracțiune de ucidere din culpă**. În acest sens, s-a avut în vedere conceptul doctrinar de *animus necandi*, care în speță lipsește, neputându-se deduce că medicul ar fi intenționat să își ucidă pacientul. În situațiile de acest tip, precum și în cazul accidentelor de circulație, se poate observa o aplicare a principiului enunțat mai sus, în sensul recunoașterii unor efecte juridice rațiunii incriminării și echității.

⁶⁴ S. Bogdan, *Noul Cod Penal. Partea specială. Analize, Explicații, Comentarii. Perspectiva clujeană*, Universul Juridic, București, 2014, p. 24.

⁶⁵ Art. 1 alin. (1) și alin.(2) din Noul Cod Civil.

⁶⁶ V. Rebreanu, *Teoria generală a dreptului: suport pentru seminarii* (ediția a 2-a, 2010), cap. IX privind interpretarea normelor juridice.

⁶⁷ S. Bogdan, *op. cit.*, p. 24.

⁶⁸ C. Ap. Cluj, s. pen., dec. Nr. 122/R/2005.

VII. CONCLUZII

Ceea ce am încercat să conturăm pe parcursul acestei lucrări este o imagine generală asupra sistemului juridic românesc, privit acum în lumina componentelor care au avut un efect modificator al acestuia de-a lungul timpului, având ca rezultat ansamblul de norme pe care îl cunoaștem astăzi.

Cu titlu particular, au fost analizate influențe asupra sistemului juridic românesc provenind din sfera **dreptului internațional**, (capitolul III), a **dreptului național** anterior, specific sistemului de stat comunist (capitolul IV, § 3), precum și din partea mediului **politic** (capitolul IV, §§ 1 și 2). În urma acestei analize, considerăm că au fost expuse, într-o formă sintetică, argumente în sprijinul tezei potrivit căreia dreptul este instrumentul care trebuie avut în vedere, pentru a provoca schimbare socială, înainte de oricare alte instrumente.

Pentru a conchide, remarcăm faptul că, **între elementele care diferențiază** țările dezvoltate din punct de vedere economic de cele în curs de dezvoltare și prima categorie de țările subdezvoltate, performanța sistemului juridic joacă numai un rol subsidiar. Aceasta, întrucât, în fața unor dezavantaje majore privind **amplasarea geografică** (ieșire către mări sau oceane, energie, predispoziția pentru anumite maladii, condiții pentru agricultură), **cultura** (probleme demografice, de percepție asupra importanței educației, inegalitate între sexe), **politica** (sisteme politice, organizații politice, aici putându-se include în întregime conceptul de *good governance*⁶⁹) sau **mentalitatea**. Credem că dreptul ar putea să pătrundă într-o

⁶⁹ <http://www.goodgovernance.org.au/about-good-governance/what-is-good-governance/> (accesat 07.11.2016, ora: 19,59)

societate și să o dezvolte, dar suntem conștienți că, chiar în cazul unor norme perfecte, acestea ar trebui să fie complementare altor factori, dintre care amintim, în special, **educația**.

VIII. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Tratate, monografii, cursuri, articole științifice:

1. Corneliu Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, Ed. 2, Editura C.H.Beck, București, 2010.
2. Radu Chiriță, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, ed.2, Editura C.H.Beck, București, 2008.
3. Comisia Prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, Raport final, București, 2006.
4. Paul Craig, Gráinne De Búrca, *EU Law: Text, Cases, and Materials*, Oxford University Press, Oxford, 2011.
5. David Harris, Michael O'Boyle, Edward Bates, Carla Buckley, *Law of the European Convention on Human Rights*, 3rd edition, Oxford University Press, 2014.
6. Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, Editura Humanitas, ed. A IX-a, București, 2008.
7. Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept penal. Partea generală*, Vol. I, Universul Juridic, București, 2014, p. 39-41.
8. Gyula Fabian, *Drept instituțional al Uniunii Europene*, București, Editura Hamangiu, 2012.
9. Gheorghe Boboș, Corina Buzdugan, Veronica Rebreanu, *Teoria generală a statului și dreptului*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2010.
10. Ion Deleanu, *Instituții și proceduri constituționale – în dreptul comparat și în dreptul român*, tratat, Editura Servo-Sat, Arad, 2003, § 251.
11. James Crawford, *Brownlie's Principles of Public International Law*, Oxford Publishing, 2013.

12. Alina Kaczorowska, *European Union Law*, Routledge, New York, 2013.
13. Malcom N. Shaw, Sir Robert Jennings, *International Law*, Sixth edition, Cambridge University Press, New York, 2008.
14. Călin Rus, *Izvoarele materiale ale dreptului – de la societatea primordială la dreptul pozitiv*, în vol. *Lege Sapere Aude!*, ediția a VII-a, Târgu Jiu, 2015, p. 17.
15. Sachs, Jeffrey, *The Age of Sustainable Development*, Columbia University Press, 2015.
16. Sergiu Bogdan, *Criminologie*, Ed. a 3-a, rev. și adăug., Universul Juridic, București, 2012, p. 59 și urm.

Pagini web:

1. www.presidency.ro/?_RID=htm&id=1&exp2=ro
2. www.economist.com/blogs/economist-explains-10
3. http://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_2015_ENG.pdf
4. https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/romania_en
5. http://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_2015_ENG.pdf
6. http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_annual_2016_ENG.pdf
7. <http://www.luju.ro/international/cedo/hotararea-pilot-e-inevitabila-romania-inghesuie-mai-multi-detinuti-pe-metru-patrat-decat-italia-in-momentul-declansarii-procedurii-pilot-in-cauza-torreggiani-bulgaria-si-ungaria-au-incasat-inca-de-anul-trecut-hotarari-pilot-pentru-conditiile-inumane-din-i>
8. <http://www.newhealthguide.org/Where-Is-Euthanasia-Legal.html>
9. <http://iccforum.com/africa>
10. <http://www.newhealthguide.org/Where-Is-Euthanasia-Legal.html>
11. <http://www.revista22.ro/comisia-europeana-ameninta-romania-cu-21-de-proceduri-de-infringement-care-sunt-institutiile-responsabile-56994.html>

12. <http://www.agerpres.ro/economie/2016/07/22/romania-in-fata-curtii-de-justitie-a-uniunii-europene-pentru-netranspunerea-directivei-privind-spatiul-feroviar-unic-european-13-40-29>
13. <https://www.foreignaffairs.com/articles/2016-11-04/icc-ice>

Jurisprudență:

1. Åkerberg Fransson, C-617/10.
2. Ananyev și alții împotriva Rusiei, app. no. 42525/07 60800/08.
3. Bellet c. Franței, app. no. 23805/94.
4. Brumărescu c. România, app. no. 28342/95.
5. C. Ap. Cluj, s.pen., dec. Nr. 122/R/2005.
6. CCR, Decizia nr. 265/2014.
7. CCR, Decizia nr. 336/2015.
8. CCR, Decizia nr. 418/2014.
9. Hot. PPUH, Case C-277/14.
10. Hotărârea 23277, Corte di Cassazione, camera a VI-a penală, 3 iunie 2016.
11. Maria Atanasiu și alții c. România, app. no. 30767/05.
12. Oprea și alții c. Romania, (app. nos. 54966/09, 57682/10, 20499/11, 41587/11, 27583/12, 75692/12, 76944/12, 77474/12, 9985/13, 16490/13, 29530/13, 37810/13, 40759/13, 55842/13, 56837/13, 62797/13, 64858/13, 65996/13, 66101/13 și 15822/14.
13. Sunday Times c. Marea Britanie, app. no. 6538/74.
14. Torreggiani și alții împotriva Italiei, app. nos. 43517/09 35315/10 37818/10 46882/09 55400/09 57875/09 și 61535/09.
15. Vo c. Franța, app. no. 53924/00.

OPERA LUI CONSTANTIN VIRGIL GHEORGHIU ÎNTRE LITERATURĂ ȘI AUTOBIOGRAFIE¹

IULIU-MARIUS MORARIU (IEROMONAHUL MAXIM)

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI,
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ/
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

COORDONATOR: ARHIM. PROF. UNIV. DR. TEOFIL TIA

ABSTRACT: *In this research, the author presents the way how, the most important events of his personal life, influence the literary work of the Romanian writer Constantin Virgil Gheorghiu (1916-1992), author of the work 25 Hour and of more than 40 books, translated in more than 25 languages. There is emphasized the way how he find inspiration in the important moments traversed in his life, in his prosecution and in the controversies where he was a principal actor. Also, there is highlighted the way how, the presentation of his life is different in the pages of the books*

¹ Articol propus spre publicare în cadrul proiectului intitulat *Elemente ale autobiografiei spirituale a lui Virgil Gheorghiu, reflectate în opera lui literară*, desfășurat în cadrul Colegiului Studentesc de Performanță Academică al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, proiect derulat în colaborare cu Ștefan Josan, în anul universitar 2015-2016. Coordonator: Arhim. prof. univ. dr. Teofil Tia.

published before 25 Hour and in the ones printed after, because, in the first ones, he was only a secondary witness, while, in the last ones, he was, in most of the cases, the principal actor of the events.

The research aims is to offer an interesting perspective on the literary works of Constantin Virgil Gheorghiu, to show how his life and his spiritual autobiography are presented in the pages of his literary work and to re-bring into attention the image of the great Romanian writer, unfair marginalized by the Romanian literature and culture until 1989, because he was a people from exile.

Keywords: *personal life, suffering, dictator, military occupation, exile.*

Constantin Virgil Gheorghiu (1916-1992) a fost, apodictic, unul dintre cei mai prolifici și mai importanți scriitori români. Opera lui vastă, ce însumează peste 40 de volume, care a fost tradusă în mai bine de 25 de limbi, dar și polemicile pe care le-a suscitât ea (Preda, 2010, p. 265-266; Lovinescu, 1999, p. 89-91; Stolojan, 1996, p. 106; Djuvara, 2008, p. 132-134; Cubleşan, 2011, p. 8; Eliade, 2004, 545) certifică acest fapt. Lectura scrisului său literar relevă faptul că, între temele sale predilecte, se regăsesc adesea elemente ale propriei sale biografii². Dacă, pentru orice scriitor, opera beletristică are la bază evenimente cu corespondență în viața sa reală, pentru autorul pomenit, experiențele propriului său traseu biografic se constituie într-o sursă constantă de inspirație pentru scrisul său literar. Are dreptate profesorul Constantin Cubleşan, care s-a preocupat de valorificarea scrisului și a biografiei lui, când

² De altfel, s-a obiectat chiar faptul că Gheorghiu repetă la infinit anumite teme devenite de-a dreptul clasice pentru opera lui. Așa cum remarcă însă un critic al creației sale, „deși, în ansamblu, se pare că reia la nesfârșit teme ce reiterează mesajul iubirii de neam, de datinile românești și de credința ortodoxă, Gheorghiu este un scriitor care nu se repetă. Scopul său declarat este acela de a-și lărgi și aprofunda bazele culturale și religioase” (Drăgoi, 2009, p. 43).

il descrie astfel: „Scriitor prolific, abordând cu dezinvoltură subiecte dintre cele mai variate sub aspect tematic, Constantin Virgil Gheorghiu este scriitorul care și-a valorificat, precum puțini alții, biografia, atât în romane sau nuvele, cât și în eseurile pe teme religioasă. Experiența sa de viață a devenit sursa principală de inspirație, demersul său fiind comparabil, din acest punct de vedere, cu acela al lui Panait Istrati, de care poate va fi ușor alăturat, deși între ei sunt diferențe categorice” (Cubleșan, 2011, p. 42).

Uneori, el preferă să prezinte aspecte profunde ale experiențelor sale sufletești, trăiri interioare, ce-i plasează textele în spațiul autobiografiei spirituale (despre acest aspect am vorbit și cu alte ocazii; a se vedea Morariu, Josan, 2015, p. 83-88), în vreme ce, alteori, se limitează doar la a descrie cadrul unor evenimente cărora le este martor. Aproape toate operele sale conțin pasaje importante ale propriilor experiențe trăite. De aceea, această cercetare, al cărui scop este acela de a arăta modul în care se regăsește autobiografia scriitorului în paginile operelor sale literare, va pune în relief legătura dintre autobiografie și literatură din opera mai-sus pomenitului romancier.

Atunci când se vorbește despre publicistica lui, există două etape ce trebuie avute în vedere (pe care însuși autorul le propune). Ele sunt delimitate de apariția romanului care l-a consacrat, *Ora 25* (Gheorghiu, 1949; Gheorghiu, 2014), ce se constituie într-o critică dură la adresa dictaturii (Dorobanțu, Kretz, 2011, p. 111-117) și, în același timp, într-o descriere a suferințelor lui proprii (Drăgoi, 2009, p. 9) și ale celor prin care trece propria lui țară. Autorul însuși consideră, după cum ține să arate atât în paginile memoriilor, cât și în *Omul care călătorea singur*, ce poate fi încadrată între anexele jurnalului său (Gillyboeuf, 2010, p. 5-11), că înainte de această lucrare, nu a scris nimic valoros (Gheorghiu, 2003, p. 29; Gheorghiu, 2010, p. 65), în ciuda apariției unor opere precum *Ard*

malurile Nistrului (Gheorghiu, 1993), a altor reportaje dedicate celei de-a doua conflagrații mondiale (antologizate în volumul *Reportaje de război*, apărut în anul 2008; Gheorghiu, 2008), căreia i-a fost martor, sau a unor volume de poezii, unele premiate de către Fundația Regală (Gheorghiu, 1940).

Ce-i drept, operele publicate înainte de *Ora 25* au și ele valoarea lor, cu precădere cele poetice, care abundă în lirism și descriu stări de mare intensitate, trăite de eul liric (ca, de exemplu, poezia *Rugăciune*: Gheorghiu, 1940, p. 10), însă lectura reportajelor de război va demonstra că ele nu sunt altceva decât simple relatări ale unor evenimente petrecute, realizate, e adevărat, cu talent literar, de către tânărul reporter-scriitor, al căror scop este unul descriptiv-propagandistic. Înfierând evreii și comportamentul bolșevicilor ruși și proslăvind armata germană, cu care românii erau atunci aliați, el descrie experiențe cărora le fusese martor. Se poate vorbi în cadrul pasajelor prezentate aici despre un scris cu caracter autobiografic, însă, dat fiind faptul că autorul nu este persoana principală al evenimentelor pe care le prezintă, n-ar fi potrivită considerarea reportajelor de război ca literatură a acestui gen.

Romancierul nu are însă dreptate doar în ceea ce privește clasificarea calitativă și cronologică a operei sale de dinainte și de după *Ora 25*. Dacă, din punct de vedere calitativ, scrisul său în proză cunoaște creșteri calitative semnificative, și în ceea ce privește descrierea autobiografică se poate vorbi de același lucru. Astfel, începând cu acest roman, experiențele lui personale, cu precădere cele cărora le-a fost personaj principal, sunt mult mai prezente în paginile operelor lui. Uneori, el se *răfuieste* în scris cu cei care-i creează neplăceri în viața de zi cu zi (cf. Gheorghiu, 1960; Gheorghiu, 1967). Alteori, scrie pentru a-și justifica o anumită atitudine (Gheorghiu, 2010) sau pentru a reliefa complexitatea unei probleme.

În majoritatea cărților care apar după declanșarea disputei cu Monica Lovinescu (exceptând biografiile romanțate ale unor sfinți, viața lui Mahomed, cea a lui Luther, a patriarhului Athenagora sau *Hristos în Liban*³), el prezintă aspecte ale propriei sale vieți, fiecare dintre ele încărcate de puternice suferințe și dureri. În unele lucrări, Constantin Virgil Gheorghiu vorbește despre copilăria lui (Gheorghiu, 1999; Gheorghiu, 2003a; Gheorghiu, 1965a), descriind profilul tatălui său, preot într-o localitate din județul Vaslui, dispărut în condiții suspecte, satul în care a viețuit prima parte a vieții sau oamenii cu trăsăturile lor. Aceste descrieri abundă în pasaje autobiografice, fiind înțesate de mărturii privitoare la primele experiențe de viață, la modul în care a cunoscut și înțeles autorul satul românesc moldovean și la primele lui interacțiuni cu spiritualitatea răsăriteană, pe care va ajunge să o slujească, nu în condiții de pace sufletească totală însă, în calitate de sacerdot, în ultima parte a vieții sale. S-a afirmat adesea că satul românesc și spiritualitatea acestor locuri au constituit tema primordială a scrisului său (Drăgoi, 2011, p. 43; Băileșteanu, 2005, p. 51). Credem însă că scopul principal al scrierii acestor pasaje l-a constituit nu publicarea unor aspecte privitoare la bogăția istoriei și a tradiției acestor locuri, ci dorința de a descrie anumite experiențe din copilărie, care l-au marcat pe autor și pe care și le amintea cu nostalgie în zilele și nopțile de singurătate, în care viața sa era marcată de durerea exilului și de cea a marginalizării la care era supus de către mulți dintre propriii săi compatrioți.

Scriitorul nu este însă un personaj blocat pe experiențele din copilărie, descriind cu mult patos și cu talent și experiențele maturității. O particularitate a unora dintre lucrările sale, ce conțin

³ A se vedea: Gheorghiu, 1979; Gheorghiu, 2004; Gheorghiu, 2013; Gheorghiu, 2005; Gheorghiu, 2016; Gheorghiu, 2009.

ample pasaje autobiografice, o constituie apariția unor texte cu valoare de confesiune. Din dorința de a argumenta o anumită alegere, de a se justifica cu privire la un anumit text, o atitudine sau altceva similar, el scrie pagini de o sinceritate debordantă, în care se mărturisește cititorului, asemenea unui penitent aflat sub epitrahilul celui care îi ascultă confesiunea. Astfel, pe lângă volumele de memorii ce poartă semnătura lui (Gheorghiu, 2002; Gheorghiu, 2003), cărora ar fi trebuit să li se mai adauge și altele, dacă timpul i-ar fi permis autorului să le scrie, cititorul poate descoperi și alte opere ce pot fi, pe bună dreptate, socotite anexe ale lor (Gillyboeuf, 2010, p. 5-11), precum *Omul care călătorea singur* (Gheorghiu, 2010, p. 5-11). În paginile altora însă, se regăsesc de asemenea anexe structurate sub forma unei astfel de mărturisiri (a se vedea, de exemplu, pasajul de la finele romanului *A doua șansă*; Gheorghiu, 1952). În cadrul lor, el descrie atitudinea avută, explică bine contextul în care s-a petrecut ea și vorbește pe larg despre repercusiunile pe care aceasta le-a avut asupra lui și a soției sale.

Opera lui, apreciată de scriitori precum Gabriel Marcel (Marcel, 1949, p. I-IX) sau Mircea Eliade (Eliade, 2004, p. 545), dar și de alți autori din țară și din străinătate (Lundberg, 1950, p. 5-7; d'Esneval, 2003, p.13-21), își găsește așadar seva creatoare în descrierea evenimentelor care i-au marcat existența.

Om care a suferit mult, resimțind constant pe propria piele sentimentul insecurității și iminența morții, dar și frica de a fi neînțeles și criticat pe nedrept, Constantin Virgil Gheorghiu apelează adesea la propriile experiențe în scrisul său. Descrierea lor, pe lângă faptul că reprezintă un adevărat *mecanism de coping*, are și un rol apologetic-justificativ, constituindu-se totodată într-o spovedanie generalizată, similară celor ce se petreceau în Biserica primară, unde păcatele erau mărturisite public, iar iertarea era oferită de către întreaga comunitate.

Cunoașterea operei lui înseamnă, după cum se poate vedea, cunoașterea vieții celui care o scrie, părți importante ale ei fiind inserate în paginile romanelor sale.

Bibliografie:

- Băileșteanu, Fănuș, *Nihil Sine Deo sau Cruciada literară a ecumenistului Constantin Virgil Gheorghiu*, Craiova, Autograf MIM, 2005.
- Cubleșan, Constantin, *Escale în croazieră. Constantin Virgil Gheorghiu*, Cluj-Napoca, Grinta, 2011.
- Esneval, Amaury d', *Gheorghiu*, Puiseaux, Pardes, 2003.
- Djuvara, Neagu, *Amintiri din pribegie (1948-1990)*, Ediția a 10-a, revizuită, București, Humanitas, 2012.
- Dorobanțu, Marinela Doina, Erwin Kretz, *Exile and Interculturalism – The Case of Five French Writers of Romanian Origin* în *Studii de știință și cultură*, anul VII, nr. 3, 2011.
- Drăgoi, Mirela, *Constantin Virgil Gheorghiu: între lume și text*, Galați, Galați University Press, 2009.
- Eliade, Mircea, *Europa, Asia, America...*, vol. 3 – „Corespondență R-Z”, Cuvânt înainte și îngrijirea ediției de Mircea Handoca, București, Humanitas, 2004.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Caligrafie pe zăpadă*, col. „Operele premiate ale scriitorilor tineri români”, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1940.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *La vingt-cinquieme heure*, coll. „Feux croisés – âmes et terres étrangères”, preface par Gabriel Marcel, traduit du Roumain par Monique Saint-Come, Paris, Librairie Plon, 1949.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *La seconde chance*, coll. „Feux croisés - âmes et terres étrangères”, traduit du Roumain Livia Lamoure, Paris, Librairie Plon, 1952.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *La cravache*, coll. „Feux croisés - âmes et terres étrangères”, Paris, Librairie Plon, 1960.

- Gheorghiu, Constantin Virgil, *La jeunesse de docteur Luther*, Paris, Librairie Plon, 1965.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *De la vingt-cinquieme heure a l'heure eternelle*, coll. „Feux croisés - âmes et terres étrangères”, Paris, Librairie Plon, 1965.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *La tunique de peau*, Paris, Librairie Plon, 1967.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Christ au Liban. De Moise au Palestiniens*, Paris, Librairie Plon, 1979.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Ard malurile Nistrului – mare reportaj de război din teritoriile dezrobite*, București, Editura Gee, 1993.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Cum am vrut să mă fac sfânt. Alte amintiri dintr-o copilărie teologică*, col. „Eseuri”, traducere de Maria-Cornelia Oros, Sibiu, Deisis, 1999.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Memorii, vol. 1 - Ispita libertății*, traducere de Sanda Mihăiescu-Cîrsteanu, București, 100+1 Gramar, 2002.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Memorii - martorul orei 25*, traducere de Sanda Mihăiescu-Cîrsteanu, București, 100+1 Gramar, 2003.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Tatăl meu, preotul, care s-a urcat la cer – amintiri dintr-o copilărie teologică*, prefață Ioan Ică jr, traducere de Maria-Cornelia Ică, Sibiu, Deisis, 2003.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Ioan Gură de Aur – atletul lui Hristos*, traducere de Maria-Cornelia Ică, Sibiu, Deisis, 2004.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Viața Patriarhului Athenagoras*, prefață de Ips. Andrei Andreicuț, traducere de Cristian Moldovan, Alba-Iulia, Reîntregirea, 2005.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Reportaje de război*, volum editat de Ioan Cișmileanu, prefață Ioan Cișmileanu, Făgăraș, Agaton, 2008.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Hristos în Liban*, traducere de Valentin Vesa, Alba-Iulia, Reîntregirea, 2009.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Omul care călătorea singur*, traducere de Gheorghiu Ciocoi, prefață de Thierry Gillyboeuf, București, Editura Sophia, 2010.

- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Sfântul Ambrozie al Milanului*, traducere de Gheorghică Ciocoi, București, Editura Sophia, 2013.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Poporul nemuritorilor*, traducere de Gheorghică Ciocoi, București, Editura Sophia, 2014.
- Gheorghiu, Constantin Virgil, *Viața lui Mahomed*, traducere de Gheorghică Ciocoi București, Sophia, 2016.
- Gillyboeuf, Thierry (2010). *Cel de-al treilea volum al Memoriilor*, în Constantin Virgil Gheorghiu, *Omul care călătorea singur*, traducere Gheorghică Ciocoi, București, Sophia, 2010.
- Lovinescu, Monica, *La apa Vavilonului*, col. „Memorii, jurnale, convorbiri”, București, Humanitas, 1999.
- Lundberg, Carl Isabel, *Review – The twenty-fifth hour*, în *Manas*, anul III, nr. 31, 1950.
- Marcel, Gabriel, *Preface*, în Constantin Virgil Gheorghiu, *La vingt-cinquieme heure*, traduit du Roumaine par Monique Saint-Come, Paris, Librairie Plon, 1949.
- Morariu, Iuliu-Marius, Josan, Ștefan, *Elements of spiritual autobiography in the literary works of Virgil Gheorghiu*, în *Research and Science Today*, anul XI, nr. 1, 2016.
- Stolojan, Sanda, *Nori peste balcoane – jurnal din exilul parizian*, col. „Memorii, jurnale”, București, Humanitas, 1996.

ACTIVITATEA DE CERCETARE A MEMBRILOR CSPA

DRD. VLAD AL. TOMA

În cadrul Colegiului Studențesc de Performanță Academică, asemenea anului universitar 2014/2015, și în anul academic 2015/2016 s-a organizat Competiția Internă de Proiecte de Cercetare Interdisciplinară (ediția a II-a). Scrierea proiectelor s-a realizat în conformitate cu Pachetul de Informații, iar evaluarea acestora a urmărit caracterul inter-, multi- și transdisciplinar, noutatea proiectului, fezabilitatea acestuia, relevanța bibliografiei citate, în raport cu tema proiectului de cercetare propus și, nu în ultimul rând, activitatea științifică a studenților propunători. Evaluarea s-a realizat de către o comisie interdisciplinară, care a propus, pentru finanțare, pe baza criteriilor de evaluare menționate, trei proiecte de cercetare interdisciplinară, din totalul de cinci proiecte înscrise în competiție. În cele ce urmează, sunt menționate o serie de informații cu caracter general despre proiectele finanțate în urma competiției, participarea unor studenți, membri ai CSPA, la conferințe naționale și internaționale, studii și articole publicate etc.

PROIECTE DE CERCETARE INTERDISCIPLINARĂ FINANȚATE

1. Fenomenul singurătății și impactul său asupra relațiilor inter-personale

Propunători:

Elena Onețiu, Facultatea de Teologie Ortodoxă

Cătălin Hădădea, Facultatea de Științe Politice, Administrative și
ale Comunicării

Alexandra Chiciudean, Facultatea de Psihologie și Științe ale
Educației

Coordonator: Conf. univ. dr. Alina Rusu

2. Investigarea psiho-fiziologică a stresului ante- și post-competițional în cadrul schiului alpin de nivel tehnic avansat

Propunători:

Eduard Bucălie, Paul Ciolpan, Andreas Banu, Facultatea de Educație Fizică și Sport

Coordonatori:

Conf. dr. Alina S. Rusu, Prof. dr. Emilia Grosu, Drd. Vlad Al. Toma

3. Evaluarea calității resurselor de apă din zona Pata Rât și purificarea acestor ape cu ajutorul fotocatalizei eterogene

Propunători:

Réka Erös, Facultatea de Biologie și Geologie

Kata Saszet, Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică

Emerencia Szabó, Facultatea de Biologie și Geologie

Rita Tímár, Facultatea de Biologie și Geologie

Coordonatori:

Dr. Judit Papp, Dr. Zsolt Papp

Stadiul diseminării rezultatelor proiectelor finanțate

Titlul proiectului: *Studiul dinamicii stresului psihic ante- și post- competițional asociat schiului alpin la nivel tehnic avansat*

Propunători: Eduard Bucălie, Paul Ciolpan, Andreas Banu

Coordonatori:

Conf. univ. dr. Alina S. Rusu, Prof. univ. dr. Emilia Grosu,

Drd. Vlad Al. Toma

Publicații:

Toma V., Bucălie E, Banu A., Ciolpan P., Roman I., Grosu E, Rusu A., *An interdisciplinary model for the study of the competition stress in alpine skiing: emotions, perceived stress and salivary stress hormones*, articol *in extenso*, în *Revista Departamentului de Educație Fizică și Sport*, Editura Universității din București, p. 107-111.

Comunicări la conferințe:

Bucălie E, Banu A., Ciolpan P., Toma V., Roman I., Grosu E, Rusu A., *An interdisciplinary model for the study of the competition stress in alpine skiing: emotions, perceived stress and salivary stress hormones*, Poster la 9th International Session of Scientific Communications "The Role of physical education and sport in promoting a healthy lifestyle".

Premii:

Premiul I, la 9th International Session of Scientific Communications *The Role of physical education and sport in promoting a healthy lifestyle*, Bucălie E, Banu A., Ciolpan P., Toma V., Roman I.,

Grosu E, Rusu A., cu lucrarea *An interdisciplinary model for the study of the competition stress in alpine skiing: emotions, perceived stress and salivary stress hormones.*

Alături de proiectele de cercetare interdisciplinară finanțate, membrii Colegiului Studențesc de Performanță Academică au derulat activitățile de cercetare pe care le-au propus în momentul admiterii în Colegiu. La Simpozionul de Absolvire din 4 iulie 2016, studenții au prezentat sumarul activității lor de cercetare:

Roxana Popa, *Compuși calcogen-organici cu potențială activitate antibacteriană.*

Anna Kiss, Csilla Szabó, Csanád Sándor, *Cartografierea pajiștilor arse în Transilvania, o bază de date online și o aplicație telefonică.*

Nicolai Gori, *Analiza politicilor privind comunitățile istorice și diaspora. Studiu de caz: România vs. alte state din vecinătate.*

Ștefan Josan, *Țările Parteneriatului Estic și perspectivele reale de integrare în uniunea Europeană. Dihotomia Vest-Est.*

Dorin Giurgi, Călin Rus, *O perspectivă internațională asupra dinamicii sociale și normative în România (diseminarea rezultatelor face obiectul unui articol din prezentul anuar).*

Iuliu-Marius Morariu, *Elemente ale autobiografiei spirituale ale lui Virgil Gheorghiu, reflectate în opera lui literară. Diseminarea rezultatelor. Referate susținute la conferințe și simpozioane: Însemnările de război și importanța lor pentru Constantin Virgil Gheorghiu, la Sesiunea Națională de Comunicări Științifice „Aradul – capitala politică a Românilor transilvăneni”, Arad, 30. 11. 2016 (organizată de către Universitatea „Vasile Goldiș” din Arad, în parteneriat cu Primăria Municipiului Arad, Arhiepiscopia Ortodoxă Arad și Serviciul Județean Arad al Arhivelor*

Naționale). **Studii, articole și recenzii:** 1. Iuliu-Marius Morariu, Ștefan Josan, *Elements of spiritual autobiography in the literary works of Virgil Gheorghiu*, în *Research and Science Today*, No. 1 (11), Târgu Jiu, 2016, pp. 83-88. 2. Iuliu-Marius Morariu, *Elemente ale spiritualității ortodoxe regăsite în opera literară a lui Virgil Gheorghiu*, în *Symposium*, nr. 23 – *Cultural Transparency and the Loss of Privacy in the Era of Digital Technology: How Is This Shaping Our Becoming and the Ethical Dilemmas Related to It*, The Romanian Institute of Orthodox Theology and Spirituality, New York, 2016, p. 63; Indexat BDI în ATLA). 3. Iuliu-Marius Morariu, *Însemnările de război și importanța lor pentru Constantin Virgil Gheorghiu*, în *Analele Aradului*, anul II, nr. 2, Arad, 2016, pp. 712-721. 4. Iuliu-Marius Morariu, *Constantin Virgil Gheorghiu. Omul care călătorea singur*. Trad. de Gheorghică Ciocoi, Editura Sophia, București, 2010 (recenzie), în *Renașterea*, serie nouă, anul XXVII, nr. 19 (318), octombrie 2016, p. 4.

Elena Onețiu, Alexandra Chiciudean, Cătălin Hădădea, *Fenomenul singurătății și impactul său asupra relațiilor interpersonale*.

Henrietta Vadas, *Bradley Manning – erou sau trădător?*

Anamaria Mihăilă, *O inocență ratată. Experimente identitare în context imigraționist*. **Diseminarea rezultatelor. Premii:** Premiul al II-lea la Colocviul Național „Lucian Blaga”, Sibiu, 2015, Premiul special al revistei *Transilvania* în cadrul Colocviului Național „Lucian Blaga”, Sibiu, octombrie 2015, Premiul revistei *Echinox* pentru recenzii literare, Cluj-Napoca, noiembrie 2015, Premiul I la Colocviul Național *Literatura în și prin timp*, Pitești, aprilie 2016, Premiul al II-lea la Colocviul Internațional *Mihai Eminescu*, Iași, mai 2016, Premiul special *D. Popovici* la Sesiunea de Comunicări Științifice a Studenților și Masteranzilor, secțiunea

Literatură română, Cluj-Napoca, mai 2016, Premiul Centrului Cultural Francez la Sesiunea de Comunicări Științifice a Studenților și Masteranzilor, secțiunea Literatură franceză, Cluj-Napoca, mai 2016. **Publicații :** 1. Anamaria Mihăilă, *De la simpatetic la demoniac. Considerații asupra creatorului în filozofia lui Lucian Blaga și Liviu Rusu în Transilvania*, 1/2016, 2. Anamaria Mihăilă, *Deviații erotice în poezia lui Gellu Naum în Metacritic Journal of Comparative Studies and Theory*, 1/2016.

Răzvan Cîmpean, *Soy Cuba, de la revoluția cubaneză la revoluția cinematografică.*

Ligia Andrei, Georgiana Avram, Loredana Andrievici, Andra Diamant, George Vlas, Claudiu Jacotă, *Economia socială. Promovare și branding.*

Paul Ciolpan, Eduard Bucălie, Andreas Banu, *Dinamica stresului ante- și post-competițional în schiul alpin de nivel tehnic avansat (diseminarea rezultatelor este menționată mai sus, la secțiunea cu proiecte finanțate).*

Ioana Scutelnicu, *Efectele stresului și ale anxietății asupra memoriei implicite*

Nicoleta Alexi, *Detecția de neutroni și radiație gama folosind detectori cu scintilatori organici (stilben).*

Maria Cojocaru, *Principiile de drept penal analizate dintr-o perspectivă filosofico-istorică.*

III. MEMBRI AI CSPA, CU CARE NE MÂNDRIM

O riginar din Salva (județul Bistrița-Năsăud), pr. Iuliu-Marius (Maxim) Morariu este masterand în anul II, atât la Facultatea de Teologie a Universității Babeș-Bolyai (specializarea „Consiliere Pastorală și Asistență Psiho-Socială”), cât și la Facultatea de Istorie și Filosofie a aceleiași universități (specializarea „Istoria Europei de sud-est”).

Alegerea studierii în paralel a celor două facultăți la nivel master este firească, după ce, la nivel licență, a studiat tot la universitatea clujeană. După terminarea Facultății de Teologie, în 2014 este călugărit la Mănăstirea Parva, din județul Bistrița-Năsăud.

Pe perioada studenției, pr. Maxim s-a dedicat exclusiv studiului, astfel că rezultatele nu au întârziat să apară. La Facultatea de Teologie termină ca șef de promoție. Până în prezent, la aproape 25 de ani, are opt cărți publicate, șase dintre ele ca autor principal, iar două în calitate de co-autor; are peste 120 de articole științifice publicate în reviste de specialitate (printre care și articole indexate ISI și BDI), la nivel național și internațional, dedicate unor subiecte teologice sau istorice, și a participat la peste 40 de conferințe în țară și în străinătate. Pe parcursul studiilor de nivel licență obține bursă de merit, de performanță și de studiu.

În 2012 devine director al Departamentului Cultural al ACOST (Asociația Credința Ortodoxă a Studenților Teologi). În 2013, pr. Maxim începe colaborarea cu Radio Renașterea, unde realizează emisiunea „Oameni de ieri și de azi” și prezintă rubrica intitulată „Cărți vechi și noi”. Tot în acest an devine fondator și

redactor-șef al revistei *Astra Salvensis* (indexată BDI, cu autori internaționali; ea apare în format electronic în Biblioteca Regală a Danemarcei, în bibliotecile din Viena, Luxemburg și în cea a Universității Harvard), redactor al revistei *Sămănătorul* (Tismana), membru fondator al Despărțământului „Astra” Sebeș și membru în colegiul de redacție al revistei *Astra năsăudeană*, editată de Despărțământul Năsăud al „Astrei”.

Între timp, primește premii pentru poezie la concursuri naționale, premii și distincții pentru cercetare științifică, scrie proză și recenzii, colaborează la 12 reviste literare și cu diferite fundații și societăți culturale, participă la școli de vară etc.

În 2014 pleacă zece zile, cu o bursă internațională, în Kosice, Slovacia, la o școală de vară, cu tema „Ethics and Politics in the European Context. Where is Civil Society in Central Europe Heading to?”, și tot în acel an devine membru al Consiliului Studențesc de Performanță Academică din cadrul Universității Babeș-Bolyai.

În vara anului 2015, pr. Maxim efectuează un schimb de experiență de trei luni în Franța, la o abație benedictină, iar anul acesta urmează să plece pentru o lună la un stagiu de cercetare la Facultatea de Teologie din Belgrad, Serbia.

În puținul timp liber, părintelui Maxim îi place să călătorească și să citească.

ADRIAN MLEȘNIȚE

(*Studenți „de poveste”*: Iuliu-Marius (Maxim) Morariu,
în *Făclia de Cluj*, 2 aprilie 2016)

Vlad Toma este student doctorand în anul I al Școlii Doctorale de „Biologie integrativă”, din cadrul Facultății de Biologie și Geologie a Universității Babeș-Bolyai și cercetător în cadrul Institutului Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Tehnologii Izotopice și Moleculare (INCDTIM) Cluj-Napoca.

Vlad este membru fondator al Colegiului Studențesc de Performanță Academică (CSPA), beneficiar al unei burse de performanță științifică, oferită de UBB, și al altor două burse internaționale (în Elveția și Germania), autor al unor articole publicate și în curs de publicare în reviste internaționale de specialitate. Studiile de nivel licență le face în cadrul Facultății de Biologie și Geologie, iar masterul îl urmează la Facultatea de Chimie, specializarea Chimie criminalistică.

În anul I de facultate ia premiul I la un concurs pe un proiect POSDRU, acest fapt motivându-l mult în proiectele în care avea să se implice mai târziu. În 2013 îi este recunoscută munca de către CSUBB, fiindu-i înmănat atunci premiul Excellentia. Tot în acel an ia parte la proiectul de cercetare a sângelui artificial, condus de conf. univ. dr. Radu Silaghi-Dumitrescu. Cu această ocazie, în cadrul echipei de cercetare, Vlad propune o serie de teste pe animale, care nu se mai făcuseră până atunci. Rezultatele acestor teste au fost integrate într-un articol ISI, trimis spre publicare revistei *PLoS One*. Pe marginea aceluiași subiect, Vlad participă la numeroase conferințe naționale și internaționale, fiind premiat pentru susținerile sale: în 2014 ia premiul I la Congresul de Biologie Celulară, sesiunea „Comunicări orale”, iar în 2015 obține distincție la sesiunea „Postere”, în cadrul aceluiași congres.

Recent, a participat la conferința Neuroscience 2016, California, USA (conferința a avut loc online), fiind singurul participant român în cadrul acestui eveniment desfășurat sub egida LabRoots USA. Tema prezentată a surprins stadiul cunoașterii multidimensionale în ceea ce privește mecanismele neurobiologice asociate cu apariția tulburărilor din spectru autist.

O inițiativă importantă pe care a propus-o în cadrul CSPA a fost crearea unei competiții de proiecte interdisciplinare, susținută financiar de UBB. În urma acestui concurs au fost finanțate patru proiecte, în 2014 a fost publicat un articol ISI, iar un altul așteaptă să fie publicat.

În paralel cu munca de cercetare, Vlad Toma este atent și la nevoile celorlalți, implicându-se ca voluntar în cadrul Biroului pentru Studenți cu Dizabilități. Această activitate îl ajută să înțeleagă mai bine subiectul temei sale de doctorat, *Studiul multidimensional al tulburărilor din spectrul autist din perspectivă neurobiologică*.

Timpul liber și-l dedică ieșirilor în aer liber, activităților sportive și lecturii.

ADRIAN MLEȘNIȚE

(*Studenți „de poveste”: Vlad Toma,*
în Făclia de Cluj, 26 martie 2016)

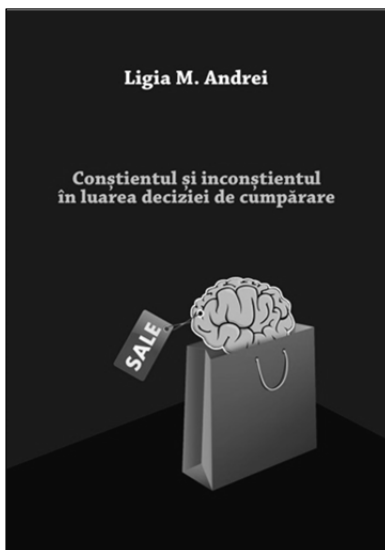
IV. CĂRȚI
ALE MEMBRILOR CSPA

Ligia M. Andrei, *Conștientul și inconștientul în luarea deciziei de cumpărare*. Prefață de Ioana Iancu, Editura Primus, Oradea, 2015, 122 p. (drd. Iuliu-Marius MORARIU)

Societatea de astăzi este, apodictic, marcată de cultura reclamei, a cărei contribuție la actul cumpărării este una deloc neglijabilă. Cunoscând acest lucru, Ligia M. Andrei, absolventă a Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, a unui masterat în cadrul aceleiași instituții (și, evident, membră a CSPA), se preocupă de modul în care, prin intermediul diferitelor forme de marketing, producătorii acționează

asupra conștientului și inconștientului clientului, cu scopul de a determina achiziționarea unui produs.

Lucrarea ei, intitulată *Conștientul și inconștientul în luarea deciziei de cumpărare*, beneficiază de o prefață semnată de către lect. univ. dr. Ioana Iancu, coordonatoarea tezei de licență, care a stat la baza volumului. Aceasta remarcă multiplele valențe ale cercetării, arătând: „Implicațiile acestei lucrări sunt cel puțin duale. În primul rând, lucrarea are valoare academică de necontestat. Ancorată într-un demers științific detaliat, cercetarea pornește de la un cadru teoretic cu referințe internaționale riguros alcătuit, accentul fiind pus pe concepte precum *conștient*, *inconștient*,

emoție, cogniție, simțuri și manipulare. Pe baza cadrului teoretic este dezvoltată partea metodologică a lucrării, metodele de cercetare utilizate fiind *focus-grupul* și *experimentul*. În al doilea rând, cartea poate constitui o oglindă a societății în care trăim, în special a generației tinere, în care fiecare consumator se poate vedea și analiza pe sine. Astfel, rezultatele cercetării pot constitui o lecție pentru consumatorul obișnuit, care își dorește să învețe să aleagă în mod rațional" (p. 7).

Volumul, structurat pe șase capitole și urmat de concluzii, o listă bibliografică și abstract, este structurat pe două părți, una teoretică și o alta practică. În debutul fiecăruia dintre ele, Ligia M. Andrei își definește conceptele cheie, pe care le explicitează apoi pe larg, folosindu-se de informații bibliografice provenite din diferite surse, românești sau străine.

Partea teoretică a cercetării se constituie într-o abordare interdisciplinară. În cadrul ei, autoarea folosește noțiuni de psihologie, marketing sau etică, pentru a defini din perspectivă holistică emoțiile și cognițiile, simțurile, inconștientul sau neuromarketingul.

După ce definește acești termeni importanți pentru parcursul ulterior al cercetării și arată cum influențează strategiile de marketing conștientul și inconștientul clientului, atunci când acesta ia decizia achiziționării unui produs, autoarea prezintă apoi două experimente ilustrative pentru ipoteza ei de cercetare, interpretând rezultatele lor. Modul în care este realizată această prezentare este unul întru totul conform cu canoanele metodologice specifice, fapt ce dă cercetării valoare științifică.

Remarcabilă, în cadrul experimentelor, este atenția pe care autoarea o acordă detaliilor (parte a unei ample regii), observării și interpretării lor. Iată un astfel de exemplu: „Experimentul s-a conformat conform scenariului. Subiecții au fost invitați în camera în care urma să se desfășoare studiul. Aceștia au făcut remarci asupra

întunericului din cameră. La această întrebare și-au răspuns între ei, motivând necesitatea unei camere mai puțin luminoase, pentru vizionarea clipurilor campaniilor pe care le-am menționat în tema «focus-grupurilor».

Aceștia s-au așezat în această cameră și au așteptat să începem analizarea materialelor video. Până în momentul în care ne-am pregătit să urmărim campaniile pe care le-am ales pentru studiu, am observat că participanții au remarcat screensaverul meu. Aceștia au zâmbit, dar nu au deschis discuția despre joc.

Înainte să pornesc derularea videourilor, am închis cu zgomot puternic ușa. Acest lucru l-am făcut pentru a crea subiecților ideea de izolare. Acest sentiment nu este perceput sensibil decât la nivel de subconștient" (p. 102-103).

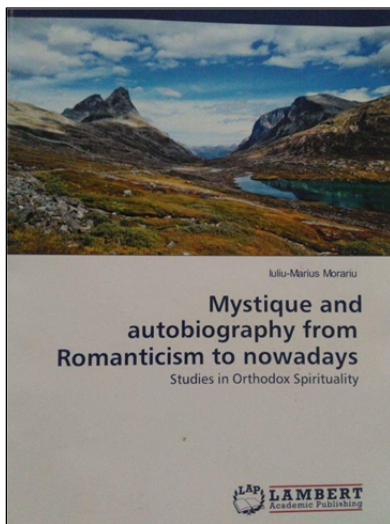
Elementele non-verbale din cadrul activităților de focus-grup sunt folosite, așadar, pentru a realiza o pregătire apercceptivă pentru ceea ce urmează și pentru a-i transpune pe subiecți în starea urmărită de către cel care realizează experimentul. Atenția acordată lor și modul în care sunt ele puse în scenă contribuie la reușita activității și conferă calitate lucrării în paginile căreia se regăsesc expuse rezultatele ei.

Lucrarea Ligiei M. Andrei este o cercetare ce abordează un subiect util pentru spațiul contemporan, fie el academic sau nu, care se constituie așadar într-o cercetare interesantă, bine întocmită, fapt certificat deopotrivă de coerența structurării textului, de bibliografia utilizată sau de chestionarele folosite, prezente și ele, ca anexă. Din acest motiv, nu putem decât să felicităm autoarea, dorindu-i mult succes în continuare pe tărâmul publicisticii.

Recomandăm cititorilor o astfel de lectură, deopotrivă plăcută și educativă.

IULIU-MARIUS MORARIU

Iuliu-Marius Morariu, *Mystique and autobiography from Romanticism to nowadays. Studies in Orthodox Spirituality*, Saarbrücken, Lambert Academic Publishing, 2016.

Teolog în plină ascensiune, Iuliu-Marius Morariu (ieromonahul Maxim) impresionează prin diversitatea scrierilor sale. Fie că scrie eseu, poezie sau studii de specialitate, el frapează prin lejeritatea cu care traversează granițele teologiei, istoriei și literaturii, pentru a crea noi și noi conexiuni. Într-un recent volum editat la Lambert Academic Publishing (LAP), în anul 2016, părintele Maxim propune spre lectură șase studii

unite sub genericul *Mystique and autobiography from Romanticism to nowadays. Studies in Orthodox Spirituality*.

Studiul prin care se deschide volumul este intitulat *The Spiritual Autobiography in the Eastern space in the second half of the XIXth and XXth century*, iar în paginile acestuia, autorul evidențiază principalele aspecte ale autobiografiei spirituale din spațiul ortodox. După o scurtă incursiune în istoria acestui gen ca literatură teologică, precum și după o prezentare a evoluției acestuia în Ortodoxie, autorul dedică o amplă analiză celei mai reprezentative lucrări ale genului în spațiul ortodox, lucrarea monahului anthonit Siluan, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*. Astfel, se prezintă

contextul elaborării acestei scrieri, importanța ei pentru teologia orientală, precum și particularitățile ei, toate afirmațiile autorului fiind sprijinite pe un aparat critic considerabil. Principale aspecte ale lucrării sunt sintetizate de părintele Maxim în citatul următor: „Sfântul Siluan nu propune o cale de urmat, ci descrie propriul său traseu. Pentru el, scrierea acestui jurnal mistic, care nu este destinat publicării, reprezintă o modalitate de monitorizare a traseului său sufletesc, dar și o mărturisire a nevredniciei, de *mea culpa*” (p. 9).

În paginile jurnalului misticului anthonit se pot observa particularitățile autobiografiilor spirituale răsăritene, în raport cu cele de proveniență apuseană. Mai concret, dacă în spațiul apusean autorii se concentrează pe perfecționarea mistică individualistă, în cel răsăritean accentul cade pe har și pe comuniune sau, în cuvintele autorului: „Spre deosebire de autorii apuseni, care se concentrează pe descrierea unor repere biografice, pe încadrarea în jurul unor repere temporale sau de alt fel a experiențelor lor și care vorbesc în mod constant despre ei și despre experiențele lor sau de autobiografia din spațiul protestant contemporan, al cărui exponent principal este, fără îndoială Dag Hammarskjöld, în cadrul căreia sunt relaționate experiențele mistice cu evenimentele civile, autorul încercând de asemenea o corelație între timpul cronologic și cel al veșniciei. În autobiografia starețului athonit, timpul real nici nu există, referințele temporale folosite de el fiind plasate undeva într-o dimensiune expectativă, înspre timpul veșniciei. Mai mult decât atât, referințele la sine însuși ale autorului nu vizează descrierea lui ca persoană sau a unor evenimente care i-au marcat viața și sunt, paradoxal impersonale (p. 7-8).

Conținutul celui de-al doilea studiu este dedicat descrierii substratului religios al romantismului: *Religion, Mysticism and Romanticism in 19th century Europe. The underlying religious character of Romanticism*. Considerațiile autorului cu referire la tema în

cauză au ca punct de plecare evidențierea caracteristicilor mai pregnante ale romantismului, dar și constatarea imposibilității unei definiții șablon a acestuia. În continuare se arată faptul că romantismul a adus în discuție ideea modernizării axiologice și a propus o revigorare a spiritualității, ce-i drept, într-o manieră proprie, stârnind, nu de puține ori, furia Bisericii. În altă ordine de idei, religiozitatea romantismului, afirmă părintele Maxim, a favorizat ideea de interdisciplinaritate și transdisciplinaritate, iar în contextul rezultat, religia este invitată să participe la un dialog cu știința. Mai mult decât atât, va deveni parte integrantă a unor domenii precum literatura.

Studiul *The future Romanian society between its Communist reminiscence and democratic ineptitudes. Excursion into the past and present influences and their role in modelling tomorrow's society* constituie un al treilea capitol al cărții. În cadrul acestuia autorul își focalizează privirea peste o Românie aflată într-un continuu proces de schimbare, datorat unei mentalități moștenite din comunism, aceasta pe de o parte, iar pe de altă parte, se subliniază faptul că o Românie a viitorului este realizabilă doar în măsura în care se reușește o înlăturare a zgurii comuniste de pe pionii axiologici ai țării: identitatea națională, modelele, religia și morala.

Christian elements in the doctrine of the Romanian far-right political movements from the interwar period. Case study: Legionary movement este următorul capitol al volumului, în cadrul căruia se analizează elementele creștine din doctrina politică legionară. Utilizând publicațiile vremii, scrierile reprezentanților mișcării sau ale simpatizanților, dar și cele apărute în perioada comunistă, autorul încearcă să distingă care au fost cele mai importante elemente creștine inserate de legionari în doctrina lor politică și ce înțeles au primit în contextul dat. Cercetarea încearcă, de asemenea, să vadă cum a fost posibil ca o parte dintre membrii mișcării să-și justifice conceptele antisemitice și șovinismul, utilizând versete

scripturistice și elemente din tradiția creștină. Concluzia la care ajunge autorul poate fi cuprinsă în următorul pasaj: „În cadrul mișcării legionare sunt folosite adesea elemente ale creștinismului și ale doctrinei lui. Răstălmăcite de cele mai multe ori, ele sunt utilizate cu scopul de a arăta caracterul creștin al mișcării, de a o plasa sub platoșa unei instituții, care beneficia de o largă credibilitate și receptare, respectiv Biserica Ortodoxă, [...] dar și pentru că, în sufletul omului de rând, plasarea unor chestiuni, ce țineau de moralitate, istoria patriei sau religiozitate, determinau o mai mare rezonanță cu emițătorul decât un discurs sec, ce viza o oarecare reformă și masca intențiile mascate ale fondatorilor ei. De la cântecele legionare, la discursurile așa-zișilor lideri charismatici ai acestei mișcări, documentele fondatoare, și până la materialul propagandistic sau ideologic, ideile creștine nu lipsesc așadar. Ele sunt însă răstălmăcite, sensul dat lor de legionari fiind adesea radical diferit de cel real, fapt ce a fost uneori sancționat de Biserică, iar alteori ignorat.” (p. 34)

Cel de-al cincilea capitol este consacrat anaforalei euharistice (*The Eucharistic anaphora of the first three centuries of Christianity and its importance for contemporary theology*). În acest studiu, părintele Maxim Morariu analizează locul important pe care anaforaua euharistică l-a ocupat în gândirea unor personalități importante ale creștinismului primelor trei secole. Astfel, se consacră importante analize textelor din Didahie, textelor ce provin de la Sfântul Ignatie Teoforul, Clement Romanul, Sfântul Iustin Martirul și Filosoful sau Sfântul Irineu de Lyon. Aceste texte, explică autorul, sunt importante datorită faptului că oferă o serie de argumente pentru susținerea diferitelor ipoteze teologice, dar și pentru frumusețea argumentelor prezentate sau pur și simplu, pentru profunziunea lor. Asemenea importante valențe au fost valorificate de majoritatea teologilor contemporani, confirmând

prin intermediul lor regula: Legea rugăciunii este legea credinței („Lex orandi, lex credendi”).

Ultima parte a volumului evocă personalitatea lui Dag Hammarskjöld. Mai concret, autorul își propune să aducă în prim plan interferența dintre teologie, etică, economie și politică, așa cum reiese din activitatea diplomatului suedez. Întreaga viață a autorului lucrării *Markings* gravitează în jurul unei constante: practicarea creștinismului. „Discursurile lui, arată autorul, citite adesea într-o manieră monotonă, abundau de paragrafe scripturistice sau de afirmații din teologi mai vechi sau mai noi, căci diplomatul nu se sfia să-și afirme crezurile lui religioase și sorginea lui creștină” (p. 55). Ca secretar ONU, el militează pentru beneficiile conlucrării dintre etică, politică și religie, într-un cadru instituțional. Această interferență dintre teologie, etică, economie și politică la Dag Hammarskjöld este mai amplu prezentată în teza de disertație a părintelui Maxim, teză așteptată cu interes atât în țară, cât și în străinătate, datorită perspectivei prin care îl prezintă pe Hammarskjöld.

Care este specificul autobiografiei spirituale ortodoxe în raport cu cele realizate în spațiul apusean? Cum a reușit Dag Hammarskjöld să valorifice crezul creștin în diplomatie? Cum sunt răstălmăcite elementele creștine în doctrina legionară?

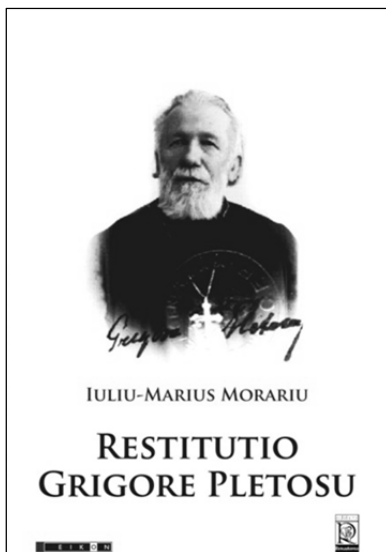
Sunt doar câteva întrebări la care cititorul găsește răspunsuri pertinente în cartea *Mystique and autobiography from Romanticism to nowadays. Studies in Orthodox Spirituality* a teologului Iuliu-Marius Morariu (ieromonahul Maxim).

Drd. GRIGORE-TOMA SOMEȘAN

Iuliu-Marius Morariu, *Restitutio Grigore Pletosu*. Volum apărut cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sătmărilor. Prefață de Înaltpreasfințitul Andrei Andreicuț, Editura Eikon, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014.

Apărut în anul 2014, la Editura Eikon, volumul *Restitutio Grigore Pletosu*, de Iuliu-Marius Morariu, dă o și mai mare consistență activității publicistice a autorului, teolog, istoric și ieromonah. Editurile clujene Eikon și Renașterea și Iuliu-Marius Morariu ne supun atenției o carte apărută în condiții grafice foarte bune, volumul însumând 187 de pagini, în ale cărui rânduri, după introducerea autorului, regăsim viața lui Grigore Pletosu (1848-

1934), prezentată din mai multe unghiuri de vedere. Începutul ne pune în față aspecte legate de profilul bio-bibliografic al lui Grigore Pletosu (abordând viața și opera acestuia), apoi volumul continuă cu prezentarea profilul spiritual al său, reflectat în activitatea sa didactică (având următoarele subcapitole: *Profilul spiritual al dascălului creștin, în concepția patristică, în pedagogie și în literatura română; Profilul spiritual al protoiereului Grigore Pletosu, reflectat în activitatea sa didactică; Profilul spiritual al protoiereului Grigore Pletosu reflectat în activitatea sa pastorală* (împărțit în două

subcapitole, respectiv: *Profilul spiritual al preotului, de la începuturile creștinismului și până astăzi, și Profilul spiritual al protoiereului Grigore Pletosu, reflectat în activitatea sa pastorală*).

Urmează expunerea unor concluzii și o listă bogată de indici bibliografici. Subiectul cărții, prefăcută de ÎPS Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, este punerea în lumină a vieții profesorului de seamă al Gimnaziului Grăniceresc din localitate¹ și a protopoului ortodox al Bistriței, Grigore Pletosu.

Recunosc, când am parcurs cartea, am avut un sentiment de apartenență la vremurile cărții, întrucât și eu am originile în municipiul Bistrița, legat fiind astfel atât de autor, cât și de Grigore Pletosu, subiectul prezentului volum.

Personalitate a ținuturilor Năsăudului, Grigore Pletosu, născut la 9 iunie 1848, în localitatea Chintelnice (județul Bistrița-Năsăud, în acea vreme, comitatul Solnoc-Dăbâca), rămâne orfan, dar nu și fără simțul realității, conștientizând, după cum afirmă autorul, că, pentru a reuși în viață, studiul i-ar fi de mare folos. La 4 iulie 1871, după cum menționează autorul, Grigore Pletosu primește distincția *maturus cum laude*, ca mai apoi să ia parte la înființarea unor societăți de lectură în școli, astfel luând naștere Societatea de Lectură „Virtus Romana Rediviva” (mai târziu, va participa la Sibiu și la înființarea Societății de Lectură „Andrei Șaguna”). Grigore Pletosu își păstrează prolificitatea publicistică, iar odată cu trecerea timpului devine semnatar al actului Marii Uniri, preot și dascăl, printre elevii săi numărându-se George Coșbuc. Autorul creionează chipul dascălului creștin din perspectivă biblică, patristică, pedagogică, dar și din cea a literaturii române (lăitmotiv des

¹ Se referă la localitatea Năsăud, județul Bistrița-Năsăud.

întâlnit în operele scriitorilor români, ex. Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Marin Preda ș.a.), încercând mai apoi și reușind să prezinte măsura în care activitatea didactică a lui Grigore Pletosu, întinsă pe mai bine de trei decenii, se reflectă în slujba românismului din acest colț al Transilvaniei². Autorul subliniază, folosindu-se de documente, importanța lui Grigore Pletosu pentru înrădăcinarea ortodoxiei în ținutul năsăudean și conturează simultan un personaj cu rol pivotal în dezvoltarea culturală a Năsăudului și Bistriței.

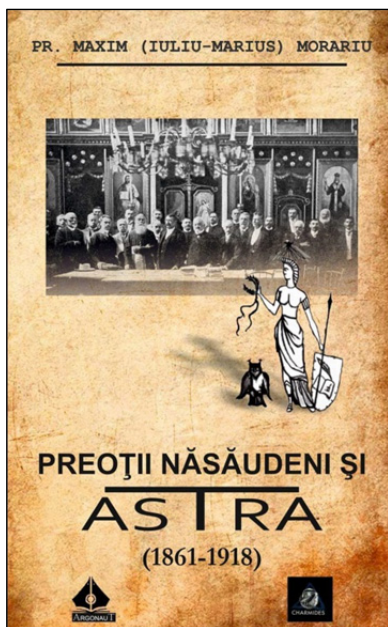
Iuliu Morariu mai menționează devotamentul protoiereului Grigore Pletosu pentru actul didactic și pentru literatură („An de an, părintele Pletosu își înnoia programele școlare, adăugându-le noi apariții editoriale din literatura de specialitate”). Volumul conține și un interviu de mare valoare istorică, în care strănepotul protoiereului Pletosu, Pavel Jarda, oferă un interviu autorului. Interviul evidențiază, printre altele, prietenia lui Liviu Rebreanu cu Grigore Pletosu, observată și într-un pasaj al romanului Ion: „Fetele lui Spătaru veneau adesea pe la noi; Spătaru era Pletosu”, afirmă Pavel Jarda.

O îmbinare de literatură, istorie, teologie, poate și puțin folclor, o carte al cărei titlu pentru unii nu spune nimic, dar care, iată, aduce în prim-plan un erudit, prezentat din mai multe perspective. Cărturar din acea perioadă a secolului XIX.

Drd. VLAD AL. TOMA

² Zona Bistriței și a Năsăudului.

Pr. Maxim (Iuliu-Marius Morariu), *Preoții năsăudeni și „Astra” (1861–1918)*. Volum apărut cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sătmăruului. Prefață de conf. univ. dr. Ana Victoria Sima, Editura Argonaut, Editura Charmides, Cluj-Napoca, Bistrița, 2016.

Cartea de față însumează un cumul de informații verificate prin apelarea la surse valoroase, provenite de la Serviciile Județene Bistrița-Năsăud și Sibiu ale Arhivelor Naționale, din paginile unor periodice precum *Transilvania*, dar și din cercetările istoriografice ulterioare. Acestea permit analiza influențelor de ordin politic și de drept administrativ, bazate pe un puternic substrat teologic. Întregul curs al acestui conținut istoric, al unei importante formațiuni culturale, se concentrează în jurul dezvoltării,

din punct de vedere cultural și social, a zonei Năsăudului. Pe lângă detaliile tehnice în ceea ce privește caracteristica socio-demografică locală, și descrierea evoluției culturale a românilor din această zonă, lucrarea contribuie la completarea cunoștințelor cititorului prin prelucrarea unui profil al celor mai importanți formatori de opinii, într-o vreme trecută, dar participantă la istoria și evoluția culturii românești. Paralela se creează aproape natural

între acțiunile de dezvoltare socială și, mai ales, evoluția spirituală a unui grup neîncadrat în limitări principiale din perspectivă bisericească. Acest grup este favorizat de identificarea preotului ca punct de reper în ceea ce privește moralitatea dezvoltată în zona rurală românească.

În același timp, legătura permanent amplificată între școală și existența unui preot responsabil de educația într-un spirit civic, etic și moral just, a gospodăriilor din vatra satului născădean, contribuie la bunăstarea locală și, mai ales, la cultivarea unui naționalism responsabil.

Totodată, prin detaliile ce construiesc această lucrare, putem valorifica semnificativ și cu ușurință profilul țăranului român, participant la istoria păstrării și perpetuării principiilor Bisericii Ortodoxe, într-un spațiu viciat până la un moment dat de prezența unui regim austro-ungar auster.

Incursiunea cititorului într-o dimensiune des exploatată din punct de vedere istoric se face de această dată prin deschiderea unui context teologic, ce dezvoltă o perspectivă unică în ceea ce privește vizualizarea spațiului dominat de influențele schimbărilor politico-administrative teritoriale ale acelor vremi. Pe lângă aceasta, Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) a reușit să țină piept schimbărilor politice și să contribuie la ridicarea la rang de mitropolie atât a Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, cât și a celei Greco-Catolice. În același timp, această legătură creată între ASTRA și chipurile bisericești, reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Transilvănene, reușește să atingă subiecte problematice ale acelor timpuri, cum ar fi alcoolismul sau analfabetismul.

Importanța acestei lucrări este atestată și prin calitatea scrierilor anterioare ale autorului în sfera istoriei și participării Bisericii

Ortodoxe în conservarea identității naționale¹, în traseul evoluției românimii spre statornicia identificării ca stat independent.

Drd. **LIGIA ANDREI**

¹ Între titlurile semnate de el numărându-se și: Iuliu-Marius Morariu, *Restitutio Grigore Pletosu*, prefață de Ips. Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, Editura Eikon, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014; Idem, *Mystique and autobiography, from Romanticism to Nowadays. Studies in Orthodox Spirituality*, Lambert Academic Publishing, Saarbuchten, 2016; Gavrilă-Tudor Zinveliu, Maxim Morariu, *Noi mărturii privitoare la sfinții nășăudeni*, prefață de IPS Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2016.

V. ACTIVITĂȚI DIVERSE

MEMBRII CSPA AL UBB – LA BAZA DE PRACTICĂ ȘI AGREMENT DE LA BARU, JUD. HUNEDOARA

În perioada 9-11 octombrie a.c., membrii Colegiului Studentesc de Performanță Academică al UBB (CSPA – cea de-a III-a promoție) s-au aflat la Baza de Practică și Agrement de la Baru, jud. Hunedoara, în vederea pregătirii, în cele mai bune condiții, a activităților din actualul an universitar, activități organizate de această structură academică unică în România, întemeiată, după cum se scrie în statut, cu scopul „de a crea un cadru complementar celui instituțional-tradițional, pentru dezvoltarea academică și profesională a studenților cu rezultate deosebite din cadrul Universității Babeș-Bolyai, de a le stimula acestora valențele excelenței în cercetarea științifică aplicativă inter- și transdisciplinară, relevanța socială și disponibilitățile implicării în acțiuni de voluntariat.”

Programul de activitate de-a lungul celor trei zile a cuprins: o scurtă prezentare a CSPA, generațiile 1 și 2, după care s-a trecut la un „teambuilding”, cum se spune acum, în urma căruia membrii colegiului s-au cunoscut mai bine între ei; organizarea Galeriei Interdisciplinarității, în cadrul căreia fiecare membru participant și-a prezentat proiectul de cercetare propus la admitere, căutându-și coechipieri de la alte facultăți; stabilirea responsabilităților ce revin reprezentanților CSPA; excursie la Sarmizegetusa Ulpia Traiana, Biserica Densuș și Mănăstirea Colț, la întoarcere oprindu-ne la statuia lui Lucian Blaga din Lancrăm, apoi la Alba Iulia, unde s-a vizitat Cetatea.

Foarte importantă a fost stabilirea agendei de activități pentru noul an universitar: opt workshop-uri și opt conferințe. Au fost propuse astfel întâlniri cu oameni de știință și artă, care au obținut cele mai înalte cote de performanță în domeniile lor de activitate: Acad. Solomon Marcus, Acad. Maya Simionescu, Acad. Mihai Cimpoi, Prof. univ. dr. Ioan Bocșa, Dumitru Fărcaș și Florin Piersic, organizarea a două excursii: la Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet și, prin Caravana CSPA, vizitarea unor obiective istorice și literare din Moldova și întâlniri cu studenții de la Universitățile „Al.I. Cuza” din Iași și „Ștefan cel Mare” din Suceava, activitățile din acest an universitar încheindu-se în luna iunie 2016, cu sesiunea de comunicări științifice a membrilor CSPA. S-a discutat, de asemenea, despre pregătirea numărul 3 din Anuarul Colegiului Studențesc de Performanță Academică.

(Ilie Rad, *Membrii Colegiului Studențesc de Performanță Academică al UBB – la Baza de Practică și Agrement de la Bara, jud. Hunedoara, în Făclia de Cluj*, an XXVI, 13 oct. 2015)

UN WORKSHOP AL CSPA, LA VATRA DORNEI

În perioada 19-21 februarie 2016, un grup de studenți, format din 18 membri ai Colegiului Studențesc de Performanță Academică din Universitatea Babeș-Bolyai, însoțiți de doamna Conf. univ. dr. Alina Rusu, au participat la un workshop de introducere în tainele sporturilor de iarnă (schi și snowboard), desfășurat pe pârtiile de la Vatra Dornei. Această activitate s-a conturat ca urmare a invitației colegilor-membri ai CSPA, din cadrul Facultății de Educație Fizică și Sport. Pe lângă workshop, membrii CSPA au vizitat frumosul oraș Vatra Dornei, explorând, totodată, bogata cultură culinară bucovineană existentă aici. Iar pentru ca această experiență să se împlinească și la nivel spiritual, aceștia au vizitat „Capela Sixtină a Estului”, Mănăstirea Voroneț, situată la aproximativ 80 de km de Vatra Dornei, lăcaș de cult inclus în patrimoniul mondial UNESCO.

Ziua sosirii la Vatra Dornei a fost destinată socializării membrilor și informării acestora asupra istoriei orașului, care au făcut loc, la rândul lor, discuțiilor ce cuprind poveștile și legendele ce îi oferă o frumusețe aparte orașului bucovinean. În același timp, s-au discutat și aspecte administrative, ce cuprind buna desfășurare și organizare a activităților din următoarele zile.

Workshop-ul a fost moderat de cei trei studenți sportivi și totodată monitori de schi, ce activează în cadrul Școlii de Ski & Snowboard Euroski – Andreas Banu, Eduard Bucălie și Paul Ciolpan. Aceștia și-au exersat calitățile pedagogice, răbdarea și îndemânarea practică, demonstrând tehnici de bază utilizate în cele două sporturi. Mai mult decât atât, instructorii au reușit să-și binedispună ucenicii, prin atitudinea veselă ce

ii caracterizează. Totodată, inițierea acestora s-a format și prin performarea unor coborâri artistice efectuate de către sportivi.

Prima sesiune de instruire în taina celor două sporturi de iarnă a divizat grupul în funcție de preferințele membrilor CSPA, rezultând două echipe dinamice. Cei care au ales să învețe să schieze au petrecut mai mult timp învățând reguli importante, care să-i ajute să descurce situațiile ce pot apărea în timpul coborârilor, de la aerodinamică și poziția pe schiuri, până la modul corect în care se realizează o căzătură, pentru a nu întrerupe nefericit această activitate. Pe de altă parte, cei care au ales să învețe să practice snowboard-ul, au avut parte de o experiență practică mult mai rapidă. Tehnicile care construiesc acest sport presupun un traseu de inițiere mai activ, fiind însoțit de mai puține reguli teoretice. Acestora le-au fost explicate detaliile ce presupun păstrarea unei poziții corecte în timpul alunecării, a identificării centrului de greutate în funcție de direcția de coborâre, dar cel mai important – controlul vitezei de coborâre în funcție de alternarea vârf-călcâi a piciorului. Timp de patru ore, studenții au învățat diferite tehnici, aprofundate uneori și prin inevitabilele căzături, au făcut o mulțime de fotografii și s-au distrat copios, transformând totul într-o experiență frumoasă.

Seara s-a conturat prin desăvârșirea studenților ca maeștri bucătari, crescând apetitul participanților la masă, prin aromele cinei atent pregătite. Atmosfera a fost una destinsă, relaxată, plină de distracție și voie bună.

Ziua de duminică a început pe pârție, încă de la primele ore ale dimineții, dezvoltând experiența practică a învățăceilor, atent supravegheată de instructori. La finalul zilei, aceștia s-au bucurat de o experiență inedită, având acces la pârtia de tubing.

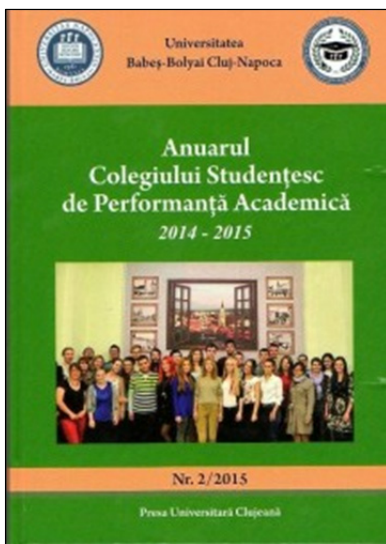
Oboseala acestui weekend plin de activități s-a manifestat pe traseul de întoarcere spre Cluj, studenții capitulând selectiv în favoarea unei odihne generale, în timp ce colegii sportivi au plecat spre o nouă competiție antrenantă, în stațiunea Predeal.

LIGIA ANDREI ȘI GEORGE VLAS

LANSAREA CELUI DE-AL DOILEA NUMĂR AL ANUARULUI COLEGIULUI STUDENTESC DE PERFORMANȚĂ ACADEMICĂ (CSPA) AL UNIVERSITĂȚII BABEȘ-BOLYAI

Colegiul Studentesc de Performanță Academică (CSPA) se constituie în parametrii unei structuri administrative, înființată în anul 2013, în cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Scopul acestui departament de elită, așa cum este stipulat și pe site-ul oficial al CSPA, este acela de a crea un context favorabil inter-, trans-, multidisciplinar și instituțional-academic, pentru dezvoltarea profesională și cercetarea științifică, în spiritul valorilor Academiei Române și al părinților ei fondatori, al studenților performanți, cu rezultate de excepție din cadrul Universității Babeș-Bolyai.

Biroul de conducere al CSPA este format din: director – prof. univ. dr. Ilie Rad; membri: prof. univ. dr. Mihai Todică, conf. univ. dr. Alina S. Rusu – linia română; conf. univ. dr. Ioana Velica – linia

germană; lect. univ. dr. Sárköz I. Zsuzsa și lect. univ. dr. Szabo Árpád Töhötöm – linia maghiară.

Pe lângă stimularea cercetării științifice prin participarea studenților de elită ai UBB la conferințe, simpozioane și manifestări științifice naționale și internaționale, un alt obiectiv al acestui Colegiu Academic este acela de a îndemna implicarea în proiecte sociale, workshop-uri tematice, proiecte caritabile și acțiuni de voluntariat. În această manieră se continuă, într-o oarecare măsură, tradiția unui spirit de mecenat istoric perpetuat în Transilvania secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, de elita românească din diferite structuri socio-administrative, care a constituit un model subliminal, insesizabil într-o primă etapă a funcționării Colegiului, dar care a fost asumat cu toată condescendența și transmis generației tinere de studenți, în contextul diseminării și asumării acestor valori istorice și pedagogice universitare și naționale de către domnii profesori ai universității clujene, care îi ghidează, îndrumă și consiliază în demersurile lor pe acești studenți performanți, care își dedică o mare parte din timpul lor cercetării și documentării științifice, realizării de proiecte inter- și transdisciplinare, coagulate la nivelul unor debateri interactive, având menirea să încurajeze cercetarea academică și descoperirile din știința modernă, relevante la nivelul interdisciplinarității *a la longue durée*, deziderat al Școlii de Istorie și Istoriografie Franceză (*L'École des Annales*), menționat în revista sa, *Les Annales*, din anul 1929, valori care au fost transmise în spațiul românesc prin anumiți reprezentanți. O întreagă literatură a Școlii *Annales*, binecunoscută de istoricii români, a reprezentat, și reprezintă și azi, un model istoriografic, care se distanțează de pozitivismul lui Auguste Comte și propune noi orizonturi de cercetare, prin corolarul mentalităților colective, al sensibilităților sociale și al reconstituirii unor aspecte de viață cotidiană din interstițiul cronologic al evului mediu și

premodernității. Alte activități demne de toată admirația și care merită amintite sunt atât publicarea unui *Anuar al CSPA*, cât și întâlnirile studenților cu academicieni, nume importante ale științei și inovării din cultura românească, la care se adaugă excursiile tematice și documentare relevante și extrem de utile pentru conturarea unei viziuni complementare de cercetare academică a acestor tineri, dornici de a învăța mereu lucruri noi și de a valorifica rezultatele cercetării lor.

Lansarea celui de-al doilea număr al *Anuarului Colegiului Studențesc de Performanță Academică*, lucrare care se constituie deja într-o tradiție editorială, a avut loc în data de 23.03.2016, ora 19,00, în Sala Club a Colegiului Academic, Str. Emmanuel de Martonne, Nr. 1. Invitați de onoare la acest eveniment editorial, important pentru lumea academică, au fost: prof. univ. dr. Ioan Bolovan, prorector al Universității Babeș-Bolyai, prof. univ. dr. Gheorghe Cojocaru, de la Academia de Științe a Moldovei (AȘM) de la Chișinău, acad. Ionel Haiduc, fost președinte al Academiei Române, și d-na Codruța Săcelean, director al Editurii Presa Universitară Clujeană.

Cuvântul în plen a fost rostit de dl prof. univ. dr. Ilie Rad, de la Facultatea de Jurnalism și director al CSPA. Vizita d-lui prof. Gheorghe Cojocaru, la CSPA, a fost prilejuită de susținerea, de către domnia sa, a unor cursuri la Facultatea de Istorie și Filosofie a UBB. Intervențiile celor doi istorici (prof. univ. dr. Ioan Bolovan și prof. univ. dr. Gheorghe Cojocaru) s-au axat pe realizarea unor parteneriate interacademice studențești între cele două universități, cât și pe coagularea acestui eveniment editorial al CSPA într-un exemplu de bune practici pentru viața universitară și academică de la Chișinău. Cu ocazia apropierii zilei de 27 martie, a fost istorisit momentul Unirii Basarabiei cu România, de la 27 martie 1918, fiind totodată evocată importanța sa istorică.

Al doilea număr al *Anuarului Colegiului Studențesc de Performanță Academică* a apărut la Editura Presa Universitară Clujeană, în anul 2015. Fondator și redactor-șef al *Anuarului CSPA* este prof. univ. dr. Ilie Rad, iar dintre redactori putem aminti pe: conf. univ. dr. Alina S. Rusu, d-na Ioana Mureșan (secretariatul general al UBB), Cristian Muntean (fotograful oficial al UBB) și Cristina Costina Diamant, masternadă.

Lucrarea debutează cu un gând bun și un îndemn în latină al domnului prorector Ioan Bolovan către studenții CSPA (p. 8-9). Expresia de sorginte latină, *PER ASPERA AD ASTRA*, apare pentru prima dată în lucrarea retorului roman, Seneca, *Hercule furios* (versul cu nr. 437), care se referă la faptul că, prin strădanii și efort susținut, continuu și anevoios, se poate ajunge la reușite și la izbândă. Tradusă *ad literam*, expresia sună astfel: *pe căi anevoioase se ajunge la stele sau pe căi aspre către stele*¹.

Urmează apoi **o introducere**: *Anuarul CSPA la al doilea număr*, semnată de profesorul Ilie Rad (p. 9-13), pe care o considerăm un adevărat capitol introductiv și metodologic universitar, util și extrem de bine documentat despre elaborarea și editarea unui astfel de demers publicistic. Încadrarea publicării celui de-al doilea număr al *Anuarului CSPA* în contextul altor proiecte de recuperare a activității și biografiilor profesorilor universității clujene, demers inițiat de Direcția Patrimoniu Cultural Universitar al UBB, al cărei director este dna conf. univ. dr. Ana Victoria Sima, este o inițiativă lăudabilă și de apreciat, contextualizată prin filtrul interdisciplinarității, promovat în cadrul *Universitas Napocensis* și al CSPA.

¹ I. Berg, *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, Editura Științifică, București, 1969, p. 348.

În același registru introductiv este de amintit activitatea membrilor CSPA, redată sub forma unor biografii seriale, și care relevă parcursul lor intelectual, studiile absolvite și implicarea lor în proiecte care vizează comunitatea academică (p. 15-32).

A doua generație de studenți CSPA este formată din: Abrudbányai Melinda, Loredana Andrievici, Fodor Szilvia, Bogdan Glăvan, Nicolai Gori, Ionuț Cătălin Hădădea, Hampel Boglárka, Iuliu-Marius Morariu, Claudiu Gabriel Jacotă, Kata Saszet, Emanuel Raul Modoc, Daniela-Irina Nemeș, Roxana Alexandra Popa, Simina Răchițeanu, Georgiana-Cristina Sima, Vadas Henrietta. Toți sunt studenți buni și foarte buni ai UBB, iar pe această cale dorim să îi felicităm și să le urăm mult succes în continuare.

Primul capitol, intitulat generic de redacție *Întâlniri mirabile* (p. 35-170), se constituie în ansamblul unor colecții de mărturii și corpusuri documentare de o valoare inestimabilă, a unor academicieni, profesori universitari cu o reputată activitate de cercetare, savanți și oameni de cultură de talie internațională. Dintre aceste mărturii, surprinse sub forma unor conferințe înregistrate în cadrul diferitelor întâlniri ale studenților cu academicieni și savanți, și transcrierea ulterioară a acestora, amintim: acad. Eugen Simion, *Întâlnindu-l pe stradă pe Tudor Vianu și întrebându-l ce mai face, acesta mi-a răspuns: „Aștept să obosească nedreptatea”* (p. 35-60); Teodor Baconski, *Vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România a fost într-adevăr un eveniment istoric* (p. 61-78); acad. Ionel Haiduc, *Călător pe meleagurile chimiei* (p. 79-102); acad. Basarab Nicolescu, *Eu cred că trăim o perioadă de nouă barbarie, vă spun foarte clar ce cred* (p. 103-134); acad. Ioan-Aurel Pop, *Am făcut Marea Unire sub un rege român născut în Germania și acum vom sărbători 100 de ani de atunci sub un președinte român de etnie germană, ceea ce nu e rău. E bine!* (p. 135-170).

Remarcăm utilitatea unui astfel de demers, deoarece aceste mărturii și povestiri cu un profund caracter inedit pot fi valorificate de acum încolo de studenți, masteranzi și doctoranzi, în elaborarea unor articole științifice și cercetări documentare.

Al doilea capitol, intitulat sugestiv *Activități interactive* (p. 173-183), se află sub girul d-nei conf. univ. dr. Alina S. Rusu. În această etapă secvențială și tematică sunt evidențiate participările studenților CSPA la diferite evenimente comunitare, workshop-uri tematice și științifice, acțiuni caritabile și de voluntariat. Toate acestea reflectă faptul că studenții Universității Babeș-Bolyai, pe lângă activitatea universitară de la cursuri și seminarii, au orientări sociale în spiritul întraajutorării semenilor lor, prin implicare directă în *urbea* de pe Someș din care fac parte.

Din categoria *Conferințe, workshop-uri, prelegeri* (p. 173-179), amintim: Seminarul Interdisciplinar *Științele vieții, de 155 de ani împreună cu Darwin. Despre logica darwiniană reflectată în psihologie*, seminar susținut de conf. univ. dr. abil. Alina S. Rusu (biolog și psiholog) și drd. Vlad Alexandru Toma (biolog) (13 noiembrie 2015); Participarea membrilor CSPA la seria de evenimente Interdisciplinary Science Days UBB-USAMV CN (ISD 2015) (22-26 februarie 2015); Participarea studenților CSPA la prelegerea cu titlul: *The Role of Emotion in Psychological Well-Being and Cognitive Performance*, susținută de prof.univ. dr. Florin Dolcos, Head of Social, Cognitive, Personality & Emotional (SCOPE) Neuroscience Lab, Beckman Institute for Advanced Science & Technology, University of Illinois at Urbana-Champaign, USA. (19 martie 2015); Proiectul Student-pentru-Student Swimathon (11 iulie 2015); Participarea membrilor CSPA la Ziua Interacțiunii Om-Animal UBB-USAMV CN, ediția a IX-a (1 iunie 2015); Ziua Internațională a Persoanelor cu Dizabilități (3 decembrie 2015); Evenimentul caritabil Campania ShoeBox FSPAC 2015 (12

decembrie 2015); Caravana CSPA – Excursie de documentare la Universitatea „Ștefan cel Mare” (Suceava) și Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” (Iași). Alături de acestea, adăugăm Simpozionul de absolvire a CSPA, din 2015 (p. 182-183).

Capitolul trei, numit *Diverse*, conține un *Jurnal de Tabără* (p. 185-189), în care studentele Anamaria Mihăilă, Cristina Diamant și Simina Răchițeanu conturează o descriere detaliată, cu aspecte de viață cotidiană studențească și implicare universitară, a excursiei de la Bara Mare, Jud. Hunedoara (3-5 octombrie 2014). Acesta se înscrie într-un adevărat *jurnal de călătorie*, prin surprinderea și creionarea unor amănunte pe cât de interesante, pe atât de relevante în vederea reconstituirii vieții studențești contemporane.

Alături de aceste detalii referitoare la minuția documentării și cercetării, amintim că economia lucrării mai cuprinde un subcapitol la fel de important, intitulat *Reflectarea acțiunilor CSPA în presa locală* (p. 191-198), prin filtrul căruia toate activitățile Colegiului Academic sunt mediatizate în presa din Cluj. Ziarul *Făclia de Cluj* reflectă și face vizibilă în mod frecvent activitatea peremptorie a acestui Club select și de elită universitară, cunoscut în mediul universitar prin acronimul CSPA.

Anuarul se încheie cu o categorie a *Anexelor*, în siajul căruia este redat atât *Mesajul din Cartea de onoare a CSPA*, scris de Rectorul UBB, acad. prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop și redat sub formă de copie facsimilată, cât și o întreagă galerie de fotografii ale studenților de la diferite întâlniri cu domnii academicieni, savanți și oameni de cultură români și străini, excursii tematice și tabere de cercetare, afișe de la diferite workshop-uri și alte reproduceri fotografice.

Pentru a finaliza excursul nostru, dorim să conturăm anumite ipoteze concludive, care vin să reîntrească imaginea CSPA, prin spectrul unor aprecieri și atitudini de natură benefică. Astfel,

considerăm publicarea celui de-al doilea număr al *Anuarului* un demers util atât pentru lumea academică românească, cât și pentru valoarea sa științifică. Putem afirma, fără să exagerăm, că această lucrare poate fi uzitată, în special mărturiile elitei academice, pentru realizarea viitoarelor lucrări și sinteze științifice. Valoarea documentară a acestui demers editorial a constat în caracterul interdisciplinar al lucrării, deziderat al CSPA, relevant la nivel publicistic prin tipărirea acestui număr secund al *Anuarului*.

În contextul celor reliefate sub aspect istoric și narativ-documentar, recomandăm cu toată încrederea acest periodic ca o invitație la lectură, reflecție literară și dezbatere intelectuală, toate acestea privite în conivență cu sobrietatea academică și universitară, celor interesați de astfel de abordări tematice și cercetări inter-, tran- și multidisciplinare.

Asist. de cerc. dr. **RĂDUCU RUȘET**

EXCURSIA COLEGIULUI STUDENȚESC DE PERFORMANȚĂ ACADEMICĂ (CSPA) AL UNIVERSITĂȚII BABEȘ-BOLYAI DIN CLUJ-NAPOCA LA BUCUREȘTI 21-23 APRILIE 2016

În perioada 21-23 aprilie 2016, membrii Colegiul Studențesc de Performanță Academică (CSPA) al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca au realizat o excursie tematică de studiu la București. Coordonator al deplasării documentare și însoțitor al studenților CSPA a fost Dna Conf. univ. dr. Alina S. Rusu, de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, din cadrul Universității Babeș-Bolyai, membru în Biroul de conducere al CSPA și coordonator al Biroului pentru Studenții cu Dizabilități (BSD) din cadrul Universității clujene.

Participanții la excursie au fost: Ligia Andrei, Loredana Andrievici, George Vlas, Călin Rus, Claudiu Jacotă, Vlad Toma, Elena Onețiu, Alexandra Chiciudean, Anamaria Mihăilă, Roxana Popa, Georgiana Avram, Cătălin Hădădea, Răzvan Cîmpean, Nicolai Gori, Edi Bucălie, Andreas Banu, Răducu Rușeș și Dna Conf. univ. dr. Alina Rusu.

Plecarea a fost joi, dimineața, în 21.04.2016, ora 6,00, de la Garajul UBB. Era încă întuneric când am ajuns la Facultatea de Chimie, până la ora stabilită au venit toți studenții, iar pornirea noastră s-a desfășurat în conformitate cu normele punctualității germane.

Până la apariția primelor raze de soare și reflectarea lor prin geamurile autocarului spre configurarea unei noi zile pe acest pământ, toți studenții erau somnoroși. Unii au dormit în continuare, alții erau între somn și trezire, unora le era frig, oarecum se foiau într-o atitudine de somnolență ancestrală și totodată firească, specifică umanității și caracteristică a prototipului antropologic caucazian de tip european, care este obșnuit să doarmă pe material subiacent moale. Imediat ce soarele și-a făcut apariția, studenții încep să se trezească și să se creeze o rumoare tipică drumurilor lungi și drumețiilor. Se conturează discuții între ei, glume, amintiri și povești din excursii anterioare, iar râsetele și întâmplările hazlii, spuse cu umor într-o manieră strengărească de unii sau de alții, dădeu o notă de bună dispoziție și stare de confort specifică excursiilor realizate în grup.

Fără să ne dăm seama, în câteva ore am ajuns la Predeal, primul oraș ale cărui obiective turistice urma să le vizităm. Cel dintâi punct de atracție pe lista priorităților a fost vizita la ***Casa Memorială „George Enescu”***. Aici au avut șansa să observe aspecte de natură biografică și cotidiană din viața lui George Enescu, cât și obiecte de mobilier, consemnări și mărturii ale marelui compozitor român. Entuziasmul a fost vizibil mai ales în momentele când treceau dintr-o cameră în alta a casei și când descopereau diferite obiecte, care au aparținut cândva violonistului român. Un episod foarte interesant a fost în momentul în care am ascultat o arie melodică a compozitorului, în fostul său garaj, care acum era amenajat sub forma unei săli de evenimente și de primire a vizitatorilor. Scenele de bucurie au continuat în curtea casei lui Enescu, când membrii CSPA și-au făcut fotografii de grup și individuale, râdeau și se bucurau împreună, într-o atmosferă care cu siguranță va dăinui peste ani.

Un alt punct de atracție turistică a fost **Muzeul Cinegetic Posada**, unde excursioniștii clujeni au putut lua notă de aspecte din ecosistemul diferitelor animale, observând totodată animale împăiate, rolul lor pentru fauna României și importanța protejării anumitor categorii de animale și de păsări (capra neagră, ursul, zimbrul, fazanul, prepelița etc.). Seara am ajuns la București și am fost cazați la Hotelul Tripoli.

Obiectivul principal al excursiei a fost promovarea valorilor CSPA al UBB la Universitatea București și la Arhivele Naționale ale României din același oraș.

Prima vizită, din 22.04.2016, s-a desfășurat la Facultatea de Psihologie, Universitatea București, unde, împreună cu Dna Conf. univ. dr. Alina S. Rusu, am fost întâmpinați de Dl Prof. univ. dr. Dragoș Iliescu. După o scurtă introducere a D-lui prof. Dragoș Iliescu, Dna Conf. univ. dr. Alina S. Rusu a făcut o prezentare a Colegiului Studentesc de Performanță Academică: valorile sale, programul statutar și studenții merituoși ai acestui Colegiu academic de elită. Studenții bucureșteni au fost foarte entuziasmați și în același timp interesați de existența unui astfel de Colegiu academic, dorind, într-un entuziasm specific vârstei, să aibă și ei un asemenea Club de elită. Au fost întrebări din sală, iar studenții s-au interesat de posibilitatea cooptării în Colegiu, statute, normele deontologice și valorile academice pe care le promovează CSPA de la Cluj-Napoca.

CSPA al UBB a fost dat ca exemplu de bune practici, iar discuțiile interactive au continuat pe coridorul facultății, când echipe voluntare și spontane de studenți de la Universitatea din Cluj și București au format grupuri de discuții și au schimbat idei cu privire la acest Colegiu academic, despre schimbul interacademic între cele două centre universitare și șansa urmăririi cursurilor și înscrierii la diferite facultăți din Cluj-Napoca și vice versa a celor doritori să afle lucruri noi. Considerăm că aceste grupuri

interdisciplinare au reprezentat apogeul diseminării ideatice a valorilor culturale și academice a Colegiului Studențesc de Performanță Academică.

A urmat apoi vizita la **Arhivele Naționale ale României**. Dl Prof. dr. Ioan Drăgan, Director la Arhivele Naționale ale României, a realizat o descriere foarte detaliată și interesantă a importanței arhivelor pentru cultura și identitatea unui popor, cât și pentru identificarea mărturiilor faptele trecute ale istoriei privite prin spectrul unui vers eminescian: *Căci pe mucedele pagini stau domniile române. Scrise de mâna cea veche a-nvățaților mireni*¹.

Studenții au perceput existența documentelor medievale (acte de înobilare, peceti, acte de împroprietărire și de danie, documente cu scriere chirilică etc.), fiind foarte bucuroși când, după o întrebare a mea despre existența unor firme și berate la Arhivele Naționale, ghidul a desfășurat pe masa de expoziție astfel de documente emise de sultanul Imperiului Otoman în Cancelaria de la Constantinopol. Alături de acestea, un punct de interes a fost lucrarea lui Dimitrie Cantemir, *Divanul (Gâlceava înțeleptului cu lumea)*. Documentele de epocă modernă s-au constituit în siajul unor prezentări revelatoare: astfel, performerii UBB-ului au văzut în original următoarele manuscrise, proclamații și acte: *Proclamația de la Islaz*, document programatic al Revoluției de la 1848 din Țara Românească (9 iunie 1848); Actul Unirii Principatelor Române de la 24 ianuarie 1859, documente care au aparținut familiei regale de Hohenzollern și alte manuscrise, foi și pergamente de o valoare inestimabilă.

Considerăm vizita la Arhive benefică și extrem de utilă, deoarece am putut observa cum se desfășoară activitatea într-o arhivă (personalul angajat, atribuții, cum se arhivează documentele,

¹ Mihai Eminescu, *Epigonii*, 15 august 1870.

cum sunt aranjate documentele în depozit, digitalizarea documentelor și lucrul cel mai important, considerăm noi, contactul efectiv cu documentul de arhivă, izvor extrem de important pentru reconsiderarea istorică și istoriografică a unor evenimente trecute.

În același context de documentare și cercetare academică, este de amintit periplul la *Muzeul „Grigore Antipa”*. Studenții CSPA și alumnii UBB au văzut diferite specii de animale, mediul lor de viață, expedițiile și cercetările marelui naturalist și biolog, cei curioși adresând mereu întrebări și fiind doritori de a afla lucruri noi. Au vizitat expoziții cu evoluția speciei umane, de la *Homo habilis*, până la *Homo sapiens*, au observat habitatul oamenilor și animalelor, înțelegând totodată că în preistorie și până târziu în evul mediu și premodernitate omul a trăit într-o comuniune mult mai strânsă cu animalele, acestea făcând parte practic din viața lui cotidiană.

În ultima zi de excursie, 23.04.2016, și în drumul de întoarcere spre casă, studenții performanți ai UBB au făcut un popas la *Mănăstirea Cozia* (1386-1388), unde s-au rugat și au aflat de importanța ctitoriei lui Mircea cel Bătrân (1386-1418), care și astăzi străjuiește Valea Oltului, ca o proiecție a divinității reflectată în prezent printr-o *Umbră a lui Mircea la Cozia*², contemporană.

În încheierea acestor considerente, care se înscriu în categoria notelor de călătorie, a jurnalului de excursie și a cercetării documentate prin apelul la surse, afirmăm că actuala excursie de documentare la București și-a atins obiectivul, prin relevarea normelor etice ale CSPA și prin vizitele documentare și extrem de utile la diverse case memoriale, muzee și mănăstiri.

Asist. de cerc. dr. **RĂDUCU RUȘET**

² Vezi: Grigore Alexandrescu, *Umbră lui Mircea la Cozia*, în *Propășirea*, 7 mai 1844.

MEMBRII CSPA LA ZIUA MEMORIEI DE LA SIGHET

În data de 9 iunie 2016, membrii Colegiului Studențesc de Performanță Academică (CSPA) al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca au continuat o frumoasă tradiție, întemeiată de domnul prof. univ. dr. Ilie Rad, de la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării din cadrul instituției pomenite, participând la manifestările organizate la Sighet de către Fundația „Academia Civică” și Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței Anticomuniste, cu prilejul Zilei Eroilor.

Cu acest prilej, studenții clujeni au avut ocazia să intre în contact cu istoria recentă, să cunoască personalități ale vieții culturale și sociale, precum poeta Ana Blandiana și scriitorul Romulus Rusan, și să participe la dezbateri.

La plecarea spre Sighet, am făcut un util popas la Casa memorială „George Coșbuc”, din satul care poartă acum numele marelui poet, apoi la Mănăstirea Bârsana, situată într-un adevărat colț de rai.

Evenimentul de la Sighet a debutat în dimineața zilei de joi, 9 iunie 2016. După primirea participanților și vizita ghidată a Memorialului, au urmat dezbaterile intitulate: „65 de ani de la deportările din iunie 1951” și „O fereastră spre libertate. 60 de ani de la mișcările studențești anticomuniste din 1956”. În cadrul acestora, profesori universitari, foști deportați sau participanți la mișcările studențești în cauză au luat cuvântul sau au susținut diferite comunicări, deopotrivă utile și interesante.

Dezbaterile au fost apoi urmate de vernisarea tipritului „*Requiem*”, realizat de Victor Cupșa, și de un parastas dedicat eroilor, săvârșit, pe rând, de preoții greco-catolici și ortodocși. Ca membru al tagmei sacerdotale, am reprezentat CSPA, și din această postură, alăturându-mă soborului de clerici ortodocși, format dintr-un preot al locului și părintele arhimandrit Garvil Burzo, duhovnicul mănăstirii ortodoxe din localitatea Suciul de Sus (județul Maramureș), și el fost deținut politic.

A urmat apoi prânzul comun, în cadrul căruia studenții clujeni au avut ocazia să interacționeze cu invitații, adresându-le întrebări, și, după prânz, vizita ghidată la casa memorială a lui Ilie Lazăr, din Giulești.

Apoi, pe drumul de întoarcere, s-a făcut un scurt popas la mănăstirea „Sfânta Ana” de la Rohia, unde s-au vizitat: Biserica sfântului locaș, aflată aproape de finalizarea picturii, biblioteca mănăstirii, Casa poetului și chilia lui Nicolae Steinhardt, evreul convertit la Ortodoxie, care a fost și el victimă a regimului comunist, și muzeul. Amplele explicații oferite de părintele ghid au fost urmate de întrebări punctuale, adresate de membrii colegiului, dar și de discuții privitoare la comunism și viața duhovnicească.

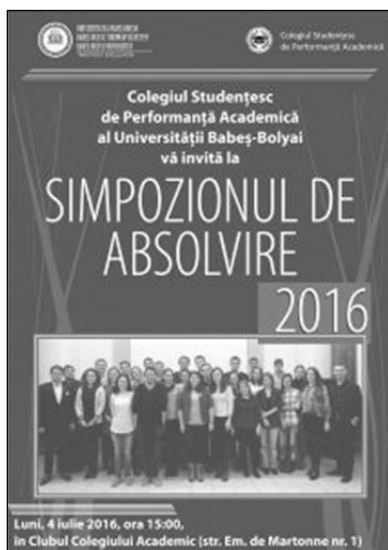
Evenimentul s-a dovedit a fi atât un mijloc de a ne cunoaște mai bine și a dezbate potențiale teme de cercetare, cât și o posibilitate de a cunoaște regimul comunist și ororile lui, prin intermediul martorilor direcți, al victimelor, dar și al cercetătorilor. Datorită domnului profesor Ilie Rad, excursia la Sighet a devenit aproape o tradiție. Sperăm ca și în anii următori, această excursie de studiu să fie la fel de interesantă și de dinamică.

Pr. drd. **IULIU-MARIUS MORARIU**

LUCRĂRILE SIMPOZIONULUI DE ABSOLVIRE AL COLEGIULUI STUDENȚESC DE PERFORMANȚĂ ACADEMICĂ (PROMOȚIA 2015-2016)

Motto:

*Suntem ceea ce facem în mod repetat,
prin urmare excelența nu este un act singular, ci un obicei.*
(Aristotel)

Sub auspiciile unui generic generos (*Labor omnia vincit improbus*), adus la rangul de virtute de strămoșii noștri latini, s-au desfășurat lucrările Simpozionului de absolvire a Colegiului Studentesc de Performanță Academică (CSPA) din cadrul Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, din data de 4 iulie 2016, manifestare științifică organizată în Sala Club a Colegiului Academic.

La festivitatea de deschidere a acestui eveniment cultural, care și-a asumat la nivel immanent valorile intrinseci diseminate prin corolarul discursului universitar de reprezentanții Academiei Române, au luat cuvântul: Prof. univ. dr. Ilie Rad, Prof. univ. dr. Mihai

Todică, Conf. univ. dr. Alina S. Rusu, Lect. univ. dr. Sárköz I. Zsuzsa și Lect. univ. dr. Szabó Árpád Tőhötöm.

Hazardul unei societăți globalizate sau poate perspectiva trecerii ireversibile a timpului hesiodian³ a făcut ca acest simpozion, cu un profund caracter inter-, trans- și multidisciplinar, să se desfășoare chiar de Ziua Americii. Spiritul de libertate și asumarea valorilor democrației americane, prin acceptarea rațiunii de tip tocquevilleian și inserarea lor în viața universitară studențească, antrenează permanent pe acești studenți merituosi, care se implică remarcabil atât la cursuri și seminarii, cât și în societatea clujeană, printr-o mare deschidere spre voluntariat și implicare în *urbea* de pe Someș.

Studenții de elită ai Universității Babeș-Bolyai, care au absolvit în acest an prestigiosul Colegiu Studențesc de Performanță Academică, au fost îndrumați în demersurile lor interdisciplinare de domnii profesori din cadrul *Almei Mater Napocensis. Magistrii nostri* i-au îndrumat, coordonat și încurajat periodic pe cei care își petrec o bună parte din timpul lor liber în biblioteci, laboratoare și institute de cercetare.

Dintre studenții CSPA care au susținut lucrări în cadrul Simpozionului de absolvire a acestui Club de elită îi putem aminti pe următorii: Popa Roxana, *Compuși calcogen-organici cu potențială activitate antibacteriană*; Kiss Anna, Szabó Csilla, Sándor Csanád, *Cartografierea pajiștilor arse în Transilvania: o bază de date online și o aplicație telefonică*; Nicolai Gori, *Analiza politicilor privind comunitățile istorice și diaspora. Studiu de caz: România vs alte state din*

³ Vezi: Hesiod, *Opere: Nașterea Zeilor (Teogonia). Munci și Zile. Scutul lui Heracles*. Traducere, studiu introductiv și note de Dumitru T. Burtea, Editura Univers, București, 1973. Carte consultată pe <https://www.scribd.com/doc/297550164/Hesiod-Opere-Teogonia-Nasterea-Zeilor> la 6.07.2016, ora 13:45.

vecinătate; Josan Ștefan, *Țările Parteneriatului Estic și perspectivele reale de integrare în Uniunea Europeană. Dihotomia Vest-Est*; Giurgiu Dorin, Rus Călin, *O perspectivă internațională asupra dinamicii sociale și normative în România*; Morariu Iuliu-Marius, Josan Ștefan, *Elemente ale autobiografiei spirituale ale lui Virgil Gheorghiu, reflectate în opera lui literară*; Onețiu Elena, Chiciudean Alexandra, Hădădea Cătălin, *Fenomenul singurătății și impactul său asupra relațiilor interpersonale*; Mihăilă Anamaria, *O inocență ratată. Experimente identitare în context imigraționist*; Cîmpean Răzvan, *Soy Cuba: de la revoluția cubaneză la revoluția cinematografică*; Andrei Ligia, Avram Georgiana, Andrievici Loredana, Diamant Andra, Vlas George, Jacotă Claudiu, *Economia socială. Promovare și branding*; Ciolpan Paul, Bucălie Eduard, Banu Andreas, *Dinamica stresului ante- și post-competițional în schiul alpin de nivel tehnic avansat*; Vadas Henrietta, *Bradley Manning – erou sau trădător?*

Caracterul foarte divers al comunicărilor prezentate în cadrul acestei manifestări științifice, cât și natura extrem de dinamică în maniera de abordare a subiectelor de cercetare din timpul expunerii studenților, au făcut din acest eveniment o reușită universitară, ce va dăinui în paginile colbăite ale *Anuarului Colegiului Studențesc de Performanță Academică*.

Discursul interacademic și dezbateră universitară, coagulate pe marginea subiectelor abordate, ne dau speranța îmbucurătoare că, în mod real, cercetarea academică din Cluj-Napoca evoluează pe o pantă ascendentă și este parte integrantă, indisolubil asumată, a marelui spirit universitar occidental.

Îi felicităm cu această ocazie pe toți studenții de excelență ai Universității Babeș-Bolyai, absolvenți în acest an ai Colegiul Studențesc de Performanță Academică, și le dorim mult succes în îndeplinirea dezideratelor și aspirațiilor lor.

Asist. de cerc. dr. RĂDUCU RUȘET

VI. VARIA

PROMOȚIA 1 (2013-2014)

1. Bogdan ALEXANDRU, Facultatea de Studii Europene
2. Hajnal BARIC, Facultatea de Științe Economice
și Gestiunea Afacerilor
3. Alexandru-Ioan CIOROGAR, Facultatea de Litere
4. Mihaela CRIȘAN, Facultatea de Biologie și Geologie
5. David DERITEI, Facultatea de Fizică
6. Cristina Costina DIAMANT, Facultatea de Litere
7. Andrei Sabin FAUR, Facultatea de Istorie și Filosofie
8. Ionuț FÖLDES, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială
9. Kinga HADNAGY, Facultatea de Matematică și Informatică
10. Ábrán Csilla HAJNALKA, Facultatea de Științe Economice
și Gestiunea Afacerilor
11. Mădălina HODOROG, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
12. Mălina IORGA, Facultatea de Litere
13. Diana Cristina ISVORANU, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
14. Andrada Lavinia JUCAN, Facultatea de Psihologie
și Științe ale Educației
15. Maria-Magdalena LUNGAN, Facultatea de Geografie
16. Cristina LUPȘAN, Facultatea de Științe Economice
și Gestiunea Afacerilor
17. Mihaela LUTENCU, Facultatea de Științe Economice
și Gestiunea Afacerilor
18. Tünde MAKÓ, Facultatea de Științe Politice, Administrative
și ale Comunicării

19. Nicoleta MARINESCU, Facultatea de Litere
20. Adrian MATUS, Facultatea de Litere
21. Anamaria-Alexandra MIHĂILĂ, Facultatea de Litere
22. Roxana Damaris MORAR, Facultatea de Științe Economice
și Gestiunea Afacerilor
23. Corneliu NISTE, Facultatea de Business
24. Cosmin-Ionuț ONACI, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
25. Manuela-Raluca PĂUȘAN, Facultatea de Biologie și Geologie
26. Andreea Izabela POP, Facultatea de Studii Europene
27. Laura-Corina POPA, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
28. Mihaela ROȘU, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială
29. Răzvan-Raul ROȘU, Facultatea de Istorie și Filosofie
30. Mihnea STOICA, Facultatea de Științe Politice, Administrative
și ale Comunicării
31. Marian SUCIU, Facultatea de Litere
32. Eszter SZABÓ, Facultatea de Litere
33. Noémi Kinga SZEGEDI, Facultatea de Chimie
și Inginerie Chimică
34. Alexandru ȘTEFAN, Facultatea de Istorie și Filosofie
35. Livia TODIRICĂ, Facultatea de Istorie și Filosofie
36. Mădălina TOMA, Facultatea de Litere
37. Vlad-Alexandru TOMA, Facultatea de Biologie și Geologie
38. Tünde DOMBI, Facultatea de Drept
39. Camelia Cristina VÂJÂEAN, Facultatea de Psihologie
și Științe ale Educației
40. George-Florin VLAS, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
41. Mihaela VORNICU, Facultatea de Psihologie
și Științe ale Educației

PROMOȚIA 2 (2014-2015)

1. Melinda ABRUDBÁNYAI, Facultatea de Sociologie
și Asistență Socială
2. Loredana ANDRIEVICI, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
3. Vasile ANTON, Facultatea de Științe Economice
și Gestiunea Afacerilor
4. Mihaela CRIȘAN, Facultatea de Biologie și Geologie
5. Cristina Costina DIAMANT, Facultatea de Litere
6. Noémi ÉLTETŐ, Facultatea de Psihologie
și Științe ale Educației
7. Anca-Daniela FARCAȘ, Facultatea de Biologie și Geologie
8. Andrei Sabin FAUR, Facultatea de Istorie și Filosofie
9. Szilvia FODOR, Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică
10. Bogdan GLĂVAN, Facultatea de Psihologie
și Științe ale Educației
11. Nicolai GORI, Facultatea de Științe Politice, Administrative
și ale Comunicării
12. Marinela-Nicoleta GUJAN, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
13. Boglárka HAMPEL, Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică
14. Ionuț Cătălin HĂDADEA, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
15. Mădălina HODOROG, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
16. Claudiu-Gabriel JACOTĂ, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării

17. Linda KOVACS, Facultatea de Psihologie
și Științe ale Educației
18. Alexandra MATEI, Facultatea de Psihologie
și Științe ale Educației
19. Tünde MAKÓ, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială
20. Anamaria MIHĂILĂ, Facultatea de Litere
21. Emanuel-Raul MODOC, Facultatea de Litere
22. Iuliu-Marius MORARIU, Facultatea de Teologie Ortodoxă
23. Cosmin ONACI, Facultatea de Științe Politice, Administrative
și ale Comunicării
24. Lorand PARAJDI, Facultatea de Matematică și Informatică
25. Manuela PĂUȘAN, Facultatea de Biologie și Geologie
26. Emőke PÉTER, Facultatea de Studii Europene
27. Roxana Alexandra POPA, Facultatea de Chimie
și Inginerie Chimică
28. Simina RĂCHÎȚEANU, Facultatea de Litere
29. Mihaela ROȘU, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială
30. Zsolt Szilveszter SANDU, Facultatea de Studii Europene
31. Georgiana SIMA, Facultatea de Științe Politice, Administrative
și ale Comunicării
32. Kata SASZET, Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică
33. Vlad-Alexandru TOMA, Facultatea de Biologie și Geologie
34. Henrietta VADAS, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
35. Cristina VÂJÂEAN, Facultatea de Psihologie
și Științe ale Educației
36. George Florin VLAS, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
37. Mihaela VORNICU, Facultatea de Psihologie
și Științe ale Educației

PROMOȚIA 3 (2015-2016)

1. Nicoleta ALEXI, Facultatea de Fizică
2. Ligia Maria ANDREI, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării
3. Loredana ANDRIEVICI, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării
4. Georgiana Maria AVRAM, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării
5. Andreas BANU, Facultatea de Educație Fizică și Sport
6. Eduard BUCĂLIE, Facultatea de Educație Fizică și Sport
7. Alexandra CHICIUDEAN, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
8. Paul Dan CIOLPAN, Facultatea de Educație Fizică și Sport
9. Răzvan CÎMPEAN, Facultatea de Litere
10. Andra Flavia DIAMANT, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor
11. Gianina DRUȚĂ, Facultatea de Litere
12. Réka ERŐS, Facultatea de Biologie și Geologie
13. Nicolai GORI, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării
14. Boglárka HAMPEL, Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică
15. Cătălin HĂDADEA, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării
16. Claudiu JACOTĂ, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării
17. Ștefan JOSAN, Facultatea de Studii Europene
18. Anna KISS, Facultatea de Matematică și Informatică

19. Anamaria MIHĂILĂ, Facultatea de Litere
20. Iuliu Marius MORARIU, Facultatea de Teologie Ortodoxă
21. Clara Florina NICOARĂ, Facultatea de Știința
și Ingineria Mediului
22. Elena ONEȚIU, Facultatea de Teologie Ortodoxă
23. Răzvan Dumitru POP, Facultatea de Știința
și Ingineria Mediului
24. Csanád SÁNDOR, Facultatea de Matematică și Informatică
25. Kata SASZET, Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică
26. Andreea Ioana SCUTELNICU, Facultatea de Psihologie
și Științe ale Educației
27. Csilla SZABÓ, Facultatea de Biologie și Geologie
28. Emerencia SZABÓ, Facultatea de Biologie și Geologie
29. Rita TÍMÁR, Facultatea de Biologie și Geologie
30. George Florin TOTH, Facultatea de Științe Economice
și Gestiunea Afacerilor
31. Henrietta VADAS, Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
32. George VLAS, Facultatea de Științe Politice, Administrative
și ale Comunicării

Listă întocmită de Drd. **VLAD ALEXANDRU TOMA**

VII. ACTIVITĂȚILE CSPA REFLECTATE ÎN PRESĂ

Ca și în anul universitar precedent, acțiunile Colegiului Studențesc de Performanță Academică au fost intens mediatizate în presă, grație și colaborării excelente cu Direcția de Comunicare și Relații Publice a UBB.

Reproducem, mai jos, un articol de prezentare a numărului 2 din Anuarul CSPA.

O valoroasă apariție revuistică

Anuarul Colegiului Studențesc de Performanță Academică

Foarte puțină lume citește anuarele și analele științifice ale universităților sau institutelor de cercetare. Acestea sunt publicații destinate din start unui public restrâns, format în general din specialiștii domeniului respectiv. Tocmai de aceea merită semnalat numărul 2 al *Anuarului Colegiului Studențesc de Performanță Academică* al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Colegiul Studențesc de Performanță Academică (CSPA) din cadrul Universității clujene este o structură nouă, unică în România, creată în 2013, cu scopul de a asigura un cadru complementar celui instituțional/tradițional pentru dezvoltarea academică și profesională a studenților cu rezultate deosebite din cadrul Universității Babeș-Bolyai, de a le stimula acestora valențele excelenței în cercetarea științifică aplicativă, inter-, trans- și multidisciplinară, relevanța socială și disponibilitățile implicării în acțiuni de voluntariat.

În fiecare an, Colegiul selectează circa 40-50 de studenți, de la toate facultățile Universității, respectând structura multiculturală a instituției clujene, studenți care se implică apoi în organizarea de

conferințe cu academicieni, oameni de cultură și artă, de seminarii, workshopuri, ateliere, excursii de documentare, participă la conferințe naționale și internaționale etc.

Tipărirea acestui *Anuar* (apărut la prestigioasa Editură Presa Universitară Clujeană) se integrează într-un amplu proiect, inițiat de actuala conducere a Universității clujene, care constă într-o „campanie dedicată identificării urmașilor celor care au predat aici, cu ajutorul cărora să se constituie o arhivă de documente, manuscrise, opere nepublicate, diplome, fotografii, scrisori, invitații, participări la conferințe sau alte feluri de acte.

Toate aceste materiale vor fi păstrate la Serviciul Arhiva UBB, iar pe baza lor se vor putea demara proiecte de cercetare, prin care noi informații despre munca unor oameni, care poate au contribuit la dezvoltarea Transilvaniei și chiar a țării, va fi redescoperită și repusă în valoare.”

Revenind la numărul 2 al *Anuarului*, acesta are un conținut demn de tot interesul. După edorialul *Per aspera ad astra*, semnat de prof. univ. dr. Ioan Bolovan, prorector al Universității, urmează partea a II-a a *Dicționarului membrilor CSPA*, unde, unui număr de 16 studenți (români, maghiari și germani), li se publică, aidoma unor personalități, un CV de tip dicționar, însoțit de fotografia autorului respectiv. Cine citește cu atenție CV-urile studenților va fi uimit de diversitatea preocupărilor științifice ale acestora, de multitudinea acțiunilor de voluntariat. CV-urile studenților reprezintă o mărturie foarte fidelă a unui timp și a unui spațiu universitar (prin denumirea instituțiilor, asociațiilor, organizațiilor, ONG-urilor, la care studenții din CSPA au fost participanți foarte activi).

Partea cea mai importantă a *Anuarului* o constituie secțiunea intitulată „Întâlniri mirabile”, unde sunt publicate cinci conferințe urmate de dezbaterile care au urmat: Acad. **Eugen Simion**: *Întâlnindu-l pe stradă pe Tudor Vianu și întrebându-l ce mai face, acesta*

mi-a răspuns: „Aștept să obosească nedreptatea!”; Teodor Baconski: Vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România „a fost într-adevăr un eveniment istoric”; Acad. Ionel Haiduc: Călător pe meleagurile chimiei; Acad. Basarab Nicolescu: „Eu cred că trăim o perioadă de nouă barbarie, vă spun foarte clar ce cred!”; Acad. Ioan-Aurel Pop: „Istoricul se ocupă de viața vie, adică de prezentul oamenilor care au trăit în trecut.”

Din mărturia acad. **Eugen Simion** (extină pe 25 de pagini) se rețin observațiile despre solidaritatea dintre scriitori, înainte de 1989 (este evocat momentul în care Mircea Dinescu, data afară de la *România literară*, a beneficiat de ajutorul bănesc al confrăților), despre acuzațiile aduse unor mari scriitori (Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu ș.a.), făcuți „colaboraționiști” ai regimului comunist. Referindu-se la propriul destin, la faptul că putea rămâne în străinătate, în anii '70, așa cum au făcut Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Sorin Alexandrescu și mulți alții, acad. Eugen Simion a spus: „Vă spun, într-un an, doi, au plecat douăzeci. Am fost singurul care m-am întors. Ceilalți au rămas, au făcut cariere frumoase, splendide, în universitățile unde au rămas, au publicat lucrări valoroase etc. Niciodată nu le-am reproșat acest lucru, iar în ce mă privește, eu am avut și o rațiune a mea: în primul rând că voiam să fac carieră în cultura română. Era o chestiune. În al doilea rând, aveam anumite obligațiuni față de familia mea, trăiau părinții mei, familia mea restrânsă, n-am mai primit în ultimul moment viză ș.a.m.d. Eu m-am întors acasă. Niciodată n-am regretat, niciodată nu mi-am permis să-i reproșez cuiva ceva, unuia dintre cei care au rămas... Ei au început să-mi reproșeze mie: de ce eu m-am întors! Și unii s-au supărat pe mine. Nu, eu cred că putem face cultură de performanță în limba română, în țara noastră. Încă putem. Este polemica pe care eu am urmărit-o, între Noica și Cioran. Chiar în cartea pe care am publicat-o recent (*Cioran. O*

mitologie a nedesăvârșirilor, Editura Tracus Arte, București, 2015), am dedicat un capitol pornind de la vestita *Scrisoare către un prieten îndepărtat* și toată disputa, nebunia lui Noica, anume că el poate să facă (după ce a stat, i-au putrezit oasele în pușcăriile comuniste, eliberat în '64 sau nu știu când a fost), că poate să facă o cultură de performanță. O idee care părea puțin absurdă, dacă nu și vinovată. Până la urmă el a câștigat, el a învins. El a învins în chestia asta. Pentru că a reușit, a scris acele superbe cărți. *Rostirea filosofică românească* (Editura Științifică, București, 1970) e una din cele mai frumoase cărți scrise în limba română, făcând o filosofie de tip existențialist, filosofia minții, o gramatică a spiritului pornind de la gramatica limbii române.”

Discuția cu diplomatul și eseistul **Teodor Baconschi** se axează pe devenirea sa intelectuală și diplomatică. Se reține acest episod despre vizita Papei Ioan Paul al II-lea: „A fost un șantier diplomatic foarte dificil, deși Ioan Paul al II-lea, un polonez foarte bun cunoscător al situației religioase a Estului postcomunist, dorea foarte mult să vină la noi. Problemele erau în România, nu la Vatican. Și erau de mai multe feluri. De pildă, o bună parte din Sinodul Bisericii Ortodoxe Române se temea de această vizită. Adică era o vizită nemaipomenită, nu se mai petrecuse niciodată în istorie, niciun papă n-a călcat în zona noastră, iar singurele precedente fuseseră discuțiile de la Ierusalim dintre Paul al VI-lea și Patriarhul ecumenic Atenagora. Nu existase însă (și din cauza războiului rece) nicio «breșă» în lumea ortodoxă, în lumea bisericilor autocefale din Est. Circa o jumătate din Sinodul Ortodox se opunea. A trebuit să fac muncă de persuasiune, profitând și de faptul că-i cunoșteam pe foarte mulți membri ai Sinodului, iar eu am colaborat bine și cu Patriarhul Teoctist. Pe de altă parte, Biserica Greco-Catolică, ieșită din catacombe după persecuția la

care o supusese regimul comunist, era de asemenea destul de sceptică, pentru că se gândea că, dacă Papa Ioan Paul al II-lea vine să-i vadă pe ortodocșii români, asta va legitima starea de fapt. Și anume restituirea parțială a patrimoniului greco-catolic, pe care ei îl revendicau. Se temeau că, dacă Papa vine, asta înseamnă implicit că totul e în regulă la noi. Aceste piedici psihologice, culturale, au făcut ca mecanismele pentru pregătirea vizitei să fie foarte greoaie, să apară foarte multe obstacole și să fie necesar foarte mult efort, travaliu diplomatic. Vizita din 7-9 mai 1999 a prilejuit și memorabilă misă catolică în prezența ierarhilor ortodocși –, în Parcul Izvor, unde au participat 300000 de credincioși catolici din toată România, veniți cu trenul, cu mașina, să-și vadă liderul spiritual. Vizita Papei a fost precedată de o întâlnire *Uomini e Religioni*, în „regia” puternicei asociații catolice de la Roma, Sant'Egidio, care avea mandat de la Papă să lucreze pentru pacea dintre religii. *Uomini e Religioni* din '98 s-a făcut la București, tocmai pentru a înmuia un pic gheața, pentru a pregăti terenul în vederea acestui dialog în premieră istorică între șeful Bisericii Catolice și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Vizita, după care a apărut și un album de care m-am îngrijit, în italiană, cu fotografiile făcute de protocolul Sfântului Scaun, a fost într-adevăr un eveniment istoric. În urma ei, Ioan Paul al II-lea a putut vizita Ucraina, Bulgaria, Armenia, Georgia, Grecia și, dacă nu mă înșel, chiar și Serbia. N-a reușit însă să spargă fortăreața rusească. Adică la Moscova nu a fost vreodată invitat, nici el, nici succesorul lui, Benedict al XVI-lea, sau Papa Francisc de astăzi.”

Acad. **Ionel Haiduc** evocă anii studenției sale, interesul manifestat încă de timpuriu pentru chimie, anii de doctorat la Moscova, obținerea bursei Fulbright, aventura trimiterii manuscriselor unor cărți științifice în străinătate etc. Întrebat dacă se mândrește că și-a

luat doctoratul la Moscova, când unii români încearcă să își ascundă acum un asemenea detaliu (dacă îl au) în CV-ul lor, acad. Haiduc a răspuns: „Nu mă rușinez deloc de acest lucru, din cel puțin două motive: rușii făceau școală serioasă, ei erau în competiție cu americanii, cu sistemul capitalist, pentru ei cercetarea era o chestiune vitală, «de viață și de moarte»; autoritățile puneau și bani și stimulau oamenii să facă cercetări. În al doilea rând, conducătorul meu de doctorat, academicianul K.A. Andrianov, era o autoritate nu numai științifică, ci și o personalitate foarte apreciată de autorități. De ce ? În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, nemții au ajuns, cum se știe, până la porțile Moscovei, până la capătul liniei de tramvai, la marginea Moscovei. Acolo au prins o vreme foarte grea, o iarnă cu temperaturi de -30, -40 de grade, pentru care nu erau pregătiți. Uleiul de motor se îngroașă la temperaturi scăzute și li s-a blocat transportul, tancurile nemțești nu se mai puteau mișca. Rușii, în schimb, în Siberia, aveau tehnica pregătită pentru temperaturile joase din Siberia. Aveau niște uleiuri speciale, care rezistau. Cineva, respectiv Richard Sorge, un spion sovietic la Tokio, i-a anunțat pe ruși că Japonia nu va ataca Uniunea Sovietică în Extremul Orient și atunci au putut să își aducă din Siberia armata pregătită pentru acele condiții. Rușii știau să se deplaseze și pe skiuri, o tehnică nu foarte des întâlnită, și în felul acesta au fost respinși nemții de la porțile Moscovei. Vă dați seama că, după o asemenea ispravă (crearea uleiului de motor care rezistă la temperaturi foarte joase, n. ed.), Andrianov, care încă nu era atunci profesor, nu era nici academician, se bucura apoi din partea autorităților de o înaltă prețuire.”

Pledoaria pentru transdisciplinaritate a savantului **Basarab Nicolescu** este presărată cu multe amintiri din viața de elev, cu participarea la olimpiadele de matematică și română (la una din

edițiile olimpiadei de română, președintele juriului fusese vestitul Perpersicius), cu reflecțiile despre fenomenele actuale din Occident (atacurile teroriste, valul de emigrări etc.).

Cu adevărat excepțional este și interviul acordat de acad. **Ioan-Aurel Pop**, rectorul (reales recent) Universității Babeș-Bolyai, care a făcut o sinceră pledoarie pentru studiul istoriei: „Viața este formată și din moarte, din păcate, dar trebuie să știți că *istoricul se ocupă de viața vie, adică de prezentul oamenilor care au trăit în trecut*. Oamnei de demult și-au trăit prezentul lor, la fel cum îl trăim noi pe al nostru. Eu, dacă mă ocup de perioada în care a trăit Savonarola și vreau să vă explic cum a trăit Savonarola (sau Leonardo da Vinci, ca să luăm pe cineva mai cunoscut), trebuie să mă transpun în epocă și să înțeleg viața exact cum a înțeles-o el. Adică să o înțeleg ca o viață trăită deplin, nu ca pe una livrescă”.

Cum spuneam, *Anuarul* a apărut la prestigioasa Editură Presa Universitară Clujeană, are 230 de pagini, cu 65 de fotografii color (secvențe din activitățile organizate, texte facsimilate, afișe etc.). El va fi oferit unui număr de 80 de biblioteci importante din România (județene, centrale universitare, ale unor institute aflate sub tutela Academiei Române etc.). Varianta electronică poate fi accesată pe site-ul CSPA (<http://cspa.stud.ubbcluj.ro>).

Notă. Lansarea *Anuarului* va avea loc miercuri, începând cu ora 19,00, la Clubul Casei Universitarilor. Vor lua cuvântul: prof. univ. dr. **Ioan Bolovan**, prorector al Universității Babeș-Bolyai, **Codruța Săcelean**, directorul Editurii Presa Universitară Clujeană, și **Ilie Rad**, directorul CSPA.

VIII. „ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ”

INSTANTANEE FOTOGRAFICE
DE LA ACTIVITĂȚILE ORGANIZATE
ÎN CADRUL COLEGIULUI STUDENȚESC
DE PERFORMANȚĂ ACADEMICĂ,
ÎN ANUL UNIVERSITAR 2015-2016

Mă simt eu în primul rând onorat de
invitația de a scrie în cartea de onoare a
Colegiului dumneavoastră. Am avut la Cluj
o întâlnire memorabilă cu membrii colegiului și
cu publicul, m-am simțit foarte relaxat și
am simțit, cum se spune, "good vibes" din partea
tuturor. Ți mulțumesc profesorului Ilie Raad pen-
tru primirea mea mult mai mult decât îndatoritoare de
care-am avut parte, mulțumesc, în egală
măsură, și Rectorului, profesorul și academi-
cianul Ioan Aurel Pop, ca și congenerilor și
prietenilor mei, scriitoarea Marta Petcu.

Vă doresc tuturor numai bine până la
întâlnirea următoare,

M. Cărtărescu

Cluj, 11 feb. 2016

Mă simt eu în primul rând onorat de invitația de a scrie în cartea de onoare a Colegiului dumneavoastră. Am avut la Cluj o întâlnire memorabilă cu membrii Colegiului și cu publicul, m-am simțit foarte relaxat și am simțit, cum se spune, “good vibes” din partea tuturor. Îi mulțumesc profesorului Ilie Rad pentru primirea mai mult decât îndatoritoare de care am avut parte, mulțumesc, în egală măsură, și Rectorului, profesorul și academicianul Ioan-Aurel Pop, ca și congenerii și prietenei mele, scriitoarea Marta Petreu.

Vă doresc tuturor numai bine până la întâlnirea următoare.

M. Cărtărescu

Cluj, 11 febr. 2016

Când vin la Cluj simt difuz
că aici sunt parte din rădăcinile
mele, poate pentru că recunosc totul
și înțeleg cele mai subtile mecanisme
subterane. Am admirat și de data
arta strășile vechi ale orașului, am
încercat să aud istoria. Și m-am
bucurat de întâlnirea cu un public
mimunat și foarte receptiv, într-un
ambient perfect pentru varii fapte
culturale.

Am fost onorată să mă aflu
în preajma atâtor personalități
culturale și abia aștept să mă
reîntorc.

cu bucurie și cu mulțumiri,
Ioana Nicolaie
februarie 2016

Când vin la Cluj simt difuz că aici sunt parte din rădăcinile mele, poate pentru că recunosc totul și înțeleg cele mai subtile mecanisme subterane. Am admirat și de data asta străzile vechi ale orașului, am încercat să aud istoria. Și m-am bucurat de întâlnirea cu un public minunat și foarte receptiv, într-un ambient perfect pentru varii fapte culturale.

Am fost onorată să mă aflu în preajma atâtor personalități culturale și abia aștept să mă reîntorc.

Cu bucurie și cu mulțumiri,

Ioana Nicolaie

februarie 2016

Sunt bucuroasă că pot să scriu
un gând plin de pietenie
Colegii mei studențesc de performanță
a UBB și profesorului Iliu Red care
este capul și sufletul lui. Sunt
bucuroasă pentru și simplu pentru
că există o asemenea instituție
definită prin entuziasm intelectual
și sunt bucuroasă pentru că mă
simt apropiată de proiectele lui
le care mi face plăcere să particip
și că vreau să dăruiesc din toate
inimă mea.

Un gând plin de lumină
de bună vestire, din toate
inimă

—
Ire Hodișanu

25. martie 2016

Sunt bucuroasă că pot să scriu un gând plin de prietenie Colegiului Studențesc de Performanță Academică și Profesorului Ilie Rad, care este capul și sufletul lui. Sunt bucuroasă pur și simplu, pentru că există o asemenea instituție, definită prin entuziasm intelectual, și sunt bucuroasă pentru că mă simt apropiată de proiectele lui, la care îmi face plăcere să particip și cărora le doresc din toată inima succes!

Un gând plin de lumină de Buna Vestire, din toată inima!

Ana Blandiana

25 martie 2016

A vorbi în fața elitei
studentimii lui este un
Real privilegiu. Membrii
Colegiului Studentesc de Performanță
Academică, prezintă în-aur
impressionat prin lumină, auzajare,
curiozitate, sinceritate și firese.
Mi place să cred că am reușit
să mi-i îngrop în asemenea.
M-am înălțat în un moment
să le dau lectii, doar de-aur pe-
vest câteva momente ale unei
"variantă" de viață, pe care am
trăit-o și o trăiesc. Răspunzând
la întrebări, mi-am permis să le
dau și câteva "faturi". Sper
"Să le fie de folos" (cuare de final,
frecvență în colindul lui Dumnezeu).

IOAN BOCSA

Orieat de mare rol în carea experientă,
vârful de lance al naționalismului românesc,
sunt Ei!"

IOAN BOCSA

10 decembrie 2016

A vorbi în fața elitei studențimii clujene este un real privilegiu. Membrii Colegiului Studențesc de Performanță Academică, prezenți, m-au impresionat prin lumină, angajare, curiozitate, sinceritate și firesc. Îmi place să cred că am reușit să mi-i apropiu, prin asemănare.

N-am încercat, niciun moment, să le dau lecții, doar le-am povestit câteva momente ale unei „variante” de viață, pe care am trăit-o și o trăiesc. Răspunzând la întrebări, mi-am permis să le dau și câteva sfaturi. Sper „Să le fie de folos!” (urare de final, frecventă în colindele tradiționale românești).

IOAN BOCȘA

Oricât de mare rol ar avea experiența, vârful de lance al națiunii române sunt EI !

Ioan Bocșa

10 decembrie 2016

Acad. Nicolae Manolescu, Președintele Uniunii Scriitorilor din România,
prezentat studenților de către Ilie Rad

Acad. Nicolae Manolescu, la începutul conferinței. Pe masă se află un exemplar
din monumentală *Istorie critică a literaturii române. 5 secole de literatură*,
Editura Paralela 45, Pitești, 2015

Acad. Nicolae Manolescu,
 în mijlocul studenților membri ai Colegiului Studențesc de Performanță Academică.
 Între studenți se află și Marta Petreu, Lucian-Vasile Szabo și Ilie Rad

Marșul Lecturii a început din fața intrării în clădirea Universității Babeș-Bolyai.
 Vorbește poetul Dinu Flămând. În stânga aceștia: Ionuț Vulpescu (ministru Culturii),
 Irina Petraș, Nicolae Manolescu, Vasile Sebastian Dăncu și Ilie Rad

Maestrul Ioan Bocșa, un artist care nu mai are nevoie de prezentare

Prof. univ. dr. Ioan Bocșa, la începutul conferinței,
alături de prof. univ. dr. Ioan Bolovan, prorector al UBB,
conf. univ. dr. Alina Rusu și prof. univ. dr. Ilie Rad

Profesorul Ioan Bocșa, alături de colegi din conducerea CSPA

Maestrul Ioan Bocșa, în mijlocul studenților participanți la conferință

Mircea Cărtărescu, primit la Rectoratul Universității Babeș-Bolyai.
De la stânga la dreapta: Ilie Rad, Marta Petreu, Mircea Cărtărescu, Gabriel Cărtărescu,
Ioana Nicolaie și Ioan-Aurel Pop

Mircea Cărtărescu și Ioan-Aurel Pop.
Un viitor și un actual membru al Academiei Române

Mircea Cărtărescu, în mijlocul membrilor CSPA.
În fotografie sunt prezente și următoarele cadre didactice: Florin Bican, Ioana Bot,
Amalia Pop, Ioan-Aurel Pop, Ilie Rad, Alina Rusu, Mihai Todică

Mircea Cărtărescu, vorbind pe scena din Auditorium Maximum,
flancat de Ioan-Aurel Pop, Marta Peteru și Ilie Rad

Ana Blandiana, însoțită de Rectorul UBB, acad. Ioan-Aurel Pop,
intrând în Aula Magna a Universității,
pentru ceremonia acordării titlului de Doctor Honoris Causa

Ana Blandiana,
Doctor Honoris Causa al Universității Babeș-Bolyai

Liviu Țirău, Ana Blandiana și Romulus Rusan,
la întâlnirea de la Facultatea de Studii Europene

Ana Blandiana și Romulus Rusan,
răspunzând la întrebările studenților

Acad. Octavian Popescu, prezentând activitatea invitatei CSPA,
Acad. Maya Simionescu

Acad. Maya Simionescu,
susținându-și conferința *Un univers ascuns într-o celulă*

Studentii urmăresc fascinați „călătoria” prin universul celulei

Acad. Maya Simionescu și acad. Octavian Popescu,
împreună cu o parte dintre membrii CSPA

Uniunea Scriitorilor din România
 organizațional
Festivalul Național
 de
*L*iteratură
 5-9 octombrie 2014
 Cluj-Napoca

Desant scriitoricesc la
Colegiul Studențesc de Performanță Academică
 Întâlnire cu

Nicolae Manolescu

Marți, 7 octombrie 2014, ora 17
 Clubul Casei Universitarilor, str. Em. de Martonne, nr.1
 Amfitrion: **Ilie Rad**

 UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
 FACULTATEA DE STUDII EUROPENE

CONFERINȚA
MEMORIE ȘI ISTORIE
 cu Ana Blandiana

JOI, 24 MARTIE, ORA 18
 AULA FACULTĂȚII DE STUDII EUROPENE

HUMANITAS
 miercuri, 10 februarie, ora 18.00
 Universitatea Babeș-Bolyai
 Auditorium Maximum
 Str. Kogălniceanu nr. 1
 lansare de carte și sesiune de autografe

Mircea
Cărtărescu
Solenoid
 Durerea e un alt nume pentru realitate.

vor vorbi:
 Mircea Cărtărescu
 Ioan-Aurel Pop
 Marta Petreu

moderator:
 Ilie Rad

libreria HUMANITAS
 UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI

 UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
 FACULTATEA DE STUDII EUROPENE
 COLEGIUL STUDENȚESC DE PERFORMANȚĂ ACADEMICĂ

Colegiul Studențesc
 de Performanță Academică
 al Universității Babeș-Bolyai
 vă invită la prelegerea

**Un univers
 ascuns
 într-o
 celulă**

Susținută de:
acad. Maya Simionescu

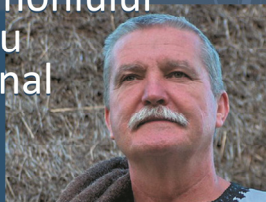
luni, 13 iunie 2016, ora 16.00,
 Clubul Colegiului Academic (Str. Em. de Martonne nr. 1.)

Colegiul Studențesc
de Performanță Academică

**Colegiul Studențesc
de Performanță Academică
al Universității Babeș-Bolyai
vă invită la prelegerea**

Despre conservarea patrimoniului nostru național

Invitat:

Prof. univ. dr. Ioan Bocşa

**Miercuri, 15 decembrie 2015, ora 18.00,
Clubul Colegiului Academic (Str. Em. de Martonne nr. 1)**

Colegiul Studențesc
de Performanță Academică

**Colegiul Studențesc
de Performanță Academică
al Universității Babeș-Bolyai
vă invită la prelegerea interactivă**

Crăciunul în timp și spațiu: De la teologie spre interdisciplinaritate

Invitat: **Pr. Maxim Morariu**

**10 decembrie 2015, ora: 19:00, Sala G. Călugăreanu (6/II),
Clădirea centrală a UBB (Str. Mihail Kogălniceanu nr. 1)**

Colegiul Studențesc
de Performanță Academică

**Colegiul Studențesc
de Performanță Academică
al Universității Babeș-Bolyai
vă invită la**

SIMPOZIONUL DE ABSOLVIRE 2016

Luni, 4 iulie 2016, ora 15:00,
în Clubul Colegiului Academic (str. Em. de Martonne nr. 1)

**Colegiul Studențesc
de Performanță Academică
al Universității Babeș-Bolyai
vă invită la lansarea**

Cercului de Colaborări
Interdisciplinare
CSPA – Doctoranzi

**Măști, 24 noiembrie, ora 19:00, Clubul Colegiului Academic
(Str. Emmanuel de Martonne nr. 1)**

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA ȘTIINȚELOR
BIBLIOTECĂ UNIVERSITĂȚII

COLEGIUL STUDENȚESC DE
PERFORMANȚĂ ACADEMICĂ

ZULASSUNG

ZUM STUDIENKOLLEG FÜR AKADEMISCHE LEISTUNG

Wenn Dich die angewandte inter- und transdisziplinäre wissenschaftliche Forschung begeistert, dann ist das Kolleg der richtige Platz für Dich!

Melde Dich online an, durch die Zusendung der Zulassungunterlagen bis am 16.09.2016 an die E-mailadresse: ioanamuresan@ubbcluj.ro

KALENDER DER ZULASSUNG:
 ONLINE ANMELDUNG: 12.09. bis 16.09.2016
 KOLLEGANFANG: 19.09.2016
 ANMELDUNG: 20.09.2016
 ANMELDUNGSGEBÜHRE: 20.09.2016
 ANMELDUNGSGEBÜHRE: 27.09.2016
 ANMELDUNGSGEBÜHRE: 27.09.2016
 ANMELDUNGSGEBÜHRE: 27.09.2016
 ANMELDUNGSGEBÜHRE: 27.09.2016

WWW.CSPA.STUD.UBBCLUJ.RO

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA ȘTIINȚELOR
BIBLIOTECĂ UNIVERSITĂȚII

COLEGIUL STUDENȚESC DE
PERFORMANȚĂ ACADEMICĂ

ADMITERE

COLEGIUL STUDENȚESC DE PERFORMANȚĂ ACADEMICĂ

Dacă ești pasionat de cercetare științifică aplicativă inter și trans-disciplinară, CSPA e locul potrivit pentru tine!

Inscrie-te online trimițând dosarul de admitere până în 16.09.2016 la adresa ioanamuresan@ubbcluj.ro

CALENDAR ADMITERE:
 Inscrie-te online: 12.09. - 16.09.2016
 Examenul de admitere: 19. - 20.09.2016
 Intermedii: 21. - 23.09.2016
 Alegerea rezultatelor: 27.09.2016
 Depunerea contestațiilor: 27.09.2016
 Alegerea rezultatelor: 28.09.2016
 Conferința de admitere: 29.09.2016

WWW.CSPA.STUD.UBBCLUJ.RO

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA ȘTIINȚELOR
BIBLIOTECĂ UNIVERSITĂȚII

COLEGIUL STUDENȚESC DE
PERFORMANȚĂ ACADEMICĂ

Colegiul Studențesc de Performanță Academică al Universității Babeș-Bolyai vă invită la lansarea

Anuarului CSPA 2014-2015

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Anuarul Colegiului Studențesc de Performanță Academică 2014 - 2015
Nr. 2/2015
Piața Universității Cluj-Napoca

Vor lua cuvântul:

- Prof. univ. dr. Ioan BOLOVAN, prorector
- Codruța SĂCELEAN, director Presa Universitară Clujeană
- Prof. univ. dr. Ilie RAD, director CSPA

Miercuri, 23 martie 2016, ora 19:00
Clubul Colegiului Academic (Str. Em. de Martonne nr. 1)

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA ȘTIINȚELOR
BIBLIOTECĂ UNIVERSITĂȚII

COLEGIUL STUDENȚESC DE
PERFORMANȚĂ ACADEMICĂ

Colegiul Studențesc de Performanță Academică al Universității Babeș-Bolyai vă invită la prelegerea

Dizabilitatea (ne)văzută prin ochii animalelor

Invitat:
Mugur Pop,
instructor ecvestru și președinte Descoperă Natura

3 decembrie 2015, ora 19:00, Clubul Colegiului Academic (Str. Emmanuel de Martonne nr. 1)

Workshop despre implicațiile sociale ale dizabilităților,
organizat de Georgiana Avram (FSPAC)

Workshop despre inelarea păsărilor, organizat de studentele de la linia maghiară

Membrii CSPA, în tabăra de la Baru Mare, octombrie 2015. În căutarea proiectelor interdisciplinare. Deocamdată sunt expuse intențiile de proiecte...

Înainte de proiecția unui film documentar privind cercetarea științifică

O echipă interdisciplinară este deja formată

Clipe de destindere, după orele de activitate științifică

La deschiderea festivității de lansare a numărului 2 din *Anuarul CSPA*,
 vorbește prof. univ. dr. Ioan Bolovan, prorector al UBB.
 Îi sunt alături, în prezidiu: Ilie Rad, acad. Ionel Haiduc ,
 Gheorghe Cojocaru (Republica Moldova), Codruța Săcelean și Mihai Todică

Vorbește Acad. Ionel Haiduc, fost președinte al Academiei Române

Vorbește istoricul Gheorghe Cojocaru,
conducătorul Comisiei pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar
din Republica Moldova

Studenți ai CSPA, la finalul acțiunii de lansare a *Anuarului*.
Între studenți se află profesori și colaboratori ai CSPA: Ilie Rad, Ioana Mureșan,
Codruța Săcelean, Ionel Haiduc, Gheorghe E. Cojocaru, Mihai Todică și Ioan Bolovan

Excursie de popularizare a CSPA la Universitatea București.
Oprire pe traseu, la Casa Memorială „George Enescu”, de la Sinaia

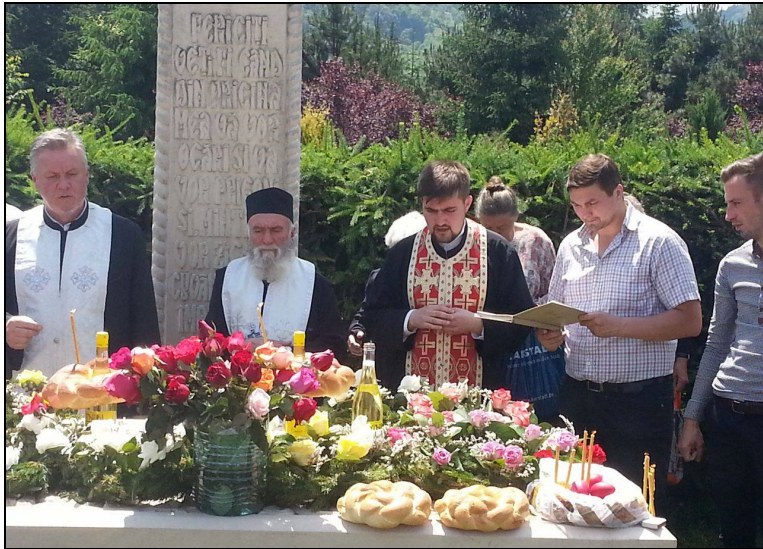
Instantaneu de la Muzeul Cinegetic Posada

La Arhivele Naționale din București,
instituție al cărei director general este clujeanul dr. Ioan Drăgan

La Facultatea de Psihologie din cadrul Universității București

La slujba de pomenire a martirilor și eroilor neamului, de la Cimitirul Săracilor din Sighet, a participat activ și Pr. Iuliu-Marius (Maxim) Morariu, membru al CSPA și membru al tagmei sacerdotale

După slujba de pomenire, împreună cu scriitorii Ana Blandiana, Romulus Rusan și alte personalități

La monumentul dedicat lui Ilie Lazăr, din satul Giulești, jud. Maramureș

În fața casei memoriale a lui George Coșbuc din satul care îi poartă numele

Deschiderea Simpozionului de absolvire a CSPA (4 iulie 2016). La prezidiu: Ilie Rad, Mihai Todică, Susana Sárközi, Alina Rusu, Szabó Árpád Töhötöm, Roxana Popa

Absolvenții sunt felicități de membrii Biroului de conducere al CSPA

Când vorbesc despre educare, ar trebui să plec de la a percepe faptul că procesul în sine este definit mai întâi de actul de cunoaștere al sinelui propriu și al zonelor sale de confort comunional și de-abia după aceea să gândim la faza acumulărilor informaționale, înțelese în funcționalitatea lor instrumentală și nicidecum în termenii senzaționalului sau ai idolatrizării lor. Procesul educațional este în primă instanță un proces de regăsire a sinelui propriu într-o zonă de revelare alitheiă, de revelare a adevărilor deținute de structurile creației. Atunci când descoperi omofoniile proprii cu aceste zone ale adevărului înțelegi de fapt care este zona în care vei putea să performezi, găsești calea de accedere spre “tot adevărul”, calea potrivită ție. În acest stadiu conștientizezi faptul că adevărul, mai înainte de a fi rostit, pentru a fi credibil, trebuie să fie întrupat, să îți fie ție mediu de existare.

Pr. Prof. univ. dr. **Ioan Chirilă**,
Președintele Senatului Universității Babeș-Bolyai

ISSN: 2392-7372
ISSN-L: 2392-7372